NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
ODDZIAŁ TERENOWY WE WROCŁAWIU

WAŁBRZYCH – NOWE MIASTO

Wytyczne konserwatorskie do programu rewitalizacji

Tekst
Piotr Roczek
Donata Trenkler
Mapa
Elżbieta Bałacińska
Anna Zamorowska

Wrocław MMXVIII

Spis treści

Wstęp ... 3
Stosowane pojęcia ... 4
Zarys historii Nowego Miasta ... 5
Układ przestrzenny ... 8
Ochrona układu urbanistycznego ... 10
Zabytki archeologiczne ... 14
Ul. Wojciecha Bogusławskiego ... 15
Ul. Fryderyka Chopina ... 25
Ul. Aleksandra Fredry ... 40
Ul. Stanisława Kazury ... 61
Ul. Stanisława Kubeckiego ... 74
Pl. Konstytucji 3 Maja ... 78
Ul. Franciszka Langera ... 87
Ul. 11 Listopada ... 93
Ul. Karola Namysłowskiego ... 114
Ul. Michała Kleofasa Ogińskiego ... 138
Ul. Olimpijska ... 164
Ul. Elizy Orzeszkowej ... 167
Ul. Ignacego Paderewskiego ... 177
Ul. Jana Pietrusińskiego ... 204
Ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego ... 207
Ul. Polna ... 262
Pl. Powstańców Warszawy ... 269
Ul. Bolesława Prusa ... 271
Ul. Psie Pole ... 273
Ul. Samosierry ... 280
Pl. Stanisława Skarżyńskiego ... 289
Ul. Stara ... 292
Ul. Stanisława Staszica ... 295
Ul. Tadeusza Sygietyńskiego ... 305
Pl. Wojska Polskiego ... 318
Ul. Żwirki i Wigury ... 322
Ul. Żytnia ... 324

© Narodowy Instytut Dziedzictwa 2018

Wstęp

Nowe Miasto w Wałbrzychu powstało jako przedsięwzięcie miejskie, odpowiedź na potrzeby mieszkaniowe. Dynamicznie rozwijające się w 2. poł. XIX wieku miasto potrzebowało nowych terenów pod zabudowę. Na zakupionych terenach powstała niezależna dzielnica, której rozplanowanie i sposób zabudowy opracował Joseph Stübben. Jego koncepcja swobodnego wpisania układu planistycznego w topografię terenu, wypełnienie siatki ulic i placów zabudową wielkomiejską nadal jest dobrze czytelna. Była udatnie kontynuowana i rozwijana z użyciem różnych form stylowych ale z zachowaniem zasady dostosowania się do sąsiedztwa. Są to wartości, które zasługują na ochronę.

W ostatnich latach ze względów technicznych na Nowym Mieście rozebrano kilka budynków i zapewne taki los czeka jeszcze inne. Nie musi to oznaczać destrukcji wnętrz urbanistycznych. Wzniesione na miejscu kamienic rozebranych przy ul. S. Staszica 10 i 12 dwa budynki mieszkalne do bardzo udany przykład prawidłowej kontynuacji zabudowy, zachowano linię zabudowę, jej wysokość, a nowoczesna forma dobrze się wpisuje w sąsiedztwo.

Ważnym problemem estetycznym, zaznaczmy że dotyczącym nie tylko Nowego Miasta, jest ocieplanie i nowa kolorystyka remontowanych budynków. Brak jednolitej koncepcji, podziały własnościowe uwidocznione na elewacjach jednolitych pod względem budowlanym domów, rozwiązania plastycznie niezgodne z historycznymi, to przyczyny fatalnych pod tym względem sytuacji, gdy spore środki wydatkowane na remont niszczą wygląd budynku i niszczą wartość przestrzeni publicznej, jaką są poszczególne wnętrza urbanistyczne. Koniecznym jest przyjęcie jednolitych zasad prowadzenia prac termomodernizacyjnych na terenie Nowego Miasta oraz opracowanie koncepcji kolorystycznych dla poszczególnych placów i ulic.

Stosowane pojęcia

Wojewódzka Ewidencja Zabytków (WEZ) – prowadzony przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków zbiór kart ewidencyjnych zabytków nieruchomych i ruchomych opracowanych zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (D.U. Nr 113, poz. 661).

Gminna Ewidencja Zabytków (GEZ) – prowadzony przez prezydenta miasta zbiór kart adresowych zabytków nieruchomych znajdujących się na terenie miasta opracowanych zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (D.U. Nr 113, poz. 661).

Zarys historii Nowego Miasta

Na przełomie XIX i XX w. miasto Wałbrzych borykało się z przeludnieniem i niskim standardem substancji mieszkaniowej. Trudności w rozwiązaniu problemu spowodowane były w dużej mierze brakiem nowych terenów pod zabudowę w aktualnych granicach administracyjnych ośrodka, a także w bezpośrednim jego sąsiedztwie. W tej sytuacji władze miasta podjęły decyzję o zakupie gruntów, położonych w większym oddaleniu od miasta celem stworzenia niezależnej, samodzielnej jednostki osadniczej. W 1903 r. udało się nabyć część położonych na północny wschód od historycznego centrum dóbr w Starym Zdroju (*Altwasser*) oraz sąsiadującą z nimi prywatną działkę fabrykanta papierosów nazwiskiem Schuster, zlokalizowaną na zboczu Wzgórza Parkowego (*Gleis Berg, Kleist Berg*). Ten zasadniczo niezabudowany obszar obejmował łąki i pastwiska i był oddzielony od miasta masywem obecnego Wzgórza Parkowego na północy i terenem przemysłowym wokół starego szybu wydobywczego *Herrmann* na południu. Biegły tędy drogi polne, biorące wspólny początek u stóp Wzgórza Parkowego, wspinające się na wyniesienie terenu i rozchodzące się wachlarzowo w trzech kierunkach. Północna wiodła w stronę cegielni w Starym Zdroju i terenów przemysłowych wokół szybu *Segen Gottes* („Bolesław Chrobry"), środkowa stanowiła najkrótsze połączenie miasta z południowo-wschodnią częścią Starego Zdroju (*Ober Altwasser*), a południowa była odcinkiem dawnego szlaku pieszego do Jedliny Zdroju oraz Świdnicy.

Opracowanie projektu nowej dzielnicy zlecono Josephowi Stübbenowi, jednemu z najwybitniejszych ówczesnych urbanistów, posiadającemu bogaty dorobek w postaci planów wykonywanych dla takich miast, jak Akwizgran, Kolonia, Antwerpia, Bazylea czy Lyon, a także autora wielokrotnie wznawianego podręcznika projektowania: *Der Städtebau*. Swoją koncepcję dla Wałbrzycha oparł on na istniejącej sieci dróg głównych, które zdecydował się poddać regulacji przy zachowaniu ich krzywoliniowego przebiegu. Kompozycja miała charakter otwarty i przewidywano jej rozwój w kierunkach zachodnim, północnym oraz na wschód – w kierunku Starego Zdroju, o czym świadczy zachowany plan Stübbena z 1905 r., obejmujący teren między Nowym Miastem a wsią.

Liczące od 25 do 38 m głębokości parcele przewidziane zostały dla trzech klas budowlanych obiektów mieszkalnych. Klasę I reprezentować miały budynki czteropiętrowe z oficynami, o wysokości do 18 m, zajmujące 3/4 powierzchni działki, położone przy głównej ulicy i wokół placów oraz przy głównych skrzyżowaniach. Budynki zaliczane do II klasy liczyć miały po trzy piętra i do 15 m wysokości oraz zajmować 2/3 powierzchni działki i stanowić większość pierzejowej zabudowy ulic. Budynki klasy III z otwartymi podwórzami, miały być wznoszone w grupach, na obrzeżach zespołu. Stübben zaproponował również układ zieleni obu projektowanych placów: północnego (*Blücher Platz,* ob. pl. Powstańców Warszawy) i południowego (*Herrmann Platz,* ob. pl. Konstytucji 3 Maja). Już wiosną 1906 r. rozpoczęto wznoszenie zabudowy w sąsiedztwie drugiego z nich. Pierwsze budynki w typie kamienic czynszowych powstały staraniem utworzonej specjalnie w tym celu rok wcześniej spółdzielni mieszkaniowej urzędników (*Beamten-Wohnungsverein Waldenburg*), liczącej 111 członków. Zostały ukończone i zasiedlone na jesieni tego roku. Oprócz spółdzielni zabudowę osiedla realizowali inwestorzy prywatni, zarówno przedsiębiorcy, jak i budujący na potrzeby własne. Jeszcze w 1906 r. zabudowana została większość parcel przy obecnej ul. Józefa Piłsudskiego oraz wloty ul. Stanisława Staszica (*Scharnhorststraße*) i Elizy Orzeszkowej (*Wrangelstraße*). W latach 1907-1908 miasto zrealizowało kanalizację burzową i wybrukowało ulice. W latach 1912-1915 powstały ciągi kamienic przy ul. Samosierry (*Roonstraße*), w północnej pierzei ul. Ignacego Paderewskiego, a także przy ul. Stanisława Staszica. O ile przy pl. Konstytucji

3 Maja znalazły się mieszkania o wysokim standardzie, liczące 3-4 pokoje, posiadające łazienki i wyposażone w instalację gazową, to przy wyżej wymienionych dominowały jedno- i dwupokojowe małe mieszkania, a normą były toalety na półpiętrach. Do czasu spowolnienia tempa inwestycji wskutek wojny Nowemu Miastu udało się osiągnąć liczbę 6 000 mieszkańców. W tym też mniej więcej czasie zmienił się charakter budynków, wznoszonych w obrębie osiedla. Krótko przed 1915 r. rozpoczęto wznoszenie zespołów zabudowy wielorodzinnej, w południowo-zachodniej pierzei ul. Aleksandra Fredry (*Zieten Straße*) i południowo-wschodniej pierzei ulic Fryderyka Chopina (*Lützow Straße*) oraz Ignacego Paderewskiego. Były to domy spółdzielcze, realizowane przez *Beamten-Wohnungsverein.* Cechowało je podobne ukształtowanie trójkondygnacyjnych brył i uproszczone rysunki fasad, opracowywanych jednak z dużą starannością i zróżnicowanych pod względem detalu, a niekiedy też kolorystyki. Zabudowa tego rodzaju była kontynuowana po I wojnie światowej. Wypełniono wówczas pierzeję północno-zachodnią ul. Fryderyka Chopina i szereg parcel u zbiegu ulic Józefa Piłsudskiego i Ignacego Paderewskiego. Północną pierzeję ul. Staszica domknął ciąg budynków komunalnych o mocno uproszczonych formach neoklasycystycznych, poprzedzonych przedogródkami. Podobne rozwiązanie z cofnięciem linii zabudowy – przewidziane w projekcie zagospodarowania osiedla z poł. 1. dekady stulecia zrealizowano w latach 1926-1927 w północno-wschodniej pierzei ul. Aleksandra Fredry. Znajdujące się tam domy, podobnie jak modernistyczny zespół zabudowy placu Wojska Polskiego (*Lützow Platz*) oraz przyległego fragmentu północno-zachodniej pierzei ul. Fryderyka Chopina zrealizowała w latach 1926-1927 spółdzielnia *Schlesische Heimstätte.* W budynkach tych powstawały średniej wielkości mieszkania, liczące od jednego do trzech pokoi.

Kształtowanie zabudowy z podziałem na strefy wysokościowe wynikało z konieczności dostosowania się do obowiązującego w Niemczech od 1875 r. prawa, zwanego „Ustawą o liniach regulacyjnych" (*Fluchtliniengesetz*). Uzależniało ono w szczegółowy sposób wysokość i intensywność zabudowy od szerokości ulic, mając na względzie odpowiednie nasłonecznienie, przewietrzanie i ochronę przeciwpożarową zespołów zabudowy.

Pierwszym budynkiem publicznym, wzniesionym w obrębie osiedla, był dom opieki dla osób starszych, wzniesiony z inicjatywy organizacji *Vaterländischer Frauen-Verein* po I wojnie światowej na południowo-zachodnich jego peryferiach, przy ul. Psie Pole (*Moltkestraße*). W północno-zachodniej pierzei ul. Ignacego Paderewskiego i przy pl. Powstańców Warszawy powstał z kolei na miejscu ogródków w latach 1924-1926 zespół szkoleniowych koszar policji (*Polizeiunterkunft*), przekształcony w 1935 r. w szkołę celników (*Zollschule*, obecnie Specjalistyczny Szpital Ginekologiczno-Położniczy im. Edmunda Biernackiego). Centralny plac pozostawał niezabudowany do 2. poł. lat 20. XX wieku i stanowił teren zielony. Dopiero w latach 1927-1928 wzniesiono przy jego północnej pierzei monumentalny budynek szkoły średniej (*Städtische Oberrealschule,* obecnie Zespół Szkół nr 1). Stał się on najważniejszą dominantą osiedla.

Rozbudowę Nowego Miasta ułatwiło włączenie w granice Wałbrzycha bezpośrednio sąsiadujących z nim terenów: masywu Wzgórza Parkowego (w 1908 r.) oraz wsi Stary Zdrój (w 1919 r.). Z punktu widzenia perspektyw przestrzennego rozwoju istotniejszy okazał się drugi z wymienionych obszarów. W latach 1930-1931 wytyczono na tym terenie sieć ulic z dużej mierze respektujących historyczny układ komunikacyjny – podobnie jak przy rozplanowaniu Nowego Miasta przez Josepha Stübbena. Utworzoną strukturę nazwano *Siedlung am Freibad* w związku z bliskim sąsiedztwem uruchomionego w połowie lat 20. XX w. otwartego kąpieliska przy ul. Olimpijskiej (*Am Freibad*). W przeciągu zaledwie kilku lat powstały tam szeregi wielorodzinnych budynków mieszkalnych oraz grupy mniejszych, otoczonych ogrodami. Realizowane były przez różne podmioty, lecz mimo to stworzyły harmonijne ciągi wskutek zastosowania projektów typowych (m. in. *Dammann* oraz *Dorn*), zachowujących podobne rozmiary brył i typy dachów, a także wskutek zastosowania strukturalnych tynków

w wystroju elewacji i ograniczeniu detalu do minimum. W północno-wschodnim odcinku ul. Józefa Piłsudskiego i przy wpadającej do niej ul. Karola Namysłowskiego (*Mozartstraße*) oraz w północnej pierzei ul. Michała Ogińskiego (*Franz Schubert Straße*) kompleks budynków wielorodzinnych realizowała *Deutsche Land- und Baugesellschaft.* Uzupełniający go zespół budynków z 54 mieszkaniami na wynajem zbudowała w dalszym odcinku ul. Namysłowskiego w l. 1930-1931 berlińska spółka *DEWOG – Deutsche Wohnungsfürsorge A.G.,* podczas gdy ta pierwsza spółka zagospodarowała jeszcze niewielki kwartał między ul. Michała Ogińskiego, Karola Namysłowskiego i Tadeusza Sygietyńskiego (*Beethovenstraße,* Jarosława Dąbrowskiego). *Gemeinnützige Schlesische Siedlungs- und Wohnungsbaugesellschaft m.b.H.* wzniosła z kolei przy krótkiej ul. Żytniej *(Körner Straße)* sześć wolnostojących domów dla pracowników policji. To peryferyjnie zlokalizowane założenie zintegrowane zostało z pozostałą częścią osiedla w 2. poł. lat 30., po wypełnieniu zabudową obszaru wokół dawnego wyrobiska cegielni pomiędzy ulicami Karola Namysłowskiego i Tadeusza Sygietyńskiego wg planów radcy Pagela. Mimo obecności zwartych ciągów zabudowy szeregowej dominowały tu niższe budynki bliźniacze i wolnostojące o wysokości 2-3 kondygnacji. W ramach wspomnianego planu powstała również kolonia domów jednorodzinnych przy ul. Jana Karłowicza (*Richard Wagner Straße*).

Na północny zachód od kompleksu zabudowy Nowego Miasta w połowie lat 20. XX wieku zrealizowano stadion sportowy, na którego północnym krańcu, przy niewielkim placu (*Jahnplatz,* ob. pl. Stanisława Skarżyńskiego) w 1929 r. powstał modernistyczny budynek Urzędu Pracy (*Arbeitsamt,* obecnie biurowiec i hotel), zaprojektowany przez Ernsta Pietrusky'ego, uzupełniony ok. 1935 r. o kilka budynków mieszkalnych. Program sportowo-rekreacyjny uzupełniło otwarte kąpielisko (*Freibad*), urządzone na północny wschód od niego z wykorzystaniem naturalnego ukształtowania terenu (obecnie nieistniejące), przy którym zrealizowano drewnianej konstrukcji pawilon szatni (rozebrany w latach 90.). W 1926 r. osiedle połączono z centrum oraz Starym Zdrojem linią tramwajową, biegnącą ul. Józefa Piłsudskiego.

Wskutek korzystnego położenia na wyniesieniu terenu, zwartej kompozycji i otoczeniu terenami zielonymi Nowe Miasto utrzymało pierwotny wygląd i do dziś pozostaje wartościowym dokumentem świadomego kształtowania miejskiej przestrzeni z początku XX w., reprezentującym wysoką klasę artystyczną. Częściowa degradacja zabudowy, do której przyczyniły się szkody górnicze, lata zaniedbań, jak też rozbiórka kilku budynków (ul. Stanisława Staszica, ul. Ignacego Paderewskiego) nie obniżyły jego wartości jako zespołu.

Układ przestrzenny

Położone na wyniesieniu terenu osiedle oparte zostało na planie zbliżonym do prostokąta o bokach ok. 330 x 370 m i głównej osi biegnącej z południowego zachodu na południowy wschód. Szkieletem jego kompozycji stały się dwie główne arterie: obecna ul. Ignacego Paderewskiego (*Blücher Straße*) oraz ul. Józefa Piłsudskiego (*Herrmann Straße*), rozwidlające się przy południowo-zachodniej granicy założenia i biegnące w kierunku jego narożników: północno-wschodniego oraz wschodniego. Rozcięły one obszar jednostki osadniczej na trzy zbliżone wielkością trójkątne bloki. Ten promienisty układ podzielony został na nieregularne kwartały przy pomocy krótkich, biegnących równolegle do stoku przecznic o prostym oraz łukowatym przebiegu. W centrum tak rozplanowanego i zamkniętego drogami obrzeżnymi obszaru wyznaczono dwa place: północny (*Blücher Platz,* ob. pl. Powstańców Warszawy) oraz południowy (*Herrmann Platz,* ob. pl. Konstytucji 3. Maja). Miały one być w założeniu węzłami komunikacyjnymi, przecinanymi przez wymienione główne arterie. Znajdujący się pomiędzy nimi, w geometrycznym centrum osiedla kwartał przewidziany został dla bliżej niesprecyzowanych obiektów użyteczności publicznej. Projektowane ulice otrzymały szerokość uzależnioną od pełnionej w układzie roli. Zdecydowanie wyróżniała się spośród nich ul. Józefa Piłsudskiego z uwagi na przebieg dawnym szlakiem komunikacyjnym, prowadzącym do Starego Zdroju (*Ober Altwasser*). Jako jedyna uzyskała ona szerokość blisko 20 m. Pozostałe ulice przewidziano jako dwukrotnie węższe. W trakcie realizacji zabudowy nieznacznie zmodyfikowano projektowany układ, wytyczając w latach 20. czworoboczny plac w południowym narożniku osiedla, między ulicami Psie Pole (*Moltkestraße*), Samosierry (*Roonstraße*) i Elizy Orzeszkowej (*Wrangelstraße*).

Opisane ramy kompozycyjne zostały wypełnione zabudową do końca lat 30. XX w. Poszerzenie granic Wałbrzycha i objęcie nimi terenów po północnej stronie Nowego Miasta nie tylko ułatwiło ekspansję zabudowy poza jej pierwotny zasięg, lecz także umożliwiło wprowadzenie nieobecnej wcześniej funkcji sportowo-rekreacyjnej przy pełniejszym wykorzystaniu lokalnych walorów krajobrazowo-przyrodniczych. W latach 1925-26 powstał stadion oraz kąpielisko, ujęte klamrą biegnących łukowato ulic Olimpijskiej (*Am Freibad*) oraz Franciszka Żwirki i Stanisława Wigury (*Jahnstraße*), zbiegających się w kolejnym z powstałych na obszarze osiedla placów: pl. Stanisława Skarżyńskiego (*Jahnplatz*).

Zabudowa rozwijała się w kierunku północno-wschodnim, przewidywanym jeszcze przez Stübbena w początkach stulecia. Opracowany pod kierunkiem miejskiego radcy budowlanego (*Stadtbaurat*) Ottona Roggego w latach 1923-1924 plan generalny dla miasta Wałbrzycha (*Generalsiedlungsplan*) przewidywał m.in. podział obszaru między osiedlem, a zespołem zabudowy wsi Stary Zdrój na regularne kwartały, rozdzielone kilkoma placami. Koncepcja ta nie doczekała się dosłownej realizacji. Zdecydowano się na układ bardziej swobodny. Nowa, powstająca od roku 1930 jednostka nazwana została *Siedlung am Freibad.* Podobnie jak w przypadku Nowego Miasta, jej projekt oparty został na istniejącej wcześniej sieci komunikacyjnej, którą poddano regulacji. Zasadniczym jej elementem była prowadząca do cegielni w Starym Zdroju droga, przekształcona w stanowiącą oś nowego układu ulicę Karola Namysłowskiego (*Mozartstraße*). Złożoną ze stypizowanych budynków wielorodzinnych zabudowę odsunięto w głąb działek, poprzedzając je płytkimi ogródkami. Zrezygnowano jednocześnie z akcentowania narożnych parcel, w większości wypadków tworząc w tych miejscach skwery i zieleńce. Opisany układ został uzupełniony po roku 1937 poprzez zagospodarowanie dużego, nieregularnego kwartału w sąsiedztwie dawnego wyrobiska cegielni i utworzenie tam jednostki o nazwie *Siedlung an der alten Ziegelei*. Opracowany przez radcę budowlanego Pagela

plan zakładał przecięcie tego obszaru krótką ul. Stanisława Kazury (*Bach Straße*) o prostoliniowym przebiegu, z niewielkim placem w formie zatoki ulicznej w połowie jej długości. Rozwiązanie to stanowiło nowość na omawianym obszarze.

Na południowy wschód od Nowego Miasta zrealizowano ponadto w latach 30. cechujące się regularnością niewielkie osiedle na Wzgórzu Pocztowym (*Siedlung* a*m Postberg*) – jednostkę odrębną pod względem kompozycyjnym i nie będącą bezpośrednią kontynuacją istniejącego układu, lecz stanowiącą jego swoiste uzupełnienie.

Duże znaczenie w zagospodarowaniu obszaru Nowego Miasta miały od początku tereny zielone. W projekcie Stübbena ograniczały się one jeszcze do skwerów pośrodku obu placów oraz przedogródków w jednej lub obu pierzejach bocznych ulic osiedla. Uzupełniały je ogródki działkowe na peryferiach. Okazało się to niewystarczające dla zaspokojenia potrzeb kilkutysięcznej liczby mieszkańców – stąd kolejne partie, realizowane w latach 30., cechowały się znacznie większym udziałem zieleni komponowanej, rozluźnieniem zabudowy oraz wprowadzeniem zieleni śródblokowej. Przy urządzaniu kąpieliska wykorzystano istniejący naturalny zagajnik; koronę stadionu obsadzono szpalerami drzew.

Osiedle Nowe Miasto stanowi przykład ewolucji planowej urbanistyki w 1 poł. XX w. Jego charakterystyczną cechą jest postulowane przez Josepha Stübbena i cechujące jego metodę projektowania odejście od rozpowszechnionych w 2. poł. XIX w. sztywnych zasad osiowości w formowaniu wnętrz urbanistycznych i dostosowanie przebiegu ulic do ukształtowania terenu. Sama idea projektowania obszarów miejskich w oparciu o wydzielone osiedla i dzielnice, pozbawione przemysłu i w znacznym stopniu samodzielne na wzór historycznych małych ośrodków, zaczęła zdobywać zwolenników w pierwszych latach XX w. Działo się tak wskutek rozpowszechnienia propozycji Tony'ego Garniera oraz Hermanna Muthesiusa. W Wałbrzychu ich adaptacji sprzyjały ponadto miejscowe warunki fizjograficzne. Zwraca uwagę fakt, że metodę organicznego komponowania kontynuowano, poszerzając Nowe Miasto o kolejne zespoły zabudowy. W wyniku blisko czterech dekad rozwoju powstał charakteryzujący się malowniczą nieregularnością, wewnętrznie zróżnicowany, a przy tym zwarty przestrzennie organizm z wyraźnie wyodrębnionym centrum o śródmiejskim charakterze, harmonijnie łączący się z zabudową sąsiedniego Starego Zdroju przy zachowaniu odrębności.

Ochrona układu urbanistycznego

Układ urbanistyczny Nowego Miasta jest obszarem ujętym w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków. Ze względu na wartości artystyczne układu i zabudowy nadal pozostaje aktualny postulat wpisu do rejestru zabytków obszaru Nowego Miasta.

Wytyczne konserwatorskie dla osiedla zostały nakreślone w wykonanym na zlecenie Urzędu Miasta opracowaniu *Szczegółowe wytyczne konserwatorskie dla obszaru osiedla Nowe Miasto w Wałbrzychu* autorstwa Rafała Eysymontta i Łukasza Krzywki z roku 2007. Poniższe wytyczne i wskazania uwzględniają ustalenia zawarte w tej pracy. Dokonano przy tym ich aktualizacji i uszczegółowienia.

Niezależnie od poniższych ustaleń ogólnych dla każdej z ulic sformułowano wytyczne konserwatorskie, niezależnie od szczegółowych wytycznych dla poszczególnych budynków.

Na planie osiedla oznaczono budynki wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków (GEZ). Oznaczono również obiekty istotne jako element struktury urbanistycznej ulicy. Są to budynki historyczne, lecz znacznie przebudowane i obecnie pozbawione wartości artystycznej. Większość z nich znajduje się w bardzo dobrym lub dobrym stanie technicznym, po remontach. W wypadku złego stanu technicznego dopuszczalna jest przebudowa budynku lub zastąpienie go nowym budynkiem z zachowaniem linii zabudowy i gabarytu, bez potrzeby powtarzania form historycznych.

Zaznaczono również przeznaczoną do zachowania i wyeksponowania posadzkę architektoniczną oraz zieleń i elementy małej architektury w postaci ogrodzeń.

Dominanty

Zabudowa osiedla charakteryzuje się zróżnicowaną wysokością, uzależnioną od miejsca lokalizacji, a także funkcji budynku i stanowi bezpośrednią konsekwencję podziału jego obszaru na trzy klasy budowlane. Z uwagi na ukształtowanie terenu, cechującego się znacznymi różnicami wysokości, największe znaczenie mają budynki oraz ich zespoły, położone w środkowej części osiedla: przy obu placach (Konstytucji 3 Maja oraz Powstańców Warszawy) oraz głównej arterii komunikacyjnej, jaką jest ul. Józefa Piłsudskiego. Główną dominantę gabarytową, a w mniejszym stopniu również wysokościową, stanowi gmach szkoły przy ul. Ignacego Paderewskiego 17. Istotne znaczenie ma także położony w jego sąsiedztwie zespół szpitala ginekologiczno-położniczego przy ul. Ignacego Paderewskiego 10. Tworzą one grupę obiektów użyteczności publicznej, rozpoznawalną w panoramie osiedla. Kolejną z dominant stanowi zespół zabudowy ul. Józefa Piłsudskiego i pl. Konstytucji 3 Maja, obejmujący najwyższe i najbardziej ozdobne domy wielorodzinne o wielkomiejskim charakterze, wyróżniające się na tle zabudowy sąsiednich ulic. Ponadto charakter dominant posiadają obiekty usytuowane w punktach węzłowych: na narożnych parcelach u zbiegu ulic i w zamknięciu perspektywy wnętrz urbanistycznych. Przykładem mogą być budynki przy ul. Ignacego Paderewskiego 1-5 i Józefa Piłsudskiego 25-27, przy ul. Karola Namysłowskiego 4 i Józefa Piłsudskiego 77, ul. Józefa Piłsudskiego 37-41, 55, 57, 58, 60 oraz przy ul. Stanisława Staszica 1, a t nieco odsunięty od centrum osiedla gmach dawnego Urzędu Pracy przy pl. Stanisława Skarżyńskiego 1.

Materiały, barwa, detal

Wśród budynków wznoszonych we wczesnej fazie kształtowania zabudowy osiedla dominowały elewacje tynkowane, o kształtowanym głównie w tynku bogatym detalu przetwarzającym formy historyczne (przede wszystkim neorenesansowe i neobarokowe) oraz secesyjne. Jak wynika z zachowanych materiałów ikonograficznych i dokumentacji konserwatorskiej, posiadały one wystrój znacznie bogatszy niż obecnie. Został on znacznie uproszczony lub wręcz zlikwidowany w toku prac remontowych, prowadzonych w 2. poł. XX w. na rzecz tynku gładkiego lub strukturalnego („cyklinowanego", „baranka"). Nierzadko zmieniano wówczas również oryginalny układ kompozycyjny elewacji – zwłaszcza w partiach przyziemia. Dotknęło to szczególnie reprezentacyjne budynki w centrum osiedla, sytuowane przy pl. Konstytucji 3 Maja (nr 2-3) oraz w jego bezpośrednim sąsiedztwie (ul. Franciszka Langera 1) i przy ul. Józefa Piłsudskiego (nr 70, 72, 74, 76). W budynkach wznoszonych w latach 20. XX wieku stosowano często tynki o zróżnicowanej fakturze, grubości ziarna oraz kolorystyce (zabudowa ulic Aleksandra Fredry, Stanisława Staszica oraz Fryderyka Chopina), uzupełniając wystrój o detal (np. portale, naczółki, reliefy) z naturalnego i sztucznego kamienia, a także formowany w tynku; w pojedynczych przypadkach ceramiczny (ul. Ignacego Paderewskiego 17). Zastosowanie szlachetnych mas tynkarskich kontynuowane było w następnej dekadzie, w zabudowie ulic Karola Namysłowskiego, Michała Ogińskiego oraz Żytniej. Tynk o wyraźnej fakturze łączono tu niekiedy z okładziną klinkierową, nierzadko podkreślając kontrastową barwą spoiny cegieł (ewenement w skali Wałbrzycha). Architektoniczny detal realizowano w sztucznym kamieniu. Wyjątkowo stosowano dekorację sgraffitową (ul. Michała Ogińskiego 22, zabudowa ul. Stanisława Kazury).

Mniej liczną grupę tworzą budynki o elewacjach w całości bądź w większej części licowanych cegłą klinkierową. Najwcześniejsze spośród nich, wzniesione w pierwszej dekadzie stulecia, przetwarzały formy historyczne (ul. Józefa Piłsudskiego 50, 52, 60, ul. Ignacego Paderewskiego 12), niekiedy łącząc je z secesyjnymi (ul. Józefa Piłsudskiego 33). Charakteryzowały się detalem ceramicznym bądź tynkowym. Budynki wznoszone w latach 20. XX wieku nosiły już zdecydowanie cechy ekspresjonizmu, reprezentując nierzadko wysoką wartość artystyczną (ul. Józefa Piłsudskiego 37-41, pl. Stanisława Skarżyńskiego 1). Nierzadko łączyły okładzinę ceramiczną ze szlachetnym tynkiem (ul. Elizy Orzeszkowej 13-13A/Franciszka Langera 3).

Modernizacja termiczna zabudowy, dokonywana w ostatnich latach, doprowadziła w wielu wypadkach do usunięcia bądź przesłonięcia pozostałości oryginalnego wystroju i podziałów elewacji, odtwarzanych z dużą dowolnością i wybiórczo. Zastosowane materiały i kolorystyka odbiegały w takich wypadkach od historycznej. Należy dążyć do zachowania historycznego układu kompozycyjnego, detalu oraz kolorystyki elewacji, względnie do przywrócenia stanu pierwotnego tam, gdzie wcześniej dokonano istotnych zmian w danym zakresie. Przekształcenia rzutują bowiem nie tylko na odbiór wizualny pojedynczych obiektów, ale obniżają estetyczną wartość całego wnętrza urbanistycznego, względnie jego fragmentu. Elewacje z oblicowaniami ceramicznymi należy oczyścić i poddać kosmetyce, przywracając ich pierwotne barwy.

Postuluje się aby dla całego Nowego Miasta przyjąć jednolite zasady prowadzenia prac termomodernizacyjnych i opracować, w oparciu o badania stratygraficzne, koncepcję kolorystyki.

Konieczne jest poddanie renowacji i uzupełnieniu dekoracji sgraffitowej budynków przy ul. Stanisława Kazury 2-12 oraz 3, a także przy ul. Michała Ogińskiego 22. Prace te wymagają oddzielnego opracowania konserwatorskiego.

Mała architektura

Elementy małej architektury reprezentują na obszarze osiedla głównie różne typy ogrodzeń, związanych z przydomowymi ogrodami, a w mniejszym stopniu również zielenią o charakterze publicznym. Zachowane są w różnym stopniu, część poddana została konserwacji, inne zmodyfikowano. Część odtworzono w odmiennym materiale (zastąpienie pylonów gładko tynkowanych oblicowanymi płytkami ceramicznymi, wymiana drewnianego wypełnienia przęseł na metalową kratę bądź siatkę), inne wzniesiono w nawiązaniu do pierwotnej formy lub zastąpiono zupełnie odmiennymi.

Należy dążyć do przywrócenia pierwotnej formy ogrodzeń, względnie do ujednolicenia ich kształtu w obrębie pierzei. Postuluje się również przywrócenie ogrodzeń w oparciu o dostępne materiały ikonograficzne w miejscach, gdzie zostały zdemontowane. Są one ważnym elementem wprowadzającym ład przestrzenny, a ich kształt, wysokość i użyte materiały pozostają w związku z czasem powstania oraz charakterem obiektów, którym towarzyszą.

Nie zachowały się inne elementy małej architektury (latarnie, ławki, kosze na śmieci itd.). Wymagane jest zatem opracowanie spójnego projektu dla mebli miejskich, jak również ogrodzeń, poręczy, kiosków i zadaszeń, realizowanych współcześnie i spełniających aktualne normy. Projekt taki powinien odwoływać się do zachowanych źródeł ikonograficznych.

Posadzka urbanistyczna

Począwszy od roku 1907 ulice i place osiedla sukcesywnie otrzymywały twardą nawierzchnię, wykonaną z kostki granitowej o zróżnicowanej wielkości i układzie. Na przestrzeni lat była ona poddawana pracom naprawczym i uzupełniającym, stąd różnice w rozmiarze i układzie bruku niektórych placów i ulic. Część wtórnie pokryto asfaltem, materiału tego używano również podczas napraw miejscowych – zwłaszcza w 2. poł. XX w. Nawierzchnia brukowana przeznaczona jest do zachowania i rewaloryzacji wszędzie tam, gdzie przetrwały w dobrym stanie dłuższe jej odcinki. Utrzymana winna zostać również nawierzchnia ul. Ignacego Paderewskiego, będąca współczesną rekonstrukcją historycznego bruku.

Zieleń

Zieleń komponowana obecna była na obszarze osiedla od momentu jego powstania. Przybrała ona dwie zasadnicze formy: zieleńców pośrodku każdego z dwóch placów w jego obrębie (pl. Powstańców Warszawy oraz pl. Konstytucji 3. Maja) oraz przedogródków kilkumetrowej głębokości, poprzedzających budynki zlokalizowane przy bocznych ulicach. Uzupełniały je szpalerowe nasadzenia wzdłuż ul. Józefa Piłsudskiego. Na podstawie zachowanej ikonografii stwierdzić można, że kompozycje w obrębie placów zmieniały się w czasie, a współcześnie istniejące zieleńce nie odwołują się bezpośrednio do żadnej z historycznych form urządzenia.
Druga z form obecnej na obszarze osiedla zieleni – ogródki przednie – wykazuje zróżnicowany stan zachowania (poszczególne przykłady scharakteryzowano w katalogu związanych z nimi budynków). W znacznej części są one zaniedbane, pozbawione fragmentów bądź całości ogrodzeń, z przypadkowymi, niepielęgnowanymi nasadzeniami lub obsiane trawą. Niekiedy pełnią rolę miejsc parkingowych, co bezwzględnie nie powinno mieć miejsca. Należy dążyć do przywrócenia ogródkom pierwotnej funkcji ozdobnej. Preferowany charakter zagospodarowania oraz roślinność powinny być dostosowane do wielkości ogródka, jego umiejscowienia, charakteru towarzyszącej zabudowy oraz całego wnętrza urbanistycznego. Ogródki są ważnym elementem współtworzącym estetykę ulic i placów i elementem wyróżniającym osiedle, stąd ich kształtowanie powinno być wspierane przez władze miasta odpowiednimi mechanizmami.

W pocz. lat 30. XX wieku na szerszą skalę wprowadzono zieleń komponowaną o charakterze publicznych skwerów, rozluźniono również zabudowę i promowano zieleńce śródblokowe z pojedynczymi nasadzeniami drzew. Budynki wolnostojące otaczano ogrodami. We wnętrzu dużego kwartału między ul. Aleksandra Fredry, Michała Ogińskiego, Karola Namysłowskiego i Józefa Piłsudskiego urządzono ogródki działkowe. Część zieleni publicznej ma nieuporządkowany charakter, będący wynikiem zaniedbań. Zaliczają się tu skwery u zbiegu ul. Michała Ogińskiego i Ignacego Paderewskiego, Michała Ogińskiego i Karola Namysłowskiego, a także wzdłuż północno-zachodniej pierzei ul. Józefa Piłsudskiego, na wysokości nr 61-75. Zbytnie rozkrzewienie i brak uporządkowania jest obce miejskiemu charakterowi tych założeń. Konieczne jest ich prześwietlenie, formowanie poszczególnych okazów drzew i krzewów oraz modyfikacja składu gatunkowego.

Istotnym problemem jest stan kompleksu zieleni na zapleczu ul. Fryderyka Chopina i przy ul. Olimpijskiej. Dawny zagajnik wokół kąpieliska po likwidacji tego ostatniego zupełnie pozbawiony został opieki. Obecnie jest zdziczały, porośnięty samosiewami i poprzecinany przypadkowymi ciągami pieszymi, zaśmiecony i stwarzający zagrożenie dla okolicznych mieszkańców jako potencjalne środowisko zachowań aspołecznych. Zagospodarowanie tego obszaru powinno być przedmiotem osobnego opracowania, biorącego pod uwagę zarówno walory przyrodnicze, jak przyszłe jego funkcje w ramach osiedla.

Ponadto zalecana jest regulacja i poprawa jakości ciągów pieszych we wnętrzach śródblokowych i uzupełnienie znajdującej się tam (lub wprowadzenie w przypadku braku) infrastruktury w postaci ławek i koszy na śmieci.

Zabytki archeologiczne

W dokumentacji Archeologicznego Zdjęcia Polski opracowanej w 1986 znajduje się informacja o odkryciu fragmentów malowanej misy kultury łużyckiej na terenie Nowego Miasta w miejscu bliżej nieokreślonym, przy czym autor Karty Ewidencyjnej Stanowiska Archeologicznego oznacza obiekt na terenie Podgórza. Źródła, na które powołuje się badacz nie zawierają żadnych informacji o tym znalezisku. Inni badacze też o nim nie wspominają. Zdecydowano się przyporządkować stanowisko do Nowego Miasta i jednocześnie nie oznaczać go na mapie, ponieważ brak ku temu merytorycznych przesłanek.

Tabela – stanowiska archeologiczne w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków

Numer stanowiska	*Obszar AZP*	*Funkcja*	*Kultura*	*Chronologia*	*Uwagi*
1/8*	87-21	Znalezisko luźne (fragment malowanej misy)	Łużycka	Epoka brązu – okres halsztacki	W latach 20. XX wieku w centrum Nowego Miasta znaleziono fragment malowanej misy – informacja z KESA. Badacze AZP oznaczyli ten obiekt w Podgórzu. Podana w KESA literatura nie zawiera wzmianki o tym znalezisku. Stanowisko nie zostało również oznaczone na mapie w archiwum Muzeum Archeologicznego we Wrocławiu, co sugerują badacze AZP.
Źródła: Dokumentacja AZP obszaru 87-21 – archiwum WUOZ, Delegatura w Wałbrzychu; K. Demidziuk, *Katalog archiwalnych stanowisk archeologicznych powiat Wałbrzych*, Wrocław 1994, nr 50, s. 50 – archiwum OT NID we Wrocławiu					

* Stanowisko bez lokalizacji.

Ul. Wojciecha Bogusławskiego

Dawne nazwy ulicy: *Bauvereinstrasse*

Krótka ulica o łukowatym przebiegu, znajdująca się w południowo-wschodniej, peryferyjnej części dawnej wsi Stary Zdrój (*Ober-Altwasser*). Wybiega z południowej pierzei końcowego odcinka ul. Józefa Piłsudskiego i biegnie w kierunku południowo-wschodnim skręcając na południe, gdzie przechodzi w ul. Osiedleńców wspinając się na zbocze wzniesienia o północnym nachyleniu. Powstała w pierwszych latach XX w., a w 1918 r. wraz z całą wsią Stary Zdrój znalazła się w granicach miasta. Początkowo miała charakter drogi bitej i została wybrukowana dopiero po kilku latach istnienia – w 1907 r. Jej południowy fragment przecinały tory kolejki, łączącej zespół szybu *Steinert* z terenem kopalni *Segen-Gottes*, gdzie znajdowała się normalnotorowa bocznica kolejowa. Rozpoczęcie akcji budowlanej umożliwione zostało z chwilą likwidacji kolejki, co miało miejsce najpóźniej w pierwszych latach XX w. Zabudowa ulicy jest zróżnicowana, a najstarszą jej część stanowią ciągi wielokondygnacyjnych budynków mieszkalnych w typie kamienic czynszowych, wzniesione na początku XX w. z inicjatywy *Bauverein Waldenburg-Altwasser* dla górników i inwalidów górniczych. Zabudowę tę uzupełniły wolnostojące jedno- i dwurodzinne domy mieszkalne, otoczone ogrodami, rozmieszczone nieregularnie, lokowane w północnej pierzei i na jej zapleczu. Powstawały one do końca lat 20. XX w
W 2. poł XX w. początkowy odcinek ulicy pokryto nawierzchnią asfaltową. Większa część zabudowy ulicy zachowała wartość zabytkową, znajduje się jednak w złym stanie technicznym. Budynek nr 3 jest jednym z nielicznych przykładów remontu z ostatnich lat, przeprowadzonego z poszanowaniem pierwotnego wystroju. Pod asfaltem nawierzchni zachował się oryginalny bruk, ale jego stan nie jest możliwy do oceny.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dość dobry.
- Zachowany historyczny przebieg ulicy i historyczna zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania: przebieg ulicy i jej zabudowa.
- W przypadku remontu nawierzchni odsłonić i zachować bruk (w zależności od jego stanu technicznego).

ul. Wojciecha Bogusławskiego 2

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, obecnie przedszkole, mur., ok. 1900 r., ok. 1925 r. (rozbudowa o skrzydło północno-wschodnie i przebudowa istniejącego budynku ze zmianą wystroju), pocz. XXI w. (częściowy remont elewacji z drobnymi przekształceniami detalu, uzupełnieniem tynków i zmianą kolorystyki, wymiana stolarki okien, montaż krat okiennych). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. Wolnostojący, w układzie kalenicowym, usytuowany w południowo-zachodniej pierzei ulicy, w części na wysokiej skarpie. Otoczony ogrodem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.

— Zachowana wieloelementowa bryła budynku, złożona z osadzonego na wysokim cokole trójkondygnacyjnego korpusu z użytkowym poddaszem i dostawionego pod kątem prostym węższego skrzydła północno-zachodniego tej samej wysokości, na połączeniu których wzniesiono prostopadłościenną wieżę zachodnią. Od północnego wschodu budynek poprzedza niski, jedno- i dwukondygnacyjny (z uwagi na ukształtowanie terenu) pawilon na planie zbliżonym do litery „L" z narożnymi ryzalitami wieżowymi. Korpus zwieńczony wysokim dachem namiotowym o ściętym wierzchołku, krytym dachówką ceramiczną, z leżącymi trójosiowymi lukarnami w połaci przedniej, tylnej i południowo-wschodniej bocznej; skrzydło – podobnej wysokości dachem trójpołaciowym. Ryzality pawilonu zwieńczone niskimi dachami namiotowymi, krytymi papą bitumiczną; pozostała część pawilonu – dachem pulpitowym o niskiej strzałce, z metalowymi grzebieniami w partii okapów. W zachodniej partii dachu niewielki taras. Elewacja główna (północno-wschodnia) korpusu czteroosiowa, o odmiennym rytmie otworów w przyziemiu i wyższych kondygnacjach, gdzie skrajne osie rozsunięte. Cokół oraz przyziemie licowane ciemnoczerwoną cegłą klinkierową, oddzielone uskokowym gzymsem. Kondygnacje pokryte tynkiem strukturalnym o drobnym ziarnie, barwionym na kolor ugru, rozdzielone słabo zaznaczoną wgłębną listwą. W zwieńczeniu płaski gzyms koronujący z pustym fryzem poniżej. Otwory okienne przyziemia wydłużone, zamknięte odcinkowo, ujęte w ceglane opaski i opatrzone murowanymi podokiennikami. Wyżej mniejszych rozmiarów, również zamknięte odcinkowo, w partii 1. pietra z wgłębnymi fartuchami, wyżej osadzone na listwie międzykondygnacyjnej. Okna lukarny dachu wąskie, prostokątne. Boczna elewacja południowo-wschodnia o trzech osiach, zgrupowanych w środkowej części i oknach 1. piętra bez fartuchów. Elewacja tylna o 2. osiach. Na styku korpusu i skrzydła budynku wieża klatki schodowej, licowana ciemnoczerwoną cegłą jak w cokole, pozbawiona artykulacji i z pojedynczym, wąskim, wydłużonym, prostokątnym otworem okiennym, umieszczonym asymetrycznie w południowo-zachodniej ścianie. Elewacje skrzydła budynku rozwiązane podobnie jak elewacje korpusu, o zróżnicowanej liczbie osi (frontowa o trzech, tylna: czterech zebranych w pary, boczna północno-zachodnia jednoosiowa). Wszystkie tynki ze śladami napraw, fragmenty elewacji z przemalowaniami – niekiedy bez ujednolicenia z pierwotną kolorystyką budynku. Elewacje pawilonu licowane cegłą klinkierową. Fasada o siedmiu osiach, z których dwie skrajne wysunięte wieżowymi ryzalitami pozornymi. W zwieńczeniu uskokowy gzyms. W przyziemiu ryzalitów bliźniacze otwory drzwiowe w głębokich, masywnych portalach, każdy flankowany parą małych okienek. Pozostałe okna przyziemia kwadratowe, w ceramicznych opaskach, opatrzone współczesnymi kratami. Między 2. i 3. osią ślad po zdemontowanej prostokątnej plakiecie. Okna piętra obszerne, wysokie, w skrajnych osiach ostrołukowe, w środkowych – zamknięte odcinkowo. Opatrzone fartuchami z oryginalnym wątkiem cegły. Boczna elewacja południowo-wschodnia jednoosiowa, z otworem głównych drzwi wejściowych w partii piętra, prostokątnym i opatrzonym ostrołukowym naświetlem ponad współczesnym, murowanym okapem. Przed nim pojedynczy bieg wysokich schodów na styku z fasadą korpusu, opatrzonych pełną, murowaną balustradą. Pozostałe elewacje pawilonu bez dekoracji, z oknami mniejszych rozmiarów, zamkniętymi odcinkowo. Od północnego wschodu w partii piętra otwór bocznych drzwi wejściowych z obszernym, zamkniętym odcinkowo naświetlem i współczesnym okapem, poprzedzony szerokimi zabiegowymi schodami z obszernym spocznikiem i niezabytkową metalową balustradą. Balustrada tarasu współczesna, mieszanej konstrukcji. Widoczne przemurowania i zmiany detalu oraz drobne ślady napraw.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Główne i boczne drzwi wejściowe wymienione na aluminiowe, dwuskrzydłowe, oszklone w górnej części skrzy-

deł. Pozostałe wymienione na stalowe, jednoskrzydłowe z niewielką partią oszkloną, opatrzoną kratą. Stolarka okien drewniana, o różnej liczbie skrzydeł, w większości typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem i o drobnych podziałach kwaterowych. W części wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową, wzorowaną lub nawiązującą do oryginalnej

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachów, lukarny, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny przyziemia, gzymsów i listew, portali, ceramicznych obramień otworów okiennych, fartuchów i podokienników, metalowego grzebienia dachu, a także oryginalna stolarka okien.
- Wskazany remont elewacji z ujednoliceniem zmienionej kolorystyki tynków oraz oczyszczeniem i uzupełnieniem ceramicznego oblicowania.
- Postulowana renowacja zachowanej stolarki okien oraz wymiana współczesnych drzwi metalowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku.

ul. Wojciecha Bogusławskiego 2A

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., pocz. XX w. Historyzm z elementami neorenesansu i neoklasycyzmu oraz budownictwa rejonów podgórskich. W układzie kalenicowym, usytuowany peryferyjnie w krótkim ciągu zwartej zabudowy południowej pierzei ulicy, od południowego wschodu zwarty z budynkiem sąsiednim. Poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry/zagrożony.
- Zachowana czterokondygnacyjna bryła budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, oparta na planie prostokąta, osadzona na cokole i zwieńczona dachem dwuspadowym o niskiej strzałce z wysuniętym okapem, krytym papą bitumiczną. Pośrodku siedmioosiowej elewacji północno-wschodniej trójosiowy pozorny ryzalit o pięciu kondygnacjach, z których ostatnia w roli facjaty dachu, zwieńczony własnym, niskim dachem dwuspadowym. W elewacji tylnej (południowo-zachodniej) jednoosiowy ryzalit klatki schodowej, kryty przedłużoną połacią dachu budynku.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne spięte ściągami (śrubami rzymskimi). Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien poddany naprawie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północno-wschodnia (fasada) tynkowana gładko. Tynk cokołu wymieniony współcześnie. Parter i 1. piętro oddzielone profilowanymi gzymsami, przy czym gzyms nad parterem masywniejszy. Otwory okienne rozmieszczone regularnie, prostokątne, w gospodarczej części poddasza mniejsze od pozostałych. Okna przyziemia w profilowanych opaskach z kluczami, osadzone na podokiennikach – wspólnych w parach skrajnych osi. Okna 1. i 2. piętra oraz 3. piętra w partii ryzalitu w opaskach i z naczółkami trójkątnymi, półkolistymi oraz prostymi, pod którymi dekoracyjne geometryczne płyciny. Osadzone na gzymsach. Okna 3. piętra w parach skrajnych osi oprawne w opaski z kluczami i osadzone na wspólnych podokiennikach, okna w partii ryzalitu wyróżnione prostymi naczółkami i płycinami, również oparte na wspólnym, gzymsowym podokienniku. Okna poddasza w prostych opaskach za wyjątkiem ryzalitu, gdzie w opaskach uszakowych; wszystkie

z podokiennikami. Otwór drzwi wejściowych w środkowej osi fasady, osadzony w profilowanej opasce z kluczem. Poprzedzony pojedynczym biegiem granitowych schodów z ażurową, metalową balustradą po obu stronach. Pozostałe elewacje gładko tynkowane, bez dekoracji. Widoczne zawilgocenie murów i ubytki tynków, szczególnie w przyziemiu i pod okapem dachu, niekiedy ze śladami prowizorycznych napraw.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe dwuskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego, z dekoracją snycerską, oszklone w górnej części. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, częściowo wymieniona na plastikową z różnymi rodzajami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, opasek i płycin, stolarka drzwi wejściowych i skrzynkowa stolarka okien.
— Wskazany remont elewacji z jej kolorystycznym ujednoliceniem, poprzedzony osuszeniem budynku, a także ukrycie elementów wzmacniających jego konstrukcję pod tynkiem. Uzupełnienie uszkodzonej balustrady schodów przed wejściem do budynku.
— Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okien na jednolitą, wzorowaną na oryginalnej.

Ul. Wojciecha Bogusławskiego 3

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., pocz. XX w., ok. 2010 r. (remont elewacji z częściową termomodernizacją). Historyzm z elementami neorenesansu i neoklasycyzmu. Wolnostojący, w układzie kalenicowym, usytuowany w północnej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Bardzo dobry.
— Zachowana czterokondygnacyjna bryła budynku z poddaszem, oparta na planie prostokąta, osadzona na cokole i zwieńczona dachem dwuspadowym o niskiej strzałce z wysuniętym okapem, krytym papą bitumiczną. Pośrodku tylnej (północno-wschodniej) elewacji szeroki, czteroosiowy ryzalit, nakryty przedłużoną połacią dachu budynku.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne spięte ściągami (śrubami rzymskimi). Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Nowe obróbki blacharskie dachu i system rynien.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Cokół budynku licowany czerwoną cegłą klinkierową. Elewacja południowo-zachodnia (fasada) tynkowana, ośmioosiowa. Pary skrajnych osi wyróżnione ryzalitami pozornymi. Parter wydzielony profilowanym gzymsem, pozostałe kondygnacje nierozdzielone. Otwór wejścia głównego w 4. osi fasady, prostokątny, oprawny w profilowaną opaskę z kluczem. Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie. Oprawne w profilowane opaski z podokiennikami za wyjątkiem okien 1. piętra, opartych na gzymsie. Okna ryzalitów w partii 1. i 2. piętra wyróżnione naczółkami, odpowiednio segmentowymi oraz trójkątnymi. Okna poddasza mniejszych rozmiarów, w dwóch środkowych osiach pojedyncze, w pozostałych zdwojone (biforia), osadzone w opaskach i wyposażone w podokienniki. Część otworów okiennych opatrzona malowanymi farbą elewacyjną płycinami podokiennymi.

Boczne elewacje poddane termomodernizacji; tylna tynkowana, o uproszczonej dekoracji ograniczonej do opasek okien.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na półtoraskrzydłowe z blachy stalowej z naświetlem. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, częściowo wymieniona na plastikową bezpodziałową i z podziałami międzyszybowymi. Stolarka okien poddasza krosnowa.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, opasek i naczółków i skrzynkowa stolarka okien.
— Postulowana renowacja zachowanej stolarki okien oraz wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okien na jednolitą, wzorowaną na oryginalnej.

Ul. Wojciecha Bogusławskiego 4

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., pocz. XX w. Historyzm z elementami neorenesansu i neoklasycyzmu oraz budownictwa rejonów podgórskich. W układzie kalenicowym, usytuowany w krótkim ciągu zwartej zabudowy południowej pierzei ulicy. Poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Bardzo dobry.
— Zachowana czterokondygnacyjna bryła budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, oparta na planie prostokąta, osadzona na cokole i zwieńczona dachem dwuspadowym o niskiej strzałce z wysuniętym okapem, krytym papą bitumiczną. Pośrodku siedmioosiowej elewacji północno-wschodniej trójosiowy pozorny ryzalit o pięciu kondygnacjach, z których ostatnia w roli facjaty dachu, zwieńczony własnym, niskim dachem dwuspadowym. W elewacji tylnej (południowo-zachodniej) jednoosiowy ryzalit klatki schodowej, kryty przedłużoną połacią dachu budynku.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien poddany naprawie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północno-wschodnia (fasada) tynkowana gładko. Tynk cokołu i przyziemia poddany naprawie w ostatnich latach. Parter, 1. piętro i poddasze oddzielone profilowanymi gzymsami, przy czym gzyms nad parterem masywniejszy. Otwory okienne rozmieszczone regularnie, prostokątne, w gospodarczej części poddasza mniejsze od pozostałych. Okna przyziemia w profilowanych opaskach z kluczami, osadzone na podokiennikach – wspólnych w parach skrajnych osi. Okna 1. i 2. piętra oraz 3. piętra w partii ryzalitu ujęte w opaski i opatrzone naczółkami trójkątnymi, półkolistymi oraz prostymi, pod którymi dekoracyjne geometryczne płyciny. Pod oknami pięter fartuchy o zróżnicowanej formie. Pozostałe okna oprawne w opaski z uszakami oraz proste. Okna 1. i 2. piętra oraz poddasza osadzone na gzymsach, pozostałe na wspólnych podokiennikach. Otwór drzwi wejściowych w środkowej osi fasady, osadzony w profilowanej opasce. Poprzedzony pojedynczym biegiem granitowych schodów ze współczesną prostą balustradą z rur stalowych po obu stronach. Elewacja tylna tynkowana gładko, bez dekoracji. Widoczne za-

wilgocenie murów i niewielkie ubytki tynków pod okapem dachu. W ryzalicie fasady wyprowadzone metalowej konstrukcji kominy instalacji grzewczej.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe dwuskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego, z dekoracją snycerską, oszklone w górnej części i wyposażone w dekoracyjne kraty. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, częściowo wymieniona na plastikową z różnymi rodzajami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, opasek i płycin, a także stolarka drzwi wejściowych i skrzynkowa stolarka okien.
— Wskazane odświeżenie elewacji z jej kolorystycznym ujednoliceniem.
— Postulowana renowacja stolarki drzwi i zachowanej stolarki okien oraz wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okien na jednolitą, wzorowaną na oryginalnej.

Ul. Wojciecha Bogusławskiego 6

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., pocz. XX w. Historyzm z elementami neorenesansu i neoklasycyzmu oraz budownictwa rejonów podgórskich. W układzie kalenicowym, usytuowany peryferyjnie w krótkim ciągu zwartej zabudowy południowej pierzei ulicy. Od północnego zachodu zwarty z budynkiem sąsiednim. Od południowego wschodu dostawiony współcześnie niski, dwukondygnacyjny aneks. Budynek poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Bardzo dobry.
— Zachowana czterokondygnacyjna bryła budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, oparta na planie prostokąta, osadzona na cokole i zwieńczona dachem dwuspadowym o niskiej strzałce z wysuniętym okapem, krytym papą bitumiczną. Pośrodku siedmioosiowej elewacji północno-wschodniej trójosiowy pozorny ryzalit o pięciu kondygnacjach, z których ostatnia w roli facjaty dachu, zwieńczony własnym, niskim dachem dwuspadowym. W elewacji tylnej (południowo-zachodniej) jednoosiowy ryzalit klatki schodowej, kryty przedłużoną połacią dachu budynku.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien poddany naprawie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północno-wschodnia (fasada) tynkowana gładko. Tynk cokołu uzupełniony współcześnie. Kondygnacje rozdzielone profilowanymi gzymsami, przy czym gzyms nad parterem masywniejszy. Otwory okienne rozmieszczone regularnie, prostokątne, w gospodarczej części poddasza mniejsze od pozostałych. Okna przyziemia w profilowanych opaskach z kluczami, osadzone na podokiennikach. Pozostałe osadzone na gzymsach. Okna 1. i 2. piętra oraz 3. piętra w partii ryzalitu ujęte w opaski i opatrzone naczółkami trójkątnymi, półkolistymi oraz prostymi, pod którymi dekoracyjne geometryczne płyciny. Pod oknami 2. I 3. piętra proste fartuchy. Pozostałe okna oprawne w opaski z uszakami oraz proste. Otwór drzwi wejściowych w środkowej osi fasady, osadzony w profilowanej opasce z kluczem. Poprzedzony pojedynczym biegiem granitowych schodów z ażurową, meta-

lową balustradą po obu stronach. Elewacja tylna tynkowana gładko, bez dekoracji. Boczna elewacja południowo-wschodnia tynkowana w schemacie ramowym. Widoczne zawilgocenie murów i ubytki tynków cokołu i przyziemia oraz pod okapem dachu i w sąsiedztwie muru ogniowego. W ryzalicie fasady wyprowadzone metalowej konstrukcji kominy instalacji grzewczej.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe dwuskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego, z dekoracją snycerską, oszklone w górnej części i wyposażone w dekoracyjne kraty; po renowacji. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, częściowo wymieniona na plastikową z różnymi rodzajami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, opasek i płycin, a także stolarka drzwi wejściowych i skrzynkowa stolarka okien.
— Wskazany remont elewacji z jej kolorystycznym ujednoliceniem, poprzedzony osuszeniem budynku.
— Postulowana renowacja zachowanej stolarki okien oraz wymiana współczesnej, plastikowej stolarki na jednolitą, wzorowaną na oryginalnej.

Ul. Wojciecha Bogusławskiego 8

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., pocz. XX w., 2 poł. XX w., pocz. XXI w. (adaptacja części cokołu na lokal handlowy, wymiana część tynków). Historyzm z elementami neorenesansu i neoklasycyzmu oraz budownictwa rejonów podgórskich. Usytuowany kalenicowo w południowej pierzei ulicy, ukośnie względem linii zabudowy, w bezpośrednim sąsiedztwie niewielkiego skweru. Od południa zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry/zagrożony.
— Zachowana bryła budynku, oparta na planie litery „T", złożona z opartego na bardzo wysokim (z uwagi na opadający teren) cokole, trójkondygnacyjnego korpusu z mieszkalnym poddaszem i dostawionego do niego pod kątem prostym od południowego zachodu krótkiego skrzydła tylnego tej samej wysokości, z poddaszem. Każda z części zwieńczona samodzielnym dachem dwuspadowym o niskiej strzałce i z wysuniętym okapem oraz z dekoracyjnym belkowaniem i sterczynami w szczytach, krytym papą bitumiczną. Pośrodku pięcioosiowej elewacji głównej korpusu jednoosiowy, mocno wysunięty ryzalit klatki schodowej, również kryty dwuspadowo. Po wschodniej jego stronie aneks toalet, kryty dachem pulpitowym.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne spięte ściągami (śrubami rzymskimi) i wzmocnione stalowymi szynami. Konstrukcja dachu poddana naprawie, wymienione pokrycie oraz wykonane nowe obróbki blacharskie i system rynien.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje tynkowane gładko. Kondygnacje rozdzielone profilowanymi gzymsami kordonowymi, przerwanymi w partii ryzalitu; gzyms nad parterem masywniejszy. Otwory okienne rozmieszczone regularnie, prostokątne, w partii poddasza mniejsze od pozostałych. Otwory okienne cokołu zamknięte odcinkowo, o zróżnicowanych proporcjach, bez oprawy, wyposażone w proste

podokienniki. Okna przyziemia w profilowanych opaskach z kluczami, osadzone na podokiennikach, przy czym pary okien po obu stronach ryzalitu fasady – na podokiennikach wspólnych. Okna pięter osadzone na gzymsach, ujęte w profilowane opaski z uszakami lub bez i wyposażone w naczółki proste, a także segmentowe z kluczami i przewiązkami. Okna poddasza oparte na gzymsie, opracowane jak okna parteru. Otwór drzwi wejściowych do budynku w środkowej osi fasady, oprawny w opaskę z uszakami i kluczem. Poprzedzony pojedynczym biegiem schodów z murowaną balustradą po obu stronach. W ostatniej osi w strefie cokołu wtórnie przebity otwór wejściowy do lokalu handlowego, dostępny z poziomu ulicy, zamknięty odcinkowo, bez oprawy. Trójosiowe elewacje skrzydła budynku opracowane jak elewacje korpusu. Widoczne zawilgocenie murów, a zwłaszcza dolnych ich partii oraz ubytki tynków, uzupełniane bez poszanowania detalu i niekiedy niestarannie, bez ujednolicenia z pozostałą częścią elewacji. Część cokołu budynku pokryta farbami elewacyjnymi w kontrastowych barwach. Część okien cokołu wyposażona w zewnętrzne, metalowe rolety antywłamaniowe lub kraty o przypadkowej formie.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe współczesne, jednoskrzydłowe z blachy stalowej z naświetlem. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, częściowo wymieniona na plastikową z różnymi rodzajami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, opasek i naczółków, a także skrzynkowa stolarka okien.
— Wskazany gruntowny remont elewacji z jej kolorystycznym ujednoliceniem i odtworzeniem brakującego detalu według zachowanych wzorów oraz ukryciem wzmocnień konstrukcji pod tynkiem, poprzedzony osuszeniem budynku.
— Postulowana renowacja zachowanej stolarki okien oraz wymiana współczesnej, plastikowej stolarki na jednolitą, wzorowaną na oryginalnej. Wymiana drzwi wejściowych do budynku oraz do lokalu handlowego na dostosowane do stylu budynku. Zalecane usunięcie metalowych rolet okien cokołu, względnie zastąpienie ich kratami lub okiennicami dostosowanymi do wykroju otworu.

Ul. Wojciecha Bogusławskiego 10

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., pocz. XX w., po 2012 r. (remont południowo-zachodniej elewacji korpusu z termomodernizacją i pozbawieniem cech stylowych). Historyzm z elementami neorenesansu i neoklasycyzmu oraz budownictwa rejonów podgórskich. Usytuowany kalenicowo w południowej pierzei ulicy, ukośnie względem linii zabudowy, w bezpośrednim sąsiedztwie niewielkiego skweru. Od północy zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Średni/zagrożony.
— Zachowana bryła budynku, oparta na planie litery „T", złożona z opartego na bardzo wysokim (z uwagi na opadający teren) cokole, trójkondygnacyjnego korpusu z mieszkalnym poddaszem i dostawionego do niego pod kątem prostym od północnego wschodu krótkiego skrzydła tylnego tej samej wysokości, z poddaszem. Każda z części zwieńczona samodzielnym dachem dwuspadowym o niskiej strzałce i z wysuniętym

okapem oraz z dekoracyjnym belkowaniem i sterczynami w szczytach, krytym papą bitumiczną. Pośrodku południowo-zachodniej elewacji korpusu jednoosiowy, mocno wysunięty ryzalit klatki schodowej, również kryty dwuspadowo. Po wschodniej jego stronie aneks toalet, kryty dachem pulpitowym.

- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne spięte ściągami (śrubami rzymskimi) i wzmocnione stalowymi szynami. Konstrukcja dachu poddana naprawie, wymienione pokrycie oraz wykonane nowe obróbki blacharskie i system rynien.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje tynkowane gładko. Kondygnacje rozdzielone profilowanymi gzymsami kordonowymi; gzyms nad parterem masywniejszy. Elewacja południowo-zachodnia bez podziałów, poddana termomodernizacji i pokryta tynkiem maszynowym oraz farbą elewacyjną w odcieniach szarości. Otwory okienne rozmieszczone regularnie, prostokątne, w partii poddasza mniejsze od pozostałych. Otwory okienne cokołu niewielkie, zamknięte odcinkowo, bez oprawy. Okna przyziemia w profilowanych opaskach z kluczami, osadzone na podokiennikach. Okna pięter osadzone na gzymsach, ujęte w profilowane opaski z uszakami lub bez i wyposażone w naczółki proste, a także segmentowe z kluczami i przewiązkami. Okna poddasza oparte na gzymsie, opracowane jak okna parteru. Otwór drzwi wejściowych do budynku w przyziemiu ryzalitu przekształconej elewacji południowo-zachodniej, prostokątny, bez oprawy. Pięcioosiowe elewacje skrzydła budynku opracowane jak elewacje korpusu. Widoczne zawilgocenie murów, a zwłaszcza dolnych ich partii oraz ubytki tynków, uzupełniane bez poszanowania detalu w postaci gzymsów i opasek okien. Część opasek odtworzona poprzez wymalowanie ich farbą elewacyjną na gładkim tynku.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe współczesne, jednoskrzydłowe, metalowej konstrukcji. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, częściowo wymieniona na plastikową z różnymi rodzajami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, opasek i naczółków, a także skrzynkowa stolarka okien.
- Wskazany gruntowny remont elewacji z jej kolorystycznym ujednoliceniem i odtworzeniem brakującego detalu według zachowanych wzorów oraz ukryciem wzmocnień konstrukcji pod tynkiem, poprzedzony osuszeniem budynku. Konieczne odtworzenie pierwotnych podziałów i detalu elewacji południowo-zachodniej korpusu budynku.
- Postulowane poddanie renowacji zachowanej stolarki okien oraz wymiana współczesnej, plastikowej stolarki na jednolitą, wzorowaną na oryginalnej, a także wymiana drzwi wejściowych na dostosowane do stylu budynku.

Ul. Wojciecha Bogusławskiego 14-16

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., pocz. XX w. Historyzm z elementami neorenesansu i neoklasycyzmu oraz budownictwa rejonów podgórskich. Wolnostojący, w układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry/zagrożony.
- Zachowana trójkondygnacyjna bryła budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, oparta na planie prostokąta, osadzona na cokole i zwieńczona dachem dwuspadowym o niskiej strzałce z wysuniętym okapem oraz otwartym, trójkątnym szczytem w połaci północno-wschodniej, krytym papą bitumiczną. Pośrodku bocznych elewacji wąskie ryzality klatek schodowych, kryte dwuspadowo.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne spięte ściągami (śrubami rzymskimi) i wzmocnione stalowymi szynami. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien poddany naprawie w ostatnich latach.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Cokół budynku pokryty tynkiem strukturalnym („barankiem"). Elewacja północno-wschodnia (fasada) tynkowana, ośmioosiowa. Środkowa część elewacji o szerokości 2 osi czterokondygnacyjna, nieznacznie cofnięta względem lica, wyróżniona trójkątnym, otwartym w dolnej części szczytem, powstałym przez załamanie połaci dachu budynku. Pod okapem szczytu dekoracyjne belkowanie. Przyziemie budynku pokryte pasami płytkich boni, wydzielone profilowanym gzymsem, pokryte farbą elewacyjną barwy szaroniebieskiej. Pozostałe kondygnacje nierozdzielone. Otwory okienne rozmieszczone regularnie, prostokątne, o zróżnicowanych proporcjach. W skrajnych osiach węższe, zgrupowane w pary. Okna przyziemia w opaskach z przewiązkami i kluczami, okna pięter i poddasza w prostych opaskach, wyciętych w powierzchni tynku i wyposażone w ceramiczne, szkliwione podokienniki barwy zielonej. Pozostałe elewacje tynkowane, o uproszczonej dekoracji. Otwory drzwi wejściowych w jednoosiowych ryzalitach elewacji bocznych i podobnie jak otwory okienne osadzone w wyciętych w tynku, prostych opaskach. Widoczne zawilgocenie murów i ubytki tynków, szczególnie w przyziemiu, pod okapem dachu i w sąsiedztwie szyn usztywniających mury.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe dwuskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego, oszklone w górnej części. Stolarka okien typu skrzynkowego, cztero- oraz sześcioskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, częściowo wymieniona na plastikową z różnymi rodzajami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsu nad parterem, boniowania, opasek, a także stolarka drzwi wejściowych i skrzynkowa stolarka okien.
- Wskazany remont elewacji z jej kolorystycznym ujednoliceniem, poprzedzony osuszeniem budynku, a także ukrycie elementów wzmacniających jego konstrukcję pod tynkiem.
- Postulowana renowacja stolarki drzwi i zachowanej stolarki okien, a także wymiana współczesnej, plastikowej stolarki na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

Ul. Fryderyka Chopina

Dawne nazwy ulicy: *Lützow Starsse*

Ulica, położona w peryferyjnie w północnej części osiedla i pierwotnie wyznaczająca jego północno-zachodnią granicę. Na zachodzie łączy się prostopadle z ul. Żwirki i Wigury, biegnąc prostą linią ku północnemu wschodowi, gdzie odchyla się nieznacznie na południe i kończy swój bieg wpadając do pl. Wojska Polskiego. W połowie długości przecina pl. Powstańców Warszawy, stanowiąc jego północno-zachodnią granicę.
Początkowo niezabudowana, przecinała tereny zielone osiedla biegnąc grzbietem najwyższego wzniesienia w okolicy. Pierwsze budynki zrealizowano w jej południowo-wschodniej pierzei, na odcinku między obydwoma placami, nie wypełniając go jednak w całości. Inwestorem była spółdzielnia *Schlesische Heimstätte*. W pierzei przeciwległej powstał w połowie lat 20. zespół zabudowy komunalnej. Kompleksy budynków po obu stronach ulicy poprzedzono płytkimi przedogródkami, wyposażonymi w mieszanej konstrukcji ogrodzenia. Zespół budynków komunalnych pierzei północno-zachodniej uzupełniono pod koniec dekady, wznosząc w nawiązaniu do niego ciąg budynków segmentowych o wspólnych elewacjach, kontynuowany w północno-zachodniej pierzei pl. Wojska Polskiego. Zrezygnowano tu jednocześnie całkowicie z historyzującego detalu, podkreślając w duchu modernizmu podziały poziome i stosując szlachetne tynki. Odniesienie do zabudowy wcześniejszej stanowiły ryzality klatek schodowych, ożywiające kompozycję.
Zajmowany jeszcze w początkach dekady przez ogrody teren w początkowym odcinku ulicy, na zachód od pl. Powstańców Warszawy, wypełnił zrealizowany w latach 1924-1926 zespół zabudowy koszar policji, późniejszej szkoły celników, obecnie szpital ginekologiczno-położniczy). Jego główny, czterokondygnacyjny gmach ustawiony został prostopadle do ulicy, której południowo-wschodnią pierzeję wypełnił ciąg obiektów o pomocniczym charakterze, mieszczących salę gimnastyczną, warsztaty oraz garaże. Zespół zamykał kompozycyjnie powstały u wlotu ulicy pod koniec lat 20. wolnostojący, trójkondygnacyjny budynek o dwóch skrzydłach, nakryty dachem mansardowym (ul. Żwirki i Wigury nr 8-12). W tym też czasie po północnej stronie ulicy zrealizowano stadion sportowy, dostępny poprzez bramę umieszczoną na wysokości pl. Powstańców Warszawy.
W 2. poł. XX w. brukowaną nawierzchnię ulicy pokryto nawierzchnią asfaltową. Zespół szkoły celników w 1948 r. przekształcono w szpital. Około 2000 r. i w roku 2014 został on poddany kompleksowym pracom remontowym z termomodernizacją i zmianą kolorystyki elewacji, tracąc wartości zabytkowe. Częściowej rozbiórce uległ rozciągnięty wzdłuż ulicy ciąg budynków pomocniczych, przebudowany na potrzeby szkoły rodzenia. Niekorzystne zmiany dotknęły również zabudowę północnego odcinka ulicy, gdzie kilka budynków poddano remontom elewacji z termomodernizacją, uproszczeniem i zniekształceniem detalu (nr 4, 10). Pod asfaltem nawierzchni zachował się oryginalny bruk, ale jego stan nie jest możliwy do oceny.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dobry.
- Zachowany historyczny przebieg ulicy i jej historyczna zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania: przebieg ulicy, jej zabudowa.
- W przypadku remontu nawierzchni odsłonić i zachować bruk.

Ul. Fryderyka Chopina 1-3-5

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., pocz. XXI w., (częściowy remont elewacji ze zmianą kolorystyki), pocz. XXI w. (wymiana drzwi wejściowych i części skrzynkowej stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, oparta na planie mocno wydłużonego prostokąta, osadzona na cokole, osiągającym w części zachodniej i północnej wysokość niemal pełnej kondygnacji i zwieńczona dachem czterospadowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową 13 niewielkich lukarn domkowych, rozdzielonych trzema trójosiowymi, leżącymi facjatami o zwieńczeniu w formie trójkątnych tympanonów, stanowiącymi ostatnie kondygnacje ryzalitów fasady. W połaci tylnej 11 lukarn domkowych, flankowanych dwoma tympanonami i rozdzielonych pośrodku długości połaci trójosiową facjatą jak w połaci przedniej. W każdej z bocznych połaci pojedyncza lukarna domkowa.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone w dolnych partiach murów. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie z drobnymi ubytkami. System rynien i rur spustowych sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowo-wschodnia) wieloosiowa, symetryczna, pokryta drobnoziarnistym tynkiem strukturalnym, barwionym na kolor ugru. Cokół licowany rustykowanymi ciosami piaskowca. Przyziemie odseparowane profilowanym gzymsem z szerokim, pustym fryzem poniżej; piętra nierozdzielone. W elewacji trzy regularnie rozmieszczone, przecinające gzyms koronujący, trójosiowe ryzality o czterech kondygnacjach, z których ostatnia w roli ww. facjaty. W zwieńczeniu każdego profilowany gzyms i gierowany w dolnej części trójkątny tympanon. Przyziemie ryzalitów opilastrowane, z otworem drzwi wejściowych w środkowej osi: prostokątnym, pozbawionym oprawy i opatrzonym prostym nadprożem. Powyżej otwór architektonicznego naświetla w formie leżącego prostokąta, z profilowanym gzymsowym podokiennikiem, a w partii pięter wąskie, wydłużone okno klatki schodowej o trapezowatym zamknięciu, oprawne w profilowaną opaskę z kluczem i opatrzone prostym fartuchem. Okna przyziemia zamknięte półkoliście, ujęte w opaski i opatrzone podobnymi fartuchami. Pozostałe otwory okienne prostokątne, w partii 1. piętra osadzone na gzymsie, zaś wyżej opatrzone podokiennikami. Okna facjat również prostokątne, niewielkie, w opaskach. W tympanonach ryzalitów okulusy. Okna cokołu leżące, niewielkich rozmiarów. Boczne elewacje dwuosiowe. W elewacji północno-wschodniej okna cokołu o proporcjach i wielkości jak w kondygnacjach pięter. Elewacja tylna z pozornymi ryzalitami w skrajnych osiach, ujętymi w szerokie, boniowane lizeny i z tympanonem w zwieńczeniu. W partii pięter ryzalitów niewielkie balkony o falistym narysie, z prostymi metalowymi balustradami. Trzy środkowe osie

wyróżnione ryzalitem, również z boniowanymi lizenami w narożach. Otwory cokołu różnych form i rozmiarów, niekiedy o zmienionych proporcjach. We wszystkich elewacjach widoczne zawilgocenia i ubytki tynków – w części ze śladami napraw, dokonywanych bez ujednolicenia z oryginalnym wystrojem. Otaczające przedogródek ogrodzenie o konstrukcji mieszanej. Złożone z czworobocznych słupów o płytowym zwieńczeniu, wymurowanych z rustykowanych kamiennych ciosów, osadzonych na cokole z tego samego materiału. Przęsła wypełnione parkanem ze szczeblin drewnianych, z parapetem. Widoczne zawilgocenie i spękania, a także ubytki zaprawy murowanej części ogrodzenia. Większość wypełnienia przęseł zrekonstruowana wg wzoru oryginalnego za wyjątkiem odcinka północnego, gdzie drobne uszkodzenia parkanu.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne drewniane, jednoskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego, ze skromną dekoracją snycerską, oszklone w górnej części skrzydła. W pojedynczym wypadku (klatka schodowa nr 3) wymienione na aluminiowe, oszklone w górnej części skrzydła. Stolarka okien drewniana, różnobarwna, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, o zróżnicowanej liczbie skrzydeł i drobnych podziałach kwaterowych. W części wymieniona na zespoloną plastikową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, szczyty, kompozycja elewacji, ryzality, balkony, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny cokołu, boni, gzymsów, lizen, płycin i opasek, a także zachowana stolarka drzwi i okien oraz przedogródek i ogrodzenie przedogródka.
— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku, a także naprawa ogrodzenia przedogródka.
— Postulowane zastąpienie wymienionych drzwi wejściowych klatki schodowej nr 3 drewnianymi, wzorowanymi na oryginalnych, a także poddanie konserwacji pozostałych oraz zachowanej stolarki okien. Zalecana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na wzorowaną na oryginalnej.

Ul. Fryderyka Chopina 2

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1910 r. 2. poł. XX w. (remont cokołu z oblicowaniem otoczakami), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, naprawa płyt balkonów, częściowa wymiana stolarki okien). Historyzm z elementami neobaroku i neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, na eksponowanej narożnej parceli w południowo-wschodniej pierzei ulicy, u jej zbiegu z pl. Powstańców Warszawy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, oparta planie litery „L” i złożona z trzonu oraz zestawionego z nim pod kątem prostym

skrzydła, usytuowanego wzdłuż północno-wschodniej pierzei pl. Powstańców Warszawy. Obiekt zwieńczony zespołem dachów wielopołaciowych z naczółkami i z ukośnymi połaciami od strony ulicy i placu, krytymi dachówką ceramiczną. W połaci nad fasadą para nakrytych pulpitowo lukarn, między którymi czteroosiowa facjata, nakryta dachem mansardowym z naczółkiem. W połaci nad boczną elewacją południowo-zachodnią asymetrycznie umieszczona podobna facjata, ukształtowana w formie trapezowatego szczytu i oddzielona obdaszkiem. Po jej południowej stronie para jednoosiowych lukarn domkowych, zwieńczonych trójkątnymi naczółkami. Tylne połacie kryte papą bitumiczną.

— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń, zawilgocone w przyziemiu. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.

— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowo-zachodnia) korpusu ośmioosiowa, gładko tynkowana. Wysoki cokół wtórnie licowany drobnymi otoczakami. Parter pokryty pasami boni, oddzielony profilowanym gzymsem. Górne kondygnacje nierozdzielone, pod okapem dachu pas pustego fryzu. W osiach 2. i 3. oraz 6. i 7. dwukondygnacyjne, bębnowe wykusze o segmentowym narysie. W dwóch środkowych osiach obu pięter mocnej wysunięte przed lico balkony o podobnym kształcie, opatrzone ażurowymi balustradami z metaloplastyczną dekoracją. Otwór drzwi wejściowych w 4. osi, prostokątny, w górnej części ujęty w szeroką, wgłębną półopaskę. Powyżej otwór architektonicznego naświetla w kształcie leżącego owalu, również we wgłębnej opasce. Otwory okienne prostokątne, obszerniejsze w skrajnych osiach. W przyziemiu osadzone we wgłębnych opaskach i opatrzone wspartymi na kostkowych konsolkach podokiennikami. Wyżej osadzone w płytkich blendach w obrębie każdej z osi i rozdzielone plakietami – w części z dekoracją reliefową z motywem pustego kartusza w małżowinowo-zwijanym obramieniu. Pod oknami 1. piętra ślepe balustrady. Dwie środkowe osie facjaty dachu ujęte i rozdzielone boniowanymi lizenami i wyróżnione tympanonem o wykroju koszowym, z małym okulusem w polu. Okna cokołu niewielkie, leżące, bez oprawy. Boczna elewacja południowo-wschodnia siedmioosiowa, o czterech pierwszych osiach nieznacznie wysuniętych pozornym ryzalitem. Cokół licowany otoczakami, przyziemie pokryte pasami boni. W osiach 2. i 3. w partii pięter cylindryczny wykusz jak w fasadzie, znajdujący kontynuację w partii facjaty dachu. Otwory okienne prostokątne, w osiach 1. i 4. obszerniejsze od pozostałych, oprawne jak w fasadzie za wyjątkiem 1. piętra, gdzie pod oknami prostokątne fartuchy. Elewacje tylne tynkowane gładko, bez dekoracji. W przyziemiu współczesne balkony o prostych balustradach metalowych. W każdej z elewacji budynku widoczne niewielkie ubytki tynku ze śladami napraw. Otaczające przedogródek ogrodzenie o konstrukcji mieszanej. Złożone z murowanych z cegły, tynkowanych, osadzonych na podmurowaniu czworobocznych słupów. Przęsła wypełnione parkanem ze szczeblin drewnianych. Widoczne odchylenie części słupów od pionu, zawilgocenie, spękania i ubytki tynku ze śladami napraw, a także uszkodzenia i braki wypełnienia przęseł.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe do budynku współczesne, jednoskrzydłowe, aluminiowe z obszernym naświetlem, wypełnionym płytą poliwęglanową. Stolarka okien drewniana, cztero- i sześcioskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, niemal w całości wymieniona na zespoloną plastikową o różnych typach podziałów, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, a także bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, szczyty, kompozycja elewacji, wykusze, balkony, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci boni, gzymsów, lizen, płycin i opasek, a także przedogródek i ogrodzenie przedogródka.
- Wskazane odświeżenie elewacji z usunięciem współczesnej okładziny cokołu i zastąpieniem jej gładkim tynkiem, poprzedzone osuszeniem budynku. Naprawa ogrodzenia z przemurowaniem najbardziej zdegradowanych odcinków i odtworzeniem brakujących elementów według wzoru zachowanych.
- Postulowana wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku, a także wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej.

Ul. Fryderyka Chopina 4

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., 2 poł. XX w., (częściowy remont elewacji z wymianą tynku w szczycie i oblicowaniem cokołu otoczakami), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części skrzynkowej stolarki okien), po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją, uproszczeniem i zniekształceniem detalu). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-wschodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, oparta na zbliżonym do kwadratu planie i zwieńczona dachem pulpitowym z załamanymi połaciami nad elewacją frontową i tylną, krytym dachówką ceramiczną oraz papą bitumiczną. Pośrodku załamanej połaci przedniej duża, trójosiowa facjata zwieńczona trójkątnym szczytem, flankowana parą mniejszych lukarn domkowych, zwieńczonym trójkątnymi tympanonami.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń, po termomodernizacji. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północno-zachodnia) pięcioosiowa, pokryta maszynowym tynkiem strukturalnym i wymalowana w odcieniach różu. Cokół pokryty tynkiem mozaikowym barwy brązowej. Przyziemie rytmizowane pasami płytkich boni i odgraniczone profilowanym gzymsem. Piętra nierozdzielone. Otwór drzwi wejściowych w środkowej osi parteru, prostokątny, bez oprawy. Powyżej nadproża otwór naświetla o kształcie leżącego prostokąta. W partii 1. piętra wsparty na konsolach balkon z ozdobną, metaloplastyczną balustradą. Otwory okienne elewacji prostokątne, w skrajnych osiach szersze od pozostałych. Okna pięter osadzone w ramach każdej z osi we wspólnych, wgłębnych opaskach i opatrzone prostokątnymi fartuchami. Okna dużej facjaty dachu bez oprawy. Okna cokołu leżące, poprzedzone studzienkami doświetlającymi we współczesnym ceglanym obmurowaniu. Tylna elewacja budynku pięcioosiowa, tynkowana maszynowo,

wymalowana w odcieniach różu. Cokół opracowany jak w fasadzie. Trzy środkowe osie wysunięte masywnym ryzalitem. Otwory okienne bocznych osi szersze od pozostałych. Ogrodzenie przedogródka budynku współczesne, o konstrukcji mieszanej, wykonane na wzór oryginalnego.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne drewniane, ramowo-płycinowe, z dekoracją snycerską i oszkleniem górnej części skrzydła, po renowacji. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, cztero-, i sześcioskrzydłowa, niemal w całości wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową o różnej liczbie skrzydeł, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zwartej zabudowy.

— Postulowana zmiana kolorystyki elewacji na nawiązującą do oryginalnej oraz ujednolicenie stolarki okien poprzez zastąpienie stolarki różnobarwnej, bezpodziałowej i o ahistorycznych podziałach stolarką barwy białej, nawiązującą do oryginalnej.

Ul. Fryderyka Chopina 6

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., 2. poł. XX w. (remont cokołu z oblicowaniem otoczakami), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymalowanie części elewacji frontowej, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien), 2018 r. (wykonanie izolacji pionowej cokołu). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Bardzo dobry.

— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na zbliżonym do kwadratu planie i zwieńczonego dachem dwuspadowym z załamaną połacią od strony ulicy oraz podwórza i wysuniętym okapem, krytym dachówką ceramiczną i papą bitumiczną. W połaci nad elewacją frontową para lukarn, nakrytych pulpitowo. Pomiędzy nimi duża, trójosiowa facjata, nakryta dachem mansardowym w układzie prostopadłym. W połaci tylnej para lukarn, krytych pulpitowo.

— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone w dolnej części. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie. Cokół z izolacją pionową.

— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północno-zachodnia) w przyziemiu pięcio-, wyżej siedmioosiowa, tynkowana gładko. Cokół wtórnie licowany drobnymi otoczakami. Przyziemie odseparowane profilowanym gzymsem, piętra nierozdzielone. Osie okienne elewacji (za wyjątkiem pierwszej i ostatniej pary w strefie pięter) rozdzielone szerokimi, zdwojonymi lizenami – w przyziemiu boniowanymi. Otwór drzwi wejściowych w środkowej osi parteru, zamknięty półkoliście i osadzony w głęboko profilowanym obramieniu. Otwory

okienne prostokątne, opatrzone profilowanymi podokiennikami. W skrajnych osiach parteru i w osi środkowej obszerniejsze od pozostałych. W przyziemiu ujęte pilastrami. Okna dużej facjaty dachu osadzone w płytkich blendach. Okna cokołu niewielkie, leżące, bez oprawy. Widoczne zawilgocenie i miejscowe ubytki tynków. Kolorystyka północnej części przyziemia zmieniona. Elewacja tylna pięcioosiowa, o trzech środkowych osiach wysuniętych ryzalitem. Ogrodzenie przedogródka niezachowane.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe współczesne, aluminiowe, półtoraskrzydłowe, z obszernym dwudzielnym naświetlem, wypełnionym płytą poliwęglanową. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, cztero- i sześcioskrzydłowa. W części o zmienionej kolorystyce, względnie wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, a także z podziałami ahistorycznymi i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci lizen, boni, gzymsu, oprawy otworu wejściowego i podokienników, a także przedogródek.

— Wymagane oczyszczenie elewacji z usunięciem wtórnych wymalowań i współczesnej okładziny cokołu oraz uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku.

— Postulowana renowacja zachowanej stolarki okiennej oraz wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dwuskrzydłowe, dostosowane do stylu budynku, a także wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na stolarkę barwy białej, nawiązującą do oryginalnej.

— Wskazane uporządkowanie przedogródka i odtworzenie jego ogrodzenia w oparciu o zachowane materiały ikonograficzne.

Ul. Fryderyka Chopina 7-9-11-13

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1925 r., pocz. XXI w., (częściowy remont elewacji ze zmianą kolorystyki), pocz. XXI w. (remont części dachu z wymianą pokrycia, wymiana drzwi wejściowych i części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.

— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, oparta na planie zbliżonym do mocno wydłużonego prostokąta, osadzona na wysokim cokole, osiągającym w części północno-zachodniej wysokość niemal pełnej kondygnacji i zwieńczona dachem trójpołaciowym z wysuniętymi okapami, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową wąskie, leżące lukarny, nakryte pulpitowo. Od południowego wschodu cztery wąskie ryzality klatek schodowych, przecinające okap dachu i nakryte pulpitowo; opatrzone wysuniętym,

płytowym gzymsem wieńczącym.

— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne spięte stalowymi ściągami (śrubami rzymskimi), po termomodernizacji. Stan większej części konstrukcji dachu nieznany, pokrycie z drobnymi ubytkami. Około 1/4 konstrukcji dachu poddane naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. System rynien i rur spustowych sprawny, uzupełniony.

— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowo-wschodnia) wieloosiowa, lekko odgięta w północnym odcinku zgodnie z biegiem ulicy. Pokryta tynkiem strukturalnym, barwionym na kolor jasnofioletowy. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. Niższe kondygnacje nierozdzielone, 2. piętro odseparowane wąskim gzymsem. Pod okapem dachu szeroki, pusty fryz. W elewacji cztery regularnie rozmieszczone, przecinające okap dachu, jednoosiowe ryzality klatek schodowych, pokryte tynkiem strukturalnym, barwionym na kolor szary. Przyziemie ryzalitów licowane cegłą klinkierową, z otworem drzwi wejściowych ujętym w szeroką opaskę, umieszczonym pod wysuniętym okapem. W górnej partii ryzalitów wąskie, mocno wydłużone okno klatki schodowej o prostokątnym wykroju, bez oprawy. Pozostałe otwory okienne elewacji prostokątne, leżące, w ostatniej kondygnacji osadzone na gzymsie. Boczna elewacja południowo-zachodnia dwuosiowa. Okna cokołu leżące, niewielkich rozmiarów, opatrzone murowanymi podokiennikami. Elewacja tylna tynkowana gładko, wtórnie wymalowana w kilku różnych kolorach. Otwory okienne zróżnicowanych kształtów i rozmiarów, w części wtórnie przekształcone. W partii cokołowej mniejszych rozmiarów okna piwnic z murowanymi podokiennikami oraz otwory drzwi wejściowych do piwnic, bez oprawy. We wszystkich elewacjach widoczne zawilgocenia i niewielkie ubytki tynków – w części ze śladami napraw, dokonywanych bez ujednolicenia z oryginalnym wystrojem. Znaczne fragmenty klinkierowej okładziny wymalowane na kolor brązowy. Otaczające przedogródek ogrodzenie o konstrukcji mieszanej. Złożone z murowanych z cegły, tynkowanych, osadzonych na podmurowaniu czworobocznych słupów zwieńczonych płytami. Przęsła wypełnione parkanem ze szczeblin drewnianych z parapetem, w części rekonstruowanym na wzór oryginalnego, a w północnym odcinku zastąpionym metalową siatką.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne drewniane, jednoskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego, o znacznej powierzchni oszklenia dzielonej poziomymi szprosami. W pojedynczym wypadku (klatka schodowa nr 11) wymienione na aluminiowe, luźno nawiązujące do pierwotnych. Stolarka okien drewniana, osadzona w licu elewacji, typu ościeżnicowego o zróżnicowanej liczbie skrzydeł i drobnych podziałach kwaterowych. Okna klatek schodowych wieloskrzydłowe, o nietypowych, ekspresyjnych podziałach. Większa część stolarki wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową, cofniętą względem lica ściany, z różnymi typami podziałów i bezpodziałową. Stolarka lukarn krosnowa, o drobnych podziałach kwaterowych.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, ryzality, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny cokołu, gzymsu, fryzu, okapów, a także zachowana stolarka drzwi i okien oraz przedogródek i ogrodzenie przedogródka.

— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku, a także zastąpienie siatki wypełniającej przęsła ogrodzenia przedogródka

parkanem, wykonanym na wzór pierwotnego.

— Postulowane zastąpienie wymienionych drzwi wejściowych klatki schodowej nr 11 drewnianymi, wzorowanymi na oryginalnych, a także poddanie konserwacji pozostałych oraz zachowanej stolarki okien. Zalecana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, wzorowaną na oryginalnej i osadzoną w licu elewacji.

Ul. Fryderyka Chopina 8

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., 2. poł. XX w. (wymiana tynków cokołu i części przyziemia), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi wejściowych, wymiana części stolarki okien), 2018 r. (wykonanie izolacji pionowej cokołu). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.

— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na zbliżonym do kwadratu planie i zwieńczonego dachem dwuspadowym z załamaną połacią od strony ulicy i podwórza, krytym dachówką ceramiczną i papą bitumiczną. W połaci nad elewacją frontową para lukarn domkowych. Pomiędzy nimi duża, trójosiowa facjata, zwieńczona trójkątnym tympanonem.

— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone w dolnej części. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie. Cokół z izolacją pionową.

— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północno-zachodnia) siedmioosiowa, tynkowana gładko. Przyziemie odgraniczone profilowanym gzymsem, piętra nierozdzielone. W zwieńczeniu gzyms koronujący z pustym fryzem poniżej. Osie okienne elewacji odseparowane szerokimi lizenami – w przyziemiu boniowanymi; szerszymi w narożach oraz między 2. i 3., a także 5. i 6. osią. Facjata dachu również ujęta w narożne lizeny. Otwór drzwi wejściowych w środkowej osi parteru, prostokątny, osadzony w prostym portalu z wydatnym nadprożem, wtórnie wymalowanym na kolor biały. Powyżej półkolista blenda, bez oprawy. Otwory okienne prostokątne, opatrzone profilowanymi podokiennikami. Okna dużej facjaty dachu bez oprawy. W polu tympanonu para małych, prostokątnych okienek. Okna cokołu niewielkie, leżące, również pozbawione opraw, poprzedzone studzienkami doświetlającymi we współczesnym ceglanym obmurowaniu. Widoczne zawilgocenie i miejscowe ubytki tynków – niekiedy ze śladami napraw. Kolorystyka w przyziemiu i w okolicach niektórych otworów okiennych pięter zmieniona bez ujednolicenia z pozostałą częścią fasady. Elewacja tylna pięcioosiowa, o trzech środkowych osiach wysuniętych ryzalitem. Otwory okienne pierwszej i ostatniej osi szersze od pozostałych. Widoczne znaczne zawilgocenie murów i ubytki tynków, spowodowane długotrwałym zamakaniem z nieszczelnych rur spustowych. W północnej części ryzalitu, na bocznej jego ścianie, metalowy komin instalacji grzewczej. Ogrodzenie przedogródka

współczesne, murowane z jasnej cegły, zachowane fragmentarycznie jedynie w północnym odcinku.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe współczesne, metalowe, jednoskrzydłowe, oszklone w środkowej części. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, cztero- i sześcioskrzydłowa. W większości wymieniona na zespoloną plastikową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, a także z podziałami ahistorycznymi i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci szczytu, lizen, boni, gzymsów, portalu i podokienników, a także przedogródek.
— Wymagany remont elewacji z usunięciem wtórnych wymalowań oraz uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku.
— Postulowana renowacja zachowanej stolarki okiennej oraz wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku, a także wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na stolarkę barwy białej, nawiązującą do oryginalnej.
— Wskazane uporządkowanie przedogródka i odtworzenie jego ogrodzenia w oparciu o zachowane materiały ikonograficzne.

Ul. Fryderyka Chopina 10

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., 2 poł. XX w., (częściowy remont elewacji z przekształceniem otworów i wymianą tynków w szczycie), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana drzwi wejściowych i części skrzynkowej stolarki okien), po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją i odtworzeniem detalu w uproszczonej oraz zniekształconej formie). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-wschodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Zły.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, oparta na zbliżonym do kwadratu planie i zwieńczona dachem pulpitowym z załamanymi połaciami nad elewacją frontową i tylną, krytym dachówką ceramiczną oraz papą bitumiczną. W połaci nad elewacją frontową dwie lukarny, nakryte pulpitowo. Pomiędzy nimi duża, zlicowana z elewacją trójosiowa facjata, nakryta dwuspadowo i zwieńczona trójkątnym tympanonem.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń, po termomodernizacji. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowo-wschodnia) siedmioosiowa, symetryczna, pokryta maszynowym tynkiem strukturalnym o drobnym ziarnie, malowanym w odcieniach ugru. Cokół pokryty tynkiem mozaikowym barwy brązowej. Przyziemie odseparowane profilowanym

gzymsem. Trzy środkowe osie wyróżnione czterokondygnacyjnym, pozornym ryzalitem, którego ostatnia kondygnacja w roli facjaty dachu, zwieńczona szczytem. Piętra nierozdzielone, w zwieńczeniu wąski pas pustego fryzu. Ryzalit i naroża ujęte lizenami, w przyziemiu boniowanymi. Facjata bez artykulacji. Otwór drzwi wejściowych w 4. osi parteru, prostokątny, z gzymsowym nadprożem, na którym oparta blenda o wykroju okna termalnego. Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie, bez oprawy. Oparte na profilowanych podokiennikach, wspólnych dla par bocznych osi. Pojedynczy otwór okienny facjaty powiększony. Okna cokołu leżące, poprzedzone studzienkami doświetlającymi. Tylna elewacja pięcioosiowa, tynkowana maszynowo, wymalowana w odcieniach ugru. Cokół opracowany jak w fasadzie. Trzy środkowe osie wysunięte masywnym ryzalitem. Otwory okienne bocznych osi szersze od pozostałych. Ogrodzenie przedogródka współczesne, mieszanej konstrukcji, wykonane na wzór oryginalnego, zachowane jedynie w północnym odcinku.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na metalowe, oszklone w górnej części skrzydła. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, cztero-, i sześcioskrzydłowa. W większości wymieniona na zespoloną plastikową o różnej liczbie skrzydeł, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zwartej zabudowy.
— Konieczne ujednolicenie kształtu i rozmiaru przekształconego otworu okiennego facjaty dachu z pozostałymi. Postulowana zmiana kolorystyki elewacji na nawiązującą do oryginalnej oraz ujednolicenie stolarki okien poprzez zastąpienie stolarki bezpodziałowej i o ahistorycznych podziałach nawiązującą do oryginalnej.
— Wskazane uporządkowanie przedogródka i odtworzenie południowego odcinka jego ogrodzenia.

Ul. Fryderyka Chopina 12

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., 2. poł. XX w. (wymiana tynków cokołu i części przyziemia), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi wejściowych, wymiana części stolarki okien), 2018 r. (wykonanie izolacji pionowej cokołu). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na zbliżonym do kwadratu planie i zwieńczonego dachem dwuspadowym z załamaną połacią od strony ulicy i podwórza, krytym dachówką ceramiczną i papą bitumiczną. W połaci nad elewacją frontową para lukarn, krytych pulpitowo. Pomiędzy nimi duża, trójosiowa facjata, zwieńczona trójkątnym tympanonem.

- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone w dolnej części, bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie. Cokół z izolacją pionową.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północno-zachodnia) siedmioosiowa, tynkowana gładko. Przyziemie pokryte pasami boni, odgraniczone profilowanym gzymsem. Piętra nierozdzielone, w zwieńczeniu gzyms koronujący z pustym fryzem poniżej. Osie okienne elewacji (za wyjątkiem pierwszej i ostatniej pary w strefie pięter) rozdzielone szerokimi lizenami. Otwór drzwi wejściowych w środkowej osi parteru, prostokątny, osadzony w prostym portalu z wydatnym nadprożem. Powyżej architektoniczne naświetle o wykroju okna termalnego, bez oprawy. Otwory okienne prostokątne, pozbawione opraw. W przyziemiu z pustymi fartuchami. Okna dużej facjaty dachu osadzone w płytkich blendach. W polu tympanonu mały, owalny okulus. Okna cokołu niewielkie, leżące, bez oprawy. Widoczne drobne miejscowe ubytki tynków. Tynk cokołu i części przyziemia wymieniony, wymalowany w przypadkowych kolorach. Elewacja tylna pięcioosiowa, o trzech środkowych osiach wysuniętych ryzalitem. Otwory okienne pierwszej i ostatniej osi szersze od pozostałych. Widoczne zawilgocenie dolnej części przyziemia i miejscowe ubytki tynków. Otaczające przedogródek ogrodzenie współczesne, o konstrukcji mieszanej. Złożone z murowanych z jasnej cegły, osadzonych na podmurowaniu z tego materiału czworobocznych słupów. Przęsła wypełnione parkanem ze szczeblin drewnianych, z parapetem.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe współczesne, metalowe, jednoskrzydłowe, z naświetlem o fantazyjnych podziałach. Stolarka naświetla krosnowa, o promienistym układzie szprosów. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, cztero- i sześcioskrzydłowa, o drobnych podziałach kwaterowych górnych skrzydeł. W większości wymieniona na zespoloną plastikową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, a także z podziałami ahistorycznymi i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci szczytu, lizen, boni, gzymsów, portalu, a także przedogródek.
- Wymagane oczyszczenie elewacji z usunięciem wtórnych wymalowań i uzupełnieniem tynków, poprzedzone osuszeniem budynku.
- Postulowana renowacja zachowanej stolarki okiennej oraz wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku, a także wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej.

Ul. Fryderyka Chopina 14

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1920 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części tynków przyziemia, wymiana stolarki drzwi wejściowych oraz części stolarki okien), po 2013 r. (wykonanie izolacji pionowej cokołu). Historyzm z elementami neoklasy-

cyzmu oraz funkcjonalizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-wschodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta i zwieńczonego dachem mansardowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową dwie pary lukarn, krytych pulpitowo. Pomiędzy nimi duża, trójosiowa facjata, nakryta dwuspadowo i zwieńczona trójkątnym tympanonem.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie. Cokół z izolacją pionową.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północno-zachodnia) siedmioosiowa, tynkowana. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową, wtórnie wymalowany na kolor brązowy. Przyziemie pokryte pasami boni, odgraniczone profilowanym gzymsem. Piętra nierozdzielone, tynkowane gładko. W zwieńczeniu gzyms koronujący z pustym fryzem poniżej. Trzy środkowe osie węższe od pozostałych, wyróżnione pozornym ryzalitem. Otwór drzwi wejściowych w 4. osi parteru, prostokątny, osadzony w portalu z klinkierowej cegły (wymalowanej współcześnie na kolor czerwony) i flankowany parą wąskich okien, bez oprawy. Powyżej przecinające gzyms parteru i sięgające gzymsu wieńczącego, mocno wydłużone okno klatki schodowej budynku. Ujęte w prostą tynkową opaskę i w partii każdego piętra flankowane wąskimi, również oprawnymi w opaski otworami okiennymi. Okna dużej facjaty dachu rozmieszczone według podobnego schematu. Pozostałe otwory okienne elewacji prostokątne, rozmieszczone regularnie. W przyziemiu pozbawione oprawy, wyżej osadzone w opaskach. W polu tympanonu niewielkie okno o trójkątnym wykroju. Okna cokołu kwadratowe, bez oprawy. Widoczne zawilgocenia i drobne miejscowe ubytki tynków. Tynk dolnej części przyziemia wymieniony. Elewacja tylna sześcioosiowa, o różnej szerokości osi, tynkowana gładko. Cokół licowany cegłą klinkierową, wymalowany na kolor jasnoczerwony. Tynk przyziemia wymieniony. Otaczające przedogródek ogrodzenie o konstrukcji mieszanej, ze śladami współczesnych napraw. Złożone z murowanych z cegły klinkierowej, osadzonych na podmurowaniu z tego materiału czworobocznych słupów. Przęsła wypełnione parkanem ze szczeblin drewnianych, z parapetem.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe współczesne, aluminiowe, jednoskrzydłowe, z wąskim naświetlem. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, dwu- i czteroskrzydłowa. W większości wymieniona na zespoloną plastikową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, a także z podziałami ahistorycznymi i bezpodziałową. Stolarka okna klatki schodowej o drobnych podziałach kwaterowych.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci szczytu, boni, gzymsów, portalu, a także przedogródek i ogrodzenie przedogródka.
- Wymagane oczyszczenie elewacji z usunięciem wtórnych wymalowań cokołu

i portalu oraz uzupełnieniem tynków.
- Postulowana renowacja zachowanej stolarki okiennej oraz wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku, a także wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej.
- Wskazane ujednolicenie współczesnych przemurowań ogrodzenia z jego oryginalną częścią.

Ul. Fryderyka Chopina 16

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1915 r., 2. poł. XX w. (remont elewacji z częściową wymianą tynków i uproszczeniem detalu, wyposażenie części okien parteru w kraty), pocz. XXI w. (częściowy remont dachu z wymianą pokrycia, remont fragmentu przyziemia, wymiana stolarki drzwi i częściowa wymiana stolarki okien). Historyzm z elementami neobaroku i neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, na eksponowanej narożnej parceli w północno-wschodniej pierzei ulicy, u jej zbiegu z pl. Wojska Polskiego.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Średni.
- Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, oparta planie litery „L" i złożona z osadzonych na wysokim cokole trzonu oraz zestawionego z nim pod kątem prostym skrzydła, usytuowanego wzdłuż południowo-zachodniej pierzei pl. Wojska Polskiego. Obiekt zwieńczony zespołem dachów wielopołaciowych z ukośnymi połaciami od strony ulicy i wysuniętymi okapami, krytych dachówką ceramiczną. W połaci nad fasadą trzy lukarny domkowe. W połaci nad północno-wschodnią elewacją boczną dwie podobne lukarny oraz umieszczony asymetrycznie wysoki szczyt ze spływami. Tylne połacie dachu kryte dachówką ceramiczną oraz papą bitumiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń, zawilgocone w przyziemiu. Konstrukcja dachu częściowo poddana naprawie, stan pozostałej części nieznany. Pokrycie częściowo wymienione w ostatnich latach. Uzupełniony system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północno-zachodnia) korpusu zakomponowana asymetrycznie, czteroosiowa o osiach skupionych w jej środkowej i południowej części. Wysoki cokół licowany rustykowanymi kamiennymi ciosami. Parter pokryty pasami boni, oddzielony profilowanym gzymsem. Górne kondygnacje tynkowane gładko, nierozdzielone za wyjątkiem ostatniej – odseparowanej wąskim, profilowanym gzymsem. Pod okapem dachu pas pustego fryzu – niezachowany w północnej części elewacji. W 1. osi trójkondygnacyjny wykusz, podzielony wąskimi gzymsami. Otwór drzwi wejściowych w 2. osi parteru, prostokątny, opatrzony masywnym, piaskowcowym okapem na konsolach. Powyżej obszerny otwór architektonicznego naświetla, prostokątnego kształtu i pozbawiony oprawy. Otwory okienne elewacji prostokątne, w przyziemiu bez oprawy, wyżej opatrzone podokiennikami. Okna 3. piętra osadzone na gzymsie. Okna wykuszu ujęte między gzymsami, a opracowanymi analogicznie gzymsowymi nadprożami. Okna cokołu niewielkie, leżące, bez oprawy. Boczna elewacja północno-wschodnia asymetryczna, w przyziemiu pięcio-

, wyżej czteroosiowa, o ostatniej osi szerszej od pozostałych i ujętej szerokimi lizenami oraz wyróżnionej szczytem. Cokół licowany cegłą klinkierową i wtórnie wymalowany farbą w kolorze czerwonym. Przyziemie pokryte pasami boni jak w fasadzie i oddzielone szerokim gzymsem. Piętra nierozdzielone. W 2. osi w partii cokołu wejście do lokalu handlowego w suterenie, bez oprawy. W 4. osi przyziemia wejście do lokalu handlowego, również bez oprawy, poprzedzone jednobiegowymi, wysokimi schodami. W ostatniej osi sąsiadujący z nim otwór witryny, opatrzony współczesną kratą. Otwory okienne prostokątne, w ostatniej osi szersze od pozostałych. W przyziemiu opatrzone kratami ze stalowych prętów. W pierwszych trzech osiach w partii 1. i 2. piętra osadzone we wspólnej, płytkiej blendzie. Elewacje tylne tynkowane gładko, bez dekoracji. Widoczne miejscowe ubytki tynku, niekiedy ze śladami niefachowych napraw. Cokół wtórnie oblicowany drobnymi otoczakami. U zbiegu obu części budynku niewielki aneks gospodarczy, nakryty pulpitowo.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe do budynku współczesne, jednoskrzydłowe, aluminiowe. Stolarka okien drewniana, cztero- i sześcioskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, niemal w całości wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową, o różnych typach podziałów, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, a także bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, szczyt, kompozycja elewacji, wykusz, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny cokołu, boni, gzymsów, lizen, podokienników i nadproży.

— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem detalu, usunięciem współczesnych malatur oraz okładziny cokołu z otoczaków, poprzedzony osuszeniem budynku.

— Postulowana wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku, a także wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na stolarkę barwy białej, nawiązującą do oryginalnej.

Ul. Aleksandra Fredry

Dawne nazwy ulicy: *Zieten Strasse*

Ulica w środkowej części osiedla Nowe Miasto, biegnąca z północnego zachodu na południowy wschód i łącząca prostopadle główne jego arterie: ul. Ignacego Paderewskiego na północnym zachodzie wraz z placem Wojska Polskiego oraz ul. Józefa Piłsudskiego na południowym wschodzie. W swoim biegu opada znacznie w kierunku południowym. W najniższym jej punkcie, u wlotu do ul. Józefa Piłsudskiego zlokalizowany jest niewielki placyk bez nazwy, do którego wpada również ul. Stanisława Staszica. Pierwsze budynki zrealizowano na narożnych działkach u zbiegu tych ulic już w 1906 r. Były to reprezentacyjne kamienice o wielkomiejskim charakterze, należące do I klasy obiektów budowlanych (ul. Józefa Piłsudskiego 57, ul. Aleksandra Fredry 2 oraz Stanisława Staszica 1). Ulica w 1907 r. w swym dolnym biegu otrzymała nawierzchnię z kostki granitowej, uzupełnioną w następnej dekadzie na całej jej długości. Z uwagi na peryferyjne położenie w granicach osiedla przed jego rozszerzeniem (wzdłuż północno-wschodniej granicy) i – być może – niekorzystne warunki terenowe, aż do początku lat 20. nie kontynuowano jej zagospodarowania. Dopiero wówczas południowo-zachodnią pierzeję wypełniła zabudowa segmentowa, złożona z szeregu budynków o powtarzalnych, klasycyzujących formach, zróżnicowanej kolorystyce tynków i zindywidualizowanym detalu tympanonów nad otworami wejściowymi. Przeciwległa pierzeja otrzymała ok. połowy tej dekady zabudowę cofniętą względem linii rozgraniczającej i poprzedzoną przedogródkami kilkumetrowej głębokości, ujętymi w murowano-drewniane ogrodzenia. Ogródki te z uwagi na ukształtowanie terenu miały układ tarasowy i w znacznej mierze przesądziły o charakterze ulicy. Kameralne wnętrze urbanistyczne domknięto zrealizowanym w większej skali budynkiem narożnym u zbiegu ulicy z pl. Wojska Polskiego.
W ciągu ostatnich kilkunastu lat elewacje niektórych budynków poddano remontowi, połączonemu niekiedy z termomodernizacją i uproszczeniem oraz zniekształceniem detalu, a także dowolną zmianą kolorystyki (nr 1, 2, 9, 12, 15 oraz 18). Spowodowało to nie tylko częściową utratę wartości zabytkowej pojedynczych obiektów, lecz również rozbicie jednolitości pierzei, stanowiącej najcenniejszy walor zespołów budowlanych tego rodzaju. W pozostałych obiektach niejednokrotnie dokonywano wymiany stolarki okien i drzwi wejściowych bez dostosowania nowej stolarki do wzorów oryginalnej. Brukowana nawierzchnia zachowała się w dobrym stanie i wymaga obecnie jedynie nielicznych uzupełnień.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dobry.
- Zachowany historyczny przebieg ulicy i jej historyczna zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania: zwarta, pierzejowa zabudowa ulicy.
- Do zachowania bruk.
- Należy dążyć do ujednolicenia kolorystyki fasad budynków, obecna jest ahistoryczna i estetycznie zła.

ul. Aleksandra Fredry 1

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1910 r., po 2013 r. (remont elewacji z całkowitą wymianą tynków, oblicowaniem części cokołu płytkami ceramicznymi i pozbawieniem budynku cech stylowych; remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi i okien). W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-zachodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły (wynik źle przeprowadzonego remontu elewacji).
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym z ukośną połacią nad elewacją frontową, gdzie para niewielkich lukarn. Pomiędzy lukarnami jednoosiowa, zlicowana z elewacją facjata, zwieńczona trójkątnym tympanonem. Tylna połać dachu kryta papą bitumiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północno-wschodnia) siedmioosiowa, o trzech środkowych osiach szerszych od pozostałych. Tynkowana gładko i wymalowana na kolor jasnożółty. Cokół licowany czerwoną cegła klinkierową, ze śladami przemurowań. W północnej części licowany płytkami ceramicznymi, imitującymi ww. materiał. W zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany w środkowej osi w partii facjaty dachu. Otwór wejścia głównego w przyziemiu tej osi, prostokątny, bez oprawy. Otwory okienne prostokątne, w osiach 3. oraz 5. obszerniejsze od pozostałych, bez oprawy. Okna klatki schodowej w osi środkowej, umieszczone w przestrzeniach międzykondygnacyjnych. Okno facjaty dachu biforyjne, zamknięte odcinkowo. Okna cokołu również zamknięte odcinkowo, opatrzone murowanymi podokiennikami.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na dwuskrzydłowe drewniane, typu ramowo-płycinowego, nawiązujące do oryginalnych. Stolarka okien drewniana, dwu-, cztero-, i sześcioskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, w większości wymieniona na zespoloną plastikową, o różnej liczbie skrzydeł i z różnymi typami podziałów oraz jednoskrzydłową bezpodziałową

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zwartej zabudowy.
- Wskazane usunięcie wtórnej okładziny ceramicznej cokołu i zmiana kolorystyki budynku na dostosowaną do budynków sąsiednich.
- Postulowane ujednolicenie stolarki okien poprzez zastąpienie stolarki bezpodziałowej i z podziałami ahistorycznymi stolarką nawiązującą do oryginalnej.

ul. Aleksandra Fredry 2

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., k. XX w. (remont elewacji z wymianą tynków, wymalowaniem elewacji i oblicowaniem cokołu), pocz. XXI w., (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana większości stolarki okien), po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją, zniekształceniem detalu i częściowym pozbawieniem cech stylowych).

Historyzm z elementami neobaroku i funkcjonalizmu. W układzie szczytowo-kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, na eksponowanej parceli w północno-wschodniej pierzei ulicy, u jej zbiegu z ul. Stanisława Staszica oraz ul. Aleksandra Fredry. Część budynku cofnięta względem przedniej granicy działki, poprzedzona płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła budynku, oparta na nieregularnym, zbliżonym do litery „L" planie. Złożona z pięciokondygnacyjnego, usytuowanego szczytowo i osadzonego na osiągającym wysokość pełnej kondygnacji cokole korpusu z dwupoziomowym, częściowo mieszkalnym poddaszem oraz zestawionego z nim pod kątem prostym skrzydła, cofniętego i usytuowanego kalenicowo wzdłuż ulicy, czterokondygnacyjnego z mieszkalnym poddaszem. Obiekt zwieńczony zespołem dachów mansardowych z lukarnami, krytych dachówką ceramiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne po termomodernizacji. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna korpusu (południowo-zachodnia) pięcioosiowa, o środkowej osi nieznacznie szerszej od pozostałych. Pokryta drobnoziarnistym tynkiem maszynowym i wymalowana na kolor jasnofioletowy. Cokół licowany gładkimi kamiennymi płytami. Przyziemie oddzielone wąskim gzymsem. Nad 3. kondygnacją profilowany gzyms z ceramicznym obdaszkiem. W szczycie trójkątny tympanon. W zachodnim narożniku korpusu budynku, w partii 2. piętra nadwieszony, dwukondygnacyjny, wieloboczny wykusz, zwieńczony wielospadowym dachem. W partii cokołowej obszerne witryny lokali handlowo-usługowych. Otwory okienne prostokątne, w przyziemiu w malowanych opaskach z kluczami, wyżej we wspólnych, malowanych oprawach w każdej z osi. Okna wykuszu osadzone na gzymsach. Frontowa elewacja skrzydła o pięciu osiach, z których środkowa szersza od pozostałych. Opracowana jak elewacja korpusu. W 1. osi obszerny otwór przejazdu bramnego, zbliżony kształtem do kwadratu i ujęty w malowaną opaskę oraz opatrzony dwuskrzydłową, współczesna kratą. W osi 5. otwór drzwi wejściowych do budynku, prostokątny, bez oprawy, opatrzony ceramicznym okapem. Tylna elewacja skrzydła asymetrycznie zryzalitowana. Ogrodzenie przedogródka budynku współczesne, ażurowe, o przęsłach z metalowej kraty rozpiętej na słupkach z tego samego materiału.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na jednoskrzydłowe, metalowe, z wąskim naświetlem. Stolarka okien w całości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową, z różnymi typami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zwartej zabudowy.
- Zalecana zmiana kolorystyki budynku na wzorowaną na oryginalnej.
- Postulowane ujednolicenie stolarki okien oraz witryn lokali handlowych poprzez zastąpienie stolarki bezpodziałowej i z podziałami ahistorycznymi stolarką nawiązującą do oryginalnej.

ul. Aleksandra Fredry 3

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1920 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, naprawa szczytu ryzalitu fasady, wymiana części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-zachodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem trójpołaciowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową trzy lukarny domkowe, kryte dwuspadowo.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne spięte stalowymi ściągami (śrubami rzymskimi), zawilgocone. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-wschodnia, pięcioosiowa, pokryta tynkiem strukturalnym barwionym w masie na kolor ugru oraz ceglastej czerwieni, z licznymi ubytkami i śladami niefachowych napraw. Cokół licowany rustykowanymi kamiennymi ciosami. Pośrodku elewacji czterokondygnacyjny, jednoosiowy pozorny ryzalit klatki schodowej, wyróżniony wąskimi lizenami barwy czerwonej, nakryty dwuspadowo i zwieńczony trójkątnym szczytem. Kondygnacje nierozdzielone; w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany w partii ryzalitu. Otwór drzwi wejściowych budynku w przyziemiu ryzalitu, prostokątny, ujęty w wąską opaskę i zwieńczony gierowanym, trójkątnym tympanonem, otwartym w dolnej części. W polu tympanonu płaskorzeźbiony wizerunek jaszczurki, względnie salamandry. Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie, oprawne w wąskie opaski. Między oknami ryzalitu prostokątne, wyróżnione czerwoną barwą tynku płyciny fartuchów. Okna cokołu prostokątne, leżące, niewielkich rozmiarów. Tylna elewacja czteroosiowa, w środkowych osiach loggie o wykroju zbliżonym do kwadratu, z gzymsowym nadprożem, wtórnie zabudowane bez ujednolicenia z pozostałą częścią elewacji. Na elewacji zamontowane metalowe kominy instalacji grzewczej. Widoczne zawilgocenie oraz ubytki tynków.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne jednoskrzydłowe, drewniane, typu ramowo-płycinowego, oszklone w górnej części skrzydła. Stolarka okien typu ościeżnicowego, dwuskrzydłowa, sześciodzielna, w większości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową, z różnymi typami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja i kolorystyka elewacji, pozorny ryzalit, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny cokołu, gzymsu wieńczącego, oprawy otworu drzwi wejściowych i opasek okien.
- Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i ujednoliceniem wystroju, poprzedzony osuszeniem budynku.
- Postulowane ujednolicenie stolarki okien poprzez zastąpienie stolarki bezpodziałowej i z podziałami ahistorycznymi stolarką dwuskrzydłową, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Aleksandra Fredry 4

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., pocz. XXI w. (wymiana części stolarki okien, remont dachu z wymianą pokrycia). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-wschodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem mansardowym, krytym dachówką ceramiczną. W dolnej części załamanej połaci nad elewacją główną para krytych pulpitowo lukarn, pomiędzy którymi duża, czteroosiowa, dwukondygnacyjna facjata, zwieńczona wysokim dachem mansardowym w układzie prostopadłym i przesłonięta szczytem w formie tympanonu.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, południowo-zachodnia, ośmioosiowa, tynkowana gładko i pokryta farbą elewacyjną o barwach jasnego błękitu oraz bieli. Dwie środkowe osie rozsunięte, osie 3. i 6. szersze od pozostałych. Cokół licowany rustykowanymi ciosami kamiennymi, wtórnie pomalowanymi na kolor szarobłękitny. Podobnie jak przyziemie, wydzielony profilowanym gzymsem. Piętra nierozdzielone, z parą dwukondygnacyjnych wykuszy w osiach 3. oraz 6., nakrytych wspólnym obdaszkiem, oddzielającym szczyt facjaty dachu. Otwór drzwi wejściowych budynku w 3. osi parteru, poniżej pierwszego z wykuszy, prostokątny i ujęty w szeroką tynkową opaskę. W dwóch ostatnich osiach cokołu, z uwagi na różnicę wysokości terenu – osiągającego w tym miejscu wysokość prawie pełnej kondygnacji – witryna i drzwi wejściowe do lokalu w suterenie, bez oprawy. Otwory okienne prostokątne, różnych form i rozmiarów, rozmieszczone regularnie. W przyziemiu osadzone w opartych na gzymsie blendach, opatrzone podokiennikami i prostymi fartuchami. Okna pięter bez oprawy, w partii wykuszy i dwóch środkowych osi 2. piętra osadzone na wąskich gzymsach podokiennych. Okna bocznych lukarn dachu zdwojone. W polu tympanonu trzy małe, pozbawione oprawy, kwadratowe okna poddasza. Okna cokołu prostokątne, leżące. Tylna elewacja budynku tynkowana gładko, bez dekoracji. Ogrodzenie przedogródka współczesne, ażurowe, o przęsłach z metalowej kraty rozpiętej na słupkach z tego samego materiału.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na drewniane, półtoraskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego, z naświetlem. Stolarka okien drewniana, skrzynkowa ze stałym ślemieniem, cztero- i sześcioskrzydłowa. W większości wymieniona na zespoloną plastikową i niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów oraz jednoskrzydłową bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny i facjata, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, wykusze, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, szczytu, opaski otworu drzwiowego, a także i relikty stolarki okien oraz przedogródek.
- Wskazane odświeżenie elewacji z usunięciem wtórnych wymalowań cokołu.

— Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do stolarki oryginalnej.

ul. Aleksandra Fredry 5

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1920 r., 2 poł. XX w. (wymiana tynków i wymalowanie elewacji), pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi wejściowych oraz części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-zachodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem trójpołaciowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową trzy lukarny domkowe, kryte dwuspadowo.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne znacznie zawilgocone. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie i obróbki blacharskie z licznymi uzupełnieniami.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-wschodnia, pięcioosiowa, tynkowana gładko i wymalowana w kolorach zieleni i szarości, z licznymi ubytkami i śladami niefachowych napraw. Cokół licowany rustykowanymi kamiennymi ciosami. Pośrodku elewacji czterokondygnacyjny, jednoosiowy pozorny ryzalit klatki schodowej, nakryty dwuspadowo i zwieńczony trójkątnym szczytem. Kondygnacje nierozdzielone; w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany w partii ryzalitu. Otwór drzwi wejściowych budynku w przyziemiu ryzalitu, prostokątny, ujęty w wąską opaskę i zwieńczony gierowanym, trójkątnym tympanonem, otwartym w dolnej części. W polu tympanonu płaskorzeźbiony wizerunek ślimaka. Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie, oprawne w wąskie opaski (zachowane jedynie wokół niektórych otworów). Okna cokołu prostokątne, leżące, niewielkich rozmiarów. Tylna elewacja czteroosiowa, w środkowych osiach loggie o wykroju zbliżonym do kwadratu, z gzymsowym nadprożem, wtórnie zabudowane bez ujednolicenia z pozostałą częścią elewacji. Widoczne zawilgocenie oraz ubytki tynków.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na jednoskrzydłowe, metalowej konstrukcji, z wytłoczoną imitacją płycin. Stolarka okien w całości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową, z różnymi typami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, pozorny ryzalit, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny cokołu, gzymsu wieńczącego, oprawy otworu drzwi wejściowych i opasek okien.
— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków, przywróceniem opasek okien i ujednoliceniem wystroju, poprzedzony osuszeniem budynku.
— Postulowane ujednolicenie stolarki okien poprzez zastąpienie stolarki bezpodziałowej i z podziałami ahistorycznymi stolarką dwuskrzydłową, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Aleksandra Fredry 6

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1920 r., XX/XXI w. (częściowy remont elewacji z wymianą tynków przyziemia, wymiana stolarki drzwi wejściowych i stolarki okien), pocz. XXI w. (częściowy remont elewacji z wymianą tynków pięter, remont dachu z wymianą pokrycia). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu i ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-wschodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Średni.
- Zachowana bryła trzy- i czterokondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole, ze względu na różnicę wysokości terenu osiągającym w części południowej wysokość kondygnacji, i zwieńczonego wysokim dachem wielopołaciowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową para niewielkich lukarn domkowych, krytych dwuspadowo, między którym duża, zlicowana z elewacją facjata, zwieńczona trójkątnym szczytem, otwartym w dolnej części. W połaci tylnej trzy lukarny, z których środkowa leżąca, nakryta pulpitowo.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne zawilgocone w dolnej części, wzmocnione stalowymi ściągami (śrubami rzymskimi). Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, południowo-zachodnia, sześcioosiowa, pokryta współczesnym tynkiem ze śladami licznych napraw oraz farbą elewacyjną barwy szarobłękitnej. Osie zebrane w pary. Cokół wyróżniony farbą elewacyjną w kolorze brązowym. Przyziemie wydzielone gzymsem, przerwanym w partii środkowych 2 osi, gdzie pozorny ryzalit. Wyższe kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący. Otwór drzwi wejściowych budynku między oknami 3. i 4. osi parteru, zamknięty półkoliście. Flankowany parą nieznacznie od niego niższych, czworobocznych, kanelowanych pylonów, kielichowo rozchylonych ku górze i zwieńczonych wielostopniowymi, piramidalnymi głowicami. Otwory okienne budynku prostokątne, o zróżnicowanych proporcjach i rozmiarach, bez oprawy. Okna przyziemia budynku osadzone w półkoliście zamkniętych blendach: w pierwszych trzech osiach niewielkie, leżące, z murowanymi podokiennikami, w ostatnich trzech osiach na południe od wejścia znacznie większych rozmiarów. Pozostałe rozmieszczone regularnie, w parach skrajnych osi 1. piętra osadzone na gzymsie. Okna ryzalitu większe od pozostałych, w formie leżącego prostokąta. W szczycie i lukarnach dachu pojedyncze otwory okienne, kształtem zbliżone do kwadratu. Tylna elewacja budynku tynkowana gładko, bez dekoracji. W obu elewacjach widoczne zawilgocenia tynku w strefie cokołu. Otaczające przedogródek ogrodzenie o konstrukcji mieszanej. Złożone z murowanych z cegły, tynkowanych, osadzonych na wysokim cokole i nakrytych płytami czworobocznych słupów. Przęsła wypełnione parkanem ze szczeblin drewnianych, z parapetem. Widoczne znaczne zawilgocenie, spękania i ubytki tynku oraz substancji muru, a także braki wypełnienia przęseł bądź wypełnienie o przypadkowym charakterze.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na drewniane, ramowo-płycinowe, jednoskrzydłowe, oszklone w górnej części skrzydła. Stolarka okien niemal w całości wymieniona na zespoloną plastikową, dwu-

i czteroskrzydłową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów oraz jednoskrzydłową bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, szczytu, blend, oprawy drzwi wejściowych oraz relikty oryginalnej stolarki okien, a także przedogródek i ogrodzenie przedogródka.
- Wskazane odświeżenie elewacji z usunięciem wtórnych wymalowań cokołu, poprzedzone osuszeniem budynku. Naprawa ogrodzenia z przemurowaniem najbardziej zdegradowanych odcinków i odtworzeniem brakujących elementów według wzoru zachowanych.
- Postulowana wymiana większości współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na cztero- i sześcioskrzydłową, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Aleksandra Fredry 7

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1920 r., 2 poł. XX w. (wymiana tynków i wymalowanie elewacji), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, naprawa szczytu ryzalitu fasady, termomodernizacja przejazdu bramy, wymiana części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-zachodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Średni.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem trójpołaciowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową cztery lukarny domkowe, kryte dwuspadowo.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-wschodnia, sześcioosiowa, zakomponowana asymetrycznie. Tynkowana gładko i wymalowana w odcieniach szarości, z drobnymi ubytkami tynku i śladami niefachowych napraw. Cokół licowany rustykowanymi kamiennymi ciosami. W 3. osi elewacji czterokondygnacyjny, jednoosiowy pozorny ryzalit klatki schodowej, nakryty dwuspadowo i zwieńczony trójkątnym szczytem. Kondygnacje nierozdzielone; w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany w partii ryzalitu. W ostatniej osi otwór przejazd bramnego o wykroju zbliżonego do kwadratu prostokąta ze ściętymi narożami. Nawierzchnia przejazdu bramnego wykładana kamiennym brukiem. Otwór drzwi wejściowych budynku w przyziemiu ryzalitu, prostokątny, bez oprawy, zwieńczony gierowanym, otwartym w dolnej części trójkątnym tympanonem. W polu tympanonu płaskorzeźbiony wizerunek owada. Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie, bez oprawy poza dwoma oknami parteru, ujętymi w opaski wymalowane białą farbą. Okna cokołu prostokątne, leżące, niewielkich rozmiarów, w północnej części elewacji poprzedzone studzienkami doświetlającymi o obmurowaniu z cegły. Tylna

elewacja o pięciu osiach zróżnicowanej szerokości; w osi 3. i 4. wtórnie zabudowane loggie o kwadratowym wykroju. Widoczne zawilgocenie oraz niewielkie ubytki tynków.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne jednoskrzydłowe, drewniane, typu ramowo-płycinowego, oszklone w górnej części skrzydła. Stolarka okien typu ościeżnicowego, dwuskrzydłowa, sześciodzielna, niemal całkowicie wymieniona na zespoloną plastikową o różnej liczbie skrzydeł, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, pozorny ryzalit, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny cokołu, gzymsu wieńczącego i oprawy otworu drzwi wejściowych.
- Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków, przywróceniem opasek okien i ujednoliceniem wystroju, poprzedzony osuszeniem budynku.
- Postulowane ujednolicenie stolarki okien poprzez zastąpienie stolarki bezpodziałowej i z podziałami ahistorycznymi stolarką dwuskrzydłową, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Aleksandra Fredry 8

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1920 r., XX/XXI w. (remont elewacji z częściową wymianą tynków), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi wejściowych i stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-wschodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego wysokim dachem wielopołaciowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową para niewielkich lukarn domkowych, krytych dwuspadowo, między którym duża, zlicowana z elewacją facjata, zwieńczona trójkątnym szczytem, otwartym w dolnej części. W połaci tylnej środkowa, nakryta dwuspadowo facjata flankowana mniejszymi lukarnami leżącymi, nakrytymi pulpitowo.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne zawilgocone, zwłaszcza w dolnej części i w koronie murów. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, południowo-zachodnia, czteroosiowa, pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem”), noszącym ślady licznych napraw, a w przyziemiu wymienionym współcześnie. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową, w części pokryty farbą elewacyjną barwy czerwonej. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący. Pośrodku elewacji dwukondygnacyjny pozorny wykusz obejmujący 2 osie, wsparty na gzymsowej konsoli. Otwór drzwi wejściowych budynku poniżej wykuszu, między rozsuniętymi oknami 2. i 3. osi parteru, prostokątny i osadzony w prostym portalu, zwieńczonym

trójkątnym tympanonem o podstawie węższej od nadproża. W polu tympanonu trójkątny otwór naświetla. Otwory okienne budynku prostokątne, o zróżnicowanych proporcjach i rozmiarach, oprawne w wąskie, wgłębne opaski. Okna skrajnych osi szersze od pozostałych. W szczycie i lukarnach dachu pojedyncze otwory okienne, kształtem zbliżone do kwadratu. Tylna elewacja budynku tynkowana gładko, częściowo poddana termomodernizacji. Drzwi wejściowe w szerokiej opasce wymalowanej farbą barwy białej. W skrajnych osiach obszerne loggie o prostokątnym wykroju, z których część wtórnie oszklona/zabudowana. Otaczające przedogródek ogrodzenie o konstrukcji mieszanej, złożone z murowanych z cegły, tynkowanych, osadzonych na wysokim cokole i nakrytych płytami czworobocznych słupów. Przęsła wypełnione parkanem ze szczeblin drewnianych, z parapetem. Widoczne znaczne zawilgocenie, spękania i ubytki tynku oraz substancji muru, a także braki wypełnienia przęseł. Skrajny północny odcinek ogrodzenia niezachowany.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na drewniane, ramowo-płycinowe, jednoskrzydłowe, oszklone w środkowej części skrzydła. Stolarka okien typu ościeżnicowego, cztero- i sześcioskrzydłowa ze stałym ślemieniem, w większości wymieniona na zespoloną plastikową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów oraz jednoskrzydłową bezpodziałową. Okno naświetla krosnowe, z promienistymi szprosami.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, szczytu, portalu drzwi wejściowych oraz relikty oryginalnej stolarki okien, a także przedogródek i ogrodzenie przedogródka.
— Wskazane odświeżenie elewacji z usunięciem wtórnych wymalowań cokołu, poprzedzone osuszeniem budynku, Naprawa ogrodzenia z przemurowaniem najbardziej zdegradowanych odcinków i odtworzeniem brakujących elementów według wzoru zachowanych.
— Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na cztero- i sześcioskrzydłową, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Aleksandra Fredry 9

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1920 r., po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją i częściową utratą cech stylowych, remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi wejściowych i stolarki okien). W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-zachodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Zły.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem o trzech połaciach, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową trzy lukarny domkowe.

- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone w partii cokołu. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północno-wschodnia) pięcioosiowa. Pokryta drobnoziarnistym tynkiem maszynowym i wymalowana w odcieniach beżu. Cokół licowany rustykowanymi kamiennymi ciosami. Pośrodku elewacji czterokondygnacyjny, jednoosiowy pozorny ryzalit klatki schodowej, wyróżniony szerokimi boniowanymi lizenami, nakryty dwuspadowo i zwieńczony niskim, trójkątnym szczytem. Kondygnacje nierozdzielone; w zwieńczeniu prosty gzyms koronujący, przerwany w partii ryzalitu. Otwór drzwi wejściowych budynku w środkowej osi przyziemia, prostokątny, bez oprawy, zwieńczony otwartym w dolnej części trójkątnym tympanonem – obecnie częściowo przesłoniętym. W polu tympanonu płaskorzeźbiony wizerunek żaby. Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie, bez oprawy. Między oknami ryzalitu prostokątne płyciny fartuchów. Okna cokołu leżące, niewielkich rozmiarów. Tylna elewacja czteroosiowa; w środkowych osiach loggie, wtórnie zabudowane z pozostawieniem otworów okiennych różnych form i rozmiarów.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, drewniane, częściowo oszklone. Stolarka okien całkowicie wymieniona na zespoloną plastikową o różnej liczbie skrzydeł, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zwartej zabudowy.
- Zalecana zmiana kolorystyki budynku na wzorowaną na oryginalnej, a także odsłonięcie i wyeksponowanie tympanonu nad drzwiami wejściowymi.
- Postulowana wymiana stolarki drzwi wejściowych na nawiązującą do oryginalnej oraz ujednolicenie stolarki okien poprzez zastąpienie stolarki bezpodziałowej i z podziałami ahistorycznymi nawiązującą do pierwotnej.

ul. Aleksandra Fredry 10

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., 1926 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi wejściowych i stolarki okien), po 2013 r. (remont elewacji z wymianą tynków, poprzedzony osuszeniem murów). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-wschodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Średni.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego wysokim, asymetrycznym dachem wielopołaciowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową pojedyncza, niewielka lukarna domkowa, kryta dwuspadowo. Obok niej pośrodku połaci duża, zlicowana z elewacją facjata, zwieńczona trójkątnym szczytem, otwartym w dolnej części. W połaci tylnej środkowa, nakryta dwuspadowo facjata flankowana mniejszymi lukarnami domkowymi.

- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne spięte stalowymi ściągami (śrubami rzymskimi). Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, południowo-zachodnia, czteroosiowa, pokryta tynkiem maszynowym i farbą elewacyjną barwy zbliżonej do jasnego ugru. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową, wtórnie pokryty okładziną z płytek ceramicznych, imitujących cegłę. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący. Pośrodku elewacji dwukondygnacyjny pozorny wykusz obejmujący 2 osie, wsparty na gzymsowej konsoli. Otwór drzwi wejściowych budynku poniżej wykuszu, między rozsuniętymi oknami 2. i 3. osi parteru, prostokątny i osadzony w prostym portalu, zwieńczonym półkolistym tympanonem o podstawie węższej od nadproża. W polu tympanonu otwór naświetla o wykroju okna termalnego. Otwory okienne budynku prostokątne, o zróżnicowanych proporcjach i rozmiarach, bez oprawy. Okna skrajnych osi szersze od pozostałych. W szczycie i lukarnach dachu pojedyncze otwory okienne, kształtem zbliżone do kwadratu. Poniżej okna szczytu wymalowana farbą elewacyjną data *1926*. Tylna elewacja budynku tynkowana maszynowo, bez dekoracji. W skrajnych osiach 1. piętra obszerne loggie o prostokątnym wykroju, wtórnie oszklone/zabudowane. Poprzedzające przedogródek ogrodzenie niezachowane.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na metalowe, jednoskrzydłowe, oszklone w górnej części skrzydła, z fantazyjną dekoracją w formie guzów i kratą. Stolarka okien w całości wymieniona na zespoloną plastikową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, różnobarwną i z różnymi typami podziałów oraz jednoskrzydłową bezpodziałową. Okno naświetla krosnowe, z promienistymi szprosami.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, szczytu, portalu drzwi wejściowych oraz przedogródek.
- Wskazane usunięcie wtórnej okładziny cokołu budynku oraz odtworzenie ogrodzenia przedogródka według wzoru zachowanych ogrodzeń przy budynkach sąsiednich.
- Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednobarwną (białą) cztero- i sześcioskrzydłową, nawiązującą do oryginalnej

ul. Aleksandra Fredry 11

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1920 r., 2 poł. XX w. (wymiana tynków i wymalowanie elewacji), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, naprawa szczytu ryzalitu fasady, wymiana części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-zachodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Średni.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem

dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową dwie pary, a w połaci tylnej para lukarn domkowych, również krytych dwuspadowo.

— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne znacznie zawilgocone. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północno-wschodnia) pięcioosiowa. Tynkowana gładko i wymalowana w kolorach zieleni i szarości, z licznymi ubytkami i śladami niefachowych napraw. Cokół licowany rustykowanymi kamiennymi ciosami. Pośrodku elewacji czterokondygnacyjny, jednoosiowy pozorny ryzalit klatki schodowej, wyróżniony szerokimi boniowanymi lizenami, nakryty dwuspadowo i zwieńczony niskim, trójkątnym szczytem. Kondygnacje nierozdzielone; w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany w partii ryzalitu. Otwór drzwi wejściowych budynku w środkowej osi przyziemia, prostokątny, bez oprawy, zwieńczony gierowanym, otwartym w dolnej części trójkątnym tympanonem. W polu tympanonu płaskorzeźbiony wizerunek konika polnego. Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie, bez oprawy. Między oknami ryzalitu prostokątne płyciny fartuchów. Okna cokołu leżące, niewielkich rozmiarów. Tylna elewacja czteroosiowa, w środkowych osiach loggie o wykroju zbliżonym do kwadratu, z gzymsowym nadprożem, wtórnie zabudowane bez ujednolicenia z pozostałą częścią elewacji. Na elewacji zamontowany pojedynczy metalowy komin instalacji grzewczej. Widoczne zawilgocenie oraz ubytki tynków.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne jednoskrzydłowe, drewniane, typu ramowo-płycinowego, oszklone w górnej części skrzydła. Stolarka okien typu ościeżnicowego, dwuskrzydłowa, sześciodzielna, niemal całkowicie wymieniona na zespoloną plastikową o różnej liczbie skrzydeł, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, pozorny ryzalit, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny cokołu, gzymsu wieńczącego i oprawy otworu drzwi wejściowych.
— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków, przywróceniem opasek okien i ujednoliceniem wystroju, poprzedzony osuszeniem budynku.
— Postulowana renowacja drzwi wejściowych oraz ujednolicenie stolarki okien poprzez zastąpienie stolarki bezpodziałowej i z podziałami ahistorycznymi stolarką dwuskrzydłową, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Aleksandra Fredry 12

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1925 r., po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją i pozbawieniem cech stylowych, wykonanie izolacji pionowej cokołu, remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi, wymiana stolarki okien). W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-wschodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Zły.

- Zachowana bryła trzy- i czterokondygnacyjnego (ze względu na różnicę wysokości terenu) budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem o trzech połaciach, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową 3, a w połaci tylnej – 4 lukarny domkowe.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne spięte stalowymi ściągami (śrubami rzymskimi), po termomodernizacji. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie. Cokół z izolacją pionową.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowo-zachodnia) pięcioosiowa, po termomodernizacji, pokryta drobnoziarnistym tynkiem maszynowym i wymalowana na kolor bladoróżowy. Cokół licowany płytkami ceramicznymi, imitującymi czerwoną cegłę klinkierową. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący. Pośrodku elewacji trójkondygnacyjny, wsparty na gzymsowej konsoli jednoosiowy pozorny wykusz klatki schodowej, którego ostatnia kondygnacja w roli facjaty dachu, zwieńczona zębatym szczytem przecinającym ww. gzyms. Otwór drzwi wejściowych budynku poniżej wykuszu, prostokątny, bez oprawy. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie. Tylna elewacja korpusu podobnie jak fasada poddana termomodernizacji. W środkowych osiach wtórnie zabudowane loggie. Na elewacji zamontowane dwa metalowe kominy instalacji grzewczej. Otaczające przedogródek budynku ogrodzenie o konstrukcji mieszanej. Złożone z murowanych z cegły, tynkowanych, osadzonych na wysokim cokole i nakrytych płytami czworobocznych słupów. Przęsła wypełnione parkanem ze szczeblin drewnianych. Widoczne znaczne zawilgocenie, spękania i ubytki tynku oraz substancji muru. Brak wypełnienia przęseł w południowym odcinku ogrodzenia.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na metalowe w okleinie drewnopodobnej, jednoskrzydłowe, oszklone w środkowej części. Stolarka okien w całości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową, z różnymi typami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zwartej zabudowy.
- Zalecana zmiana kolorystyki budynku na zbliżoną do pierwotnej.
- Wymagana naprawa ogrodzenia z przemurowaniem najbardziej zdegradowanych odcinków i odtworzeniem brakujących elementów wypełnienia przęseł według wzoru zachowanych.
- Postulowana wymiana drzwi wejściowych na drewniane, wzorowane na oryginalnych, a także ujednolicenie stolarki okien poprzez zastąpienie stolarki bezpodziałowej i z podziałami ahistorycznymi stolarką nawiązującą do pierwotnej.

ul. Aleksandra Fredry 13

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1920 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, naprawa szczytu ryzalitu fasady, wymiana części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-zachodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem trójpołaciowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową trzy lukarny domkowe, kryte dwuspadowo.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne spięte stalowymi ściągami (śrubami rzymskimi), zawilgocone. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-wschodnia, pięcioosiowa, pokryta tynkiem o zróżnicowanej fakturze, barwionym w masie na kolor ugru oraz ceglastej czerwieni, z licznymi ubytkami i śladami niefachowych napraw. Cokół licowany rustykowanymi kamiennymi ciosami. Pośrodku elewacji czterokondygnacyjny, jednoosiowy pozorny ryzalit klatki schodowej, wyróżniony szerokimi boniowanymi lizenami barwy czerwonej, nakryty dwuspadowo i zwieńczony trójkątnym szczytem. Kondygnacje nierozdzielone; w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany w partii ryzalitu. Otwór drzwi wejściowych budynku w przyziemiu ryzalitu, prostokątny, ujęty w wąską opaskę i zwieńczony gierowanym, trójkątnym tympanonem, otwartym w dolnej części. W polu tympanonu płaskorzeźbiony wizerunek chrabąszcza. Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie, oprawne w wąskie opaski. Między oknami ryzalitu prostokątne, wyróżnione czerwoną barwą tynku płyciny fartuchów. Okna cokołu prostokątne, leżące, niewielkich rozmiarów. Tylna elewacja gładko tynkowana, czteroosiowa. W środkowych osiach loggie o wykroju zbliżonym do kwadratu, wtórnie zabudowane bez ujednolicenia z pozostałą częścią elewacji. Na elewacji zamontowany metalowy komin instalacji grzewczej. Widoczne znaczne zawilgocenie oraz ubytki tynków.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na jednoskrzydłowe z profili aluminiowych, oszklone w środkowej części skrzydła. Stolarka okien typu ościeżnicowego, dwuskrzydłowa, sześciodzielna, niemal w całości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową, z różnymi typami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja i kolorystyka elewacji, pozorny ryzalit, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny cokołu, gzymsu wieńczącego, oprawy otworu drzwi wejściowych i opasek okien.
- Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i ujednoliceniem wystroju, poprzedzony osuszeniem budynku.
- Postulowana wymiana drzwi wejściowych na drewniane, wzorowane na oryginalnych, a także ujednolicenie stolarki okien poprzez zastąpienie stolarki bezpodziałowej i z podziałami ahistorycznymi stolarką dwuskrzydłową, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Aleksandra Fredry 14

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1925 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, częściowy remont elewacji z wymianą tynków wykuszu, wymiana stolarki drzwi wejścio-

wych i stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu i ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-wschodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową oraz tylnej po dwie pary lukarn domkowych, krytych dwuspadowo.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone w dolnej części. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, południowo-zachodnia, pięcioosiowa, pokryta tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie („barankiem"). Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący. Pośrodku elewacji trójkondygnacyjny, wsparty na gzymsowej konsoli jednoosiowy pozorny wykusz klatki schodowej, którego ostatnia kondygnacja w roli facjaty dachu, zwieńczona zębatym szczytem przecinającym ww. gzyms. Otwór drzwi wejściowych budynku poniżej wykuszu, prostokątny i ujęty w wąską, wgłębną opaskę. Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie, opracowane jak wejściowy. Tylna elewacja budynku tynkowana strukturalnie. W środkowych osiach loggie o wykroju zbliżonym do kwadratu, z gzymsowym nadprożem, wtórnie zabudowane bez ujednolicenia z pozostałą częścią elewacji. Otaczające przedogródek ogrodzenie o konstrukcji mieszanej. Złożone z murowanych z cegły, tynkowanych, osadzonych na cokole i nakrytych płytami czworobocznych słupów. Przęsła wypełnione parkanem ze szczeblin drewnianych, z parapetem. Widoczne znaczne zawilgocenie, spękania i ubytki tynku oraz substancji muru, a także braki wypełnienia przęseł ogrodzenia.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na aluminiowe, jednoskrzydłowe z wąskim naświetlem. Stolarka okien w całości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, wykuszu ze szczytem, opasek otworów oraz przedogródek.
- Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i ujednoliceniem wystroju, poprzedzony osuszeniem budynku.
- Wskazana naprawa ogrodzenia z przemurowaniem najbardziej zdegradowanych odcinków i odtworzeniem brakujących elementów wypełnienia przęseł według wzoru zachowanych.
- Postulowane ujednolicenie stolarki okien poprzez zastąpienie stolarki bezpodziałowej i z podziałami ahistorycznymi stolarką nawiązującą do oryginalnej.

ul. Aleksandra Fredry 15

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1920 r., po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją, remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi wejściowych oraz stolarki okien). W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie południowo-zachodniej pierzei ulicy, na eksponowanej narożnej działce u zbiegu ul. Aleksandra Fredry i ul. Ignacego Paderewskiego.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, opartego na planie litery „L" i złożonego z korpusu oraz zestawionego z nim pod kątem prostym krótkiego skrzydła północnego, osadzonych na wysokim cokole i zwieńczonych zespołem dachów dwuspadowych z lukarnami, krytych dachówką ceramiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne spięte stalowymi ściągami (śrubami rzymskimi), po termomodernizacji. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północno-wschodnia) pięcioosiowa. Pokryta drobnoziarnistym tynkiem maszynowym i wymalowana w odcieniach różu. Cokół licowany rustykowanymi kamiennymi ciosami. Pośrodku elewacji czterokondygnacyjny, jednoosiowy pozorny ryzalit klatki schodowej, wyróżniony szerokimi lizenami, nakryty dwuspadowo i zwieńczony niskim, trójkątnym szczytem. Kondygnacje nierozdzielone; w zwieńczeniu prosty gzyms koronujący, przerwany w partii ryzalitu. W 1. osi otwór przejazdu bramnego. Nawierzchnia przejazdu wykładana kamiennym brukiem. Otwór drzwi wejściowych budynku w środkowej osi przyziemia, prostokątny, bez oprawy, zwieńczony otwartym w dolnej części trójkątnym tympanonem, obecnie częściowo przesłoniętym. W polu tympanonu płaskorzeźbiony wizerunek motyla. Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie, ujęte w opaski. Między oknami ryzalitu prostokątne płyciny fartuchów. Okna cokołu leżące, niewielkich rozmiarów. Boczna elewacja północno-zachodnia o dwóch osiach. Elewacja tylna trójosiowa. Północny fragment cokołu wtórnie oblicowany płytkami ceramicznymi w odcieniach żółci, imitującymi kamień. Część otworów okiennych przekształcona, o zmienionym kształcie i rozmiarach. Na elewacji zamontowany metalowy komin instalacji grzewczej.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, metalowe w okleinie drewnopodobnej, częściowo oszklone. Stolarka okien całkowicie wymieniona na zespoloną plastikową o różnej liczbie skrzydeł, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów i bezpodziałową

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ul. Aleksandra Fredry i ul. Ignacego Paderewskiego, znajdujący się w ciągu ich zwartej zabudowy i stanowiący kompozycyjny zwornik zespołów budowlanych o odmiennym charakterze.
- Zalecana zmiana kolorystyki elewacji na wzorowaną na oryginalnej, a także odsłonięcie i wyeksponowanie tympanonu nad drzwiami wejściowymi.
- Postulowana wymiana stolarki drzwi wejściowych na nawiązującą do pierwotnej oraz ujednolicenie stolarki okien poprzez zastąpienie stolarki bezpodziałowej i z podziałami ahistorycznymi stolarką nawiązującą do oryginalnej.

ul. Aleksandra Fredry 16

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1920 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi wejściowych i stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-wschodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dwuspadowym dachem wielopołaciowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową trzy lukarny domkowe, kryte dwuspadowo. W połaci tylnej dwie lukarny domkowe oraz asymetrycznie usytuowana duża, współczesna, leżąca facjata – dwuosiowa i nakryta pulpitowo.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne z miejscowymi pionowymi spękaniami, zawilgocone w dolnej części i w partii korony. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, południowo-zachodnia, pięcioosiowa, pokryta tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie („barankiem") ze śladami licznych, niefachowych napraw. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. Pośrodku elewacji czterokondygnacyjny, jednoosiowy pozorny ryzalit klatki schodowej, nakryty dwuspadowo i zwieńczony trójkątnym tympanonem. Najwyższa kondygnacja oddzielona gzymsem, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący – oba przerwane w partii ryzalitu. Otwór drzwi wejściowych budynku w środkowej osi parteru, prostokątny i ujęty w wąską, wgłębną opaskę. Otwory okienne budynku głównie prostokątne, rozmieszczone regularnie, opracowane jak wejściowy. Okna ostatniego piętra osadzone między gzymsami. W górnej części ryzalitu pojedyncze okno klatki schodowej o nietypowym, wielobocznym wykroju, zamknięte kluczem. Tylna elewacja tynkowana strukturalnie, wysunięta pozornym ryzalitem obejmującym 3 środkowe osie. W 3. osi pary niewielkich, prostokątnych okienek. Cokół w części wtórnie pokryty farbą barwy białej. Fragment elewacji w partii 2. piętra poddany modernizacji termicznej. Na elewacji zamontowane metalowej konstrukcji kominy instalacji grzewczej. Otaczające przedogródek budynku ogrodzenie o konstrukcji mieszanej. Złożone z murowanych z cegły i nakrytych płytami czworobocznych słupów. Przęsła wypełnione prostą kratą z metalowych prętów, osadzoną na niskim cokole. Widoczne znaczne zawilgocenie, spękania i ubytki substancji słupów muru.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na aluminiowe, jednoskrzydłowe, oszklone w środkowej części. Stolarka okien w całości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową, z różnymi typami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, ryzalitu fasady, opasek otworów oraz przedogródek.

- Wskazane wzmocnienie konstrukcyjne budynku stalowymi ściągami (śrubami rzymskimi) oraz remont elewacji z uzupełnieniem tynków i ujednoliceniem wystroju, poprzedzony osuszeniem budynku.
- Wskazana naprawa ogrodzenia z przemurowaniem najbardziej zdegradowanych fragmentów i przywróceniem pierwotnego wypełnienia przęseł w formie drewnianego parkanu, według wzoru zachowanego przy sąsiednich budynkach.
- Postulowane ujednolicenie stolarki okien poprzez zastąpienie stolarki bezpodziałowej i z podziałami ahistorycznymi stolarką nawiązującą do oryginalnej.

ul. Aleksandra Fredry 18

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1910 r., po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją i częściowym pozbawieniem cech stylowych, remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi, wymiana większości stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-zachodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową 4, a w połaci tylnej 5 lukarn domkowych.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne po termomodernizacji. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowo-zachodnia) pięcioosiowa, po termomodernizacji, pokryta drobnoziarnistym tynkiem maszynowym i wymalowana na kolor bladoróżowy. Cokół licowany płytkami ceramicznymi, imitującymi czerwoną cegłę klinkierową. Pośrodku elewacji czterokondygnacyjny, jednoosiowy pozorny ryzalit klatki schodowej, nakryty dwuspadowo i zwieńczony trójkątnym tympanonem. Najwyższa kondygnacja oddzielona gzymsem, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący – oba przerwane w partii ryzalitu. Otwór drzwi wejściowych budynku w środkowej osi parteru, prostokątny, bez oprawy. Otwory okienne budynku głównie prostokątne, rozmieszczone regularnie i osadzone w wąskich, malowanych opaskach. Okna ostatniego piętra osadzone między gzymsami. W górnej części ryzalitu pojedyncze okno klatki schodowej o nietypowym, wielobocznym wykroju, zamknięte kluczem. Tylna elewacja korpusu wysunięta pozornym ryzalitem, obejmującym 3 środkowe osie, poddana termomodernizacji. W środkowej osi pary niewielkich, prostokątnych okienek. W południowej części ryzalitu zamontowane kominy instalacji grzewczej w czworobocznej obudowie. Otaczające przedogródek ogrodzenie o konstrukcji mieszanej, po renowacji. Złożone z murowanych z cegły, tynkowanych, osadzonych na wysokim cokole i nakrytych płytami czworobocznych słupów. Przęsła wypełnione parkanem ze szczeblin drewnianych.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na aluminiowe, jednoskrzydłowe, oszklone w środkowej części. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, w większości

wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową, z różnymi typami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zwartej zabudowy.
- Zalecana zmiana kolorystyki budynku na zbliżoną do pierwotnej
- Postulowana wymiana drzwi wejściowych na drewniane, wzorowane na oryginalnych oraz ujednolicenie stolarki okien poprzez zastąpienie stolarki bezpodziałowej i z podziałami ahistorycznymi stolarką nawiązującą do pierwotnej.

ul. Aleksandra Fredry 20

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1920 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana większej części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu i ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-wschodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku, wzniesionego na planie wydłużonego prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne zawilgocone w dolnej części i w partii korony. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, południowo-zachodnia, siedmioosiowa, pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem") barwionym na kolor ugru, ze śladami licznych, niefachowych napraw. Cokół z odsadzką, licowany sztucznym kamieniem. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący. W skrajnych osiach, szerszych od pozostałych, płytkie ryzality podzielone wąskimi gzymsami nad- i podokiennymi. W środkowej osi parteru obszerny, zamknięty półkoliście otwór przejazdu bramnego, ujęty w szeroką, wgłębną opaskę z piaskowcowym kluczem. W polu klucza stylizowany wizerunek orła. Przy każdym z węgarów odbojnik w formie kamiennej kuli. Otwory okienne budynku prostokątne, o zróżnicowanych rozmiarach, rozmieszczone regularnie i oprawne we wgłębne opaski. Okna ryzalitów szersze od pozostałych. W przestrzeniach podokiennych ryzalitów formowana w tynku dekoracja ornamentalna z mocno stylizowanymi motywami zwierzęcymi (ptaki) i kwiatowymi. Tylna elewacja budynku dziewięcioosiowa, wysunięta masywnym ryzalitem obejmującym 7 środkowych osi. W centrum przyziemia otwór bramy, opracowany jak w fasadzie lecz bez klucza w zamknięciu. W sąsiedniej 6. osi prostokątny otwór drzwi wejściowych, prostokątny i ujęty w szeroką opaskę. Widoczne zawilgocenie i miejscowe ubytki tynku ze śladami niefachowych napraw. Otaczające przedogródek budynku ogrodzenie o konstrukcji mieszanej. Złożone z murowanych z cegły, tynkowanych, osadzonych na niskim cokole i nakrytych płytami czworobocznych słupów. Przęsła wypełnione parkanem ze szczeblin drewnianych, z parapetem.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Wrota bramy w fasadzie trójdzielne, półtoraskrzydłowe, konstrukcji ramowo-deskowej w układzie rombowym z niewielkim oknem tego kształtu w górnej części skrzydła. Obszerne naświetle o wykroju okna termalnego, opatrzone kutą kratą. Wrota poddane współcześnie renowacji, lakierowane w kolorze ciemnego brązu. Tylne wrota bramy dwuskrzydłowe, podobnej konstrukcji, malowane w kolorze jasnej zieleni. Naświetle z centralnym słupkiem i o promienistym układzie szprosów, opatrzone kutą kratą o odmiennej niż w fasadzie formie. Drzwi wejściowe jednoskrzydłowe, ramowo-deskowe, opracowane jak skrzydła sąsiednich wrót bramnych. Stolarka okien typu skrzynkowego, cztero- i sześcioskrzydłowa, niemal w całości wymieniona na zespoloną plastikową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów oraz jednoskrzydłową bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, ryzalitów fasady, dekoracji ornamentalnej, opraw otworów, a także stolarka drzwi wejściowych i wrót bramnych z kratami naświetli oraz przedogródek wraz z ogrodzeniem.
— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i ujednoliceniem wystroju, poprzedzony osuszeniem budynku.
— Postulowane ujednolicenie stolarki okien poprzez zastąpienie stolarki bezpodziałowej i z podziałami ahistorycznymi stolarką nawiązującą do oryginalnej, a także przywrócenie oryginalnej kolorystyki wrót bramy w fasadzie.

Ul. Stanisława Kazury

Dawne nazwy ulicy: *Bach Strasse*

Krótka ulica, zlokalizowana na północno-zachodnich peryferiach części osiedla, biegnąca z południowego zachodu na północny wschód i łącząca ulice Karola Namysłowskiego i Tadeusza Sygietyńskiego. Pośrodku pierzei południowo-wschodniej niewielki, prostokątny placyk o charakterze zatoki ze skwerem. Zaprojektowana w 1935 r. przez radcę budowlanego Pagela w ramach planu rozbudowy osiedla Nowe Miasto o nową część, nazwaną *Siedlung an der alten Ziegelei* z uwagi na bliskość położonej w Starym Zdroju cegielni. W swym biegu opada lekko ku północnemu wschodowi. Została wybrukowana drobną, granitową kostką, w 2. poł. XX w. przykrytą nawierzchnią asfaltową.
Ulica została zabudowana dwukondygnacyjnymi domami mieszkalnymi, zrealizowanymi przez fundusz *Treuhandstelle für Bergmannswohnstätten in Niederschlesischen Steinkohlbezirk.* Pierzeję północno-zachodnią zajęły budynki wolnostojące, południowo-wschodnią – bliźniacze, zgrupowane wokół placu, w narożach połączone bramami. Obiekty znajdujące się w każdej z pierzei placu otrzymały indywidualną dekorację sgraffitową z motywami zaczerpniętymi zapewne z baśni ludowych oraz ornamentalną. W okresie powojennym usunięto inskrypcje, wyjaśniające prawdopodobnie znaczenie poszczególnych scen. Obecnie stan zachowania dekoracji jest zróżnicowany i w niektórych budynkach wymaga ona pilnego zabezpieczenia (nr 10-12) oraz konserwacji z odtworzeniem brakujących fragmentów. Jeden z budynków (nr 8) poddano w ostatnich latach pracom termomodernizacyjnym, zmieniając dodatkowo kolorystykę elewacji, co wpłynęło dezintegrująco na niewielki zespół budowlany. W pozostałych wymieniono część stolarki. Pod asfaltem nawierzchni zachował się oryginalny bruk, ale jego stan nie jest możliwy do oceny.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dobry.
- Zachowany historyczny przebieg ulicy i jej historyczna zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania: przebieg ulicy i jej zabudowa.
- Wskazane odsłonięcie bruku spod asfaltu.

ul. Stanisława Kazury 1

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., pocz. XXI w. (naprawa i częściowa wymiana tynków elewacji, wykonanie izolacji pionowej i poziomej cokołu, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien), 2018 r. (remont dachu z wymianą pokrycia). Funkcjonalizm. W układzie kalenicowym, wolnostojący, usytuowany w północno-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i otoczony ogrodem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Średni.
- Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspado-

wym, krytym dachówką ceramiczną. Pośrodku połaci nad elewacją frontową trójosiowa facjata, nakryta pulpitowo. Pośrodku połaci tylnej trzy lukarny domkowe.

— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonane nowe obróbki blacharskie i system rynien. Cokół z izolacją pionową oraz poziomą.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie i barwie żółtego ugru, w części wymienionym na szary tynk o drobnej fakturze. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu płaski gzyms koronujący. Elewacja główna (południowowschodnia) czteroosiowa, zakomponowana symetrycznie. Otwory okienne zbliżone kształtem do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne opaski, podkreślone białą farbą. Między otworami dwóch środkowych osi pojedyncze, nieduże, kwadratowe okienka – oprawne jak pozostałe. Okna 1. osi opatrzone współczesnymi, metalowymi roletami zewnętrznymi. Na elewacji zamontowane dwa niewielkie, metalowej konstrukcji kominy instalacji grzewczej. Facjata dachu odeskowana w układzie poziomym. Boczne elewacje budynku jednoosiowe, asymetrycznie zakomponowane, z parą okien w każdym ze szczytów. Widoczne znaczne ubytki tynku, niekiedy ze śladami napraw. Elewacja tylna (północno-zachodnia) trójosiowa, o otworach skupionych w środkowej części. Tynk wymieniony na drobnoziarnisty, barwy szarej. Cokół ze śladami niestarannych uzupełnień zaprawy. W osi 2. otwór drzwi wejściowych, ujęty w uskokowy portal z klinkierowej cegły. Powyżej wydłużony otwór okienny klatki schodowej, flankowany przez dwie pary małych kwadratowych okienek. Wszystkie otwory okienne przyziemia wtórnie wyposażone w metalowe rolety zewnętrzne. Okna cokołu kwadratowe, różnych rozmiarów. W południowej części elewacji zamontowany metalowy komin instalacji grzewczej.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, metalowe, oszklone w górnej części skrzydła. Stolarka okien drewniana, jedno- i dwuskrzydłowa typu ościeżnicowego, osadzona w licu elewacji. W większości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową, z podziałami ahistorycznymi i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, okładziny cokołu, portalu, opasek okien, a także relikty oryginalnej stolarki okien.
— Wskazany remont elewacji z oczyszczeniem i uzupełnieniem tynków na wzór oryginalnych oraz ujednoliceniem opraw przekształconych otworów okiennych. Poddanie konserwacji odeskowania lukarn. Rezygnacja z zewnętrznych rolet antywłamaniowych lub zastąpienie ich roletami podtynkowymi.
— Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku oraz wymiana współczesnej stolarki o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, wzorowaną na oryginalnej.

ul. Stanisława Kazury 2

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., 2. poł. XX w. (wzmocnienie konstrukcji budynku metalowymi szynami i śrubami rzymskimi, wymiana części tynków), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wykonanie izolacji pionowej oraz poziomej cokołu, wymiana części stolarki okien, montaż rolet i komina na elewacjach). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu oraz ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowo-zachodniej pierzei niewielkiego placu bez nazwy, na narożnej działce u zbiegu z ul. Stanisława Kazury. Od południowego wschodu zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim nr 4.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową para małych lukarn domkowych. Od północnego wschodu mocno wysunięty, przecinający okap dachu, trójkondygnacyjny ryzalit klatki schodowej z otwartym przedsionkiem w przyziemiu, wsparty na dwóch kolumnach i zwieńczony własnym dachem trójpołaciowym w układzie prostopadłym.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne spięte ściągami (śrubami rzymskimi), wzmocnione w narożach stalowymi szynami. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie. Cokół z izolacją pionową oraz poziomą.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym. Cokół wtórnie otynkowany gładko. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu uproszczony gzyms koronujący. Elewacja główna (północno-wschodnia) trójosiowa. W osi środkowej wąski, mocno wysunięty ryzalit klatki schodowej z bogatą, figuralno-ornamentalną dekoracją sgraffitową w każdej z trzech ścian. W partii podokiennej ostatniej kondygnacji wielopostaciowa scena rodzajowa, pod oknem 1. piętra banderola z inskrypcją, wtórnie usuniętą. Otwór wejściowy w otwartym przedsionku przyziemia: prostokątny, bez oprawy, poprzedzony niskimi, kamiennymi schodami. Obok pojedynczy okulus, również bez oprawy. Otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, poza środkową osią oprawne we wgłębne opaski, wtórnie podkreślone białą farbą. Po obu stronach ryzalitu w każdej kondygnacji para niewielkich okulusów jak w przyziemiu, ujętych opaskami i pierwotnie opatrzonych metaloplastyczną kratą, obecnie niezachowaną. Boczna elewacja północno-zachodnia dwuosiowa, z parą okien mniejszych rozmiarów w szczycie. Tylna elewacja trójosiowa, zakomponowana asymetrycznie, o otworach okiennych skupionych w środkowej i wschodniej części. Między oknami dwóch pierwszych osi w każdej z kondygnacji okulus jak w fasadzie. Tynk ze śladami uzupełnień, w części wymieniony na strukturalny o ziarnie grubszym od pierwotnego („baranek”). Część okien przyziemia opatrzona zewnętrznymi roletami antywłamaniowymi. Na elewacji zamontowany pojedynczy, metalowej konstrukcji komin instalacji grzewczej.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne drewniane, jednoskrzydłowe, konstrukcji ramowo-płycinowej. Stolarka okien typu ościeżnicowego, jedno- i dwuskrzydłowa, niemal w całości wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, ryzalit, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, dekoracji sgraffitowej, opasek i krat okien, a także drzwi wejściowe i relikty oryginalnej stolarki okien.
- Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i ujednoliceniem formy przekształconych otworów okiennych. Konserwacja dekoracji sgraffitowej. Demontaż zewnętrznych rolet metalowych lub zastąpienie ich roletami podtynkowymi w kolorze stolarki, a także uzupełnienie uszkodzonych i zdemontowanych krat okulusów według wzoru kraty zachowanej w tylnej elewacji budynku.
- Postulowana renowacja oryginalnej stolarki okiennej oraz wymiana części współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do wzoru oryginalnej.

ul. Stanisława Kazury 3

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., pocz. XXI w. (naprawa tynków elewacji, wykonanie izolacji pionowej i poziomej cokołu, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Funkcjonalizm. W układzie kalenicowym, wolnostojący, usytuowany w północno-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i otoczony ogrodem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. Pośrodku połaci nad elewacją frontową trzy lukarny domkowe.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien i rur spustowych sprawny. Cokół z izolacją pionową oraz poziomą.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie i barwie żółtego ugru. Uzupełnienia wykonane szarym tynkiem o drobnej fakturze. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu płaski gzyms koronujący. Elewacja główna (południowo-wschodnia) czteroosiowa, zakomponowana symetrycznie. Otwory okienne skrajnych osi zbliżone kształtem do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne opaski, podkreślone białą farbą. W dwóch środkowych osiach leżące, obszerne okna-wykusze z profilowanymi podokiennikami, zaopatrzone w blaszane obdaszki. Jedno z okien-wykuszy parteru wtórnie przekształcone w okno leżące. Pod oknami piętra ornamentalna dekoracja sgraffitowa z motywem kwiatów i ulistnionych łodyg. Boczne elewacje budynku dwuosiowe. Elewacja tylna (północno-zachodnia) pięcioosiowa, o otworach skupionych w środkowej części. Tynk poddany wielokrotnym uzupełnieniom, wymieniony w dolnej części parteru na drobnoziarnisty, barwy szarej. W osi 3. otwór drzwi wejściowych, ujęty w uskokowy portal z klinkierowej cegły. Powyżej wydłużony otwór okienny klatki schodowej. Okna skrajnych osi węższe od pozostałych. Okna cokołu kwadratowe oraz prostokątne leżące. W południowej części elewacji zamontowany metalowy komin instalacji grzewczej.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, aluminiowe, oszklone w górnej części skrzydła. Stolarka okien drewniana, typu ościeżnicowego, osadzona w licu elewacji. W większości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową, z podziałami ahistorycznymi i bezpodziałową. Stolarka okien-wykuszy współczesna, zespolona, trójskrzydłowa.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny cokołu, dekoracji sgraffitowej fasady, gzymsu, portalu, podokienników okien-wykuszy, opasek otworów, a także relikty oryginalnej stolarki okien.
— Wskazany remont elewacji z oczyszczeniem i uzupełnieniem tynków na wzór oryginalnych oraz ujednoliceniem opraw przekształconych otworów okiennych.
— Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku oraz wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, wzorowaną na oryginalnej.

ul. Stanisława Kazury 4

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., 2. poł. XX w. (wzmocnienie konstrukcji budynku metalowymi szynami i śrubami rzymskimi, wymiana części tynków), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki okien, montaż rolet i kominów na elewacjach). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu oraz ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowo-zachodniej pierzei niewielkiego placu bez nazwy, otwartego od północnego zachodu w kierunku ul. Stanisława Kazury. Od strony północno-zachodniej zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim nr 2. Do wschodniego narożnika dostawiony mur z przechodem, łączący obiekt z sąsiednim budynkiem nr 6.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową para małych lukarn domkowych. Od północnego wschodu mocno wysunięty, przecinający okap dachu, trójkondygnacyjny ryzalit klatki schodowej z otwartym przedsionkiem w przyziemiu, wsparty na dwóch kolumnach i zwieńczony własnym dachem trójpołaciowym w układzie prostopadłym.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne spięte ściągami (śrubami rzymskimi), wzmocnione w narożach stalowymi szynami. Nieznacznie zawilgocone w przyziemiu. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym. Cokół wtórnie otynkowany gładko. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu uproszczony gzyms koronujący. Elewacja główna (północno-wschodnia) trójosiowa. W osi środkowej wąski, mocno wysunięty ryzalit klatki schodowej z bogatą, figuralno-ornamentalną dekoracją sgraffitową w każdej z trzech ścian. W partii podokiennej ostatniej kondygnacji wielopostaciowa scena rodzajowa, pod

oknem 1. piętra banderola z inskrypcją, wtórnie usuniętą. Otwór wejściowy w otwartym przedsionku przyziemia: prostokątny, bez oprawy, poprzedzony niskimi, kamiennymi schodami. Obok pojedynczy okulus, również bez oprawy. Otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, poza środkową osią oprawne we wgłębne opaski, wtórnie podkreślone białą farbą. Po obu stronach ryzalitu w każdej kondygnacji para niewielkich okulusów jak w przyziemiu, ujętych opaskami i pierwotnie opatrzonych metaloplastyczną kratą, obecnie niezachowaną. W partii piętra zamontowane metalowej konstrukcji kominy instalacji grzewczej. Boczna elewacja południowo-wschodnia dwuosiowa, z parą okien mniejszych rozmiarów w szczycie. Tylna elewacja trójosiowa, zakomponowana asymetrycznie, o otworach okiennych skupionych w zachodniej i środkowej części. Między oknami dwóch ostatnich osi w każdej z kondygnacji okulus jak w fasadzie, z metalową kratą – zachowaną tylko w oknie piętra. W każdej z elewacji budynku tynk z drobnymi ubytkami i śladami uzupełnień, w dolnej części przyziemia wymieniony na strukturalny o ziarnie grubszym od pierwotnego („baranek"). Część okien wyposażona w zewnętrzne rolety antywłamaniowe. Dostawiony do wschodniego narożnika pełny mur o wysokości ok. 3 m tynkowany obustronnie, z ceramicznym dwuspadowym obdaszkiem. Pośrodku długości obszerny przechód, zamknięty półkoliście. Część tynków muru wymieniona.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne drewniane, jednoskrzydłowe, konstrukcji ramowo-płycinowej. Stolarka okien typu ościeżnicowego, jedno- i dwuskrzydłowa, niemal w całości wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową – w części niedopasowaną do kształtu otworów.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, ryzalit, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, dekoracji sgraffitowej, kraty i opasek okien, a także drzwi wejściowe i relikty oryginalnej stolarki okiennej.
— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i ujednoliceniem formy przekształconych otworów okiennych, poprzedzony osuszeniem budynku. Konserwacja dekoracji sgraffitowej. Demontaż zewnętrznych rolet metalowych lub zastąpienie ich roletami podtynkowymi w kolorze stolarki, a także uzupełnienie uszkodzonych i zdemontowanych krat okulusów według wzoru kraty zachowanej w tylnej elewacji budynku. Osuszenie muru z przechodem i wymiana współczesnych tynków na dostosowane do pierwotnych.
— Postulowana renowacja oryginalnej stolarki okiennej oraz wymiana części współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do wzoru oryginalnej.

ul. Stanisława Kazury 5

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., pocz. XXI w. (naprawa i częściowa wymiana tynków elewacji, wykonanie izolacji pionowej i poziomej cokołu, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien), po 2013 r. (remont dachu z wymianą pokrycia). Funkcjonalizm. W układzie kalenicowym, wolnostojący, usytuowany w północno-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i otoczony ogrodem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. Pośrodku połaci nad elewacją frontową trójosiowa facjata, nakryta pulpitowo. Pośrodku połaci tylnej trzy lukarny domkowe.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonane nowe obróbki blacharskie i system rynien. Cokół z izolacją pionową oraz poziomą.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie i barwie żółtego ugru. Uzupełnienia wykonane szarym tynkiem o drobnej fakturze. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu płaski gzyms koronujący. Elewacja główna (południowo-wschodnia) czteroosiowa, zakomponowana symetrycznie. Otwory okienne zbliżone kształtem do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne opaski, podkreślone białą farbą. Między otworami dwóch środkowych osi pojedyncze, nieduże, kwadratowe okienka – oprawne jak pozostałe. Część okien parteru opatrzona współczesnymi, metalowymi roletami zewnętrznymi. Facjata dachu odeskowana w układzie poziomym. Boczne elewacje budynku jednoosiowe, asymetrycznie zakomponowane, z parą okien w każdym ze szczytów. Widoczne ubytki tynku, ze śladami napraw dokonanych bez ujednolicenia. Elewacja tylna (północno-zachodnia) trójosiowa, o otworach skupionych w środkowej części. Większa część tynku wymieniona na drobnoziarnisty, barwy szarej. Widoczne drobne spękania i ślady niefachowych napraw. W osi 2. otwór drzwi wejściowych, ujęty w uskokowy portal z klinkierowej cegły. Powyżej wydłużony otwór okienny klatki schodowej, flankowany przez dwie pary małych kwadratowych okienek. Okna cokołu kwadratowe, różnych rozmiarów. W południowej części elewacji zamontowany metalowy komin instalacji grzewczej.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, aluminiowe, oszklone w górnej części skrzydła. Stolarka okien drewniana, jedno- i dwuskrzydłowa typu ościeżnicowego, osadzona w licu elewacji. W większości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową, z podziałami ahistorycznymi i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, okładziny cokołu, portalu, opasek okien, a także relikty oryginalnej stolarki okien.
- Wskazany remont elewacji z oczyszczeniem i uzupełnieniem tynków na wzór oryginalnych oraz ujednoliceniem opraw przekształconych otworów okiennych. Poddanie konserwacji odeskowania lukarn. Rezygnacja z zewnętrznych rolet antywłamaniowych lub zastąpienie ich roletami podtynkowymi.
- Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku oraz wymiana współczesnej stolarki o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, wzorowaną na oryginalnej.

ul. Stanisława Kazury 6

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., k. XX w. (wymiana tynków cokołu), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien, montaż rolet na elewacjach). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu oraz ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowo-wschodniej pierzei niewielkiego placu bez nazwy, otwartego od północnego zachodu w kierunku ul. Stanisława Kazury. Od strony północno-wschodniej zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim nr 8. Do zachodniego narożnika dostawiony mur z przechodem, łączący obiekt z sąsiednim budynkiem nr 4.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. Od północnego zachodu mocno wysunięty, przecinający okap dachu, trójkondygnacyjny ryzalit klatki schodowej z otwartym przedsionkiem w przyziemiu, wsparty na dwóch kolumnach i zwieńczony własnym dachem trójpołaciowym w układzie prostopadłym. W tylnej połaci dachu budynku pojedyncza, asymetrycznie umieszczona lukarna domkowa.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń, nieznacznie zawilgocone w partii cokołu. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu uproszczony gzyms koronujący. Elewacja główna (północno-zachodnia) trójosiowa. Cokół wtórnie otynkowany gładko. W osi środkowej wąski, mocno wysunięty ryzalit klatki schodowej z bogatą, figuralno-ornamentalną dekoracją sgraffitową w każdej z trzech ścian. W partii podokiennej ostatniej kondygnacji wielopostaciowa scena rodzajowa, pod oknem 1. piętra banderola z inskrypcją, wtórnie usuniętą. Otwór wejściowy w otwartym przedsionku przyziemia: prostokątny, bez oprawy, poprzedzony niskimi, kamiennymi schodami. Obok pojedynczy okulus; przemurowany, opatrzony kratą. Otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, poza środkową osią oprawne we wgłębne opaski, wtórnie podkreślone białą farbą. Po obu stronach ryzalitu w każdej kondygnacji para niewielkich okulusów, ujętych opaskami i pierwotnie opatrzonych metaloplastyczną kratą, obecnie niezachowaną. W partii piętra zamontowany metalowej konstrukcji komin instalacji grzewczej. Boczna elewacja południowo-zachodnia dwuosiowa, z parą okien mniejszych rozmiarów w szczycie. Tylna elewacja trójosiowa, zakomponowana asymetrycznie, o otworach okiennych skupionych w środkowej i północnej części. Okna cokołu leżące, oprawne jak okna kondygnacji. W każdej z elewacji budynku widoczne drobne ubytki tynków ze śladami uzupełnień. Część okien parteru wyposażona w zewnętrzne rolety antywłamaniowe barwy brązowej.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, aluminiowe z asymetrycznym oszkleniem. Stolarka okien typu ościeżnicowego, jedno- i dwuskrzydłowa, w większości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową – w części niedopasowaną do kształtu otworów.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarna, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, ryzalit, elementy wykończenia i detalu

w postaci gzymsu, dekoracji sgraffitowej, opasek i krat okien, a także relikty oryginalnej stolarki okiennej.
- Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i przywróceniem pierwotnej formy przekształconych otworów okiennych, poprzedzony osuszeniem budynku. Konserwacja dekoracji sgraffitowej. Demontaż zewnętrznych rolet metalowych lub zastąpienie ich roletami podtynkowymi w kolorze stolarki, a także uzupełnienie uszkodzonych i zdemontowanych krat okulusów według wzoru kraty zachowanej w fasadzie budynku.
- Postulowana renowacja oryginalnej stolarki okiennej oraz wymiana drzwi na drewniane, wzorowane na zachowanych w budynkach nr 2 oraz 4. Wymiana części współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do wzoru oryginalnej.

ul. Stanisława Kazury 8

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien), po 2013 r. (remont dachu z wymianą pokrycia, remont izolacji z częściową termomodernizacją, zmianą kolorystyki, uproszczeniem detalu i częściową utratą cech stylowych). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu oraz ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowo-wschodniej pierzei niewielkiego placu bez nazwy, otwartego od północnego zachodu w kierunku ul. Stanisława Kazury. Od strony południowo-zachodniej zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim nr 6. Do północnego narożnika dostawiony mur z przechodem, łączący obiekt z sąsiednim budynkiem nr 10.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Średni.
- Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. Od północnego zachodu mocno wysunięty, przecinający okap dachu, trójkondygnacyjny ryzalit klatki schodowej z otwartym przedsionkiem w przyziemiu, wsparty na dwóch kolumnach i zwieńczony własnym dachem trójpołaciowym w układzie prostopadłym. W tylnej połaci dachu budynku pojedyncza, asymetrycznie umieszczona lukarna domkowa.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje po termomodernizacji, pokryte strukturalnym tynkiem maszynowym („kornikiem”), malowane na kolor jasnożółty. Cokół tynkowany gładko, wymalowany na kolor ciemnego ugru. Kondygnacje nierozdzielone. Elewacja główna (północno-zachodnia) trójosiowa. W osi środkowej wąski, mocno wysunięty ryzalit klatki schodowej, pokryty tynkiem strukturalnym i opatrzony bogatą, figuralno-ornamentalną dekoracją sgraffitową w każdej z trzech ścian. W partii podokiennej ostatniej kondygnacji wielopostaciowa scena rodzajowa, pod oknem 1. piętra banderola z inskrypcją, wtórnie usuniętą. Otwór wejściowy w otwartym przedsionku przyziemia: prostokątny, bez oprawy, poprzedzony niskimi, kamiennymi schodami – wtórnie wyłożonymi płytami szarego granitu. Obok pojedynczy okulus – pierwotnie opatrzony kratą, obecnie niezachowaną. Otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, bez oprawy. Po obu stronach ryzalitu w każdej kondygnacji para niewielkich okulusów, ujętych opaskami i pierwotnie opatrzonych metaloplastyczną kratą,

obecnie zdemontowaną. Boczna elewacja północno-wschodnia dwuosiowa, z parą okien mniejszych rozmiarów w szczycie. Tylna elewacja trójosiowa, zakomponowana asymetrycznie, o otworach okiennych skupionych w południowej i środkowej. Okna cokołu leżące. Dostawiony do północnego narożnika pełny mur o wysokości ok. 3 m tynkowany obustronnie, z ceramicznym dwuspadowym obdaszkiem. Pośrodku długości obszerny przechód, zamknięty półkoliście. Tynk w dolnej partii muru wymieniony.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, metalowe z przetłoczeniami. Stolarka okien typu ościeżnicowego, jedno- i dwuskrzydłowa, w większości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową – w części niedopasowaną do kształtu otworów.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarna, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, ryzalit, pozostałe elementy wykończenia i detalu w postaci dekoracji sgraffitowej, a także relikty oryginalnej stolarki okien.
— Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na dostosowaną do budynków sąsiednich, oraz przywrócenie opasek okien i zdemontowanych krat okulusów według wzoru krat zachowanych w budynkach nr 2, 4 i 6. Konserwacja dekoracji sgraffitowej.
— Postulowana renowacja oryginalnej stolarki okiennej oraz wymiana drzwi na drewniane, wzorowane na zachowanych w budynkach nr 2 oraz 4. Wymiana części współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do wzoru oryginalnej.

ul. Stanisława Kazury 10

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., k. XX w. (wymiana tynków cokołu), pocz. XXI w. (wykonanie izolacji pionowej cokołu wymiana części stolarki okien, montaż rolet na elewacjach), po 2013 r. (remont dachu z wymianą pokrycia). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu oraz ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w północno-wschodniej pierzei niewielkiego placu bez nazwy, otwartego od północnego zachodu w kierunku ul. Stanisława Kazury. Od strony północno-zachodniej zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim nr 2. Do południowego narożnika dostawiony mur z przechodem, łączący obiekt z sąsiednim budynkiem nr 8.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową para małych lukarn domkowych. Od południowego zachodu mocno wysunięty, przecinający okap dachu, trójkondygnacyjny ryzalit klatki schodowej z otwartym przedsionkiem w przyziemiu, wsparty na dwóch kolumnach i zwieńczony własnym dachem trójpołaciowym w układzie prostopadłym.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie. Cokół z izolacją pionową.

- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym. Cokół wtórnie otynkowany gładko. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu uproszczony gzyms koronujący. Elewacja główna (południowo-zachodnia) trójosiowa. W osi środkowej wąski, mocno wysunięty ryzalit klatki schodowej z bogatą, figuralno-ornamentalną dekoracją sgraffitową w każdej z trzech ścian. W partii podokiennej ostatniej kondygnacji wielopostaciowa scena rodzajowa, pod oknem 1. piętra banderola z inskrypcją, wtórnie usuniętą. Otwór wejściowy w otwartym przedsionku przyziemia: prostokątny, bez oprawy, poprzedzony niskimi, kamiennymi schodami. Obok pojedynczy okulus, również bez oprawy, wyposażony w metaloplastyczną kratę. Otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, poza środkową osią oprawne we wgłębne opaski, wtórnie podkreślone białą farbą. Po obu stronach ryzalitu w każdej kondygnacji para niewielkich okulusów jak w przyziemiu, ujętych opaskami i pierwotnie opatrzonych metaloplastyczną kratą, obecnie niezachowaną. W partii piętra zamontowane kominy instalacji grzewczej. Boczna elewacja południowo-wschodnia dwuosiowa, z parą okien mniejszych rozmiarów w szczycie. Tylna elewacja trójosiowa, zakomponowana asymetrycznie, o otworach okiennych skupionych w zachodniej i środkowej części. Między oknami dwóch pierwszych osi w każdej z kondygnacji okulus jak w fasadzie, z metalową kratą – zachowaną tylko w oknie parteru. W każdej z elewacji budynku tynk z drobnymi ubytkami i śladami niefachowych uzupełnień. Część okien parteru wyposażona w zewnętrzne rolety antywłamaniowe.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, aluminiowe. Stolarka okien typu ościeżnicowego, jedno- i dwuskrzydłowa, w większości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową – w części niedopasowaną do kształtu otworów.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, ryzalit, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, dekoracji sgraffitowej, opasek i krat okien, a także relikty oryginalnej stolarki okiennej.
- Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i ujednoliceniem formy przekształconych otworów okiennych. Uzupełnienie i konserwacja dekoracji sgraffitowej. Demontaż zewnętrznych rolet metalowych lub zastąpienie ich roletami podtynkowymi w kolorze stolarki, a także uzupełnienie uszkodzonych i zdemontowanych krat okulusów według wzoru kraty zachowanej w tylnej elewacji budynku.
- Postulowana renowacja oryginalnej stolarki okiennej oraz wymiana drzwi na drewniane, wzorowane na zachowanych w budynkach nr 2 oraz 4, a także wymiana części współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do wzoru oryginalnej.

ul. Stanisława Kazury 12

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., k. XX w. (wymiana tynków cokołu), pocz. XXI w. (wymiana części stolarki okien, montaż rolet na elewacjach), po 2013 r. (remont dachu z wymianą pokrycia). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu oraz ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w północno-wschodniej pierzei niewielkiego placu bez nazwy, na narożnej działce u zbiegu z ul. Stanisława Kazury. Od południowego wschodu zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim nr 10.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową para małych lukarn domkowych. Od południowego zachodu mocno wysunięty, przecinający okap dachu, trójkondygnacyjny ryzalit klatki schodowej z otwartym przedsionkiem w przyziemiu, wsparty na dwóch kolumnach i zwieńczony własnym dachem trójpołaciowym w układzie prostopadłym.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie. Cokół z izolacją pionową.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym. Cokół wtórnie otynkowany gładko. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu uproszczony gzyms koronujący. Elewacja główna (południowo-zachodnia) trójosiowa. W osi środkowej wąski, mocno wysunięty ryzalit klatki schodowej z bogatą, figuralno-ornamentalną dekoracją sgraffitową w każdej z trzech ścian. W partii podokiennej ostatniej kondygnacji wielopostaciowa scena rodzajowa, pod oknem 1. piętra banderola z inskrypcją, wtórnie usuniętą. Otwór wejściowy w otwartym przedsionku przyziemia: prostokątny, bez oprawy, poprzedzony niskimi, kamiennymi schodami. Obok pojedynczy okulus, również bez oprawy, wyposażony w metaloplastyczną kratę. Otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, poza środkową osią oprawne we wgłębne opaski, wtórnie podkreślone białą farbą. Po obu stronach ryzalitu w każdej kondygnacji para niewielkich okulusów jak w przyziemiu, ujętych opaskami i pierwotnie opatrzonych metaloplastyczną kratą, obecnie zdemontowaną. Boczna elewacja północno-zachodnia dwuosiowa, z parą okien mniejszych rozmiarów w szczycie. Tylna elewacja trójosiowa, zakomponowana asymetrycznie, o otworach okiennych skupionych w środkowej i wschodniej części. Między oknami dwóch ostatnich osi w każdej z kondygnacji okulus jak w fasadzie, z metalową kratą. W każdej z elewacji budynku tynk zawilgocony w partii cokołowej, z drobnymi ubytkami i śladami niefachowych uzupełnień. Część okien parteru wyposażona w zewnętrzne rolety antywłamaniowe.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne drewniane, jednoskrzydłowe, konstrukcji ramowo-płycinowej. Stolarka okien typu ościeżnicowego, jedno- i dwuskrzydłowa, w większości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową – w części niedopasowaną do kształtu otworów.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, ryzalit, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, dekoracji sgraffitowej, opasek i krat okien, a także drzwi wejściowe i relikty oryginalnej stolarki okiennej.
- Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i ujednoliceniem formy przekształconych otworów okiennych, poprzedzony osuszeniem budynku. Uzupełnienie i konserwacja i dekoracji sgraffitowej. Demontaż zewnętrznych rolet metalowych lub zastąpienie ich roletami podtynkowymi w kolorze stolarki, a także uzupełnienie uszkodzonych i zdemontowanych krat okulusów według wzoru zachowanych w tylnej elewacji budynku.

— Postulowana renowacja stolarki drzwi wejściowych oraz zachowanej oryginalnej stolarki okiennej, a także wymiana części współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do wzoru oryginalnej.

Ul. Stanisława Kubeckiego

Dawne nazwy ulicy: *Gneisenaustrasse,* Gnieźnieńska.

Krótka i stroma ulica o łagodnie łukowatym przebiegu z północnego zachodu na południowy wschód, znajdująca się w środkowej części osiedla. Łączy ul. Ignacego Paderewskiego z ul. Józefa Piłsudskiego. W górnym biegu oddziela się od niej ul Stanisława Staszica, biegnąca w kierunku wschodnim. Zabudowę północno-wschodniej pierzei utworzył zwarty ciąg budynków, z których jako pierwsze powstały: nr 2 oraz sąsiadująca z nim narożna kamienica nr 43 przy ul. Piłsudskiego. Na eksponowanej, narożnej parceli między ulicami Staszica i Paderewskiego wzniesiono ok. 1910 r. okazały, neobarokowy budynek o czterech kondygnacjach (nr 3, obecnie nieistniejący). Pierzeja południowo-zachodnia pozostawała niezagospodarowana do 2. połowy lat 20., to jest do czasu wzniesienia na znajdującym się w tym miejscu placu reprezentacyjnego gmachu szkoły średniej (ul. Paderewskiego 17). Jego skrzydło wypełniło znaczną część wymienionej pierzei ul. Kubeckiego, zaś jej zamknięcie od południa stworzył zrealizowany w tym samym czasie monumentalny budynek mieszkalny w stylu ekspresjonizmu, o elewacjach licowanych ciemną cegłą klinkierową (ul. Piłsudskiego 37-41). Z uwagi na znaczną różnicę wysokości terenu konieczne okazało się zabezpieczenie kamiennym murem oporowym płyty dziedzińca szkolnego, rozciągającego się pomiędzy dwoma wymienionymi gmachami
W ostatniej ćw. XX w. z powodu technicznego zużycia wyburzono narożną kamienicę nr 3 wraz z przyległą zabudową północnej pierzei ul. Staszica. Część zabudowy pierzei północno-wschodniej (nr 1, 2) poddano w ostatnich latach pracom remontowym. Brukowana nawierzchnia ulicy zachowała się w dobrym stanie i wymaga jedynie niewielkich uzupełnień.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dobry.
- Zachowany historyczny przebieg ulicy i jej historyczna zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania przebieg ulicy i jej zabudowa.
- Do zachowania bruk.

ul. Stanisława Kubeckiego 1

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1910 r., pocz. XXI w. (wymiana części stolarki okien), po 2013 r. (remont dachu z wymianą pokrycia, remont fasady z nieznacznym uproszczeniem wystroju oraz termomodernizacja elewacji tylnej; renowacja drzwi wejściowych, wymiana pozostałej stolarki okien i stolarki drzwi lokalu przyziemia). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, we wschodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta i zwieńczonego dachem dwuspadowym z ukośną po-

łacią od strony ulicy i wysuniętym okapem, krytym dachówką ceramiczną oraz papą bitumiczną. W połaci nad elewacją frontową dwie małe lukarny nakryte pulpitowo. Pomiędzy nimi duża, trójosiowa facjata, nakryta dwuspadowo w układzie prostopadłym i zwieńczona trójkątnym tympanonem.

- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (zachodnia) dziewięcioosiowa, pokryta tynkiem strukturalnym o drobnym ziarnie. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową, wtórnie wyłożony imitującymi ten materiał płytkami ceramicznymi i oddzielony wąskim, współczesnym gzymsem. Przyziemie odseparowane gzymsem profilowanym. Piętra nierozdzielone, naroża i trzy środkowe osie ujęte szerokimi lizenami – pierwotnie boniowanymi, obecnie gładkimi. Osie okienne facjaty dachu rozdzielone lizenami mniejszej szerokości. W 1. osi parteru otwór wejścia do lokalu usługowego, wydłużony, zamknięty odcinkowo, poprzedzony kilkustopniowymi schodami z granitowym oblicowaniem. W osi 4. podobnie opracowany otwór drzwi wejściowych do budynku, bez poprzedzających schodów. Otwory okienne przyziemia zamknięte odcinkowo, wyżej prostokątne. Oprawne w wąskie, wgłębne opaski i opatrzone profilowanymi podokiennikami. W polu tympanonu nieduża blenda o wykroju okulusa. Elewacja tylna dziewięcioosiowa, po termomodernizacji. W osi 6. ryzalit klatki schodowej.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe do budynku dwuskrzydłowe, drewniane, typu ramowo-płycinowego o fantazyjnym wykroju płycin. Oszklone w górnej części skrzydeł i z bogatą dekoracją snycerską; po renowacji. Naświetle obszerne, o drobnych podziałach kwaterowych. Stolarka okien w całości wymieniona na zespoloną plastikową o różnej liczbie skrzydeł, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z podziałami ahistorycznymi i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci szczytu, gzymsów, lizen i opraw okien.
- Wskazane usunięcie współczesnej okładziny cokołu i wyeksponowanie oryginalnej.
- Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej.

ul. Stanisława Kubeckiego 2

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1910 r., pocz. XXI w. (wymiana części stolarki okien) po 2013 r. (remont dachu z wymianą pokrycia, remont wszystkich elewacji z termomodernizacją elewacji tylnych). Historyzm z elementami neobaroku. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, na eksponowanej narożnej parceli we wschodniej pierzei ulicy, u jej zbiegu z ul. Stanisława Staszica.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana monumentalna bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, oparta planie zbliżonym do litery „L” i złożona z trzonu oraz zestawionego z nim

pod kątem prostym bocznego skrzydła północnego, usytuowanego wzdłuż ul. Stanisława Staszica. Obiekt zwieńczony zespołem dachów naczółkowych z załamanymi połaciami od strony ulicy, krytymi dachówką ceramiczną oraz papą bitumiczną. W połaci zachodniej, od strony ul. Stanisława Kubeckiego, dwa masywne szczyty, nakryte dachami mansardowymi w układzie prostopadłym, z naczółkami. Pomiędzy nimi trzy niewielkie lukarny, nakryte pulpitowo. W połaci północnej trzy duże, jednoosiowe facjaty, zwieńczone szczytami: trójkątnym, trapezowatym oraz półkolistym. Pomiędzy nimi dwie niewielkie lukarny, nakryte pulpitowo.

- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonane nowe obróbki blacharskie i system rynien.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (zachodnia) tynkowana, dziewięcioosiowa, o trzech pierwszych i trzech ostatnich osiach wysuniętych pozornymi ryzalitami. Środkowa część elewacji cofnięta względem lica na wysokości 2. piętra, gdzie obszerny taras o pełnej balustradzie. Cokół wtórnie wyłożony płytkami ceramicznymi, imitującymi czerwoną cegłę klinkierową. Przyziemie pokryte pasami boni, oddzielone profilowanym gzymsem. Ryzality w partii pięter z dekoracją w schemacie ramowym, opięte w narożach zdwojonymi pilastrami. W zwieńczeniu gzyms koronujący, przerwany w szczytach ryzalitów, z obdaszkami na osi głowic pilastrów. Szczyty oddzielone wąskim gzymsem listwowym. Otwór drzwi wejściowych w 4. osi przyziemia, wydłużony, prostokątnego kształtu, bez oprawy, z architektonicznym naświetlem w o wykroju okna termalnego ponad prostym, gzymsowym naczółkiem. Poprzedzony kilkustopniowymi schodami z granitowym oblicowaniem. W ostatniej osi obszerny otwór przejazdu bramnego, zamknięty koszowo – pozbawiony oprawy, wyróżniony jedynie promienistym układem klińców w zamknięciu. Otwory okienne prostokątne, w przyziemiu wyróżnione układem klińców nadproża, wyżej bez oprawy. W szczytach ryzalitów pary okien, również bez oprawy. Okna cokołu zamknięte odcinkowo, ze współczesnymi, murowanymi podokiennikami. W części poprzedzone studzienkami doświetlającymi w ceglanym obmurowaniu. Boczna elewacja północna ośmioosiowa, zakomponowana asymetrycznie, w części wschodniej pozbawiona okien. Nieznacznie załamana między 3. i 4. osią w związku z łukowatym przebiegiem ulicy. Cokół i przyziemie opracowane jak w fasadzie, piętra nierozdzielone, rytmizowane zdwojonymi pilastrami, rozdzielającymi grupy osi. Tylne elewacje budynku po termomodernizacji. Otwór drzwi wejściowych z uwagi na różnicę wysokości terenu poprzedzony wysokimi schodami. Otwory okienne zróżnicowanych kształtów i rozmiarów, w części przekształcone.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe drewniane, dwuskrzydłowe, konstrukcji ramowo-płycinowej, oszklone w górnej części skrzydeł i z geometryczną dekoracją płycin. Stolarka naświetla krosnowa, o drobnych podziałach kwaterowych. Wrota bramy zastąpione metalowej konstrukcji jednoskrzydłowymi wrotami uchylnymi o kształcie nieodpowiadającym wykrojowi otworu. Naświetle dwudzielne ze stałym słupkiem, pozbawione wypełnienia, przesłonięte półprzezroczystymi płytami z poliwęglanu. Stolarka okien w całości wymieniona na zespoloną, cztero-, a w elewacjach tylnych również dwu- i sześcioskrzydłową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, ryzality, taras, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, pilastrów i boni.
- Wskazane usunięcie współczesnej okładziny cokołu.

— Postulowane zastąpienie współczesnych wrót przejazdu bramnego wrotami dwuskrzydłowymi drewnianej konstrukcji, dostosowanymi do stylu budynku oraz uzupełnienie stolarki naświetla.

Pl. Konstytucji 3 Maja

Dawne nazwy placu: *Hermannplatz,* pl. Bolesława Bieruta.

Główny plac osiedla Nowe Miasto, znajdujący się w ciągu ul. marszałka Józefa Piłsudskiego, wyznaczającej jego pierzeję północno-zachodnią. Usytuowany nieco na południe od geometrycznego środka założenia. Oparty na planie zbliżonego do kwadratu czworoboku, z krótkimi ulicami Samosierry i Franciszka Langera wychodzącymi odpowiednio z jego południowo-zachodniego i południowo-wschodniego narożnika. Pierwsza, wstępna koncepcja jego zagospodarowania została przedstawiona już w 1904 r. Obrzeżne ciągi komunikacyjne okalać miały część centralną, obsadzoną szpalerem drzew. Nie wiadomo, czy koncepcję tę zrealizowano, choć o dwa lata późniejsze plany ukazują jakąś formę nasadzeń, powtarzającą opisany schemat. Reprezentacyjną zabudowę placu tworzyć miały pięciokondygnacyjne budynki, osiągające do 18 m wysokości i wyposażone w tylne oficyny. Ich wznoszenie rozpoczęto wiosną 1906 r. Inwestorem była spółdzielnia mieszkaniowa urzędników (*Beamten-Wohnungsverein Waldenburg*), a pierwsze mieszkania udało się zasiedlić już jesienią tego samego roku. Wznoszone kamienice otrzymały bogaty wystrój, będący reminiscencją form północnoniemieckiego renesansu z widocznymi wpływami secesji, wyrażającymi się głównie w asymetrycznej kompozycji elewacji i swobodniejszym kształtowaniu detalu. Autorami projektów byli głównie wałbrzyscy architekci: Carl Jaeger, Franz Harbig i Richard Becker. W każdym z budynków znalazło się od 8 do 12 dużych mieszkań z kuchniami i łazienkami wyposażonymi w instalację gazową. Część budynków otrzymała centralne ogrzewanie etażowe. Południowo-zachodni narożnik oraz północna pierzeja placu otrzymały zamknięcie dopiero w 2. poł. lat 20. Tworzyły je budynki o wyraźnie modernistycznych i ekspresjonistycznych cechach, zwłaszcza w drugim z wymienionych przypadków. Komunikacyjne ciągi placu wybrukowano granitową kostką w 1907 r. Najpóźniej w pocz. lat 20. po północnej stronie zajmującego środek placu skweru wzniesiono nieduży pawilon handlowy ul. Józefa Piłsudskiego 60A), kryty czterospadowym dachem (obecnie kwiaciarnia) → ul. Józefa Piłsudskiego 60A.
W okresie po 1945 r. kamienice południowo-wschodniej pierzei placu straciły pierwotny wystrój elewacji. Ciągi komunikacyjne placu pokryto nawierzchnią asfaltową. Koniec XX w. przyniósł dokonywane bez poszanowania pierwotnego wystroju przebudowy parterów i wymianę części stolarki, które to niekorzystne tendencje był kontynuowane w następnej dekadzie. W pocz. obecnego stulecia termomodernizacji poddano budynek nr 1, zlokalizowany w południowo-zachodnim narożniku oraz pawilon handlowy, pozbawiając je części cech stylowych. Przykład udanego remontu elewacji stanowi budynek nr w południowo-wschodniej pierzei. Pod asfaltem zachował się oryginalny bruk, ale jego stan nie jest możliwy do oceny.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dobry.
- Zachowany zarys placu i jego historyczna zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania zarys placu i jego historyczna zabudowa.
- Zalecane odsłonięcie bruku.

pl. Konstytucji 3 Maja 1

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1925 r., pocz. XXI w. (remont elewacji z termomodernizacją, zniekształceniem detalu i pozbawieniem budynku większości cech stylowych, wymiana drzwi wejściowych oraz większej części stolarki okien). W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, na narożnej parceli w południowo-zachodniej pierzei placu, u wylotu ul. Samosierry.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, oparta na planie nieregularnego pięcioboku i osadzona na wysokim cokole, osiągającym niemal wysokość pełnej kondygnacji. Zwieńczona dachem trójpołaciowym, krytym dachówką ceramiczną. W każdej z połaci różnych rozmiarów lukarny domkowe.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń, po termomodernizacji. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, (północno-wschodnia) pięcioosiowa, zakomponowana symetrycznie, pokryta drobnoziarnistym tynkiem maszynowym i wymalowana w odcieniach ugru oraz żółci. Detal podkreślony białą barwą. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową, wtórnie wymalowany na kolor czerwony. Najwyższa kondygnacja wydzielona wąskim gzymsem; w zwieńczeniu gzyms koronujący. Otwór wejścia głównego w środkowej osi przyziemia, prostokątny, umieszczony głęboko, poprzedzony kilkustopniowymi schodami i ujęty w masywny portal z prostym, profilowanym naczółkiem. W nadprożu portalu nieduży otwór naświetla w formie leżącego, owalnego okulusa, w opasce. Środkowa oś wyróżniona oknami klatki schodowej, umieszczonymi w przestrzeniach międzypiętrowych i ujętymi we wspólną, profilowaną oprawę. Pozostałe otwory okienne obszerne, zbliżone kształtem do kwadratu, ujęte w wąskie opaski i opatrzone prostymi podokiennikami, nawiązującymi do oryginalnych. Okna 1. piętra wyróżnione fartuchami. W partii cokołu pary wąskich blend, zamkniętych odcinkowo. Otwory ostatniej kondygnacji oparte na gzymsie. Boczna elewacja południowo-wschodnia dwuosiowa. W strefie cokołu para obszernych otworów bram garażowych, bez oprawy.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na jednoskrzydłowe, metalowej konstrukcji, z imitującymi płyciny przetłoczeniami i oszkleniem w górnej partii skrzydła. Wrota bram garażowych wymienione w 2. poł. XX w. i współcześnie na dwuskrzydłowe drewniane oraz metalowe uchylne. Stolarka okien drewniana, skrzynkowa ze stałym ślemieniem, głównie cztero- i sześcioskrzydłowa. W większości wymieniona na zespoloną plastikową, nawiązującą do oryginalnej oraz z podziałami ahistorycznymi.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei placu oraz sąsiedniej ulicy, znajdujący się w ciągu zwartej zabudowy.
- Postulowana zmiana kolorystyki budynku na bardziej stonowaną, wzorowaną na pierwotnej oraz ujednolicenie stolarki okien poprzez zastąpienie stolarki z podziałami ahistorycznymi nawiązującą do oryginalnej. Sugerowane ujednolicenie formy bram garażowych.

pl. Konstytucji 3 Maja 2

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., 1906 r., 2. poł. XX w. (remont elewacji z wymianą tynku i uproszczeniem detalu oraz utratą części cech stylowych), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Secesja z elementami neorenesansu w redakcji północnej. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-wschodniej pierzei placu.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Średni.
- Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego planie trapezu, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem pulpitowym z ukośnymi połaciami nad elewacją frontową i częściowo boczną południowo-zachodnią, krytymi dachówką ceramiczną Pośrodku przedniej połaci niewielka, leżąca lukarna, nakryta pulpitowo. W jej północnym narożniku wąski, falisty szczyt. Połać tylna dachu kryta papą bitumiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Uzupełniony system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północno-zachodnia) sześcioosiowa, zakomponowana asymetrycznie, wtórnie pokryta gładkim tynkiem. Cokół licowany rustykowanymi ciosami kamiennymi. Kondygnacje nierozdzielone. W 1. osi wsparty na konsolach wąski, czterokondygnacyjny wykusz, nakryty dwuspadowo w układzie prostopadłym i zwieńczony przecinającym okap dachu budynku falistym szczytem. W osi 2. głębokie loggie o zróżnicowanym wykroju w każdej z kondygnacji, opatrzone pełnymi balustradami. W pierwszej parze osi w strefie parteru loggia ze wspartą na filarach potrójną arkadą, opatrzoną kutymi kratami. Otwór wejścia głównego w ostatniej osi, w głębokim, zamkniętym odcinkowo przedsionku, poprzedzony pojedynczym biegiem schodów. Prostokątny, bez oprawy. Strop przedsionka z dekoracją kasetonową. Otwory okienne przyziemia budynku zamknięte odcinkowo, o zróżnicowanych rozmiarach. Okna górnych kondygnacji zebrane w pary, prostokątne, opatrzone profilowanymi podokiennikami, pozbawione oprawy. W szczycie wykuszu pojedynczy okulus. Lukarna dachu z oknem triforyjnym. Odsłonięty fragment bocznej elewacji ślepy. Elewacja tylna z ryzalitem klatki schodowej w 1. osi i głębokimi loggiami o pełnych balustradach w parze ostatnich osi. Widoczny zamontowany współcześnie pojedynczy, metalowy komin instalacji grzewczej. We wszystkich elewacjach obecne zawilgocenie strefy cokołu i dolnych partii przyziemia oraz ubytki tynków, niekiedy ze śladami napraw.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe współczesne, dwuskrzydłowe, konstrukcji ramowo-płycinowej, z nawiązującą do secesyjnej dekoracją snycerską i oszkleniem w górnej części skrzydeł. Opatrzone obszernym naświetlem o nietypowych podziałach kwaterowych. Stolarka okien drewniana, dwu-, cztero- i sześcioskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, o drobnych podziałach kwaterowych górnych skrzydeł. W większości wymieniona na plastikową z podziałami międzyszybowymi i bezpodziałową. Stolarka niewielkich okien lukarny krosnowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarna, kompozycja elewacji, wykusz, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i deta-

lu w postaci okładziny cokołu, szczytu, kraty loggii i podokienników oraz relikty oryginalnej stolarki okien.
- Wskazany remont elewacji z przywróceniem pierwotnego wystroju na podstawie zachowanych źródeł ikonograficznych, poprzedzony osuszeniem budynku.
- Postulowana konserwacja zachowanej stolarki okiennej oraz wymiana współczesnej stolarki okiennej z podziałami międzyszybowymi i bezpodziałowej na wzorowaną na oryginalnej.

pl. Konstytucji 3 Maja 2A

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., 1906 r., 2. poł. XX w. (remont elewacji z wymianą tynku i uproszczeniem detalu oraz utratą części cech stylowych), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wykonanie izolacji pionowej cokołu oraz wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Secesja z elementami neorenesansu w redakcji północnej. Usytuowany peryferyjnie w zwartej zabudowie, w południowo-wschodniej pierzei placu, na narożnej działce u zbiegu z ul. Samosierry i wjazdem na podwórze. Od północnego wschodu zwarty z sąsiednim budynkiem nr 2. Cofnięty względem przedniej granicy parceli i poprzedzony przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Średni.
- Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z mieszkalno-użytkowym poddaszem, oparta planie litery „L" i złożona z usytuowanego w głębi działki trzonu oraz zestawionego z nim pod kątem prostym skrzydła bocznego w przedniej części parceli. Obiekt zwieńczony zespołem dachów pulpitowych z ukośnymi połaciami od strony placu i wjazdu na podwórze, krytymi dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową dwuosiowa, zlicowana z elewacją facjata, przesłonięta schodkowym szczytem oraz trzy mniejsze lukarny różnych rozmiarów. Pośrodku połaci od strony placu niewielka, leżąca lukarna, nakryta pulpitowo. W skrajnej zachodniej partii niski szczyt segmentowy ze sterczynami. Tylne połacie dachu kryte papą bitumiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne z drobnymi miejscowymi zarysowaniami i spękaniami. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie. Cokół z izolacją pionową.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna korpusu (południowo-zachodnia) siedmioosiowa, zakomponowana asymetrycznie, wtórnie pokryta gładkim tynkiem. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu wyładowany gzyms koronujący, przerwany na szerokość pierwszej pary osi okiennych przez wspomnianą facjatę dachu i gierowany w partii ostatniej osi, mieszczącej loggie o zróżnicowanych wykrojach, opatrzone pełnymi balustradami. Otwór wejścia głównego w 5. osi, nieznacznie przesunięty ku środkowi przyziemia, osadzony w głębokim, zamkniętym odcinkowo przedsionku, poprzedzony pojedynczym biegiem schodów. Prostokątny, bez oprawy. Otwory okienne elewacji zebrane w pary, w przyziemiu zamknięte odcinkowo, bez oprawy. Wyżej głównie prostokątnego kształtu, osadzone na profilowanych podokiennikach. Elewacja boczna (południowo-wschodnia) jednoosiowa, bez dekoracji. Pośrodku tylnej elewacji wysunięty, wąski ryzalit klatki schodowej, po którego obu stronach w partii pięter balkony o współczesnych balustradach z profili stalowych. Północno-zachodnia elewacja skrzydła o sześciu osiach. Wysoki cokół licowany rustyko-

wanymi kamiennymi ciosami. W ostatniej parze osi obszerne loggie o zróżnicowanym wykroju i pełnych balustradach, wyróżnione segmentowym szczytem z niskimi sterczynami, przecinającym okap dachu. Otwory okienne kształtowane jak w fasadzie korpusu. Boczna elewacja południowo-zachodnia dwuosiowa. W zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący. W 1. osi boczne przeźrocza loggii, większe rozmiarami od otworów okiennych. Tylna elewacja z dwuosiowym ryzalitem oraz balkonami na styku z korpusem budynku. We wszystkich elewacjach widoczne ubytki tynków, zwłaszcza w dolnych partiach murów, niekiedy znaczne, w części ze śladami napraw. Ogrodzenie przedogródka metalowej konstrukcji, z furtką, w formie osadzonego na podmurowaniu parkanu z pionowych prętów z asymetrycznymi grotami, połączonych ażurową taśmą. W zachodnim narożniku masywny pylon bramy wjazdowej. Po przeciwległej, stronie przejazdu zachowany uszkodzony pylon z fragmentem muru ogrodzeniowego. Skrzydła bramy niezachowane.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe współczesne, dwuskrzydłowe, metalowe z imitującymi płyciny przetłoczeniami. Opatrzone obszernym naświetlem. Stolarka okien drewniana, dwu-, cztero- i sześcioskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, o drobnych podziałach kwaterowych górnych skrzydeł. W większości wymieniona na plastikową z różnymi typami podziałów i bezpodziałową. Wszystkie loggie wtórnie oszklone; część z zachowaną wieloskrzydłową stolarką o nietypowych podziałach.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny cokołu, gzymsów, szczytów i podokienników oraz relikty oryginalnej stolarki okien i loggii, a także przedogródek wraz z ogrodzeniem i bramą.
— Wskazane wzmocnienie konstrukcji murów oraz remont elewacji z przywróceniem pierwotnego wystroju na podstawie zachowanych źródeł ikonograficznych. Ujednolicenie formy lukarn w dachu korpusu budynku. Naprawa ogrodzenia z przemurowaniem pylonów, konserwacja elementów metalowych i wykonanie skrzydeł bramy w nawiązaniu do parkanu ogrodzenia.
— Postulowana konserwacja zachowanej stolarki okien i loggii oraz wymiana współczesnej stolarki z podziałami ahistorycznymi i bezpodziałowej na wzorowaną na oryginalnej.

pl. Konstytucji 3 Maja 3

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., 1906 r., 2. poł. XX w. (remont elewacji z wymianą tynku i uproszczeniem detalu oraz utratą części cech stylowych), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Secesja z elementami neorenesansu w redakcji północnej. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-wschodniej pierzei placu, na narożnej parceli u zbiegu z ul. Franciszka Langera. Częściowo cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony niewielkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Średni.

— Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z mieszkalno-użytkowym poddaszem, wzniesionego zbliżonym do prostokąta planie, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem pulpitowym z ukośnymi połaciami nad elewacją frontową i boczną północno-wschodnią, krytymi dachówką ceramiczną. W przedniej połaci duża, dwuosiowa, zlicowana z elewacją facjata, nakryta wysokim dachem dwuspadowym w układzie prostopadłym i przesłonięta falistym szczytem. Pozostałe lukarny niewielkie, leżące, nakryte pulpitowo. Tylna połać dachu kryta papą bitumiczną.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne znacznie zawilgocone w dolnych partiach. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północno-zachodnia) w przyziemiu siedmio-, wyżej ośmioosiowa, zakomponowana asymetrycznie, w partii dwóch pierwszych osi cofnięta względem lica. Wtórnie pokryta gładkim tynkiem; cokół licowany rustykowanymi ciosami kamiennymi. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany w partii wspomnianej facjaty dachu. W pierwszej parze osi na poziomie dwóch niższych pięter balkony o pełnych balustradach. Balkon 1. piętra wsparty na konsoli, balkon piętra 2. – na narożnej kolumnie. W parze ostatnich osi obszerne loggie o zróżnicowanym wykroju w każdej z kondygnacji, również opatrzone pełnymi balustradami. Loggia 3. piętra z triforyjnym przeźroczem, wspartym na kolumnach. Loggia parteru opatrzona ozdobną, metaloplastyczną kratą. Otwór wejścia głównego w 4. osi parteru, osadzony w głębokim, zamkniętym odcinkowo przedsionku, poprzedzony pojedynczym biegiem schodów. Prostokątny, bez oprawy. Otwory okienne przyziemia budynku zamknięte odcinkowo, o zróżnicowanych rozmiarach. Okna górnych kondygnacji zebrane w pary, prostokątne, opatrzone profilowanymi podokiennikami, pozbawione oprawy. W facjacie dachu para okien zamkniętych półkoliście oraz niewielki okulus. Okna cokołu małe, kwadratowe oraz prostokątne leżące. Boczna elewacja północno-wschodnia tynkowana gładko, o pojedynczej, asymetrycznie umieszczonej osi. Tylna elewacja budynku bez dekoracji, z głębokimi loggiami w pierwszej parze osi i dwoma wtórnie zamontowanymi kominami instalacji grzewczej. We wszystkich elewacjach widoczne znaczne zawilgocenie strefy cokołu przyziemia oraz ubytki tynków, niekiedy ze śladami napraw. Ogrodzenie narożnego przedogródka w postaci rozpiętej na niskich słupkach metalowej taśmy, zachowane częściowo.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe dwuskrzydłowe, konstrukcji ramowo-płycinowej, oszklone w górnej części skrzydeł i opatrzone obszernym naświetlem, wtórnie wymalowanym brązową farbą. Stolarka okien drewniana, dwu-, cztero- i sześcioskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, o drobnych podziałach kwaterowych górnych skrzydeł. W większości wymieniona na plastikową o różnych typach podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, szczyt, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny cokołu, gzymsów, kolumn, kraty loggii i podokienników oraz stolarka drzwi wejściowych i relikty oryginalnej stolarki okien.
— Wskazany remont elewacji z przywróceniem pierwotnego wystroju na podstawie zachowanych źródeł ikonograficznych, poprzedzony osuszeniem budynku. Naprawa ogrodzenia przedogródka z rekonstrukcją zniszczonych fragmentów.

— Postulowana konserwacja stolarki drzwi wejściowych i zachowanej stolarki okiennej oraz wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na wzorowaną na oryginalnej.

pl. Konstytucji 3 Maja 4

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1910 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-wschodniej pierzei placu.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Bardzo dobry.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem pulpitowym z wysoką, łamaną połacią nad elewacją frontową, krytym dachówką ceramiczną oraz gontem bitumicznym i papą bitumiczną. W załamanej przedniej połaci para lukarn domkowych, między którymi duża, czteroosiowa facjata, nakryta własnym dachem dwuspadowym w układzie prostopadłym i zwieńczona trójkątnym szczytem w formie tympanonu.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, ośmioosiowa, o poszczególnych osiach rozdzielonych lizenami – w przyziemiu boniowanymi. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. Przyziemie oddzielone profilowanym gzymsem, górne kondygnacje nierozdzielone. Pod okapem dachu pas pustego fryzu. Facjata ujęta pilastrami. Otwór wejścia głównego w 4. osi parteru, prostokątnego kształtu, wydłużony, umieszczony w płytkiej blendzie, bez oprawy. Otwory okienne prostokątne, opatrzone fartuchami o formie odmiennej w każdej z kondygnacji. Okna facjaty osadzone w płytkich blendach. W tympanonie szereg małych, prostokątnych okienek. Okna cokołu prostokątne, leżące, wtórnie opatrzone metalowymi kratami. Tylna elewacja tynkowana gładko, zryzalitowana w środkowej części. We wszystkich elewacjach budynku widoczne zawilgocenia i ubytki tynków.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe współczesne, metalowej konstrukcji, jednoskrzydłowe, oszklone w środkowej części i opatrzone metaloplastyczną kratą o (zbyt) fantazyjnej formie. Wyposażone w obszerne naświetle, obecnie częściowo przesłonięte i również opatrzone dekoracyjną kratą. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, o drobnych podziałach kwaterowych górnych skrzydeł. W części wymieniona na plastikową o różnych typach podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci szczytu, gzymsu, blend, fartuchów podokiennych oraz oryginalna stolarka okien.

— Wymagany remont elewacji z z uzupełnieniem tynków i detalu, poprzedzony osuszeniem budynku.
— Sugerowana wymiana ahistorycznego pokrycia dachu (gont bitumiczny) w załamanej połaci nad elewacją frontową na dachówkę ceramiczną.
— Postulowana wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku, a także wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej.

pl. Konstytucji 3 Maja 5

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1910 r., 2. poł. XX w. (wymiana części tynków fasady), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi i większej części stolarki okien), po 2013 r. (remont elewacji). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-wschodniej pierzei placu.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Bardzo dobry.
— Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem pulpitowym z wysoką, ukośną połacią nad elewacją frontową, krytym dachówką ceramiczną i papą bitumiczną. Pośrodku przedniej połaci trzy niewielkie lukarny w typie „wolego oka". W jej południowej części duża, zlicowana z elewacją facjata, nakryta dwuspadowo w układzie prostopadłym i przesłonięta trójkątnym szczytem.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń, po remoncie. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, ośmioosiowa o poszczególnych osiach rozdzielonych lizenami – w przyziemiu boniowanymi. Cokół wtórnie licowany płytkami ceramicznymi czerwonej barwy, imitującymi cegłę klinkierową. Przyziemie oddzielone profilowanym gzymsem, ostatnia kondygnacja odseparowana ceramicznym obdaszkiem. Otwór wejścia głównego w 4. osi parteru, prostokątnego kształtu, wydłużony, bez oprawy. Otwory okienne prostokątne, bez oprawy. W przyziemiu z pustymi fartuchami, w partii 1. piętra opatrzone ślepymi balustradami podokiennymi. Między oknami 1. i 2. piętra kwadratowego kształtu płyciny. Okna najwyższej kondygnacji osadzone w blendach. W szczycie facjaty dachu dwa nieduże, prostokątne otwory okienne, również pozbawione oprawy. Okna cokołu prostokątne, leżące, wtórnie opatrzone metalowymi kratami.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe współczesne, drewniane, jednoskrzydłowe z obszernym naświetlem. Stolarka okien w całości wymieniona na zespoloną plastikową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów oraz jednoskrzydłową bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci szczytu, gzymsu, obdaszka, blend, fartuchów, ślepych balustrad oraz płycin podokiennych.

— Postulowana wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku, a także wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej.

Ul. Franciszka Langera

Dawne nazwy ulicy: *Seidlitzstrasse,* Szwoleżerów

Krótka ulica o prostoliniowym przebiegu, znajdująca się w południowej części osiedla. Wybiega z południowo-wschodniego narożnika pl. Konstytucji 3 Maja, łącząc go prostopadle z ul. Elizy Orzeszkowej. Opada ku południowemu wschodowi, zgodnie z nachyleniem terenu. Zabudowę obu pierzei ulicy tworzą zwarte ciągi budynków. Najstarsze z nich (pl. Konstytucji 3 maja 3, Langera 1), znajdujące się w jej północnej części, powstały w pierwszych latach zagospodarowania osiedla staraniem spółdzielni mieszkaniowej urzędników (*Beamten-Wohnungsverein Waldenburg*). Były to reprezentacyjne kamienice o neorenesansowo-secesyjnej dekoracji. Do początku lat 20. zabudowa wypełniła północno-wschodnią pierzeję. Większość domów stanowiły skromne, trójkondygnacyjne domy utrzymane w stylu powściągliwego klasycyzmu, wzorowanego na architekturze z ok. 1800 r. Południowo-zachodni narożnik u zbiegu z ul. Orzeszkowej wypełnił w drugiej połowie dekady efektowny budynek modernistyczny o poziomych, geometrycznych podziałach elewacji, podkreślonych zastosowaniem okładziny z cegły klinkierowej.
W 2. poł. XX w. bruk ulicy pokryto nawierzchnią asfaltową. Remont elewacji najstarszych budynków pozbawił je w znacznej mierze cech stylowych. W ostatnim ćwierćwieczu wymieniono część stolarki okien i drzwi wejściowych. W ostatnich latach termomodernizacji poddano narożny dom przy ul. Orzeszkowej 12, zmieniając jednocześnie radykalnie jego kolorystykę. Zróżnicowany zespół zabudowy ulicy pomimo opisanych zmian zachował większą część swoich walorów. Pod asfaltem zachował się oryginalny bruk, ale jego stan nie jest możliwy do oceny.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dobry.
- Zachowany historyczny przebieg ulicy i jej historyczna zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania przebieg ulicy i jej zabudowa.
- Wskazane przywrócenie bruku.

ul. Franciszka Langera 1

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1905 r., 2. poł. XX w. (remont elewacji z wymianą tynku i uproszczeniem detalu oraz utratą części cech stylowych), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wykonanie izolacji pionowej cokołu, wymiana stolarki drzwi i okien). Historyzm z elementami neorenesansu w redakcji północnej oraz secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-zachodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Średni.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalno-użytkowym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem pulpitowym z ukośną połacią nad elewacją frontową, krytą dachówką cera-

miczną. W północnej części tej połaci jednoosiowa, dwukondygnacyjna, zlicowana z elewacją facjata, nakryta wielopołaciowo i przesłonięta wysokim, falistym szczytem. Od południa dostawiona do niej niższa, leżąca, dwuosiowa lukarna pulpitowa konstrukcji szachulcowej, nakryta pulpitowo. W południowej części połaci pojedyncza lukarna typu „wole oko". Tylna połać dachu budynku kryta papą bitumiczną.

— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone, zwłaszcza w dolnej części. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie. Cokół z izolacją pionową. Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północno-wschodnia) siedmioosiowa, zakomponowana asymetrycznie, wtórnie pokryta gładkim tynkiem. Cokół licowany rustykowanymi ciosami kamiennymi. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany w partii wspomnianej facjaty dachu. W pierwszej parze osi na wysokości obu pięter balkony o metaloplastycznych, ażurowych balustradach. W ostatniej osi dwukondygnacyjny, trójboczny wykusz, w którego górnej partii niewielki balkon o pełnej balustradzie. Otwór wejścia głównego w środkowej osi przyziemia, umieszczony w głębokim przedsionku i poprzedzony pojedynczym biegiem schodów. Prostokątny, bez oprawy. Otwory okienne przyziemia budynku zamknięte odcinkowo, okna górnych kondygnacji zebrane w pary, prostokątne, opatrzone profilowanymi podokiennikami, pozbawione opraw. W górnej kondygnacji wykuszu i w szczycie facjaty okna zamknięte półkoliście. Okna cokołu kwadratowe, niewielkich rozmiarów. Widoczne zawilgocenia i liczne ubytki tynku, niekiedy ze śladami napraw. Elewacja tylna gładko tynkowana, bez dekoracji. W partii pięter balkony o metaloplastycznych balustradach, a w ostatniej parze osi głębokie loggie o zróżnicowanym wykroju, oszklone współcześnie. Część mniejszych otworów okiennych wtórnie zamurowana. Widoczne znaczne ubytki tynku na całej powierzchni; część tynków przyziemia wymieniona.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe współczesne, półtoraskrzydłowe, aluminiowe, z obszernym naświetlem. Stolarka okien w całości wymieniona na zespoloną plastikową z podziałami ahistorycznymi i bezpodziałową. Stolarka „wolego oka" krosnowa.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, wykusz, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny cokołu, gzymsu, szczytu, podokienników i balustrad balkonów.
— Wskazany remont elewacji z przywróceniem pierwotnego wystroju na podstawie zachowanych źródeł ikonograficznych. Poddanie konserwacji balustrad balkonów i szachulcowej konstrukcji lukarny dachu.
— Postulowana wymiana współczesnych drzwi wejściowych na drewniane, niekolidujące ze stylem budynku oraz wymiana współczesnej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na wzorowaną historycznej stolarce sąsiedniego budynku przy pl. Konstytucji 3 Maja 3.

ul. Franciszka Langera 2

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., 2. poł. XX w. (oszklenie części loggii elewacji tylnej), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki okien). Histo-

ryzm z elementami klasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-wschodniej pierzei ulicy. Nieznacznie cofnięty względem linii zabudowy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym z wysuniętymi okapami, krytym dachówką ceramiczną. W połaci tylnej para lukarn domkowych, między którymi większych rozmiarów facjata, stanowiąca ostatnią kondygnację ryzalitu klatki schodowej i nakryta dwuspadowo w układzie prostopadłym.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne z pojedynczymi zarysowaniami i spękaniami. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowo-zachodnia) czteroosiowa, zakomponowana symetrycznie, pokryta tynkiem strukturalnym. Cokół z odsadzką tynkowany gładko. Przyziemie oddzielone pasowym gzymsem, pod okapem dachu pas wąskiego fryzu. Otwór wejścia głównego między oknami 2. i 3. osi parteru, osadzony wraz z nimi w płytkiej blendzie o odcinkowym zamknięciu, ujęty w portal z gzymsowym nadprożem i wąskim, architektonicznym naświetlem. Otwory okienne prostokątne, w przyziemiu poza wspomnianymi (pozbawionymi oprawy) ujęte w opaski. Wyżej bez oprawy, pierwotnie opatrzone dwuskrzydłowymi okiennicami, obecnie niezachowanymi. Okna 1. piętra osadzone na gzymsie. Widoczne drobne uszkodzenia tynku ze śladami niefachowych napraw. Elewacja tylna z czterokondygnacyjnym, jednoosiowym ryzalitem klatki schodowej pośrodku. Po obu jego stronach obszerne, głębokie loggie o drewnianych balustradach deskowych z dekoracją laubzegową, wtórnie oszklone. Widoczne zawilgocenia i znaczne ubytki tynków. Kolorystyka balustrad loggii dowolnie zmieniona.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe drewniane, jednoskrzydłowe, konstrukcji ramowo-płycinowej z oszkleniem w górnej części skrzydła. Stolarka naświetla trójpodziałowa, krosnowa. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, niekiedy o zmienionej kolorystyce. W części wymieniona na zespoloną plastikową, nawiązującą do historycznej oraz bezpodziałową. Stolarka loggii wieloskrzydłowa, o zróżnicowanej konstrukcji i podziałach oraz kolorystyce, w części współczesna plastikowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, ryzalit, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci, gzymsu, fryzu, portalu, opasek okien i balustrad balkonów, a także oryginalna stolarka drzwi i okien.
- Konieczne wzmocnienie konstrukcji ścian nośnych budynku. Wskazane oczyszczenie i naprawa tynków fasady oraz remont elewacji tylnej, poprzedzone osuszeniem budynku. Poddanie konserwacji balustrad balkonów i uzupełnienie brakujących skrzydeł okiennic na podstawie zachowanych źródeł ikonograficznych.
- Postulowana konserwacja stolarki drzwi wejściowych i oryginalnej stolarki okien oraz wymiana współczesnej, bezpodziałowej stolarki okiennej na białą, nawiązującą do pierwotnej.

ul. Franciszka Langera 3 oraz Elizy Orzeszkowej 13-13A

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1925 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki drzwi wejściowych oraz okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, narożny, usytuowany w północnej pierzei ulicy pomiędzy łączącą się z nią prostopadle ul. Franciszka Langera oraz wjazdem na podwórze. Stanowi południowe zamknięcie bloku zabudowy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana bryła budynku, wzniesionego na zbliżonym do litery „C" planie i złożonego z czterokondygnacyjnego korpusu oraz zestawionych z nim pod kątem prostym krótkich skrzydeł bocznych: czterokondygnacyjnego wschodniego i trójkondygnacyjnego zachodniego (równej wysokości z uwagi na ukształtowanie terenu). Zwieńczony zespołem dachów dwuspadowych o wysuniętych okapach, z lukarnami różnych form i rozmiarów, krytych dachówką ceramiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte mocno wypaloną, cegłą klinkierową wiśniowej barwy oraz tynkiem strukturalnym barwy piaskowożółtej, ułożonymi w postaci naprzemiennych poziomych pasów. Elewacja główna (południowo-wschodnia) jedenastoosiowa, symetryczna, zakomponowana horyzontalnie. Pary osi 2. i 3. oraz 9. i 10. wyróżnione mocno wysuniętymi ryzalitami balkonowymi. W partii środkowej osi cylindryczny ryzalit klatki schodowej, przecinający okap dachu i nakryty pulpitowo. Bęben ryzalitu licowany wiśniowym klinkierem, z rombowym wzorem z wysuniętych główek cegieł. Ryzality balkonowe z czworobocznymi filarkami narożnymi oraz międzyosiowymi z cegły klinkierowej w układzie pasowym, naprzemiennie cofniętej i utrzymanej w licu. Kondygnacje nierozdzielone. Otwór drzwi wejściowych w przyziemiu środkowego ryzalitu, prostokątny, bez oprawy, wyróżniony ceramicznym kluczem – obecnie zachowanym tylko częściowo. Powyżej pojedyncze, wąskie, mocno wydłużone okno klatki schodowej, z murowanym podokiennikiem. Pozostałe otwory okienne prostokątnego kształtu, rozmieszczone regularnie, bez oprawy. Boczna elewacja północno-wschodnia sześcioosiowa, z wysokim cokołem osiągającym w części południowej wysokość pełnej kondygnacji. Otwór drzwi wejściowych w płytkiej niszy o szerokości dwóch środkowych osi, opatrzonej płytowym okapem. Prostokątny, bez oprawy, flankowany dwoma niewielkimi otworami okiennymi. Boczna elewacja południowo-zachodnia o sześciu osiach. Otwór drzwi wejściowych w osi 3., prostokątny, o rozglifionych ościeżach i z leżącym prostokątnym naświetlem powyżej okapu. Okna cokołu niewielkie, typu leżącego. Tylne elewacje budynku tynkowane strukturalnie. Wysoki cokół licowany wiśniowej barwy cegłą klinkierową. Elewacja korpusu wysunięta w środkowej części masywnym, czteroosiowym ryzalitem. Widoczne zawilgocenie i ubytki tynków. Otaczające przedogródek ogrodzenie w postaci niskiego, pełnego muru z cegły klinkierowej, z widocznymi spękaniami i ubytkami, niezachowane w narożnej partii południowej na odcinku kilku metrów.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na stalowe oraz drewniane, jedno- i półtoraskrzydłowe o zróżnicowanej formie. Stolarka okien drewniana, typu ościeżnicowego ze stałym ślemieniem, czteroskrzydłowa o drobnych podziałach kwaterowych, osadzona w licu elewacji. W części o zmienionej

kolorystyce oraz wymieniona na plastikową różnobarwną o różnych typach podziałów i bezpodziałową. Okno klatki schodowej ryzalitu fasady typu krosnowego, wieloskrzydłowe, o drobnych podziałach. Stolarka naświetla i niewielkich okien doświetlających jednoskrzydłowa, krosnowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja i ceramiczna okładzina oraz tynk elewacji, ryzality, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci płytowych gzymsów, okapów oprawy otworów wejściowych oraz oryginalna stolarka okien i drzwi balkonowych.
- Wskazane oczyszczenie elewacji z usunięciem wtórnych wymalowań oraz uzupełnienie tynków, poprzedzone osuszeniem budynku. Naprawa ogrodzenia z przemurowaniem najbardziej zdegradowanych odcinków i odtworzeniem brakujących elementów według wzoru zachowanych.
- Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, wzorowaną na oryginalnej i osadzoną w licu elewacji. Ujednolicenie formy lukarn dachu. Wymiana współczesnych drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku.

ul. Franciszka Langera 4

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., 2. poł. XX w. (oszklenie części loggii elewacji tylnej), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części tynków fasady, wymiana części stolarki okien). Historyzm z elementami klasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-wschodniej pierzei ulicy. Częściowo cofnięty względem linii zabudowy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na zbliżonym do prostokąta planie, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem wielopołaciowym z wysuniętymi okapami, krytym dachówką ceramiczną. W połaci przedniej pojedyncza lukarna domkowa. W tylnej połaci lukarna domkowa mniejszych rozmiarów oraz facjata, stanowiąca ostatnią kondygnację ryzalitu klatki schodowej i nakryta dwuspadowo w układzie prostopadłym.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne z pojedynczymi zarysowaniami i spękaniami. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowo-zachodnia) czteroosiowa, pokryta tynkiem strukturalnym. Zakomponowana asymetrycznie i w części stanowiąca kontynuację elewacji budynku sąsiedniego, nr 2. Trzy ostatnie osie wysunięte masywnym ryzalitem, zwieńczonym własnym dachem o trzech połaciach, w układzie prostopadłym. Cokół z odsadzką. Przyziemie w osi 1. oddzielone pasowym gzymsem jak w fasadzie budynku nr 2, w partii ryzalitu – gzymsem profilowanym. Pod okapem dachu pas wąskiego fryzu. Przyziemie ryzalitu rytmizowane arkadowymi blendami, wspartymi na szerokich, uproszczonych pilastrach. Środkowa oś ryzalitu w partii pięter wyróżniona zdwojonymi lizenami. Otwór wejścia głównego

umieszczony w środkowej arkadzie, ujęty w portal z gzymsowym nadprożem i wąskim, architektonicznym naświetlem. Otwory okienne prostokątne, bez oprawy – za wyjątkiem 1. piętra ryzalitu, gzie umieszczone w opaskach. Lukarna dachu z oknem termalnym. Część tynków cokołu i przyziemia wymieniona, wymalowana w kolorach fioletowym i żółtego ugru. Widoczne drobne uszkodzenia tynku ze śladami niefachowych napraw. Elewacja tylna z czterokondygnacyjnym, jednoosiowym ryzalitem klatki schodowej pośrodku. Po obu jego stronach obszerne, głębokie loggie o drewnianych balustradach deskowych z dekoracją laubzegową, wtórnie oszklone. Widoczne zawilgocenia i znaczne ubytki tynków. Kolorystyka balustrad loggii dowolnie zmieniona.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe drewniane, jednoskrzydłowe, konstrukcji ramowo-płycinowej z oszkleniem w górnej części skrzydła. Stolarka naświetla trójpodziałowa, krosnowa. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, niekiedy o zmienionej kolorystyce. W części wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową o różnych typach podziałów oraz bezpodziałową. Okno termalne lukarny krosnowe, dwuskrzydłowe, o promienisto-koncentrycznym układzie szprosów. Stolarka loggii wieloskrzydłowa, o zróżnicowanej konstrukcji i podziałach oraz kolorystyce, w części współczesna plastikowa.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, ryzality, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci, gzymsu, fryzu, portalu, opasek okien i balustrad balkonów, a także oryginalna stolarka drzwi i okien.
— Konieczne wzmocnienie konstrukcji ścian nośnych budynku. Wskazana naprawa i ujednolicenie kolorystyczne tynków fasady oraz remont elewacji tylnej, poprzedzone osuszeniem budynku, a także poddanie konserwacji balustrad balkonów.
— Postulowana konserwacja stolarki drzwi wejściowych i oryginalnej stolarki okien oraz wymiana współczesnej, bezpodziałowej stolarki okiennej na białą, nawiązującą do pierwotnej.

Ul. 11 Listopada

Dawne nazwy ulicy: *Charlottenbrunnstrasse,* 22 Lipca

Ulica wybiegająca z historycznego centrum wsi Stary Zdrój w kierunku południowo-wschodnim i biegnąca u podnóża Ptasiej Kopy, Lisiego Kamienia oraz Czarnuszki. Łączy Stary Zdrój z leżącą na południowy wschód od niego dawną wsią Rusinowa oraz Głuszycą i Kłodzkiem. Na osiedlanie się wzdłuż dolnego jej odcinka wpływ miało bliskie sąsiedztwo kopalni *Segen-Gottes* („Chwalibóg"), istniejącej od końca XVI w. w południowo-wschodniej części Starego Zdroju. Intensyfikacja zabudowy wiązała się głównie z rozwojem miejscowego przemysłu wydobywczego w XVIII w. i uruchomieniem szybów *Schuckmann* (w 1799 r., później „Krakus") oraz *Caesar* (w 1773 r. jako *Theresien* – „Teresa"). Ulica pierwotnie miała charakter polnego traktu. Jej zabudowę tworzyły wolnostojące domy jednorodzinne typu wiejskiego w układzie przeważnie kalenicowym, z facjatami od frontu, nieprzekraczające wysokości 2 kondygnacji i nakryte dachami dwuspadowymi, kryjącymi mieszkalno-użytkowe poddasza. Znajdowała się tu również karczma sądowa, wzniesiona w 1772 r. (rozebrana po II wojnie światowej). Ulica została uregulowana i wybrukowana w 1838 lub 1842 r.
W ostatniej ćw. XIX stulecia charakter zabudowy ulicy zaczął się zmieniać. Drobni inwestorzy, jak również właściciele miejscowych kopalń (Krister, Kulmitz) wprowadzili typowe dla miasta budynki czynszowe o 3-4 kondygnacjach, kryte niskimi dachami, wolnostojące bądź zgrupowane w krótkich ciągach. Z uwagi na ukształtowanie terenu sytuowane były one głównie w pierzei południowej. W rejonie wlotu obecnej ul. Józefa Piłsudskiego powstał budynek szkoły średniej (*Oberschule II* – po roku 1945 mieszczący m.in. Szkołę Podstawową nr 5, a następnie Wojewódzką Komendę Uzupełnień – rozebrany w 2008 r. Na jego miejscu w 2011 r. wzniesiono supermarket.
Mieszkalną zabudowę ulicy uzupełniała przemysłowa. W pierzei północnej znajdował się zespół szybu *Steinert,* gdzie przetwarzano m.in. urobek z położonego na zboczu Czarnuszki szybu *Schuckmann*. Stamtąd przewożony był on kolejką wąskotorową na teren kopalni *Segen-Gottes,* gdzie znajdowała się normalnotorowa bocznica kolejowa. Tory kolejki biegły przerzuconym ponad ul. 11 Listopada wiaduktem, widocznym na mapie topograficznej z 1886 r. W związku z likwidacją kolejki został on rozebrany najpóźniej w pierwszych latach XX w. Na peryferiach miejscowości, w górnym biegu omawianej ulicy, w rejonie wlotu ob. ul. Starej (*Alte Straβe*), funkcjonował po stronie północnej młyn parowy (nr 179-181B). Naprzeciw niego działał niewielki zakład przemysłowy o bliżej nieznanym profilu produkcji, którego pozostałości stanowią budynki o nr 192-202.
W 1898 r. wzdłuż ulicy przeprowadzono linię tramwajową (jednotorową z mijankami), stanowiącą część najdłuższej linii w aglomeracji wałbrzyskiej. W 1919 r. wieś Stary Zdrój wraz z *Charlottenbrunnstraβe* włączono w granice miasta. W latach 1945-46 ulica nosiła obecną nazwę, zmienioną następnie na 22 Lipca, którą przywrócono po 1989 roku.
Zakres opracowania nie obejmuje całego przebiegu ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Średni, po wyburzeniach.
- Zachowane są: historyczny przebieg ulicy i historyczna zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania: przebieg ulicy.
- Zalecane odtworzenie zabudowy w miejscach po wyburzeniach.

Ul. 11 Listopada 115

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., k. XIX w., 2 poł. XX w. (przekształcenie lokalu handlowego w części parteru), pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i większości stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu i neorenesansu. Wolnostojący, w układzie kalenicowym, usytuowany w północnej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie kwadratu i zwieńczonego niemal płaskim dachem dwuspadowym, krytym papą bitumiczną. Pośrodku głównej (południowo-zachodniej) elewacji jednoosiowy pseudoryzalit, wyróżniony otwartym w dolnej części trójkątnym szczytem, powstałym przez załamanie połaci dachu.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne, konstrukcja i pokrycie dachu bez widocznych uszkodzeń. Wykonane nowe obróbki blacharskie i system rynien.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje tynkowane gładko, bez dekoracji – poza pięcioosiową fasadą o środkowej osi wyróżnionej pseudoryzalitem. Przyziemie pokryte pasami formowanych w tynku boni, oddzielone profilowanym gzymsem. Otwór wejścia głównego w przyziemiu ryzalitu, poprzedzony kilkustopniowymi schodami z prostą metalową barierą, ujęty w profilowaną opaskę. W 3. osi wejście do lokalu handlowego, poprzedzone podobnymi schodami Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie, oprawne w tynkowe opaski z uszakami i niekiedy kluczem i za wyjątkiem okien parteru oparte na wąskich gzymsach podokiennych. Okna poddasza niewielkie, pojedyncze i zdwojone, w uskokowych obramieniach. Widoczne miejscowe zawilgocenia ścian budynku, głównie w przyziemiu oraz pod gzymsami fasady. Ubytki tynku w sąsiedztwie wejścia głównego, ślady niefachowych drobnych napraw. Zmieniona forma otworu wejściowego i okna lokalu handlowego w 3 i 4 osi fasady oraz wymieniony tynk w tej części elewacji. Nowy tynk położony niestarannie i niedostosowany formą do oryginalnego (faktura, brak rysunku boni), pokryty farbą elewacyjną w kontrastowym kolorze. Założone metalowe rolety zewnętrzne. W elewacjach bocznych wyprowadzone metalowe kominy instalacji grzewczej.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych: drzwi wejściowe wymienione na dwuskrzydłowe asymetryczne, gładkie. Stolarka okien w większości wymieniona na zespoloną plastikową, bezpodziałową. Reliktowo zachowana stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem oraz z dwu- i czteropolowa stolarka krosnowa okien poddasza.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów fasady.

— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i wykonaniem obróbek blacharskich gzymsów, poprzedzony osuszeniem budynku. Rekompozycja przekształconej części przyziemia i wymiana witryny sklepowej, ujednolicenie kolorystyki elewacji.
— Postulowana wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku, a także wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej.

Ul. 11 Listopada 122

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, pierwotnie mieszkalno-usługowy, mur., 1903 r., 2 poł. XX w. (częściowa zabudowa otworu bramy, likwidacja lokalu w przyziemiu, remont bocznej elewacji północnej), pocz. XXI w. (wymiana części stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu oraz secesji. W zabudowie zwartej, usytuowany w południowej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła trzy- i czterokondygnacyjnego budynku, wzniesionego na nieregularnym, zbliżonym do trapezu planie i zwieńczonego niemal płaskim dachem pulpitowym, krytym papą bitumiczną.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne, konstrukcja i pokrycie dachu bez widocznych uszkodzeń.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północno-wschodnia) czteroosiowa, zwieńczona spłaszczonym trójkątnym szczytem z trzema sterczynami, z których dwie narożne w formie pseudobartyzan. Częściowo wyłożona cegłą klinkierową, w partii osi okiennych 2. i 3. kondygnacji tynkowana. Szczyt z kształtowaną w tynku dekoracją z motywem maski oraz wstęg. Przyziemie wydzielone szerokim, płaskim gzymsem, pozostałe kondygnacje nierozdzielone. W szczycie kostkowy gzyms koronujący. W 1 osi przyziemia obszerny, zamknięty półkoliście otwór przejazdu bramnego, częściowo zamurowany z pozostawieniem prostokątnego otworu drzwiowego. W osi 2 zamknięty odcinkowo, zamurowany z pozostawieniem blendy otwór wejściowy do lokalu parteru. Otwory okienne różnych kształtów i rozmiarów, wyposażone w ceramiczne, szkliwione podokienniki barwy zielonej, w części wymienione na blaszane. Okna przyziemia obszerne, zamknięte odcinkowo. Okna poszczególnych osi spięte na poziomie 1 i 2 piętra wspólnymi, profilowanymi opaskami i opatrzone płycinowymi fartuchami. W polu wieńczącego elewację szczytu okulus w prostej, formowanej w cegle opasce. Widoczne zawilgocenie dolnych partii ścian budynku oraz miejscowe ubytki wyprawy tynkowej. Otwory okienne parteru opatrzone zewnętrznymi, metalowymi roletami antywłamaniowymi. Klinkierowa okładzina fasady pokryta współcześnie farbą elewacyjną barwy ugru. Odsłonięta część bocznej elewacji północnej po remoncie, wtórnie pokryta w przyziemiu płytkami klinkierowymi barwy brązowej, a wyżej gładkim tynkiem. Elewacja tylna w przyziemiu wyłożona czerwoną cegłą klinkierową, wyżej tynkowana gładko, z wyprowadzonymi metalowymi kominami instalacji grzewczej. Widoczne znaczne ubytki tynku.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych: drzwi wejściowe współczesne, jednoskrzydłowe. Stolarka okien drewniana, typu ramowo-płycinowego z nieruchomym ślemieniem, cztero- i sześcioskrzydłowa. W części wymieniona na plastikową z różnymi rodzajami podziałów oraz bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu ze szczególnym uwzględnieniem płaskorzeźbionej dekoracji szczytu budynku.
- Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i wykonaniem niezbędnych obróbek blacharskich, poprzedzony osuszeniem budynku. Demontaż lub zmiana rolet przyziemia na podtynkowe; przywrócenie otworu bramy, oczyszczenie klinkierowej okładziny, wymiana blaszanych podokienników na ceramiczne na wzór oryginalnych oraz ujednolicenie kolorystyki elewacji.
- Postulowane przywrócenie wrót bramy oraz wymiana stolarki bezpodziałowej i z podziałem międzyszybowym na nawiązującą do oryginalnej.

Ul. 11 Listopada 128

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., XIX/XX w., 2. poł. XX w. (remont elewacji z częściową wymianą tynków, wymiana stolarki drzwi wejściowych), pocz. XXI w. (wymiana części stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu i budownictwa rejonów podgórskich. Wolnostojący, w układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, na wysokim cokole, wzniesionego na planie prostokąta i zwieńczonego wysokim dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. Pośrodku sześcioosiowej elewacji głównej (północno-wschodniej) płytki, dwuosiowy ryzalit o czterech kondygnacjach (ostatnia pełni rolę facjaty dachu), również kryty dwuspadowo z ozdobnymi belkami pod okapem. W południowo-zachodniej połaci dachu duża, jednoosiowa lukarna. Do tylnej elewacji budynku dostawiony dwukondygnacyjny aneks, zwieńczony dachem pulpitowym oraz wąski, czterokondygnacyjny ryzalit, kryty przedłużoną połacią dachu budynku.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne wzmocnione za pomocą stalowych ściągów (śrub rzymskich), konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonane nowe obróbki blacharskie i system rynien.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym („barankiem”), pozbawione dekoracji za wyjątkiem fasady o piętrach rozdzielonych wąskimi gzymsami i przyziemiu odseparowanym szerszym gzymsem o bogatszym profilowaniu. Cokół z odsadzką; tynk cokołu wymieniony na gładki. Otwór wejścia głównego w przyziemiu ryzalitu, ujęty w gładką opaskę i poprzedzony kilkustopniowymi schodami o prostych, współczesnych balustradach po obu stronach. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie, za wyjątkiem parteru osadzone na gzymsach. Oprawne w gładkie, tynkowe opaski. Okna 1. piętra z prostymi naczółkami. Okna ryzalitu wyróżnione naczółkami trójkątnymi oraz prostymi. W partii poddasza niewielkie, pojedyncze okna oraz pary blend, ujęte opaskami jak pozostałe otwory. Otwory okienne pozostałych elewacji także osadzone w prostych opaskach. Okna cokołu bez oprawy, zamknięte odcinkowo, poprzedzone płytkimi studzienkami doświetlającymi. Widoczne zawilgocenie strefy cokołowej budynku.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na drewniane, jednoskrzydłowe, konstrukcji ramowo-płycinowej. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego z nieruchomym ślemieniem, w większości wymieniona na plastikową o różnych typach podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów fasady i opasek okien, relikty oryginalnej stolarki okiennej.
— Wskazane osuszenie budynku i wykonanie izolacji pionowej.
— Postulowana renowacja zachowanej stolarki okien, a także wymiana współczesnej, plastikowej stolarki o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej.

Ul. 11 Listopada 132

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., XIX/XX w., 2.poł. XX w. (remont elewacji z wymianą tynków i uproszczeniem detalu), pocz. XXI w. (wymiana części stolarki okien), po 2013 r. (remont dachu z wymianą pokrycia). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy, od północnego zachodu zwarty z budynkiem sąsiednim.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Średni.
— Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, na wysokim cokole, wzniesionego na planie prostokąta i zwieńczonego wysokim dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. Pośrodku siedmioosiowej elewacji głównej (północno-wschodniej) trójosiowy pseudoryzalit o trzech kondygnacjach, z których ostatnia pełni rolę facjaty dachu, również kryty dwuspadowo z ozdobnymi belkami pod okapem. Odpowiada mu dwuosiowy pseudoryzalit elewacji tylnej.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń, konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie, wymienione w ostatnich latach. Wykonane nowe obróbki blacharskie i system rynien.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym („barankiem"), o uproszczonej dekoracji. Kondygnacje nierozdzielone, cokół w 2 poł. XX w. wyłożony płytkami cementowymi, względnie ceramicznymi. Otwór wejścia głównego w 1. osi ryzalitu fasady, ujęty w gładką opaskę. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie, osadzone parami, a w ryzalicie fasady po 3 na wspólnych gzymsach. Oprawne w gładkie tynkowe opaski. Okna 2. i 3. kondygnacji ryzalitu opatrzone wspólnymi, uproszczonymi, gierowanymi naczółkami. W środkowej osi blendy. W partii poddasza niewielkie, pojedyncze blendy o kształcie leżącego prostokąta, ujęte opaskami jak pozostałe otwory. Okna pozostałych elewacji bez oprawy. Widoczne zawilgocenie i miejscowe spękania tynku i okładziny cokołu budynku. Część otworów okiennych przyziemia opatrzona zewnętrznymi, metalowymi roletami antywłamaniowymi.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Zachowane dwuskrzydłowe drzwi wejściowe o konstrukcji ramowo-płycinowej, oszklone w górnej części i opatrzone dekoracyjnymi kratami z monogramem pośrodku: *H* w lewym oraz *K* w prawym

skrzydle. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, w większości wymieniona na zespoloną plastikową bezpodziałową lub z podziałem międzyszybowym.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci opasek okien, relikty oryginalnej stolarki okiennej i stolarka drzwi wejściowych.
- Wskazane osuszenie budynku i zmiana wystroju cokołu na ujednolicony z pozostałą częścią elewacji. Postulowana likwidacja rolet antywłamaniowych, względnie zmiana ich formy.
- Postulowana renowacja drzwi wejściowych oraz zachowanej stolarki okien, a także wymiana współczesnej stolarki bezpodziałowej i z podziałem międzyszybowym na nawiązującą do oryginalnej.

Ul. 11 Listopada 134

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., po 1914, pocz. XXI (remont elewacji z termomodernizacją elewacji bocznych, remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki okien). Secesja z elementami neobaroku. Wolnostojący, w układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy u zbiegu z ul. Józefa Piłsudskiego.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta i zwieńczonego wysokim dachem mansardowym, krytym dachówką ceramiczną, z dużą trójosiową lukarną od strony ulicy, również nakrytą dachem łamanym.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne wzmocnione stalowymi szynami, konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonane nowe obróbki blacharskie i system rynien.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Tynk elewacji wymieniony w ostatnich latach na strukturalny drobnoziarnisty, pokryty malowany w odcieniach błękitu. Lukarna dachu w konstrukcji szachulcowej, w szczycie odeskowana w układzie pionowym. Cokół pokryty pasami boni, oddzielony gzymsem. Górne kondygnacje nierozdzielone, opięte lizenami. Na wysokości 1. piętra w 4. z siedmiu osi fasady wykusz, w którego górnej części balkon o kutej, metalowej balustradzie. Otwór wejścia głównego poniżej wykusza, prostokątny, bez oprawy. Ponad murowanym nadprożem półkoliście ukształtowane naświetle. Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie, bez oprawy. Okna lukarny dachu mniejsze, prostokątne oraz kwadratowe, o niejednakowej wysokości. Trzy spośród otworów okiennych przyziemia zamurowane wtórnie z pozostawieniem płytkich blend. Widoczne drobne ubytki tynku w sąsiedztwie otworu wejściowego. Elewacje boczne poddane termomodernizacji.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Zachowane dwuskrzydłowe drzwi wejściowe o konstrukcji ramowo-płycinowej, a także stolarka naświetla o promienistym układzie szprosów. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, w części wymieniona na zbliżoną wzorem do oryginalnej oraz na plastikową bezpodziałową lub z podziałem międzyszybowym.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci balustrady balkonu, relikty oryginalnej stolarki okiennej i drzwi wejściowe wraz z naświetlem.
- Zalecana wymiana współczesnej stolarki bezpodziałowej i z podziałem międzyszybowym na nawiązującą do oryginalnej.

Ul. 11 Listopada 140

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., 1888 r., 1. poł. XX w. (wzmocnienie konstrukcji metalowymi ściągami), 2. poł. XX w. (remont elewacji z częściową wymianą tynków), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi wejściowych i części stolarki okien). Historyzm z elementami neorenesansu i neoklasycyzmu. Wolnostojący, w układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana trójkondygnacyjna bryła budynku z poddaszem, oparta na planie prostokąta, osadzona na niskim cokole z odsadzką i zwieńczona wysokim dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. Pośrodku sześcioosiowej elewacji północnowschodniej (głównej) dwuosiowy pseudoryzalit, nakryty własnym dachem dwuspadowym z dekoracyjnymi belkami pod okapem.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne wzmocnione za pomocą ściągów (śrub rzymskich). Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonane nowe obróbki blacharskie i system rynien.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje o uproszczonym wystroju, pokryte tynkiem strukturalnym („barankiem"). Kondygnacje nierozdzielone za wyjątkiem fasady, gdzie profilowane gzymsy, przerwane w partii ryzalitu. Cokół z odsadzką, wtórnie dekorowany drobnymi otoczakami wciskanymi w zaprawę cementową. Otwór wejścia głównego w przyziemiu ryzalitu, poprzedzony dwustopniowymi schodami, pozbawiony oprawy. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie, w fasadzie w większości oparte na gzymsach międzypiętrowych. Bez oprawy za wyjątkiem okien ryzalitu, opatrzonych prostymi naczółkami, w 2. kondygnacji wspartymi na konsolkach. Między oknami tej kondygnacji niewielka, ceramiczna plakieta z dekoracją reliefową w formie kartusza. Między oknami 3. kondygnacji podobna plakieta z symbolem skrzyżowanych narzędzi górniczych, monogramem *H.J.* oraz datą *1888*. Ponadto pod okapem dachu niewielkie, prostokątne okna poddasza. Zamurowane otwory okienne 1. i 2. osi parteru budynku. Widoczne zawilgocenia przyziemia i miejscowe ubytki tynku elewacji, niekiedy ze śladami drobnych napraw. Pozostałe elewacje tynkowane gładko, bez dekoracji.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych: drzwi wejściowe wymienione na jednoskrzydłowe z blachy stalowej z wąskim naświetlem. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, w większości wymieniona na plastikową dwuskrzydłową oraz jednoskrzydłową z podziałem międzyszybowym.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu ze szczególnym uwzględnieniem belek pod okapem ryzalitu fasady, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady.
- Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku. Ujednolicenie wystroju cokołu z pozostałą częścią elewacji.
- Postulowana renowacja zachowanej stolarki okien, a także wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku oraz wymiana współczesnej stolarki bezpodziałowej i z podziałem międzyszybowym na nawiązującą do oryginalnej.

Ul. 11 Listopada 146

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., k. XIX w., 2. poł. XX w. (wzmocnienie konstrukcji stalowymi ściągami, remont elewacji z zastąpieniem części tynków mozaiką szklaną połączony z częściową utratą cech stylowych), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wykonanie izolacji poziomej cokołu, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. Wolnostojący, w układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Średni.
- Zachowana dwukondygnacyjna bryła budynku z poddaszem, oparta na planie prostokąta, osadzona na niskim cokole i zwieńczona wysokim dachem dwuspadowym, krytym blachodachówką. Pośrodku sześcioosiowej elewacji głównej (północno-wschodniej) dwuosiowy pseudoryzalit o trzech kondygnacjach (ostatnia w roli facjaty dachu), kryty dwuspadowo z dekoracyjnymi belkami i konsolami pod okapem. W elewacji tylnej (południowo-zachodniej) odpowiednio mocniej wysunięty i podobnie opracowany ryzalit.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne wzmocnione za pomocą stalowych ściągów (śrub rzymskich), cokół z izolacja poziomą. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie, wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonane nowe obróbki blacharskie i system rynien.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje o uproszczonym wystroju, pokryte tynkiem strukturalnym („barankiem"), pozbawione dekoracji za wyjątkiem fasady o kondygnacjach rozdzielonych profilowanymi gzymsami. Tynk fasady w części wymieniony w 2. poł. XX w. w przestrzeniach międzyokiennych na barwną mozaikę szklaną. Otwór wejścia głównego w 3. osi fasady, prostokątny, bez oprawy. Poprzedzony kilkustopniowymi schodami o biegu równoległym do elewacji, wyłożonymi współcześnie kaflami ceramicznymi i opatrzonymi prostą rurową balustradą. Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie, bez oprawy. W przyziemiu zaopatrzone w ceramiczne, szkliwione podokienniki barwy brązowej, wyżej osadzone na gzymsach. Część okien przyziemia zaopatrzona w zewnętrzne, metalowe rolety antywłamaniowe. Widoczne zawilgocenia ścian przyziemia budynku, ubytki tynków i mozaiki.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na aluminiowe półtoraskrzydłowe. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, w części wymieniona na plastikową, nawiązującą do oryginalnej.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów i podokienników ceramicznych, atakże stolarka drzwi wejściowych i relikty oryginalnej stolarki okien ze szczególnym uwzględnieniem półkoliście zamkniętych okien poddasza.
- Wskazany remont elewacji z przywróceniem jej pierwotnej kompozycji i likwidacją ahistorycznej mozaiki. Wymiana podokienników na ceramiczne według zachowanych wzorów. Postulowana likwidacja rolet antywłamaniowych, względnie zmiana ich formy.
- Postulowana renowacja zachowanej stolarki okien, a także wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku. W przypadku wymiany zastosowanie stolarki nawiązującej do oryginalnej.

Ul. 11 Listopada 148

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, dawna gospoda *Zum Grünen Baum*, mur., XIX/XX w., 2. poł. XX w. (remont elewacji ze zniekształceniem wystroju i częściowym oblicowaniem mozaiką szklaną), pocz. XXI (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki okien). Historyzm z elementami neorenesansu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy, od północnego zachodu zwarty z budynkiem sąsiednim. Od strony południowo-wschodniej posiadał dobudówkę w postaci bocznego skrzydła mieszczącego salę restauracyjną, rozebranego w okresie po 1945 r.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Średni/zagrożony.
- Zachowana trójkondygnacyjna bryła budynku z poddaszem, oparta na planie prostokąta i osadzona na niskim cokole, zwieńczona dachem dwuspadowym o niskiej strzałce, z wysuniętymi okapami, krytym papą bitumiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne z widocznymi spękaniami i zarysowaniami (szczególnie w narożniku wschodnim), spięte przy użyciu stalowych ściągów (śrub rzymskich). Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie, wymienione w ostatnich latach. Wykonane nowe obróbki blacharskie i system rynien.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północno-wschodnia (fasada) tynkowana, spięta do wysokości poddasza pilastrami w wielkim porządku, rozdzielającymi osie okienne. Przyziemie i poddasze wydzielone gzymsami. Cokół wtórnie wyłożony płytami cementowymi. Tynk przyziemia (pierwotnie pokrytego pasami boni) wymieniony na strukturalny („baranek”). Pilastry oraz fryz podokienny poddasza wtórnie wyłożone drobną mozaiką szklaną, względnie ceramiczną. Piętra nierozdzielone, pokryte tynkiem o drobnej strukturze. Otwór wejścia głównego w 4. z sześciu osi fasady, prostokątny, ujęty w profilowaną opaskę. Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie. W przyziemiu ujęte w profilowane opaski i opatrzone podokiennikami, w 2. kondygnacji osadzone na wspólnym gzymsie, z płycinami nadokiennymi i prostymi naczółkami. Okna 2. piętra opatrzone podokiennikami na tryglifowych konsolkach. Okna poddasza prostokątne, niewielkie, w profilowanych opaskach, osadzone na wspólnym gzymsie. Widoczne zawilgocenia ścian przyziemia budynku i miejscowe ubytki tynków. Część okien zaopatrzona w zewnętrzne, metalowe rolety. Pozo-

stałe elewacje budynku tynkowane, o uproszczonej dekoracji. W bocznej elewacji południowo-wschodniej trzy wysokie, półkoliście zamknięte blendy.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na drewniane półtoraskrzydłowe, konstrukcji ramowo-płycinowej z naświetlem. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, częściowo wymieniona na drewnianą, nawiązującą do oryginalnej oraz plastikową o zróżnicowanej liczbie skrzydeł, z podziałem międzyszybowym i bez. Stolarka okien poddasza krosnowa.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, pilastrów, podokienników, opasek i naczółków oraz relikty oryginalnej stolarki okien.
— Wskazany remont elewacji z przywróceniem jej pierwotnej kompozycji na podstawie dostępnych materiałów historycznych (boniowane przyziemie) i usunięciem ahistorycznej mozaiki, poprzedzony osuszeniem budynku. Postulowana likwidacja rolet antywłamaniowych, względnie zmiana ich formy na niekolidującą z wystrojem fasady, zbliżoną do znajdujących się w oknach 2 kondygnacji.
— W przypadku wymiany stolarki okien zastosowanie stolarki nawiązującej do wzoru oryginalnej.

Ul. 11 Listopada 148a

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., XIX/XX w., 2. poł. XX w. (remont elewacji z uproszczeniem wystroju i oblicowaniem przyziemia mozaiką szklaną; przebudowa lokalu na parterze), pocz. XXI w. (wymiana części stolarki okien). Historyzm z elementami neorenesansu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy, od południowego wschodu zwarty z budynkiem sąsiednim.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Średni.
— Zachowana trójkondygnacyjna bryła budynku z poddaszem, oparta na planie prostokąta, zwieńczona dachem dwuspadowym o niskiej strzałce, z wysuniętymi okapami, krytym papą bitumiczną.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne spięte w narożniku północnym przy użyciu ściągu stalowego (śruby rzymskiej), stan konstrukcji i pokrycia dachu nieznany.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje tynkowane, o uproszczonej dekoracji. Przyziemie i poddasze elewacji północno-wschodniej (fasady) wydzielone gzymsami i wtórnie wyłożone drobną mozaiką szklaną, względnie ceramiczną – podobnie jak szeroki fryz nad parterem. Piętra nierozdzielone, pokryte tynkiem o drobnej strukturze. Otwór wejścia głównego w 1. z 5 osi fasady, prostokątny, ujęty w profilowaną opaskę z uszakami i kluczem. W trzech ostatnich osiach parteru obszerna, sięgająca poziomu chodnika, wielodzielna witryna w kształcie leżącego prostokąta, z wejściem do lokalu handlowego. Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie. W partii 1. piętra posadowione na wspólnym gzymsie, oprawne w profilowane opaski z przewiązkami i opatrzone nadokiennymi płycinami oraz naczółkami trójkątnymi i segmentowymi w układzie naprzemiennym. Okna 2. pię-

tra ujęte w opaski bez przewiązek, wyposażone w profilowane podokienniki na konsolkach i proste naczółki. Okna poddasza prostokątne, niewielkie, na wspólnym gzymsie, oprawne w proste opaski. W środkowej osi biforium. Widoczne zawilgocenia ścian przyziemia budynku i strefy pod okapem dachu, ubytki tynków i mozaiki ze śladami napraw. Pojedyncze okno przyziemia oraz witryna zaopatrzone w zewnętrzne, metalowe rolety antywłamaniowe.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Zachowane dwuskrzydłowe drzwi wejściowe konstrukcji ramowo-płycinowej z naświetlem, o częściowo oszklonych skrzydłach i dekoracji snycerskiej. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem. Witryna parteru stalowo-aluminiowa, z otworem drzwi wejściowych pośrodku. Stolarka okien poddasza krosnowa.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, podokienników, opasek i naczółków, a także stolarka drzwi wejściowych i okien.
— Wskazany remont elewacji z przywróceniem jej pierwotnej kompozycji i likwidacją ahistorycznej mozaiki, poprzedzony osuszeniem budynku. Postulowana likwidacja rolet antywłamaniowych lub zastąpienie ich roletami podtynkowymi.
— Postulowana renowacja stolarki drzwi wejściowych i zachowanej stolarki okien, a także wymiana stolarki witryny na dostosowaną do stylu budynku. W przypadku wymiany stolarki okien stosowanie stolarki nawiązującej do oryginalnej.

Ul. 11 Listopada 150

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., XIX/XX w., 2. poł. XX w. (remont elewacji z wymianą części tynków i przekształceniem wystroju parteru), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki okien oraz balustrady balkonu). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy, od południowego wschodu zwarty z budynkiem sąsiednim.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Średni.
— Zachowana trójkondygnacyjna bryła budynku z poddaszem, oparta na planie prostokąta, osadzona na niskim cokole i zwieńczona dachem dwuspadowym o niskiej strzałce, z wysuniętymi okapami, krytym papą bitumiczną. Pośrodku głównej (północno-wschodniej) elewacji jednoosiowy pseudoryzalit, wyróżniony niewielkim, otwartym w dolnej części trójkątnym szczytem, powstałym przez załamanie połaci dachu.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonano nowe obróbki blacharskie i system rynien.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północno-wschodnia (fasada) sześcioosiowa, tynkowana. Górne kondygnacje rozdzielone wąskimi gzymsami, parter wydzielony gzymsem szerszym od pozostałych. Na 1. piętrze w partii ryzalitu współczesny balkon betonowej konstrukcji z balustradą ze spawanych stalowych prętów. Cokół budynku wtórnie licowany płytkami ceramicznymi bądź cementowymi. Przyziemie wtórnie wyłożone drobną mozaiką szklaną. W 2. osi nieznacznie przesunięte wejście do lokalu, również bez oprawy. W pozostałych osiach przyziemia obszerne

witryny w formie leżącego prostokąta, przekształcone, bez oprawy. Opatrzone zewnętrznymi, metalowymi roletami antywłamaniowymi. Okna pozostałych kondygnacji prostokątne, rozmieszczone regularnie, osadzone na gzymsach i ujęte w tynkowe, profilowane opaski. Okna 1. pietra wyposażone w proste naczółki na ozdobnych konsolkach za wyjątkiem osi środkowej, gdzie naczółek trójkątny gierowany. Okna poddasza niewielkie, na wspólnym gzymsie, pojedyncze i zdwojone, oprawne w proste opaski. Okno środkowej osi wyróżnione uszakami i kluczem. W środkowej osi biforium. Widoczne miejscowe spękania i niewielkie ubytki mozaiki ze śladami prowizorycznych napraw.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe do lokalu współczesne, jednoskrzydłowe, drewniane. Stolarka okien niemal w całości wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową, z podziałami ahistorycznymi i bezpodziałową. Stolarka witryn przyziemia o nieznanej formie (przesłonięta roletami).

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów górnych kondygnacji, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, podokienników, opasek i naczółków.
— Wskazany remont elewacji z przywróceniem pierwotnej kompozycji przyziemia (na podstawie zachowanych materiałów ikonograficznych) i likwidacją ahistorycznej mozaiki. Postulowana likwidacja rolet antywłamaniowych lub zastąpienie ich roletami podtynkowymi.
— Postulowana wymiana stolarki okien na jednolitą barwy białej, nawiązującą do wzoru oryginalnej.

Ul. 11 Listopada 154

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., XIX/XX w., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Historyzm z elementami neorenesansu i neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy, od południowego wschodu zwarty z budynkiem sąsiednim.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry/zagrożony.
— Zachowana trójkondygnacyjna bryła budynku, oparta na planie zbliżonego do kwadratu prostokąta, osadzona na wysokim cokole i zwieńczona dachem pulpitowym, krytym papą bitumiczną. Pośrodku tylnej (południowo-zachodniej) elewacji jednoosiowy ryzalit.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne z widocznymi drobnymi spękaniami i zarysowaniami. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonane nowe obróbki blacharskie dachu i system rynien
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północno-wschodnia (fasada) tynkowana, o kondygnacjach rozdzielonych profilowanymi gzymsami. Cokół z odsadzką, zlikwidowaną w północnej części elewacji. Otwór wejścia głównego w trzeciej z pięciu osi fasady, nieco przesunięty w kierunku południowym, prostokątny, bez oprawy. Poprzedzony biegiem wysokich schodów z murowanymi balustradami po obu stronach. Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie. Środkowa oś szersza od pozostałych. W przyziemiu i 2. kondygnacji ujęte w profilowane

opaski. Okna bocznych osi 1. piętra osadzone parami na wspólnych podokiennikach i opatrzone wspólnymi prostymi naczółkami. Okno środkowej osi wyróżnione naczółkiem trójkątnym. Okna 2. piętra bez oprawy, osadzone na gzymsie podokiennym. Okna strefy cokołowej budynku w formie leżącego prostokąta, bez oprawy, poprzedzone studzienkami doświetlającymi. Pozostałe elewacje budynku tynkowane, o uproszczonej dekoracji. Widoczne zawilgocenia ścian ze szczególnym uwzględnieniem cokołu i przyziemia, spękania oraz miejscowe ubytki tynków ze śladami prowizorycznych napraw. Część tynków wymieniona (zmiana formy cokołu i prawdopodobnie likwidacja oprawy otworu głównego wejścia).
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na jednoskrzydłowe. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, częściowo wymieniona na plastikową z podziałem asymetrycznym oraz bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, podokienników, opasek i naczółków, a także skrzynkowa stolarka okien.
— Wskazany remont elewacji, poprzedzony osuszeniem oraz wzmocnieniem konstrukcji budynku.
— Postulowana wymiana drzwi wejściowych na nawiązujące do historycznych wzorów oraz współczesnej stolarki okien na nawiązującą na oryginalnej.

Ul. 11 Listopada 156

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., XIX/XX w., 2. poł. XX w. (wymiana stolarki drzwi), pocz. XXI w. (wymiana części stolarki okien) Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy, od północnego zachodu zwarty z budynkiem sąsiednim.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana trójkondygnacyjna bryła budynku z poddaszem, oparta na planie zbliżonego do kwadratu prostokąta, osadzona na niskim cokole i zwieńczona wysokim dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W północno-wschodniej połaci dachu duża, jednoosiowa lukarna, zlicowana z główną elewacją budynku i nakryta dwuspadowo z wysuniętym okapem na konsolach i dekoracją laubzegową belek podokapowych.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych, Ściany nośne znacznie zawilgocone. Stan konstrukcji i pokrycia dachu: widoczne nieznaczne ugięcie kalenicy oraz połaci. Obróbki blacharskie dachu Uzupełnione i poddane naprawie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północno-wschodnia (fasada) tynkowana, o kondygnacjach rozdzielonych profilowanymi gzymsami, z których gzyms nad parterem masywniejszy. Cokół z odsadzką. Otwór wejścia głównego w 3. Z 5 osi fasady, prostokątny, bez oprawy. Poprzedzony biegiem niskich schodów z murowanymi balustradami po obu stronach. Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie, ujęte w profilowane opaski. W przyziemiu oparte parami na wspólnych podokiennikach, w kondygnacjach górnych – na gzymsach podokiennych.

Okna 1. piętra opatrzone prostymi naczółkami. Okno środkowej osi 2. piętra wyróżnione naczółkiem trójkątnym, okno facjaty dachu – naczółkiem segmentowym. W strefie poddasza pary niewielkich blend. Pozostałe elewacje budynku tynkowane, o uproszczonej dekoracji. Pośrodku elewacji tylnej, południowo-zachodniej, jednoosiowy ryzalit klatki schodowej, kryty dachem pulpitowym. Widoczne zawilgocenia ścian ze szczególnym uwzględnieniem cokołu i przyziemia, spękania oraz ubytki tynków, zwłaszcza pod okapem dachu.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na drewniane, dwuskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, niemal w całości wymieniona na różnobarwną plastikową bezpodziałową oraz z podziałem międzyszybowym.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, podokienników, opasek i naczółków, a także relikty skrzynkowej stolarki okien.
— Wskazany remont elewacji, poprzedzony osuszeniem budynku.
— Postulowana wymiana współczesnej stolarki okien na jednolita barwy białej, nawiązującą do oryginalnej.

Ul. 11 Listopada 170

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., k. XIX w., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien) Historyzm z elementami neoklasycyzmu. Wolnostojący, w układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy, cofnięty o kilka m względem linii zabudowy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana trójkondygnacyjna bryła budynku z poddaszem, oparta na planie prostokąta, osadzona na cokole i zwieńczona dachem dwuspadowym o niskiej strzałce i wysuniętych okapach, krytym papą bitumiczną. Pośrodku sześcioosiowej elewacji głównej (północno-wschodniej) płytki, dwuosiowy ryzalit wyróżniony niewielkim, otwartym w dolnej części trójkątnym szczytem, powstałym przez załamanie połaci dachu.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonano nowe obróbki blacharskie i system rynien.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północno-wschodnia (fasada) tynkowana, o kondygnacjach rozdzielonych profilowanymi gzymsami, z których gzyms nad parterem masywniejszy. Cokół z odsadzką. Otwory okienne w większości prostokątne, rozmieszczone regularnie. W przyziemiu ujęte w profilowane opaski z kluczami i wyposażone z podokienniki. W kondygnacjach pięter – osadzone na wspólnych gzymsach, oprawne w profilowane opaski i z prostymi naczółkami za wyjątkiem okien ryzalitu, opatrzonych naczółkami trójkątnymi. Okna poddasza mniejszych rozmiarów, również oparte na gzymsie, w partii ryzalitu zamknięte półkoliście. Okna cokołu budynku niewielkie, poprzedzone płytkimi studzienkami doświetlajacymi. Pozostałe elewacje budynku tynkowane gładko, bez dekoracji. Otwór wejścia głównego w 3. osi elewacji tylnej, południowo-zachodniej, bez oprawy. Widoczne zawilgocenia

ścian oraz ubytki tynków, zwłaszcza pod okapem dachu i w narożach. Tynk cokołu wymieniony, naprawiony cokół i obmurowanie studzienek doświetlających.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na półtoraskrzydłowe z blachy stalowej przetłoczeniami imitującymi płyciny. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, niemal w całości wymieniona na plastikową z różnymi typami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, podokienników, opasek i naczółków oraz relikty skrzynkowej stolarki okien.
— Wskazany remont elewacji budynku.
— Postulowane poddanie renowacji zachowanej stolarki okien oraz wymiana współczesnej stolarki o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej.

Ul. 11 Listopada 172

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., pocz. XX w., 2. poł. XX w. (wzmocnienie konstrukcji budynku stalowymi szynami i ściągami, remont elewacji z częściową wymianą tynków), pocz. XXI w. (wymiana części stolarki okien). Historyzm z elementami neorenesansu i neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy, od południowego wschodu zwarty z budynkiem sąsiednim.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Średni/zagrożony.
— Zachowana czterokondygnacyjna bryła budynku z poddaszem, oparta na planie prostokąta, osadzona na niskim cokole i zwieńczona dachem dwuspadowym o niskiej strzałce i wysuniętych okapach, krytym papą bitumiczną. Pośrodku sześcioosiowej elewacji głównej (północno-wschodniej) płytki, dwuosiowy ryzalit pozorny wyróżniony niewielkim, otwartym w dolnej części i spłaszczonym trójkątnym szczytem, powstałym przez załamanie połaci dachu. W elewacji tylnej (południowo-zachodniej) odpowiadający mu mocniej wysunięty, dwuosiowy ryzalit, kryty pulpitowo przedłużoną połacią dachu budynku.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne stężone ściągami (śrubami rzymskimi) oraz wzmocnione profilami (szynami) stalowymi w każdej z elewacji. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonano nowe obróbki blacharskie dachu i system rynien.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północno-wschodnia (fasada) pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem”), o kondygnacjach rozdzielonych profilowanymi gzymsami, z których gzyms nad parterem masywniejszy. Cokół z odsadzką. Otwór wejścia głównego w 3. osi w przyziemiu ryzalitu, prostokątnego kształtu i ujęty w profilowaną opaskę. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie. W dwóch niższych kondygnacjach oprawne w profilowane opaski i opatrzone podokiennikami. W górnych kondygnacjach osadzone na gzymsach. Okna 1. i 2. piętra wyposażone w proste naczółki, a w partii ryzalitu odpowiednio w naczółki trójkątne i półkoliste. Okna poddasza niewielkie, wąskie, zgrupowane w pary. Pozostałe elewacje

budynku tynkowane strukturalnie, o uproszczonej dekoracji. Widoczne zawilgocenia ścian oraz ubytki tynków przyziemia.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe drewniane, dwuskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego. Oszklone w górnej części skrzydeł i wyposażone w ozdobne, metalowe kraty z monogramem pośrodku w formie stylizowanych liter „K" oraz „Z". Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, niemal w całości wymieniona na plastikową bezpodziałową lub z różnymi wariantami podziałów, nieodpowiadających pierwotnym. Stolarka okien poddasza krosnowa.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, podokienników, opasek i naczółków oraz stolarka drzwi wejściowych i relikty skrzynkowej stolarki okien.
— Wskazany remont elewacji, poprzedzony osuszeniem budynku i ukrycie elementów wzmacniających konstrukcję pod tynkiem.
— Postulowana wymiana współczesnej stolarki okien na nawiązującą do oryginalnej.

Ul. 11 Listopada 174

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1910 r., 2. poł. XX w. (wzmocnienie konstrukcji budynku stalowymi szynami oraz ściągami, remont elewacji z wymianą tynków i uproszczeniem wystroju oraz częściową utratą cech stylowych), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Secesja z elementami neobaroku. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy, od północnego zachodu zwarty z budynkiem sąsiednim.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Średni/zagrożony.
— Zachowana trójkondygnacyjna bryła budynku z poddaszem, oparta na planie prostokąta, zwieńczona dachem dwuspadowym z ukośną połacią od strony ulicy, krytym dachówką ceramiczną oraz papą. W dziewięcioosiowej elewacji głównej (północno-wschodniej) asymetrycznie usytuowany pozorny ryzalit, obejmujący osie od trzeciej do piątej, wyróżniony dużą facjatą w połaci dachu, krytą wielopołaciowo. Po obu jej stronach szereg małych lukarn, krytych pulpitowo.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne stężone ściągami (śrubami rzymskimi) oraz wzmocnione stalowymi szynami w każdej z elewacji. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonano nowe obróbki blacharskie dachu i system rynien.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Tynki wymienione na strukturalne („baranek"). Elewacja północno-wschodnia (fasada) z parterem oddzielonym szerokim gzymsem z obdaszkiem; w zwieńczeniu mocno wyładowany gzyms koronujący. Tynk parteru wymieniony na dwubarwną mozaikę szklaną. Piętra spięte lizenami, rozdzielającymi osie okienne. Otwór wejścia głównego w środkowej osi ryzalitu fasady, prostokątny, o przekształconej formie, bez oprawy. Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie, bez oprawy. W każdej z osi między oknami pięter geometryczne płyciny, w partii ryzalitu odmienne niż w pozostałej części elewacji. Część

okien zaopatrzona w zewnętrzne, metalowe rolety antywłamaniowe. Pozostałe elewacje budynku tynkowane, o uproszczonej dekoracji. W elewacji tylnej (południowo-zachodniej) asymetrycznie umieszczony ryzalit.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na drewniane, półtoraskrzydłowe, konstrukcji ramowo-płycinowej. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, w większości wymieniona na plastikową, nawiązującą do oryginalnej oraz z różnymi rodzajami podziałów i bezpodziałową. Stolarka okien poddasza krosnowa, o drobnych podziałach kwaterowych.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, lizen, płycin podokiennych oraz relikty oryginalnej stolarki okien.
— Wskazany remont elewacji, poprzedzony osuszeniem budynku. Usunięcie mozaiki i rekompozycja przyziemia oraz ukrycie elementów wzmacniających konstrukcję pod tynkiem. Postulowana likwidacja rolet antywłamaniowych, względnie zastąpienie ich roletami podtynkowymi.
— Postulowana wymiana współczesnej stolarki okien z podziałami ahistorycznymi i bezpodziałowej na nawiązującą do wzoru oryginalnej.

Ul. 11 Listopada 178

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., pocz. XX w., 2. poł. XX w. (wzmocnienie konstrukcji budynku stalowymi szynami i ściągami, remont elewacji z wymianą tynków, dobudowa ryzalitu klatki schodowej), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. Wolnostojący, w układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy. Od północnego zachodu dostawiony niewielki, parterowy pawilon handlowy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Zagrożony formy.
— Zachowana trójkondygnacyjna bryła budynku z poddaszem, oparta na planie prostokąta, osadzona na niskim cokole i zwieńczona dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. Pośrodku pięcioosiowej elewacji głównej (północno-wschodniej) płytki, jednoosiowy ryzalit pozorny o czterech kondygnacjach, z których ostatnia, kryta dwuspadowo z dekoracyjnymi belkami pod okapem, pełni rolę facjaty dachu. W elewacji tylnej (południowo-zachodniej) odpowiadający mu mocno wysunięty trójkondygnacyjny ryzalit klatki schodowej, kryty dachem pulpitowym.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne stężone ściągami (śrubami rzymskimi) oraz wzmocnione stalowymi szynami w narożach, fasadzie i tylnej elewacji. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonano nowe obróbki blacharskie dachu i system rynien.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Tynki wymienione na strukturalne („baranek"). Elewacja północno-wschodnia (fasada) o kondygnacjach rozdzielonych profilowanymi gzymsami, z których gzyms nad parterem masywniejszy. Dwie górne kondygnacje ryzalitu nierozdzielone. Cokół wtórnie oblicowany płytkami ceramicznymi, względnie cementowymi. Otwór wejścia głównego w przyziemiu ryzalitu, prosto-

kątny, bez oprawy. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie, ujęte w wąskie, wgłębne opaski. W Okna parteru opatrzone podokiennikami, okna pięter osadzone na gzymsach i wyposażone w proste naczółki. Pozostałe elewacje budynku tynkowane strukturalnie, o uproszczonej dekoracji. Widoczne zawilgocenia ścian oraz miejscowe ubytki tynków i okładziny cokołu.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe drewniane, dwuskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego, z dekoracją snycerską, restaurowane w ostatnich latach. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, niemal w całości wymieniona na zespoloną plastikową bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, podokienników, opasek i naczółków, a także stolarka drzwi i relikty skrzynkowej stolarki okien.
— Wskazany remont elewacji, poprzedzony osuszeniem budynku i ukrycie elementów wzmacniających konstrukcję pod tynkiem.
— Postulowana wymiana współczesnej stolarki okien na nawiązującą do oryginalnej.

Ul. 11 Listopada 180

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1910 r., 2. poł. XX w. (wzmocnienie konstrukcji budynku stalowymi szynami i ściągami, remont fasady z częściową wymianą tynku na mozaikę), pocz. XXI w. (przekształcenie fragmentu przyziemia w związku z remontem lokalu handlowego, wymiana części stolarki okien). Historyzm z elementami neorenesansu i neoklasycyzmu oraz secesji. Wolnostojący, w układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry/zagrożony.
— Zachowana czterokondygnacyjna bryła budynku z poddaszem, oparta na planie wydłużonego prostokąta, osadzona na cokole i zwieńczona dachem dwuspadowym o niskiej strzałce i wysuniętych okapach, krytym papą bitumiczną. Pośrodku dziesięcioosiowej elewacji głównej (północno-wschodniej) płytki, dwuosiowy ryzalit pozorny o pięciu kondygnacjach, z których ostatnia pełni rolę facjaty dachu, kryty dwuspadowo z metalową sterczyną w szczycie. W elewacji tylnej (południowo-zachodniej) asymetrycznie umieszczony, wąski ryzalit klatki schodowej, kryty pulpitowo przedłużoną połacią dachu budynku.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne stężone ściągami (śrubami rzymskimi) oraz wzmocnione stalowymi szynami w każdej z elewacji. Stan konstrukcji i pokrycia dachu nieznany.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północno-wschodnia (fasada) tynkowana, z dekoracją w postaci lizen w narożach i centralnym ryzalicie oraz poziomych pasów tynku, inspirowanych dekoracją okuciową, rozdzielających pola wypełnione tynkiem strukturalnym i szrafowanym. Kondygnacje nierozdzielone, jedynie parter i poddasze wydzielone profilowanymi gzymsami. Cokół z odsadzką, wtórnie wyłożony mozaiką szklaną. Skrajna północna część parteru przekształcona; fragment elewacji wyłożony płytkami ceramicznymi. Otwór wejścia głównego w piątej osi

w przyziemiu ryzalitu, prostokątnego kształtu i ujęty w opaskę z uszakami. W ostatniej osi otwór drzwi wejściowych do lokalu handlowego, przekształcony, opatrzony współczesną kratą metalową. Osie okienne zgrupowane parami. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie, oprawne w uszakowe opaski i opatrzone podokiennikami, a w 3. kondygnacji wyróżnione dodatkowo trójkątnymi naczółkami i geometrycznymi płycinami podokiennymi. Część okien parteru wyposażona w metalowe rolety antywłamaniowe, trzy spośród okien tej kondygnacji zamurowane z pozostawieniem blend. Między oknami ryzalitu w 4. kondygnacji stylizowany kartusz z monogramem, złożonym ze splecionych liter *H* oraz *W*. Okna poddasza niewielkie, wąskie, zgrupowane w pary, ujęte we wspólne opaski i osadzone na gzymsie. Widoczne zawilgocenia ścian oraz ubytki tynków i mozaiki przyziemia ze śladami napraw bez dbałości o ujednolicenie z pozostałą częścią fasady. Pozostałe elewacje o uproszczonym wystroju, pokryte tynkiem strukturalnym i gładkim w schemacie ramowym.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe drewniane, dwuskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego. Oszklone w górnej części skrzydeł i wyposażone w ozdobne, metalowe kraty. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, w części wymieniona na plastikową z różnymi typami podziałów. Stolarka okien poddasza krosnowa.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, podokienników, opasek i naczółków, a także stolarka drzwi i skrzynkowa stolarka okien.
— Wskazany remont elewacji, poprzedzony osuszeniem budynku i ukrycie elementów wzmacniających konstrukcję pod tynkiem. Usunięcie mozaiki oraz płytek ceramicznych i odtworzenie dekoracji tynkowej na podstawie zachowanych źródeł.
— Postulowana wymiana części współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązująca do oryginalnej.

Ul. 11 Listopada 188

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1910 r., 2. poł. XX w. (wzmocnienie konstrukcji budynku stalowymi szynami i ściągami, zmiana tynku cokołu na licówkę z płytek ceramicznych lub cementowych), pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Historyzm z elementami neorenesansu i neoklasycyzmu oraz secesji. Wolnostojący, w układzie kalenicowym, usytuowany na narożnej działce w południowej pierzei ulicy, u jej zbiegu z dawną boczną, krótką drogą dojazdową na zaplecze posesji.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry/zagrożony.
— Zachowana czterokondygnacyjna bryła budynku z poddaszem, oparta na planie litery „L”, osadzona na niskim cokole, złożona z równoległego do ulicy korpusu i prostopadłego skrzydła południowo-wschodniego. Każdy z elementów zwieńczony dachem dwuspadowym o niskiej strzałce i wysuniętych okapach, krytym papą bitumiczną. W elewacji tylnej (południowo-zachodniej) korpusu asymetrycznie umieszczony, wąski ryzalit klatki schodowej, kryty pulpitowo przedłużoną połacią dachu budynku.

— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne stężone w narożach ściągami (śrubami rzymskimi) oraz wzmocnione profilami (szynami) stalowymi. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północno-wschodnia korpusu (fasada) tynkowana strukturalnie. Pary skrajnych osi wyróżnione płytkimi ryzalitami pozornymi, ujętymi w narożne bonia w układzie naprzemiennym. Ryzalit południowy kryty szczytowo, z dekoracją szczytu w postaci drewnianej sterczyny. Parter wydzielony profilowanym gzymsem, pozostałe kondygnacje nierozdzielone. Między osiami 3. i 4. oraz 5. i 6. wydłużone, dekoracyjne tynkowe płyciny. Cokół wtórnie wyłożony dwubarwnymi płytkami ceramicznymi. Otwór wejścia głównego w 4. osi przyziemia, bez oprawy. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie. Okna parteru bez oprawy, pozostałe w opaskach. Okna 1. i 3. piętra w partii ryzalitów wyróżnione odpowiednio naczółkami trójkątnymi oraz prostymi i formowanym w tynku festonem w strefie podokiennej. Okna 4 środkowych osi w partii 3. piętra w opaskach o bardziej fantazyjnej formie. Dwa spośród okien parteru wtórnie zamurowane z pozostawieniem blend. Okna poddasza niewielkie, wąskie, zgrupowane w pary, ujęte we wspólne opaski i w 4 środkowych osiach fasady osadzone na wspólnej listwie. Okna poddasza ryzalitu południowego większe, pojedyncze, w opaskach. Pozostałe elewacje o uproszczonym wystroju, pokryte tynkiem strukturalnym. Widoczne miejscowe zawilgocenia ścian i ubytki tynku, zwłaszcza w północnej elewacji bocznej.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe współczesne, drewniane, dwuskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego, z zachowanym oryginalnym naświetlem. Stolarka okien czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego z nieruchomym ślemieniem, w części wymieniona na plastikową bezpodziałową lub z różnymi odmianami podziałów ahistorycznych. Stolarka okien poddasza krosnowa.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, listew, płycin, boni oraz opasek i naczółków, a także zachowana stolarka okien.
— Wskazany remont elewacji z usunięciem płytek ceramicznych, ukryciem elementów wzmacniających konstrukcję pod tynkiem, poprzedzony osuszeniem budynku
— Postulowana wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązująca do oryginalnej.

Ul. 11 Listopada 194

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., 4. ćw. XIX w., 2. poł. XX w. (wzmocnienie konstrukcji budynku stalowymi szynami i ściągami, oblicowanie cokołu płytami ceramicznymi lub cementowymi), pocz. XXI w. (wymiana części stolarki okien) Historyzm z elementami neorenesansu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy, w zwartej zabudowie.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Bardzo dobry.
— Zachowana czterokondygnacyjna bryła budynku z poddaszem, oparta na planie prostokąta, osadzona na niskim cokole i zwieńczona dachem pulpitowym z wysuniętym okapem, krytym papą bitumiczną. Pośrodku tylnej (południowo-zachodniej) elewacji jednoosiowy ryzalit klatki schodowej, nakryty pulpitowo.

— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne wzmocnione w narożnikach profilami (szynami) stalowymi, stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północno-wschodnia (fasada) tynkowana, ośmioosiowa, o kondygnacjach rozdzielonych profilowanymi gzymsami, przy czym gzyms nad parterem masywniejszy. Cztery pierwsze osie wysunięte nieznacznie przed lico pozornym ryzalitem. Cokół wtórnie oblicowany płytkami ceramicznymi, względnie cementowymi. Otwór wejścia głównego w 5. z 8 osi fasady, nieco przesunięty w kierunku południowym, prostokątny, bez oprawy. Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie, poza przyziemiem osadzone na gzymsach. Ujęte w profilowane opaski: w przyziemiu i 4. kondygnacji z dekoracyjnym kluczem w zamknięciu, w 2. i 3. – z prostymi naczółkami na konsolkach i dekorowanymi nadokiennymi płycinami. Okna poddasza wąskie, wydłużone, bez oprawy, zgrupowane w parach. W 2. oraz 7. osi 1. piętra balkony o ażurowych, kutych balustradach. Tylna elewacja budynku tynkowana, o uproszczonej dekoracji. Widoczne zawilgocenia ścian ze szczególnym uwzględnieniem cokołu i przyziemia, spękania oraz miejscowe ubytki tynków i ceramicznej okładziny.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe dwuskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego, z dekoracją snycerską, oszklone w górnej części skrzydeł. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, częściowo wymieniona na plastikową bezpodziałową. Stolarka okien poddasza krosnowa, trójpolowa.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, płycin, opasek i naczółków oraz stolarka drzwi wejściowych i skrzynkowa stolarka okien.
— Wskazane oczyszczenie elewacji, naprawa detalu i usunięcie okładziny cokołu, poprzedzone osuszeniem budynku, a także ukrycie elementów wzmacniających jego konstrukcję pod tynkiem.
— Postulowane ujednolicenie stolarki okien, w szczególności rezygnacja z okien bezpodziałowych i z podziałami międzyszybowymi na rzecz wzorowanych na oryginalnej stolarce.

Ul. Karola Namysłowskiego

Dawne nazwy ulicy: *Mozartstrasse*

Ulica w północno-wschodniej części osiedla Nowe Miasto, wybiegająca z ul. Józefa Piłsudskiego w kierunku północno-zachodnim, prowadząc do znajdującej się w Starym Zdroju cegielni. W początkowym odcinku prostoliniowa, wspina się na zbocze wzniesienia, by poza granicami osiedla skręcić łagodnym łukiem ku północy. Krzyżuje się pod ostrym kątem z ul. Michała Ogińskiego oraz z bocznymi ulicami o mniejszym znaczeniu: Stanisława Kazury oraz Żytnią. Została wytyczona ok. 1930 r., być może w nawiązaniu do koncepcji Josepha Stübbena z 1905 r., przedstawionej na planie zagospodarowania bezpośredniego sąsiedztwa Nowego Miasta. Wyrysowany przezeń i nazwany *Halden Straße* ciąg komunikacyjny w środkowym biegu odpowiadał obecnej ulicy, nie łączył się jednak bezpośrednio z ob. ul. Józefa Piłsudskiego. Zrealizowana postać ulicy otrzymała w ciągu zaledwie 2 lat zwartą zabudowę segmentową, złożoną z wielorodzinnych budynków mieszkalnych i zajmującą obie pierzeje do skrzyżowania z ul. Michała Ogińskiego. Tworzyły ją domy wzniesione zostały wg standaryzowanych projektów (głównie typ *Dammann*) przez spółki *Deutsche Land- und Baugesellschaft* oraz *DEWOG – Deutsche Wohnungsfürsorge A.G.* Wyróżniał się pośród nich narożny, dwuklatkowy budynek u zbiegu z ul. Piłsudskiego (nr 77 przy tej ulicy oraz nr 4), który opracowano indywidualnie. Pięciokondygnacyjny, cylindryczny korpus na planie litery „C" z dwoma niższymi skrzydłami bocznymi i modernistycznym detalem wyróżniał się zdecydowanie, stanowiąc najważniejszą dominantę wnętrza urbanistycznego. Budynki poprzedzono przedogródkami, głębszymi w nasłonecznionej pierzei północno-wschodniej. Dalszy odcinek ulicy (powyżej skrzyżowania z ul. Ogińskiego) zabudowano w 2. poł. lat 30. W pierzei południowo-zachodniej powstał krótki szereg trzech domów wolnostojących, a w pierzei północno-wschodniej podobny szereg trzech bliźniaczych domów dwuklatkowych. Elewacje główne tych ostatnich przewidziano od strony podwórza. Zostały one ponadto poprzedzone ogródkami od strony ulicy. Pomimo planów nie rozwinięto zabudowy poza skrzyżowanie z ul. Żytnią. W 2. poł. XX w. bruk ulicy przykryto w kilku odcinkach nawierzchnią asfaltową. Część budynków (nr 18, 20, 22) remontowano, zastępując tynki gruboziarniste gładkimi. Jak się wydaje, jeszcze pod koniec stulecia zabudowano część balkonów w budynkach pierzei północno-wschodniej (nr 11-13, 15-17, 19-21). W ostatnich latach część obiektów poddano pracom termomodernizacyjnym, zmieniając dodatkowo kolorystykę ich elewacji (nr 4, 6, 8, 9, 10, 12, 16, 17, 22). Wpłynęło to dezintegrująco na cały zespół budowlany. W tych oraz pozostałych budynkach wymieniono także część stolarki, z reguły bez dostosowania do wzoru istniejącej. Granitowa nawierzchnia ulicy utrzymała się w bardzo dobrym stanie poza odcinkami wyasfaltowanymi, gdzie niemożliwe jest stwierdzenie stanu jej zachowania.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dobry.
- Zachowany historyczny przebieg ulicy i jej historyczna zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania przebieg ulicy i jej zabudowa.

ul. Karola Namysłowskiego 3

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., k. XX w. (wymiana stolarki drzwi), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia i budową lukarn, wymiana części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany peryferyjnie w ciągu zwartej zabudowy, w północno-wschodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trzy- i czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta i osadzonego na cokole, ze względu na różnicę wysokości terenu osiągającego w części południowo-wschodniej wysokość kondygnacji, i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W przedniej połaci dachu symetrycznie umieszczony, zlicowany z elewacją frontową dwustopniowy, schodkowy szczyt, zwieńczony profilowanym gzymsem. Po jego południowej stronie dwie lukarny domkowe nierównej wielkości. W połaci tylnej pojedyncza, asymetryczna lukarna, kryta pulpitowo.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany wspomnianym szczytem. Elewacja główna (północno-wschodnia) sześcioosiowa, zakomponowana asymetrycznie, z osiami skupionymi po stronie północnej i w centrum. Otwór wejściowy w osi 3., ujęty w profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach, pokrytych poziomym szrafowaniem oraz z rustykowaną supraportą. Poprzedzony wysokimi schodami, zaopatrzonymi w pełne, murowane balustrady z metalowymi, rurowymi pochwytami, z których zachowany jeden. Powyżej wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu wyróżnionej szczytem. Pozostałe otwory okienne w większości kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Okna cokołu w części południowej jak wyżej, w części północnej leżące – bez oprawy, z murowanymi podokiennikami. Boczna elewacja zachodnia dwuosiowa. W szczycie dwa okna mniejszych rozmiarów. W sąsiedztwie wschodniego narożnika wtórnie zamontowany metalowy komin instalacji grzewczej. Elewacja tylna asymetryczna, o 4 osiach skupionych w części północnej i w centrum. Pierwsza oś odsunięta od pozostałych, w osi 3. pary niewielkich, kwadratowych okienek. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące, opatrzone murowanymi podokiennikami. We wszystkich elewacjach widoczne miejscowe drobne spękania i niewielkie ubytki tynków, niekiedy ze śladami niefachowych napraw.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, z blachy stalowej. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem w dolnej części otworu i o drobnych podziałach kwaterowych. W części wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową oraz jednoskrzydłową bezpodziałową. Stolarka małych okien cokołu jednoskrzydłowa, krosnowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, szczyt, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu

w postaci gzymsów, portalu, schodów, opasek okien, a także relikty oryginalnej stolarki okien.
- Wskazana kosmetyka elewacji z uzupełnieniem tynków oraz oczyszczeniem cokołu i naprawą spoin, a także ujednolicenie formy lukarn dachu.
- Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku oraz wymiana części współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Karola Namysłowskiego 4

Omówiony wraz z budynkiem przy ul. Józefa Piłsudskiego 77, z którym tworzy kompozycyjną całość

ul. Karola Namysłowskiego 5

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, naprawa tynków, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowo-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W przedniej połaci dachu zlicowany z elewacją frontową dwustopniowy, schodkowy szczyt, zwieńczony profilowanym gzymsem.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie, cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany wspomnianym szczytem. Elewacja główna (północno-wschodnia) siedmioosiowa, zakomponowana symetrycznie. Otwór wejściowy w środkowej osi, ujęty w profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach, pokrytych poziomym szrafowaniem oraz z rustykowaną supraportą. Powyżej wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu akcentowanej szczytem. Pozostałe otwory okienne w większości zbliżone kształtem do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski. Okna cokołu leżące, bez oprawy, z murowanymi podokiennikami. Elewacja tylna o 5 osiach, przy czym w osi środkowej pary niewielkich, kwadratowych okienek. W obu elewacjach widoczne drobne spękania i miejscowe ubytki tynków, a także ślady ich napraw w dolnej części przyziemia.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, aluminiowe, oszklone w środkowej części skrzydła. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem w dolnej części otworu

i o drobnych podziałach kwaterowych. W części o zmienionej kolorystyce lub wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową oraz jednoskrzydłową bezpodziałową. Stolarka okien cokołu jednoskrzydłowa, krosnowa, w większości wymieniona na metalową typu przemysłowego, z zintegrowanymi kratami z poziomych profili.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, szczyt, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny cokołu, gzymsów, portalu, opasek okien, a także relikty oryginalnej stolarki okien.
- Wskazana kosmetyka elewacji z uzupełnieniem ubytków tynku.
- Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien i przywrócenie ich pierwotnej kolorystyki, a także wymiana współczesnych drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku oraz wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Karola Namysłowskiego 6

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien), po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją i zatarciem cech stylowych). W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie południowo-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W przedniej połaci dachu symetrycznie umieszczony, zlicowany z elewacją frontową dwustopniowy, schodkowy szczyt, pierwotnie zwieńczony profilowanym gzymsem – obecnie niezachowanym.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych spękań i wzmocnień. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie niedawno wymieniane. System rynien sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północna) siedmioosiowa, zakomponowana symetrycznie. Otwór wejściowy w osi środkowej, powyżej niego wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu wyróżnionej szczytem. Pozostałe otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, pierwotnie ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Elewacja tylna symetryczna, pięcioosiowa, w osi środkowej 2 pary niewielkich, kwadratowych okienek. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące, opatrzone murowanymi podokiennikami. W wyniku prac związanych z termomodernizacją zatarto następujące cechy zabytkowe: elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie ocieplono i pomalowano na kolor żółty; profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach został w przyziemiu obłożony granitem, a w pozostałej części pomalowany na kolor żółty. W supraporcie wstawiono zadaszenie. Pełną balustradę schodów przed wejściem również obłożono granitem.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wtórne, jednoskrzydłowe, metalowe, imitujące ramowo-płycinowe, z pionowym przeszkleniem. Oryginalna drewniana stolarka okienna zachowana w elewacji frontowej w dwóch mieszkaniach, w trzech typach: a) skrzynkowa, ze słupkiem i dolnym ślemieniem, skrzydła górne o podziałach trójpoziomych, b) skrzynkowa, bez słupka, z dolnym ślemieniem, skrzydła górne o podziałach trójpoziomych, c) skrzynkowa, dwuskrzydłowa, skrzydła o podziałach czteropoziomych. Ponadto w elewacji tylnej zachowane 3 okna: dwuskrzydłowe, skrzydła o podziałach czteropoziomych. Pozostała część stolarki okiennej wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową. Stolarka mniejszych okien elewacji tylnej i cokołu jednoskrzydłowa, krosnowa, w większości wymieniona na plastikową. Od podwórza, w obniżeniu osiągalnym po schodach, wejście do piwnic – drzwi współczesne, stalowe, jednoskrzydłowe.

Zalecenia konserwatorskie:

— Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zabudowy.
— Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na dostosowaną do wystroju sąsiednich budynków.
— Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także korekta współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.
— Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na nawiązującą do oryginalnej.

ul. Karola Namysłowskiego 7

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, naprawa tynków, wykonanie izolacji pionowej cokołu, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowo-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła trzy- i czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta i osadzonego na cokole, ze względu na różnicę wysokości terenu osiągającego w części południowo-wschodniej wysokość kondygnacji, i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W przedniej połaci dachu symetrycznie umieszczony, zlicowany z elewacją frontową dwustopniowy, schodkowy szczyt, pierwotnie zwieńczony profilowanym gzymsem – obecnie niezachowanym.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie. Cokół z izolacją pionową.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie, barwionym na kolor jasnego ugru, cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową, z poziomymi spoinami barwionymi na kolor jasnozielony. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany wspomnianym szczytem. Elewacja główna (północno-wschodnia) siedmioosiowa, za-

komponowana symetrycznie. Otwór wejściowy w środkowej osi, ujęty w profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach, pokrytych poziomym szrafowaniem oraz z rustykowaną supraportą, wtórnie wymalowany na kolor piaskowy. Powyżej wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu akcentowanej szczytem. Poprzedzony wysokimi schodami, zaopatrzonymi w pełne, murowane balustrady. Pozostałe otwory okienne w większości zbliżone kształtem do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski. Okna cokołu w części południowej jak wyżej, w części północnej leżące – bez oprawy, z murowanymi podokiennikami. Niektóre opatrzone kratami o zróżnicowanej formie. Elewacja tylna o 5 osiach, przy czym w osi środkowej pary niewielkich, kwadratowych okienek. W obu elewacjach widoczne zawilgocenie i ubytki tynków, szczególnie w przyziemiu i w partii korony, a także ślady nie zawsze fachowych napraw. W fasadzie wymieniony tynk szczytu z likwidacją gzymsu wieńczącego.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, drewniane typu ramowo-płycinowego, oszklone w środkowej części skrzydła. Stolarka okien w całości wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową, w części nawiązującą do oryginalnej oraz dwuskrzydłową i jednoskrzydłową bezpodziałową. Stolarka małych okien cokołu dwuskrzydłowa, krosnowa, w części wymieniona.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, szczyt, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny i spoin cokołu, gzymsów, portalu, schodów, opasek okien, a także relikty oryginalnej stolarki okien.
— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem ubytków tynku i detalu oraz oczyszczeniem portalu z wtórnych wymalowań.
— Postulowana wymiana współczesnych drzwi wejściowych na dostosowane do stylu budynku oraz wymiana części współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Karola Namysłowskiego 8

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, remont elewacji z termomodernizacją i pozbawieniem cech stylowych, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie południowo-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Zły.
— Zachowana bryła Zachowana bryła trzy- i czterokondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta i osadzonego na cokole, ze względu na różnicę wysokości terenu osiągającego w części południowo-wschodniej wysokość kondygnacji, i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W przedniej połaci dachu symetrycznie umieszczony, zlicowany z elewacją frontową dwustopniowy, schodkowy szczyt, pierwotnie zwieńczony profilowanym gzymsem – obecnie niezachowanym.

- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych spękań i wzmocnień. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie niedawno wymieniane. System rynien sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północna) siedmioosiowa, zakomponowana symetrycznie. Otwór wejściowy w osi środkowej, powyżej niego wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu wyróżnionej szczytem. Pozostałe otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, pierwotnie ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Elewacja tylna symetryczna, pięcioosiowa, w osi środkowej pojedyncze niewielkie kwadratowe okienka. Otwory okienne cokołu: a) w części piwnicznej niewielkie, leżące, pierwotnie opatrzone murowanymi podokiennikami, b) w części mieszkalnej o rozmiarach takich jak w wyższych kondygnacjach. W wyniku prac związanych z termomodernizacją zatarto następujące cechy zabytkowe: elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie ocieplono i pomalowano na kolor różowy; profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach został w przyziemiu obłożony płytkami klinkierowymi, a w pozostałej części pomalowany na kolor różowy. W supraporcie wstawiono zadaszenie. Klinkierowy cokół po obu stronach obłożono imitacją klinkieru. Pełną balustradę schodów przed wejściem również obłożono imitacją klinkieru.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wtórne, jednoskrzydłowe, metalowe, imitujące ramowo-płycinowe, z półokrągłym przeszkleniem. Oryginalna drewniana stolarka okienna, zachowana w elewacji frontowej w jednym mieszkaniu, w trzech typach: a) skrzynkowa, ze słupkiem i dolnym ślemieniem, skrzydła górne o podziałach trójpoziomych, b) skrzynkowa, bez słupka, z dolnym ślemieniem, skrzydła górne o podziałach trójpoziomych, c) skrzynkowa, dwuskrzydłowa, skrzydła o podziałach czteropoziomych. Ponadto w elewacji tylnej zachowane 1 okno: dwuskrzydłowe, skrzydła o podziałach czteropoziomych. Pozostała część stolarki okiennej wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową. Stolarka mniejszych okien elewacji tylnej i cokołu jednoskrzydłowa, krosnowa, w większości wymieniona na plastikową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zabudowy.
- Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na dostosowaną do wystroju sąsiednich budynków.
- Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także korekta współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Karola Namysłowskiego 9

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien), po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją i pozbawieniem cech stylowych, wymiana pozostałej stolarki okien). W układzie kalenicowym, usytuowany peryferyjnie w zwartej zabudowie południowo-zachodniej pierzei ulicy, na narożnej parceli u jej zbiegu z ul. Michała Kleofasa Ogińskiego. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem. Wejście w ścianie pn., od podwórza.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta i osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W przedniej połaci dachu symetrycznie umieszczony, zlicowany z elewacją frontową dwustopniowy, schodkowy szczyt, pierwotnie zwieńczony profilowanym gzymsem – obecnie niezachowanym.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych spękań i wzmocnień. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie niedawno wymieniane. System rynien sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północna, od podwórza) sześcioosiowa, zakomponowana asymetrycznie. Otwór wejściowy w osi środkowej, powyżej niego wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu wyróżnionej szczytem. Pozostałe otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, pierwotnie ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Elewacja tylna (południowa, od ulicy) asymetryczna, czteroosiowa, w osi środkowej pojedyncze niewielkie kwadratowe okienka. Otwory okienne cokołu: niewielkie, leżące, pierwotnie opatrzone murowanymi podokiennikami. W wyniku prac związanych z termomodernizacją zatarto następujące cechy zabytkowe: elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie ocieplono i pomalowano na kolor oliwkowy; profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach został w przyziemiu obłożony płytkami klinkierowymi, a w pozostałej części pomalowany na kolor oliwkowy. W supraporcie wstawiono zadaszenie. Klinkierowy cokół po obu stronach obłożono imitacją klinkieru.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wtórne, jednoskrzydłowe, metalowe, imitujące ramowo-płycinowe, z pionowym przeszkleniem. Oryginalna drewniana stolarka okienna niezachowana, wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową. Stolarka mniejszych okien elewacji tylnej i cokołu jednoskrzydłowa, krosnowa, w większości wymieniona na plastikową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zabudowy.
- Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na dostosowaną do wystroju sąsiednich budynków.
- Postulowana korekta współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.
- Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na nawiązującą do oryginalnej.

ul. Karola Namysłowskiego 10

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien), po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją i pozbawieniem cech stylowych). W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie południowo-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W przedniej połaci dachu symetrycznie umieszczony, zlicowany z elewacją frontową dwustopniowy, schodkowy szczyt, pierwotnie zwieńczony profilowanym gzymsem – obecnie niezachowanym.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych spękań i wzmocnień. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie niedawno wymieniane. System rynien sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północna) siedmioosiowa, zakomponowana symetrycznie. Otwór wejściowy w osi środkowej, powyżej niego wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu wyróżnionej szczytem. Pozostałe otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, pierwotnie ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Elewacja tylna symetryczna, pięcioosiowa, w osi środkowej podwójne niewielkie kwadratowe okienka, częściowo zaślepione. Otwory okienne cokołu: niewielkie, leżące, opatrzone murowanymi podokiennikami. W wyniku prac związanych z termomodernizacją zatarto następujące cechy zabytkowe: elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie ocieplono i pomalowano na kolor bladoróżowy; profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach został pomalowany na kolor różowy. Klinkierowy cokół po obu stronach pomalowano na kolor ceglany. Pełną balustradę schodów przed wejściem przemurowano z cegły klinkierowej.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wtórne, jednoskrzydłowe, drewniane, ramowo-płycinowe, z pionowym przeszkleniem. Oryginalna drewniana stolarka okienna, zachowana w elewacji frontowej w jednym mieszkaniu, w trzech typach: a) skrzynkowa, ze słupkiem i dolnym ślemieniem, skrzydła górne o podziałach trójpoziomych, b) skrzynkowa, bez słupka, z dolnym ślemieniem, skrzydła górne o podziałach trójpoziomych, c) skrzynkowa, dwuskrzydłowa, skrzydła o podziałach czteropoziomych. Ponadto w dwóch mieszkaniach zachowane powyższe typy okien, jednak wtórnie zmodernizowane – pozbawione podziałów skrzydeł. Analogicznie w elewacji tylnej w poziomie parteru. Pozostała część stolarki okiennej wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową. Stolarka mniejszych okien elewacji tylnej i cokołu jedno- i dwuskrzydłowa, krosnowa, częściowo wymieniona na plastikową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zabudowy.
- Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na dostosowaną do wystroju sąsiednich budynków.
- Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także korekta współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.
- Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na nawiązującą do oryginalnej.

ul. Karola Namysłowskiego 11

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1937 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w północno-wschodniej pierzei ulicy. Od północnego zachodu zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim nr 13. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym z 4 małymi lukarnami domkowymi w każdej z połaci, krytym dachówką ceramiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone w dolnej części, wzmocnione stalowymi szynami i spięte ściągami (śrubami rzymskimi). Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie (wymienionym w przyziemiu i częściowo w partii piętra), cokół – strukturalnym tynkiem drobnoziarnistym (również w części wymienionym oraz pokrytym brązową farbą). Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu gzyms koronujący. Elewacja główna (północno-wschodnia) czteroosiowa. Otwór wejściowy w osi 2., osadzony głęboko i ujęty w prosty portal ze sztucznego kamienia o nieznacznie rozglifionych, pokrytych poziomym szrafowaniem węgarach i nadprożu, wtórnie wymalowany na kolor brązowy. Powyżej otworu wejściowego wtórnie zamontowany okap, kryty półprzezroczystą płytą poliwęglanową. Ponad nim wydłużony otwór okienny klatki schodowej, ujęty w podkreśloną białą farbą wgłębną opaskę i opatrzony gzymsowym podokiennikiem na konsolkach. Powyżej analogicznie opracowane okno termalne. Oba otwory okienne klatki schodowej flankowane przez dwie pary niedużych, wąskich okien w opaskach. Pozostałe otwory okienne zbliżone kształtem do kwadratu, osadzone w opaskach jak powyższe. Pierwotnie wyposażone w dwuskrzydłowe okiennice, obecnie niezachowane. Część okien parteru wtórnie opatrzona zewnętrznymi roletami antywłamaniowymi. Okna cokołu niewielkie, leżące, bez oprawy. Okna lukarn niewielkie, zamknięte odcinkowo. Boczna elewacja południowo-wschodnia o jednej, asymetrycznie umieszczonej osi i z parą okien w szczycie. Elewacja południowo-zachodnia (od strony ulicy) pięcioosiowa, z płytkimi balkonami o segmentowym narysie i pełnych, murowanych balustradach w obu kondygnacjach środkowej osi. Otwory obu drzwi balkonowych przekształcone w okienne. Tynk obu balustrad wymieniony bez ujednolicenia z oryginalnym. Widoczne ślady prowizorycznych napraw. Część okien elewacji opatrzona metalowymi roletami zewnętrznymi. W elewacji frontowej oraz tylnej zamontowane kominy instalacji grzewczej.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, aluminiowe, oszklone w środkowej części skrzydła. Stolarka okien w całości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, balkony, elementy wykończenia i de-

talu w postaci gzymsu, portalu, opasek okien i podokienników, a także relikty oryginalnej stolarki okien
- Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i ujednoliceniem wystroju, poprzedzony osuszeniem murów. Oczyszczenie portalu i cokołu z wtórnych wymalowań.
- Postulowana wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku, a także wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do wzoru oryginalnej. Ponadto zalecana rezygnacja z rolet zewnętrznych i zastąpienie ich dwuskrzydłowymi okiennicami według wzoru zachowanych w budynku nr 13.

ul. Karola Namysłowskiego 12

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien), po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją i pozbawieniem cech stylowych). W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie południowo-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła trzy- i czterokondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta i osadzonego na cokole, ze względu na różnicę wysokości terenu osiągającego w części południowo-wschodniej wysokość kondygnacji, i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W przedniej połaci dachu symetrycznie umieszczony, zlicowany z elewacją frontową dwustopniowy, schodkowy szczyt, pierwotnie zwieńczony profilowanym gzymsem – obecnie niezachowanym.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych spękań i wzmocnień. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie niedawno wymieniane. System rynien sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północna) siedmioosiowa, zakomponowana symetrycznie. Otwór wejściowy w osi środkowej, powyżej niego wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu wyróżnionej szczytem. Pozostałe otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, pierwotnie ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Elewacja tylna symetryczna, pięcioosiowa, w osi środkowej pojedyncze niewielkie kwadratowe okienka. Otwory okienne cokołu: a) w części piwnicznej niewielkie, leżące, pierwotnie opatrzone murowanymi podokiennikami, b) w części mieszkalnej o rozmiarach takich jak w wyższych kondygnacjach. W wyniku prac związanych z termomodernizacją zatarto następujące cechy zabytkowe: elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie ocieplono i pomalowano na kolor szary; profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach został w przyziemiu obłożony płytkami klinkierowymi, a w pozostałej części pomalowany na kolor szary. W supraporcie wstawiono zadaszenie. Klinkierowy cokół po obu stronach obłożono imitacją klinkieru. Pełną balustradę schodów przed wejściem odtworzono w cegle klinkierowej.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wtórne, jednoskrzydłowe, metalowe, imitujące ramowo-płycinowe, z półokrągłym przeszkleniem. Oryginalna drewniana stolarka okienna, zachowana w elewacji frontowej na po-

ziomie 1. piętra w jednym mieszkaniu, w trzech typach: a) skrzynkowa, ze słupkiem i dolnym ślemieniem, skrzydła górne o podziałach trójpoziomych, b) skrzynkowa, bez słupka, z dolnym ślemieniem, skrzydła górne o podziałach trójpoziomych, c) skrzynkowa, dwuskrzydłowa, skrzydła o podziałach czteropoziomych. Okna powyższego typu zachowane w poziomie 2. piętra, jednakże ze zmodernizowanymi skrzydłami bezpodziałowymi. Ponadto w elewacji tylnej zachowane 1 okno: dwuskrzydłowe, skrzydła o podziałach czteropoziomych. Pozostała część stolarki okiennej wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową, od podwórza w cokole bezpodziałową. Stolarka mniejszych okien elewacji tylnej i cokołu jednoskrzydłowa, krosnowa, w większości wymieniona na plastikową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zabudowy.
- Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na dostosowaną do wystroju sąsiednich budynków.
- Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także korekta współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.
- Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na nawiązującą do oryginalnej.

ul. Karola Namysłowskiego 13

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1937 r., k. XX w. (wymiana tynków elewacji bocznej), pocz. XXI w. (remont elewacji północno-wschodniej z termomodernizacją, wymiana części stolarki okien), po 2013 r. (remont części dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w północno-wschodniej pierzei ulicy. Od południowego wschodu zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim nr 11. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Średni.
- Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym z 4 małymi lukarnami domkowymi w każdej z połaci, krytym dachówką ceramiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne spięte stalowymi ściągami (śrubami rzymskimi). Konstrukcja dachu poddana naprawie, część pokrycia wymieniona. Uzupełniony system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie (za wyjątkiem północno-wschodniej, tynkowanej maszynowo), cokół strukturalnym tynkiem drobnoziarnistym. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu gzyms koronujący. Elewacja główna (północno-wschodnia) czteroosiowa, poddana termomodernizacji. Cokół wymalowany na kolor jasnoróżowy. Otwór wejściowy w osi 3., osadzony głęboko i ujęty w prosty portal ze sztucznego kamienia o nieznacznie rozglifionych, pokrytych poziomym szrafowaniem węgarach i nadprożu – wtórnie wymalowany, podobnie jak cokół. Ponad nim wtórnie zamontowany okap

o fantazyjnych, metaloplastycznych wspornikach, kryty płytą poliwęglanową. Boczna elewacja północno-zachodnia o jednej, asymetrycznie umieszczonej osi i z parą okien w szczycie. Tynk wymieniony na strukturalny o ziarnie drobniejszym od pierwotnego („baranek"). Elewacja południowo-zachodnia (od strony ulicy) pięcioosiowa, z płytkimi balkonami o segmentowym narysie i pełnych, murowanych balustradach w obu kondygnacjach środkowej osi. Otwory obu drzwi balkonowych przekształcone w okienne. Pozostałe okna zbliżone kształtem do kwadratu, osadzone w wąskich, wgłębnych opaskach. Pierwotnie wyposażone w dwuskrzydłowe okiennice, obecnie zachowane tylko w jednym z okien parteru. Część otworów opatrzona zewnętrznymi roletami antywłamaniowymi. Tynk balustrady balkonu 1. piętra wymieniony, wymalowany na kolor jasnoróżowy. Tynk elewacji ze śladami licznych, niefachowych napraw, w przyziemiu i części piętra wymieniony. Zamontowane metalowej konstrukcji kominy instalacji grzewczej.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, plastikowe w okleinie drewnopodobnej, oszklone w górnej partii skrzydła. Stolarka okien typu ościeżnicowego, jedno- i dwuskrzydłowa, niemal w całości wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową. Zachowana stolarka niewielkich okien lukarn krosnowa, dwuskrzydłowa o drobnych podziałach kwaterowych, w części wymieniona na plastikową bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, balkony, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, portalu, opasek okien i podokienników, a także relikty oryginalnej stolarki okien
— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i ujednoliceniem formy przekształconych otworów okiennych. Oczyszczenie portalu z wtórnych wymalowań i ujednolicenie kolorystyczne elewacji. Demontaż okapu lub zmiana jego formy na niekolidującą ze stylem budynku.
— Postulowana wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku oraz wymiana części współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do wzoru oryginalnej. Ponadto zalecana rezygnacja z zewnętrznych rolet i zastąpienie ich dwuskrzydłowymi okiennicami według wzoru zachowanych.

ul. Karola Namysłowskiego 14

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., 2. poł. XX w. (wzmocnienie murów metalowymi ściągami), pocz. XXI w. (naprawa tynków elewacji, remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowo-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W przedniej połaci dachu zlicowany z ele-

wacją frontową dwustopniowy, schodkowy szczyt, zwieńczony profilowanym gzymsem.

- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne spięte stalowymi ściągami (śrubami rzymskimi), zawilgocone w dolnej części. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie, barwionym na kolor żółtego ugru, cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową, z poziomymi spoinami barwionymi na kolor indygo. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany wspomnianym szczytem. Elewacja główna (północno-wschodnia) siedmioosiowa, zakomponowana symetrycznie. Otwór wejściowy w środkowej osi, ujęty w profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach, pokrytych poziomym szrafowaniem oraz z rustykowaną supraportą. Powyżej wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu akcentowanej szczytem. Pozostałe otwory okienne w większości kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski. Okna cokołu leżące, bez oprawy, z murowanymi podokiennikami. Elewacja tylna o 5 osiach, przy czym w osi środkowej pary niewielkich, kwadratowych okienek. W obu elewacjach widoczne zawilgocenie i ubytki tynków, szczególnie w przyziemiu i w partii korony, a także ślady ich napraw bez ujednolicenia z pozostałą częścią elewacji.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, aluminiowe, oszklone w środkowej części skrzydła. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem w dolnej części otworu i o drobnych podziałach kwaterowych. W części o zmienionej kolorystyce lub wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową oraz jednoskrzydłową bezpodziałową. Stolarka okien cokołu jednoskrzydłowa, krosnowa, w większości wymieniona na plastikową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, szczyt, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny i spoin cokołu, gzymsów, portalu, opasek okien, a także relikty oryginalnej stolarki okien.
- Wskazany remont elewacji, poprzedzony osuszeniem budynku.
- Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także wymiana współczesnych drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku oraz wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Karola Namysłowskiego 15

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1937 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien), 2017 r. (remont dachu z wymianą pokrycia). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w północno-wschodniej pierzei ulicy. Od północnego zachodu zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim nr 17. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym z 4 małymi lukarnami domkowymi w każdej z połaci, krytym dachówką ceramiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone, zwłaszcza w dolnej części. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie (wymienionym w przyziemiu i częściowo w partii piętra), cokół strukturalnym tynkiem drobnoziarnistym. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu gzyms koronujący. Elewacja główna (północno-wschodnia) czteroosiowa. Otwór wejściowy w osi 2., osadzony głęboko i ujęty w prosty portal ze sztucznego kamienia o nieznacznie rozglifionych, pokrytych poziomym szrafowaniem węgarach i nadprożu, wtórnie wymalowany na kolor szary. Powyżej otworu wejściowego wydłużony otwór okienny klatki schodowej, ujęty w wąską, wgłębną opaskę i opatrzony gzymsowym podokiennikiem na konsolkach. Ponad nim analogicznie opracowane okno termalne. Oba otwory okienne klatki schodowej flankowane przez dwie pary nieduży ch, wąskich okien w opaskach. Pozostałe otwory okienne zbliżone kształtem do kwadratu, osadzone w opaskach jak powyższe. Pierwotnie wyposażone w dwuskrzydłowe okiennice, obecnie niezachowane. Okna parteru wtórnie opatrzone zewnętrznymi roletami antywłamaniowymi. Okna cokołu niewielkie, leżące, bez oprawy. Okna lukarn niewielkie, zamknięte odcinkowo. Boczna elewacja południowo-wschodnia o jednej, asymetrycznie umieszczonej osi i z parą okien w szczycie. Widoczne znaczne ubytki tynku w partii piętra oraz szczytu. Elewacja południowo-zachodnia (od strony ulicy) pięcioosiowa, z płytkimi balkonami o segmentowym narysie i pełnych, murowanych balustradach w obu kondygnacjach środkowej osi. Balkon parteru wtórnie zabudowany, z oszkleniem; otwór drzwi balkonowych w kondygnacji piętra przekształcony w niewielki otwór okienny. Tynk obu balustrad wymieniony na gładki. Część okien elewacji z metalowymi roletami zewnętrznymi. W elewacji frontowej oraz tylnej zamontowane kominy instalacji grzewczej.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, drewniane, z asymetrycznym oszkleniem. Stolarka okien typu ościeżnicowego, jedno- i dwuskrzydłowa, w większości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową. Stolarka niewielkich okien lukarn krosnowa, dwuskrzydłowa o drobnych podziałach kwaterowych.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, balkony, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, portalu, opasek okien i podokienników, a także relikty oryginalnej stolarki okien
- Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem murów. Oczyszczenie portalu z wtórnych wymalowań.
- Postulowana wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku, a także wymiana części współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do wzoru oryginalnej. Ponadto zalecana rezygnacja z rolet zewnętrznych i zastąpienie ich dwuskrzydłowymi okiennicami według wzoru zachowanych w budynku nr 19.

ul. Karola Namysłowskiego 16

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien), po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją i pozbawieniem cech stylowych). W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie południowo-zachodniej pierzei ulicy, na narożnej parceli u jej zbiegu z ul. Michała Kleofasa Ogińskiego. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła trzy- i czterokondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta i osadzonego na cokole, ze względu na różnicę wysokości terenu osiągającego w części południowo-wschodniej wysokość kondygnacji, i zwieńczonego dachem dwuspadowym, pierwotnie krytym dachówką ceramiczną, obecnie blachodachówką. W przedniej połaci dachu symetrycznie umieszczony, zlicowany z elewacją frontową dwustopniowy, schodkowy szczyt, zwieńczony profilowanym gzymsem.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych spękań i wzmocnień. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie niedawno wymieniane. System rynien sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północna) siedmioosiowa, zakomponowana symetrycznie. Otwór wejściowy w osi środkowej, powyżej niego wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu wyróżnionej szczytem. Pozostałe otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, pierwotnie ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Elewacja tylna symetryczna, pięcioosiowa, w osi środkowej pojedyncze niewielkie kwadratowe okienka. Otwory okienne cokołu: a) w części piwnicznej niewielkie, leżące, pierwotnie opatrzone murowanymi podokiennikami, b) w części mieszkalnej o rozmiarach takich jak w wyższych kondygnacjach. W wyniku prac związanych z termomodernizacją zatarto następujące cechy zabytkowe: elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie ocieplono i pomalowano na kolor szary; profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach pomalowano na kolor szary. W supraporcie wstawiono zadaszenie. Klinkierowy cokół po obu stronach obłożono imitacją „starej cegły". Pełną balustradę schodów przed wejściem odtworzono w cegle klinkierowej.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wtórne, jednoskrzydłowe, metalowe, imitujące ramowo-płycinowe, z pionowym przeszkleniem. Oryginalna drewniana stolarka okienna, zachowana w elewacji frontowej na poziomie 1. piętra w jednym mieszkaniu, w trzech typach: a) skrzynkowa, ze słupkiem i dolnym ślemieniem, skrzydła górne o podziałach trójpoziomych, b) skrzynkowa, bez słupka, z dolnym ślemieniem, skrzydła górne o podziałach trójpoziomych, c) skrzynkowa, dwuskrzydłowa, skrzydła o podziałach czteropoziomych. Ponadto w elewacji tylnej zachowane pojedyncze przykłady stolarki. Pozostała część stolarki okiennej wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową, od podwórza w cokole bezpodziałową. Stolarka mniejszych okien elewacji tylnej i cokołu jednoskrzydłowa, krosnowa, w większości wymieniona na plastikową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zabudowy.

— Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na dostosowaną do wystroju sąsiednich budynków.
— Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także korekta współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.
— Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na nawiązującą do oryginalnej.

ul. Karola Namysłowskiego 17

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1937 r., pocz. XXI w. (zabudowa jednego z balkonów, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien na zespoloną plastikową), po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją, uproszczeniem detalu i pozbawieniem obiektu cech stylowych, remont dachu z wymianą pokrycia, montaż zewnętrznych rolet metalowych). W układzie kalenicowym, usytuowany w północno-wschodniej pierzei ulicy. Od południowego wschodu zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim nr 15. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Zły.
— Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym z 4 małymi lukarnami domkowymi w każdej z połaci, krytym dachówką ceramiczną.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne po termomodernizacji. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie. Cokół z izolacją pionową.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte drobnoziarnistym tynkiem maszynowym i wymalowano na kolor różowy, cokół pokryty szarym tynkiem mozaikowym. Kondygnacje nierozdzielone. Elewacja główna (północno-wschodnia) czteroosiowa. Otwór wejściowy w osi 3., osadzony głęboko i ujęty w prosty portal ze sztucznego kamienia o nieznacznie rozglifionych węgarach i nadprożu, wtórnie pokryty tynkiem mozaikowym jak w cokole. Zaopatrzony w okap, kryty płytą poliwęglanową. Powyżej otworu wejściowego wydłużony otwór okienny klatki schodowej, ujęty w malowaną opaskę, flankowany przez dwie pary niedużych, wąskich okien. Pozostałe otwory okienne zbliżone kształtem do kwadratu, osadzone w malowanych opaskach. W górnej części elewacji zamontowane metalowej konstrukcji kominy instalacji grzewczej, w obudowach i bez nich. Okna lukarn niewielkie, zamknięte odcinkowo. Boczna elewacja północno-zachodnia o jednej, asymetrycznie umieszczonej osi i z parą okien w szczycie. Elewacja południowo-zachodnia (od strony ulicy) pięcioosiowa, z płytkimi balkonami o segmentowym narysie i pełnych, murowanych balustradach w obu kondygnacjach środkowej osi. Balkon parteru wtórnie zabudowany z pozostawieniem wąskich otworów okiennych.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, oszklone w środkowej partii skrzydła. Stolarka okien typu ościeżnicowego, jedno- i dwuskrzydłowa, niemal w całości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zabudowy.
- Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na bardziej stonowaną, dostosowaną do wystroju budynków sąsiednich oraz odsłonięcie zatynkowanego portalu drzwi wejściowych. Postulowany demontaż obudowy jednego z kominów instalacji grzewczej oraz zmiana formy zadaszenia nad wejściem na dostosowane do stylu budynku, a także zastąpienie zewnętrznych rolet antywłamaniowych roletami podtynkowymi.

ul. Karola Namysłowskiego 18

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1937 r., 2. poł. XX w. (remont elewacji z wymianą tynków), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki okien), po 2013 r. (wykonanie izolacji pionowej cokołu budynku). Funkcjonalizm. W układzie kalenicowym, wolnostojący, usytuowany w południowo-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na niskim cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W przedniej połaci dachu trzy niewielkie lukarny domkowe. W połaci tylnej pojedyncza, jednoosiowa facjata większych rozmiarów.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje wtórnie pokryte gładkim tynkiem i malowane na kolor zgaszonego różu. Cokół z odsadzką. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący. Elewacja główna (północnowschodnia) trójosiowa, zakomponowana symetrycznie, o osiach skupionych w środkowej części. Otwór wejściowy w osi 2., ujęty w profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach, pokrytych poziomym szrafowaniem; wtórnie wymalowany na kolor zgaszonej żółci. Otwory okienne w większości kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone niekiedy białą farbą. Pierwotnie wyposażone w dwuskrzydłowe okiennice, obecnie niezachowane. W środkowej osi wydłużony otwór okienny klatki schodowej, flankowany przez dwie pary niewielkich kwadratowych okienek, bez oprawy. Na elewacji wtórnie zamontowany pojedynczy, metalowej konstrukcji komin instalacji grzewczej. Boczne elewacje budynku jednoosiowe, asymetrycznie zakomponowane. W każdym ze szczytów para okien, oprawnych jak pozostałe. Elewacja tylna o czterech osiach, przy czym okna osi środkowej rozdzielone niedużymi, kwadratowymi okienkami. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące, bez oprawy. Część wtórnie opatrzona kratami z metalowych prętów. We wszystkich elewacjach widoczne zawilgocenia oraz miejscowe ubytki tynków ze śladami napraw. Ogrodzenie przedogródka współczesne, złożone z metalowych słupów na niskiej, betonowej podmurówce, wyznaczających przęsła wypełnione siatką, rozpiętą na ramach z profili stalowych.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne jednoskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego, oszklone. Stolarka okien drewniana, dwuskrzydłowa typu ościeżnicowego. W większości wymieniona na zespoloną plastikową jedno- dwuskrzydłową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, portalu, opasek okien, a także stolarka drzwi wejściowych i relikty oryginalnej stolarki okien.
— Wskazany remont elewacji oraz oczyszczenie portalu z wtórnych wymalowań, a także zmiana formy ogrodzenia przedogródka na dostosowaną do stylu budynku, np. parkan z pionowych szczeblin drewnianych.
— Postulowana renowacja drzwi wejściowych i zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej. Zalecane uzupełnienie brakujących skrzydeł okiennic według wzoru zastosowanych w budynkach, znajdujących się w północno-wschodniej pierzei ulicy, na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Karola Namysłowskiego 19

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1937 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki okien), po 2013 r. (wykonanie izolacji pionowej cokołu). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w północno-wschodniej pierzei ulicy, u jej zbiegu z ul. Stanisława Kazury, na eksponowanej narożnej działce. Od północnego zachodu zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim nr 21. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym z 4 małymi lukarnami domkowymi w każdej z połaci, krytym dachówką ceramiczną.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone w dolnej części. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie. Cokół z izolacją pionową.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie, cokół strukturalnym tynkiem drobnoziarnistym. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu gzyms koronujący. Elewacja główna (północno-wschodnia) czteroosiowa. Otwór wejściowy w osi 2., osadzony głęboko i ujęty w prosty portal ze sztucznego kamienia o nieznacznie rozglifionych, pokrytych poziomym szrafowaniem węgarach i nadprożu, wtórnie wymalowany na kolor szary. Poprzedzony dwustopniowymi schodami z niską, murowaną balustrada po obu stronach. Powyżej otworu wejściowego wydłużony otwór okienny klatki schodowej, ujęty w wąską, wgłębną opaskę i opatrzony gzymsowym podokiennikiem na konsolkach. Ponad nim analogicznie opracowane okno termalne. Oba otwory okienne klatki schodowej flankowane przez dwie pary niedużych, wąskich okien w opaskach (jedno z nich o wtórnie

zmienionej wielkości i proporcjach). Pozostałe otwory okienne zbliżone kształtem do kwadratu, osadzone w opaskach jak powyższe. Pierwotnie wyposażone w dwuskrzydłowe okiennice, obecnie zachowane jedynie w jednym z okien parteru. Okna cokołu niewielkie, leżące, bez oprawy. Okna lukarn niewielkie, zamknięte odcinkowo. Boczna elewacja południowo-wschodnia o jednej, asymetrycznie umieszczonej osi i z parą okien w szczycie. Elewacja południowo-zachodnia (od strony ulicy) pięcioosiowa, z płytkimi balkonami o segmentowym narysie i pełnych, murowanych balustradach w obu kondygnacjach środkowej osi. Balkon parteru wtórnie zabudowany, z oszkleniem; otwór drzwi balkonowych w kondygnacji piętra przekształcony w niewielki otwór okienny. Tynk obu balustrad wymieniony na gładki. W jednym z okien parteru zachowana para okiennic. We wszystkich elewacjach widoczne ubytki tynku ze śladami prowizorycznych napraw. W elewacji frontowej oraz tylnej zamontowane metalowej konstrukcji kominy instalacji grzewczej.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, metalowe z wąskim, dwudzielnym naświetlem. Stolarka okien typu ościeżnicowego, jedno- i dwuskrzydłowa, w większości wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową. Stolarka niewielkich okien lukarn krosnowa, dwuskrzydłowa o drobnych podziałach kwaterowych.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, balkony, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, portalu, opasek okien i podokienników, a także relikty oryginalnej stolarki okien
— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i ujednoliceniem formy przekształconych otworów okiennych, poprzedzony osuszeniem murów. Wskazane oczyszczenie portalu z wtórnych wymalowań.
— Postulowana wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku oraz wymiana części współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do wzoru oryginalnej. Ponadto zalecane przywrócenie brakujących skrzydeł okiennic według wzoru zachowanych.

ul. Karola Namysłowskiego 20

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1937 r., 2. poł. XX w. (remont elewacji z wymianą tynków), pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien), ok. 2013 r. (remont dachu z wymianą pokrycia), po 2013 r. (wymiana części stolarki okien). Funkcjonalizm. W układzie kalenicowym, wolnostojący, usytuowany w południowo-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na niskim cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W przedniej połaci dachu trzy niewielkie lukarny domkowe. W połaci tylnej pojedyncza, jednoosiowa facjata większych rozmiarów.

- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone, zwłaszcza w dolnej części, z drobnymi spękaniami murów. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje wtórnie pokryte gładkim tynkiem i malowane na kolor zgaszonego różu. Cokół z odsadzką. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący. Elewacja główna (północno-wschodnia) trójosiowa, zakomponowana symetrycznie, o osiach skupionych w środkowej części. Otwór wejściowy w osi 2., ujęty profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach, pokrytych poziomym szrafowaniem; wtórnie wymalowany na kolor elewacji. Otwory okienne w większości kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone niekiedy białą farbą. Pierwotnie wyposażone w dwuskrzydłowe okiennice, obecnie niezachowane. W środkowej osi wydłużony otwór okienny klatki schodowej, flankowany przez dwie pary niewielkich kwadratowych okienek, bez oprawy. Na elewacji wtórnie zamontowany pojedynczy, metalowej konstrukcji komin instalacji grzewczej. Boczne elewacje budynku jednoosiowe, asymetrycznie zakomponowane. W każdym ze szczytów para okien, oprawnych jak pozostałe. Elewacja tylna o czterech osiach, przy czym okna osi środkowej rozdzielone niedużymi, kwadratowymi okienkami. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące, bez oprawy. Część wtórnie opatrzona kratami z metalowych prętów. We wszystkich elewacjach widoczne zawilgocenia oraz znaczne ubytki tynków ze śladami napraw. Część otworów okiennych o zmienionej formie. Ogrodzenie przedogródka współczesne, mieszanej konstrukcji. Odcinek wschodni złożony z metalowych słupków na niskiej, betonowej podmurówce, wyznaczających przęsła wypełnione siatką, rozpiętą na ramach z profili stalowych. Odcinek zachodni w formie parkanu z pionowych szczeblin oraz szerokich, poziomych desek, rozpiętych na metalowych słupkach.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na jednoskrzydłowe, aluminiowe. Stolarka okien drewniana, dwuskrzydłowa typu ościeżnicowego. W większości wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową jedno- dwuskrzydłową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, portalu, opasek okien, a także relikty oryginalnej stolarki okien oraz przedogródek.
- Wskazane osuszenie i konstrukcyjne wzmocnienie ścian budynku oraz remont elewacji z uzupełnieniem tynków, a także przywrócenie pierwotnej formy przekształconym otworom okiennym. Oczyszczenie portalu z wtórnych wymalowań. Zmiana formy ogrodzenia przedogródka na jednolitą, dostosowaną do stylu budynku, np. parkan z pionowych szczeblin drewnianych.
- Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także wymiana drzwi wejściowych na drewniane, wg wzoru z budynku nr 18 oraz współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do oryginalnej. Ponadto zalecane uzupełnienie brakujących skrzydeł okiennic według wzoru zastosowanych w budynkach, znajdujących się w północno-wschodniej pierzei ulicy.

ul. Karola Namysłowskiego 21

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1937 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki okien), po 2013 r. (wykonanie izolacji pionowej cokołu). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w północno-wschodniej pierzei ulicy. Od południowego wschodu zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim nr 19. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym z 4 małymi lukarnami domkowymi w każdej z połaci, krytym dachówką ceramiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie. Cokół z izolacją pionową.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie, cokół strukturalnym tynkiem drobnoziarnistym. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu gzyms koronujący. Elewacja główna (północno-wschodnia) czteroosiowa. Otwór wejściowy w osi 3., osadzony głęboko i ujęty w prosty portal ze sztucznego kamienia o nieznacznie rozglifionych, pokrytych poziomym szrafowaniem węgarach i nadprożu. Poprzedzony kilkustopniowymi schodami o pełnej, murowanej balustradzie po obu stronach. Powyżej otworu wejściowego wydłużony otwór okienny klatki schodowej, ujęty w wąską, wgłębną opaskę i opatrzony gzymsowym podokiennikiem na konsolkach. Ponad nim analogicznie opracowane okno termalne. Oba otwory okienne klatki schodowej flankowane przez dwie pary niedużych, wąskich okien w opaskach (część o wtórnie zmienionej wielkości i proporcjach). Pozostałe otwory okienne zbliżone kształtem do kwadratu, osadzone w opaskach jak powyższe. Pierwotnie wyposażone w dwuskrzydłowe okiennice, obecnie niezachowane. Okna cokołu niewielkie, leżące, bez oprawy. Okna lukarn niewielkie, zamknięte odcinkowo. Boczna elewacja północno-zachodnia o jednej, asymetrycznie umieszczonej osi i z parą okien w szczycie. Elewacja południowo-zachodnia (od strony ulicy) pięcioosiowa, z płytkimi balkonami o segmentowym narysie i pełnych, murowanych balustradach w obu kondygnacjach środkowej osi. Balkon parteru wtórnie zabudowany z oszkleniem, otwór drzwi balkonowych w kondygnacji piętra przekształcony w niewielki otwór okienny. Tynk obu balustrad wymieniony na gładki. We wszystkich elewacjach widoczne ubytki tynku, niekiedy ze śladami prowizorycznych napraw. W elewacji frontowej oraz tylnej zamontowane metalowej konstrukcji kominy instalacji grzewczej.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, drewniane, typu ramowo-płycinowego, oszklone w górnej partii skrzydła. Stolarka okien typu ościeżnicowego, jedno- i dwuskrzydłowa, niemal w całości wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową. Stolarka niewielkich okien lukarn krosnowa, dwuskrzydłowa o drobnych podziałach kwaterowych.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, balkony, elementy wykończenia i de-

talu w postaci gzymsu, portalu, opasek okien i podokienników, a także relikty oryginalnej stolarki okien
- Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i ujednoliceniem formy przekształconych otworów okiennych.
- Postulowana wymiana części współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do wzoru oryginalnej. Ponadto zalecane przywrócenie brakujących skrzydeł okiennic według zachowanych wzorów.

ul. Karola Namysłowskiego 22

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1937 r., 2. poł. XX w. (remont elewacji z wymianą tynków), pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien na zespoloną plastikową), po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją, zniekształceniem detalu i pozbawieniem obiektu cech stylowych, remont dachu z wymianą pokrycia, montaż metalowych rolet zewnętrznych). W układzie kalenicowym, wolnostojący, usytuowany w południowo-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na niskim cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym z lukarnami, krytym dachówką ceramiczną. W przedniej połaci dachu trzy niewielkie lukarny domkowe. W połaci tylnej pojedyncza, jednoosiowa facjata większych rozmiarów.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne po termomodernizacji, zwłaszcza w dolnej części, z drobnymi spękaniami murów. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje wtórnie pokryte drobnoziarnistym tynkiem maszynowym i malowane na kolor żółty oraz pomarańczowy. Cokół pokryty tynkiem mozaikowym. Kondygnacje nierozdzielone. Elewacja główna (północno-wschodnia) trójosiowa, zakomponowana symetrycznie, o osiach skupionych w środkowej części. Otwór wejściowy w osi 2., ujęty profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach, wtórnie pokryty tynkiem mozaikowym jak cokół. Otwory okienne w większości kształtem zbliżone do kwadratu, bez oprawy. W środkowej osi wydłużony otwór okienny klatki schodowej, flankowany przez dwie pary niewielkich kwadratowych okienek, bez oprawy. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące, bez oprawy. Boczne elewacje budynku jednoosiowe, asymetrycznie zakomponowane. W każdym ze szczytów para okien mniejszych rozmiarów. Elewacja tylna o czterech osiach, przy czym okna osi środkowej rozdzielone niedużymi, kwadratowymi okienkami. Część okien parteru opatrzona różnobarwnymi, zewnętrznymi roletami. W górnej części elewacji wtórnie zamontowane kominy instalacji grzewczej w czworobocznej obudowie. Ogrodzenie przedogródka współczesne, złożone z metalowych słupów na niskiej, betonowej podmurówce, wyznaczających przęsła wypełnione siatką, rozpiętą na ramach z profili stalowych.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na jednoskrzydłowe, drewniane, ramowo-płycinowe, oszklone w środkowej części.

Stolarka okien drewniana, dwuskrzydłowa typu ościeżnicowego. W większości wymieniona na zespoloną plastikową jedno- dwuskrzydłową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej oraz jednoskrzydłową bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zabudowy.
- Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na bardziej stonowaną, dostosowaną do wystroju budynków sąsiednich oraz oczyszczenie i wyeksponowanie portalu fasady, a także rezygnacja n zewnętrznych rolet antywłamaniowych na rzecz jednobarwnych rolet podtynkowych. Zmiana formy ogrodzenia przedogródka na dostosowaną do stylu budynku, np. parkan z pionowych szczeblin drewnianych.

Ul. Michała Kleofasa Ogińskiego

Dawne nazwy ulicy: *Franz Schubert Strasse*

Ulica w północno-wschodniej części osiedla Nowe Miasto, łącząca pl. Wojska Polskiego z ul. Tadeusza Sygietyńskiego. W połowie swej długości pod ostrym kątem krzyżuje się z ul. Karola Namysłowskiego. Biegnie z zachodu na wschód delikatnym, odgiętym ku północy łukiem, opadając znacznie ku wschodowi – zwłaszcza w początkowym odcinku. Wytyczona ok. 1930 r., w ciągu dwóch lat zabudowana została w południowej pierzei oraz zachodnim fragmencie pierzei północnej. Zwarte ciągi wielorodzinnych budynków mieszkalnych, wzniesione zostały wg standaryzowanych projektów (typ *Dorn* oraz *Dammann*) przez spółkę *Deutsche Land- und Baugesellschaft.* Domknięcie pierzei północnej miało miejsce po roku 1937, kiedy to powstał ciąg zabudowy zrealizowanej przez *Spar- ind Bauverein Waldenburg* (nr 14-22). Były to również projekty katalogowe. Ciągi zabudowy poprzedzono ogródkami przednimi o zróżnicowanej głębokości. Ulica otrzymała nawierzchnię z drobnej kostki granitowej. Na narożnych, trójkątnych parcelach u zbiegu z ul. Namysłowskiego urządzono zieleńce.
W ostatnich latach część budynków budynków poddano pracom termomodernizacyjnym, zmieniając dodatkowo kolorystykę ich elewacji, co wpłynęło dezintegrująco na cały zespół budowlany (nr 6, 8, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 20). W tych oraz pozostałych budynkach wymieniono część stolarki, z reguły bez dostosowania do wzoru istniejącej. Granitowa nawierzchnia zachowała się w bardzo dobrym stanie

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dobry.
- Zachowane: historyczny przebieg ulicy i jej historyczna zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania: przebieg ulicy i jej zabudowa.
- Do zachowania granitowy bruk.

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 1

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., 2. poł. XX w. (wzmocnienie murów metalowymi ściągami i szynami), pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany peryferyjnie w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem wygrodzonym żywopłotem. Po zachodniej stronie budynku brukowany wjazd na podwórze, oddzielony murem z bramą (zachowane fragmentarycznie).

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W przedniej połaci dachu symetrycznie

umieszczony, zlicowany z elewacją frontową dwustopniowy, schodkowy szczyt, zwieńczony profilowanym gzymsem.

— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne wzmocnione przy użyciu stalowych szyn oraz ściągów (śrub rzymskich). Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien sprawny.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową i wtórnie wymalowany czerwonobrązową farbą. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany wspomnianym szczytem. Elewacja główna (północna) sześcioosiowa, zakomponowana asymetrycznie, z osiami skupionymi po stronie wschodniej i w centrum. Otwór wejściowy w osi 4., ujęty w profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach, pokrytych poziomym szrafowaniem oraz z rustykowaną supraportą. Wtórnie wymalowany na kolor szary. Powyżej wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu wyróżnionej szczytem. Pozostałe otwory okienne w większości kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Boczna elewacja zachodnia dwuosiowa. Elewacja tylna asymetryczna, o 4 osiach skupionych w części wschodniej. W osi 2. pary niewielkich, kwadratowych okienek. Ostatnia oś szersza od pozostałych. Na elewacji wtórnie zamontowany pojedynczy, metalowej konstrukcji komin instalacji grzewczej. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące, opatrzone murowanymi podokiennikami. We wszystkich elewacjach widoczne miejscowe drobne spękania i niewielkie ubytki tynków. Wjazd na podwórze oddzielony ogrodzeniem, przyległym do północno-zachodniego narożnika budynku i mającym postać kilkumetrowej długości niskiego muru z czerwonej cegły klinkierowej, z zachowanym pojedynczym pylonem furty na styku z budynkiem oraz pojedynczego, wyższego pylonu bramy wjazdowej po przeciwległej stronie. Otwór furty trwale przesłonięty kratą z poziomych, metalowych prętów.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, obite blachą, oszklone w górnej części skrzydła. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem w dolnej części otworu i o drobnych podziałach kwaterowych. W części wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową oraz jednoskrzydłową bezpodziałową. Stolarka mniejszych okien elewacji tylnej i cokołu jednoskrzydłowa, krosnowa, w większości wymieniona na plastikową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, szczyt, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, portalu, opasek okien, a także relikty oryginalnej stolarki okien i mur ogrodzenia.
— Wskazana kosmetyka elewacji z uzupełnieniem tynków, ujednolicenie formy i kolorystyki opasek okien oraz oczyszczenie portalu i cokołu z wtórnych wymalowań. Naprawa ogrodzenia z przemurowaniem i uzupełnieniem cegły w najbardziej zniszczonych fragmentach.
— Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 2

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1937 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany skrajnie w zwartej zabudowie, w północnej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem wygrodzonym żywopłotem. Po zachodniej stronie budynku wjazd na podwórze.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez wzmocnień stalowych wskazujących na szkody górnicze. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową i wtórnie wymalowany farbą barwy ceglanej (nosi ślady iniekcji krystalicznej muru). Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący. Elewacja główna (południowa) czteroosiowa, zakomponowana symetrycznie. Rytm osi w poziomie parteru zakłóca wejście (zlokalizowane między 2. a 3. osią, przy czym okno trzeciej osi jest węższe od pozostałych okien), ujęte w prosty portal ze sztucznego kamienia, wtórnie wymalowany na kolor écru. Otwory okienne w większości kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w skromną opaskę opracowaną w tynku. Boczna elewacja zachodnia dwuosiowa. Elewacja tylna symetryczna, pięcioosiowa, z układem okien: osie skrajne - okna analogiczne jak od frontu, osie 2. i 4. – mniejsze prostokątne okna, oś środkowa – okna klatki schodowej. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące, opatrzone murowanymi podokiennikami, częściowo zaślepione blachą. We wszystkich elewacjach widoczne miejscowe drobne spękania i niewielkie ubytki tynków (głównie na narożnikach). Wejście od podwórza poprzedzone schodami z murowaną barierą.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, drewniane, ramowo-płycinowe, wzorowane na rozwiązaniach historycznych. Stolarka okien w większości wtórna (zespolona plastikowa, dwuskrzydłowa oraz jednoskrzydłowa bezpodziałowa). Oryginalna (zachowana na parterze w zachodniej części budynku) drewniana, typu skrzynkowego, dwuskrzydłowa, o podziałach sześciopolowych. Stolarka mniejszych okien elewacji tylnej: jednoskrzydłowa, czteropodziałowa, w większości wymieniona na plastikową. Na klatce schodowej zachowana oryginalna stolarka: krosnowe, pojedyncze, dwuskrzydłowe, czteropoziomowe okno najwyższe zamknięte odcinkowo.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, portalu, opasek okien, a także relikty oryginalnej stolarki okien i schody wraz z murowaną barierą od podwórza.
- Wskazana kosmetyka elewacji z uzupełnieniem tynków, ujednolicenie formy i kolorystyki opasek okien oraz oczyszczenie portalu i cokołu z wtórnych wymalowań. Naprawa murowanej bariery schodów wejściowych od strony podwórza z przemurowaniem i uzupełnieniem cegły w najbardziej zniszczonych fragmentach.

— Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 3

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., 2. poł. XX w. (wzmocnienie murów metalowymi ściągami i szynami), pocz. XXI w. (wymiana części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem wygrodzonym żywopłotem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole (w którym mieszkania i piwnice) i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W przedniej połaci dachu symetrycznie umieszczony, zlicowany z elewacją frontową dwustopniowy, schodkowy szczyt, zwieńczony profilowanym gzymsem.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne wzmocnione przy użyciu stalowych szyn oraz ściągów. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien sprawny.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową i wtórnie wymalowany rdzawą farbą. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany wspomnianym szczytem. Elewacja główna (północna) siedmioosiowa, zakomponowana symetrycznie. Otwór wejściowy w osi środkowej, ujęty w profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach, pokrytych poziomym szrafowaniem oraz z rustykowaną supraportą. Wejście poprzedzone schodami ze spocznikiem, po bokach ceglany mur. Powyżej wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu wyróżnionej szczytem. Pozostałe otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Elewacja tylna symetryczna, pięcioosiowa. W osi środkowej 2 pary niewielkich, kwadratowych okienek. Otwory okienne cokołu; a) piwniczne - niewielkie, leżące, opatrzone murowanymi podokiennikami; b) mieszkaniowe – analogiczne jak na wyższych kondygnacjach, opatrzone murowanymi podokiennikami. W elewacjach widoczne miejscowe drobne spękania i niewielkie ubytki tynków.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne: a) wejściowe do klatki schodowej – oryginalne, drewniane, jednoskrzydłowe, opierzane deskami w formach ekspresjonistycznych; b) wejściowe od podwórza do piwnic – drewniane jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe. Stolarka okienna - oryginalna drewniana, typu skrzynkowego, w trzech typach: a) ze słupkiem i dolnym ślemieniem, skrzydła górne o podziałach trójpoziomych, otwierane wzdłuż słupka; b) bez słupka, z dolnym ślemieniem, skrzydła górne o podziałach trójpoziomych, otwierane wzdłuż ościeżnicy; c) dwuskrzydłowe, czteropoziomowe, otwierane wzdłuż ościeżnicy. Okna takie zachowane są w kilku mieszkaniach. Pozostała część stolarki okiennej wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową oraz jednoskrzydłową bezpodziałową. Stolarka mniej-

szych okien elewacji tylnej i cokołu jednoskrzydłowa, krosnowa, w większości wymieniona na plastikową.
— Portal otworu wejściowego z zachowaną pierwotną kolorystyką; spękany w przyziemiu.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, szczyt, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, portalu, opasek okien, a także relikty oryginalnej stolarki okiennej i drzwiowej.
— Wskazana kosmetyka elewacji z uzupełnieniem tynków, ujednolicenie formy i kolorystyki opasek okien oraz oczyszczenie portalu i cokołu z wtórnych wymalowań. Naprawa spękanego portalu oraz schodów i ich murowanego ogrodzenia.
— Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 4

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1937 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, w zwartej zabudowie w północnej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem wygrodzonym żywopłotem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez wzmocnień stalowych wskazujących na szkody górnicze. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien sprawny.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową (nosi ślady iniekcji krystalicznej muru). Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący. Elewacja główna (południowa) czteroosiowa, zakomponowana symetrycznie, rytm osi w poziomie parteru zakłóca wejście (zlokalizowane między 2. a 3. osią, przy czym okno trzeciej osi jest węższe od pozostałych okien), ujęte w prosty portal ze sztucznego kamienia, wtórnie wymalowany na kolor écru. Otwory okienne w większości kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w skromną opaskę opracowaną w tynku. Elewacja tylna symetryczna, pięcioosiowa, z układem okien: osie skrajne - okna analogiczne jak od frontu, osie 2. i 4. - mniejsze prostokątne okna, oś środkowa – okna klatki schodowej. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące, opatrzone murowanymi podokiennikami, częściowo zaślepione blachą lub deskami. W obu elewacjach widoczne miejscowe drobne spękania i niewielkie ubytki tynków oraz ich naprawy tynkiem cementowym na gładko. Wejście od podwórza poprzedzone dwustopniowymi kamiennymi schodami.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne – zarówno frontowe, jak i od podwórza - współczesne, jednoskrzydłowe, metalowe. Stolarka okien

w większości wtórna (zespolona plastikowa, dwuskrzydłowa oraz jednoskrzydłowa bezpodziałowa). Oryginalna (zachowana na 1. i 2. piętrze w zachodniej części budynku) drewniana, typu skrzynkowego, dwuskrzydłowa, o podziałach sześciopolowych. Stolarka mniejszych okien elewacji tylnej: jednoskrzydłowa, czteropodziałowa, w większości wymieniona na plastikową. Oryginalna stolarka na klatce schodowej nie zachowana.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, portalu, opasek okien, a także relikty oryginalnej stolarki okien i schody od podwórza.
- Wskazana kosmetyka elewacji i cokołu z uzupełnieniem tynków, ujednolicenie formy i kolorystyki opasek okien oraz oczyszczenie portalu z wtórnych wymalowań.
- Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 5

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., 2. poł. XX w. (wzmocnienie murów metalowymi ściągami i szynami), pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem wygrodzonym żywopłotem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole (w którym piwnice) i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W przedniej połaci dachu symetrycznie umieszczony, zlicowany z elewacją frontową dwustopniowy, schodkowy szczyt, zwieńczony profilowanym gzymsem.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne wzmocnione przy użyciu stalowych szyn oraz ściągów. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Cokół wtórnie licowany płytkami ceramicznymi wielkości podstawy cegły, w dwóch rodzajach: a) od ulicy – płytkami w różnych odcieniach różu; b) od podwórza - płytkami ceglanymi. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany wspomnianym szczytem. Elewacja główna (północna) siedmioosiowa, zakomponowana symetrycznie. Otwór wejściowy w osi środkowej, ujęty w profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach, pokrytych poziomym szrafowaniem oraz z rustykowaną supraportą. Nad wejściem współczesne zadaszenie. Powyżej wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu wyróżnionej szczytem. Pozostałe otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Elewacja tylna symetryczna, pięcioosiowa. W osi środkowej 2 pary niewielkich, kwadratowych

okienek. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące, opatrzone murowanymi podokiennikami. W elewacjach widoczne miejscowe drobne spękania i niewielkie ubytki tynków.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wtórne, jednoskrzydłowe, metalowe. Oryginalna stolarka okienna drewniana, typu skrzynkowego, ze słupkiem i dolnym ślemieniem, skrzydła górne o podziałach trójpoziomych, zachowana w jednym egzemplarzu. Pozostała część stolarki okiennej wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową oraz jednoskrzydłową bezpodziałową. Stolarka mniejszych okien elewacji tylnej i cokołu jednoskrzydłowa, krosnowa, w większości wymieniona na plastikową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, szczyt, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, portalu, opasek okien, a także relikty oryginalnej stolarki okiennej i drzwiowej.
— Wskazana kosmetyka elewacji z uzupełnieniem tynków, ujednolicenie formy i kolorystyki opasek okien oraz oczyszczenie portalu i cokołu z wtórnych wymalowań.
— Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 6

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1937 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien na zespoloną plastikową), po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją i zatarciem cech stylowych, remont dachu z wymianą pokrycia). W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie północnej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem wydzielonym żywopłotem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Zły.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych wzmocnień stalowych. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien sprawny. Elewacja po termomodernizacji, w kolorze oliwkowym, klinkierowy cokół licowany płytkami ceramicznymi będącymi imitacją klinkieru.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. W wyniku termomodernizacji zatarto: cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową; elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie, profilowany gzyms koronujący w zwieńczeniu. Elewacja główna (południowa) czteroosiowa, zakomponowana symetrycznie, rytm osi w poziomie parteru zakłóca wejście (zlokalizowane między 2. a 3. osią, przy czym okno trzeciej osi jest węższe od pozostałych okien), ujęte pierwotnie w prosty portal ze sztucznego kamienia, obecnie nieczytelny. Otwory okienne w większości kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w skromną opaskę opracowaną w tynku. Elewacja tylna symetryczna, pię-

cioosiowa, z układem okien: osie skrajne - okna analogiczne jak od frontu, osie 2. i 4. - mniejsze prostokątne okna, oś środkowa – okna klatki schodowej. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne frontowe (drewniane jednoskrzydłowe, ramowo-płycinowe o przeszklonych płycinach, z nadświetlem) po renowacji. Stolarka okien w większości wtórna (zespolona plastikowa, dwuskrzydłowa oraz jednoskrzydłowa bezpodziałowa). Oryginalna (zachowana na 2. piętrze we wschodniej części budynku) drewniana, typu skrzynkowego, dwuskrzydłowa, sześciopolowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zabudowy.
- Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na dostosowaną do wystroju budynków.
- Zachowanie oryginalnej stolarki okiennej i drzwiowej.

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 7

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., pocz. XXI w. (wymiana części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem wygrodzonym żywopłotem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole (w którym mieszkania i piwnice) i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W przedniej połaci dachu symetrycznie umieszczony, zlicowany z elewacją frontową dwustopniowy, schodkowy szczyt, zwieńczony profilowanym gzymsem.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne w stanie dobrym. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową i wtórnie wymalowany rdzawą farbą. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany wspomnianym szczytem. Elewacja główna (północna) siedmioosiowa, zakomponowana symetrycznie. Otwór wejściowy w osi środkowej, ujęty w profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach, pokrytych poziomym szrafowaniem oraz z rustykowaną supraportą. Wejście poprzedzone schodami ze spocznikiem, po bokach ceglany mur, częściowo tynkowany. Powyżej wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu wyróżnionej szczytem. Pozostałe otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Elewacja tylna symetryczna, pięcioosiowa. W osi środkowej 2 pary niewielkich, kwadratowych okienek. Otwory okienne cokołu; a) piwniczne – niewielkie, leżące, opatrzone murowanymi podokiennikami; b) mieszkaniowe – analogiczne jak na wyższych kondygnacjach, opatrzone murowanymi podokiennikami. W elewacjach widoczne miejscowe drobne spękania i niewielkie ubytki tynków.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne: współczesne stalowe jednoskrzydłowe. Stolarka okienna - oryginalna zachowana w części mieszkalnej cokołu: drewniana, typu skrzynkowego, ze słupkiem i dolnym ślemieniem, skrzydła górne o podziałach trójpoziomych. Pozostała część stolarki okiennej wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową, o różnej szerokości skrzydeł. Stolarka mniejszych okien elewacji tylnej i cokołu jednoskrzydłowa, krosnowa, w większości wymieniona na plastikową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, szczyt, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, portalu, opasek okien, a także relikty oryginalnej stolarki okiennej.
— Wskazana kosmetyka elewacji z uzupełnieniem tynków, ujednolicenie formy i kolorystyki opasek okien oraz oczyszczenie portalu i cokołu z wtórnych wymalowań. Naprawa schodów i ich murowanego ogrodzenia.
— Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 8

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien na zespoloną plastikową), po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją i zatarciem cech stylowych, remont dachu z wymianą pokrycia). W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie północnej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem wydzielonym żywopłotem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Zły.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W tylnej połaci dachu symetrycznie umieszczony (w osi klatki schodowej), zlicowany z elewacją, dwustopniowy schodkowy szczyt, zwieńczony profilowanym gzymsem.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowa) czteroosiowa, zakomponowana symetrycznie. Wejście, ujęte pierwotnie w prosty portal ze sztucznego kamienia (obecnie nieczytelny). Otwory okienne w większości kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w skromną opaskę opracowaną w tynku. Elewacja tylna symetryczna, pięcioosiowa, z wejściem ujętym w portal ze sztucznego kamienia, wymalowany w kolorze elewacji. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące. W wyniku termomodernizacji zatarto następujące cechy stylowe: elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie (usunięto z niej winobluszcz), profilowany gzyms koronujący w zwieńczeniu; cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową pokryto jego imitacją.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne frontowe i tylne współczesne metalowe. Stolarka okien w większości wtórna (zespolona plastikowa, dwuskrzydłowa bezpodziałowa). Oryginalna (zachowana na 1. piętrze budynku) drewniana, typu skrzynkowego, dwuskrzydłowa, o podziałach czteropoziomowych.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zabudowy.
- Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na dostosowaną do wystroju sąsiednich budynków.
- Zachowanie i konserwacja oryginalnej stolarki okiennej.

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 9

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., 2. poł. XX w. (wzmocnienie murów metalowymi ściągami i szynami), pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem wygrodzonym żywopłotem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole (w którym piwnice) i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W przedniej połaci dachu symetrycznie umieszczony, zlicowany z elewacją frontową dwustopniowy, schodkowy szczyt, zwieńczony profilowanym gzymsem.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne wzmocnione przy użyciu stalowych szyn oraz ściągów. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Cokół wtórnie pomalowany farbą w kolorze ceglanym. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany wspomnianym szczytem. Elewacja główna (północna) siedmioosiowa, zakomponowana symetrycznie. Otwór wejściowy w osi środkowej, ujęty w profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach, pokrytych poziomym szrafowaniem oraz z rustykowaną supraportą. Wejście poprzedzone współczesnym wiatrołapem. Powyżej wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu wyróżnionej szczytem. Pozostałe otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Elewacja tylna symetryczna, pięcioosiowa. W osi środkowej 2 pary niewielkich, kwadratowych okienek. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące, opatrzone murowanymi podokiennikami. W elewacjach widoczne miejscowe drobne spękania i niewielkie ubytki tynków.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wtórne, jednoskrzydłowe, drewniane, z pionowym przeszkleniem. Oryginalna stolarka okienna drewniana, zachowana w poziomie 1. piętra, w trzech typach: a) skrzynkowa, ze słupkiem i dolnym ślemieniem, skrzydła górne o podziałach trójpoziomych, b) skrzynkowa, bez słupka, z dolnym ślemieniem, skrzydła górne o podziałach trójpoziomych, c) skrzynkowa, dwuskrzydłowa, skrzydła o podziałach czteropoziomych. Pozostała część stolarki okiennej wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową. Stolarka mniejszych okien elewacji tylnej i cokołu jednoskrzydłowa, krosnowa, w większości wymieniona na plastikową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, szczyt, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, portalu, opasek okien, a także relikty oryginalnej stolarki okiennej.
- Wskazana kosmetyka elewacji z uzupełnieniem tynków, ujednolicenie formy i kolorystyki opasek okien oraz oczyszczenie portalu i cokołu z wtórnych wymalowań.
- Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.
- Wskazana korekta formy wiatrołapu.

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 10

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien na zespoloną plastikową), po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją i zatarciem cech stylowych, remont dachu z wymianą pokrycia). W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie północnej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem wydzielonym żywopłotem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W tylnej połaci dachu symetrycznie umieszczony (w osi klatki schodowej), zlicowany z elewacją, dwustopniowy schodkowy szczyt, zwieńczony profilowanym gzymsem.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowa) czteroosiowa, zakomponowana symetrycznie. Wejście, ujęte pierwotnie w prosty portal ze sztucznego kamienia, obecnie nieczytelny. Otwory okienne w większości kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w skromną opaskę opracowaną w tynku. Elewacja tylna symetryczna, pięcioosiowa, z wejściem ujętym w portal ze sztucznego kamienia. W wyniku termomodernizacji zatarto następujące cechy stylowe: elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie (usunięto z niej winobluszcz), profilowany gzyms koronujący w zwieńczeniu; cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową pomalowano na szaro.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne: frontowe współczesne drewniane wielopłycinowe; tylne oryginalne drewniane, opierzane deskami w formach ekspresjonistycznych. Stolarka okien w większości wtórna (zespolona plastikowa, jednoskrzydłowa lub dwuskrzydłowa bezpodziałowa). Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zabudowy.
- Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na dostosowaną do wystroju budynków i wyczyszczenie klinkierowego cokołu.
- Zachowanie i konserwacja oryginalnej stolarki drzwiowej.

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 11

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., pocz. XXI w. (wymiana części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem wygrodzonym żywopłotem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole (w którym mieszkania i piwnice) i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W przedniej połaci dachu symetrycznie umieszczony, zlicowany z elewacją frontową dwustopniowy, schodkowy szczyt, zwieńczony profilowanym gzymsem.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne w stanie dobrym. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany wspomnianym szczytem. Elewacja główna (północna) siedmioosiowa, zakomponowana symetrycznie. Otwór wejściowy w osi środkowej, ujęty w profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach, pokrytych poziomym szrafowaniem oraz z rustykowaną supraportą. Wejście poprzedzone schodami ze spocznikiem, po bokach ceglany mur z kamiennymi parapetami, rekonstruowany. Powyżej wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu wyróżnionej szczytem. Pozostałe otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Elewacja tylna symetryczna, pięcioosiowa. W osi środkowej 2 pary niewielkich, kwadratowych okienek. Otwory okienne cokołu; a) piwniczne - niewielkie, leżące, opatrzone murowanymi podokiennikami; b) mieszkaniowe – analogiczne jak na wyższych kondygnacjach, opatrzone murowanymi podokiennikami. W elewacjach widoczne miejscowe drobne spękania i niewielkie ubytki tynków.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne: oryginalne, drewniane, jednoskrzydłowe, opierzane deskami w formach ekspresjonistycznych. Stolarka okienna: oryginalna niezachowana, wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową, o różnej szerokości skrzydeł. Stolarka mniejszych okien elewacji tylnej i cokołu jednoskrzydłowa, krosnowa, w większości wymieniona na plastikową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, szczyt, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, portalu, opasek okien, drzwi wejściowych.
- Wskazana kosmetyka elewacji z uzupełnieniem tynków, ujednolicenie formy i kolorystyki opasek okien oraz oczyszczenie portalu i cokołu.
- Postulowana korekta współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 12

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien na zespoloną plastikową), po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją i pozbawieniem cech stylowych, remont dachu z wymianą pokrycia). W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie północnej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem wygrodzonym żywopłotem. Po wschodniej stronie budynku wjazd na podwórze, od strony którego jedyne wejście do budynku.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W tylnej połaci dachu symetrycznie umieszczony (w osi klatki schodowej), zlicowany z elewacją, dwustopniowy schodkowy szczyt, zwieńczony profilowanym gzymsem.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowa) czteroosiowa, zakomponowana symetrycznie. Wejście jedynie od podwórza, ujęte w portal ze sztucznego kamienia, obecnie pomalowany na szaro. Otwory okienne w większości kształtem zbliżone do kwadratu, pierwotnie ujęte w skromną opaskę opracowaną w tynku. Elewacja tylna symetryczna, pięcioosiowa. W wyniku termomodernizacji zatarto następujące cechy stylowe: elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie (usunięto z niej winobluszcz), profilowany gzyms koronujący w zwieńczeniu; cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową pokryto jego imitacją w kolorze szarym.
- Elewacja po termomodernizacji (usunięto z niej wiekowy winobluszcz), klinkierowy cokół obłożony szarymi płytkami, portal ze sztucznego kamienia pomalowany szarą farbą,
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne: współczesne metalowe. Stolarka okien w większości wtórna (zespolona plastikowa, jednoskrzydłowa lub dwuskrzydłowa bezpodziałowa).

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zabudowy.
- Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na dostosowaną do wystroju budynków. sąsiednich.

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 13

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien na zespoloną plastikową), po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją i pozbawieniem cech stylowych). W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie południowej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem wydzielonym żywopłotem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole (w którym piwnice) i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym ceramiczną dachówką karpiówką. W przedniej połaci dachu symetrycznie umieszczony, zlicowany z elewacją frontową dwustopniowy, schodkowy szczyt, zwieńczony profilowanym gzymsem.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych spękań i wzmocnień. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północna) siedmioosiowa, zakomponowana symetrycznie. Otwór wejściowy w osi środkowej, powyżej niego wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu wyróżnionej szczytem. Pozostałe otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Elewacja tylna symetryczna, pięcioosiowa. W osi środkowej 2 pary niewielkich, kwadratowych okienek. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące, opatrzone murowanymi podokiennikami. W wyniku prac związanych z termomodernizacją zatarto następujące cechy zabytkowe: klinkierowy cokół pokryto okładziną ceramiczną imitującą klinkier; elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie ocieplono i pomalowano na kolor łososiowy; profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach został częściowo obłożony płytkami klinkierowymi, zatarty tynkiem i pomalowany na kolor łososiowy. W supraporcie wstawiono daszek.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wtórne, jednoskrzydłowe, metalowe, imitujące ramowo-płycinowe, z pionowym przeszkleniem. Oryginalna drewniana stolarka okienna zachowana w poziomie parteru, w trzech typach: a) skrzynkowa, ze słupkiem i dolnym ślemieniem, skrzydła górne o podziałach trójpoziomych, b) skrzynkowa, bez słupka, z dolnym ślemieniem, skrzydła górne pierwotnie o podziałach trójpoziomych (obecnie bezpodziałowe), c) skrzynkowa, dwuskrzydłowa, skrzydła o podziałach czteropoziomych. Pozostała część stolarki okiennej wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- lub dwuskrzydłową. Stolarka mniejszych okien elewacji tylnej i cokołu jednoskrzydłowa, krosnowa, w większości wymieniona na plastikową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zabudowy.
- Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na dostosowaną do wystroju sąsiednich budynków.
- Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 14

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1937 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki, pokrycia dachu, termoizolacja elewacji, pokrycie cokołu płytkami). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, w północnej pierzei ulicy, usytuowany peryferyjnie w zwartej

zabudowie (skrajny zachodni budynek). Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony przedogródkiem. Po zachodniej stronie budynku wjazd na podwórze.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole mieszczącym piwnice i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym ceramiczną dachówką karpiówką, w połaci dachu niewielkie trójkątne facjaty.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie nowe. System rynien sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje, pierwotnie pokryte tynkiem gruboziarnistym, po termomodernizacji pomalowane na szaro. Klinkierowy cokół i portal wejściowy pokryto płytkami ceramicznymi imitującymi klinkier. Nad drzwiami wprowadzono okap. Nie zachowała się oryginalna stolarka okienna ani drzwiowa. Przy zmianie pokrycia dachowego zlikwidowano niewielkie trójkątne facjaty. Częściowemu zatarciu uległ profilowany gzyms koronujący w zwieńczeniu. Elewacja południowa czteroosiowa, zakomponowana asymetrycznie: zredukowana oś zachodnia, oś środkowa opracowana w formie podwójnych wąskich okien. Symetrię sześcioosiowej elewacji północnej zakłóca zredukowana oś zachodnia. W osiach równoległych do klatki schodowej mniejsze, prostokątne okna. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące, opatrzone murowanymi podokiennikami (obecnie nieczytelne). Wejście jedynie od podwórza (w elewacji północnej). Otwór wejściowy w osi środkowej, ujęty w portal, którego pierwotna forma została zatarta podczas remontu. Nad wejściem okna klatki schodowej. Otwory okienne w większości kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte we wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Elewacja szczytowa (zachodnia) dwuosiowa.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, metalowe. Oryginalna drewniana stolarka okien niezachowana, wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową oraz jednoskrzydłową bezpodziałową. Stolarka mniejszych okien elewacji tylnej i cokołu jednoskrzydłowa, wymieniona na plastikową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zabudowy.
- Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na dostosowaną do wystroju budynków sąsiednich.
- Postulowana wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 15

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien na zespoloną plastikową), po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją i zatarciem cech stylowych). W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie

południowej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem wydzielonym żywopłotem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole mieszczącym piwnice i mieszkanie, zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym ceramiczną dachówką karpiówką. W przedniej połaci dachu asymetrycznie umieszczony, zlicowany z elewacją frontową dwustopniowy, schodkowy szczyt, zwieńczony profilowanym gzymsem.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje, pierwotnie pokryte tynkiem gruboziarnistym, po termomodernizacji pomalowano na różowo, łącznie z portalem ze sztucznego kamienia. Elewacja frontowa (północna), symetryczna, siedmioosiowa. Otwory okienne zbliżone do kwadratu, pierwotnie ujęte we wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące, opatrzone murowanymi podokiennikami (obecnie nieczytelne). Otwór wejściowy w osi środkowej, ujęty w profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach, pokrytych poziomym szrafowaniem oraz z rustykowaną supraportą. Pierwotna kolorystyka portalu została zmieniona podczas remontu. Nad wejściem wtórny okap, powyżej okna klatki schodowej. Klinkierowy cokół pokryto płytkami ceramicznymi imitującymi klinkier. Częściowemu zatarciu uległ profilowany gzyms koronujący w zwieńczeniu. Zrekonstruowano kamienne schody zewnętrzne wraz z murowaną z cegieł balustradą.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne. W poziomie parteru zachowana oryginalna stolarka okienna - drewniana, typu skrzynkowego, w trzech typach: a) ze słupkiem i dolnym ślemieniem, skrzydła górne o podziałach trójpoziomych, otwierane wzdłuż słupka; b) bez słupka, z dolnym ślemieniem, skrzydła górne o podziałach trójpoziomych, otwierane wzdłuż ościeżnicy; c) dwuskrzydłowe, czteropoziomowe, otwierane wzdłuż ościeżnicy. Pozostała stolarka okienna wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową oraz jednoskrzydłową bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów.
- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zabudowy. Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na dostosowaną do wystroju budynków sąsiednich.
- Postulowana wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 16

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1937 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki, pokrycia dachu, zabudowa balkonu na 2. piętrze, termoizolacja elewacji). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie w północnej pie-

rzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony ogródkiem frontowym. Wejście od podwórza.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku, wzniesionego na planie prostokąta, z szerokim trójosiowym ryzalitem od południa. Budynek osadzony na wysokim klinkierowym cokole, mieszczącym piwnice i zwieńczony dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń, termoizolowane. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie niedawno wymienione. System rynien sprawny. Termomodernizacja elewacji zatarła cechy stylowe budynku: nierozdzielone kondygnacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, opaski okien - wgłębne, gładkie, podkreślone białą farbą. Obecnie elewacja pomalowana na pistacjowo. Klinkierowe: cokół i portal wejściowy - pomalowano na kolor pomarańczowy. Podczas remontu dachówkę karpiówkę zastąpiono dachówką esówką.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowa) pięcioosiowa, zakomponowana symetrycznie, z szerokim trójosiowym ryzalitem, z balkonami pośrodku. Elewacja tylna symetryczna, siedmioosiowa. W osiach 3. i 5. mniejsze, prostokątne okna. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące, opatrzone murowanymi podokiennikami. Wejście do budynku jedynie od podwórza. Otwór wejściowy w osi środkowej, ujęty w portal zakomponowany z cegieł klinkierowych. Nad wejściem okna klatki schodowej. Otwory okienne w większości kształtem zbliżone do kwadratu.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Oryginalna drewniana stolarka zachowana reliktowo na parterze (okna skrzynkowe, dwuskrzydłowe, trójpoziomowe), wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową. Stolarka mniejszych okien elewacji tylnej i cokołu jednoskrzydłowa, krosnowa, w większości wymieniona na plastikową. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, blaszane, z okleiną drewnopodobną.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła i forma, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci cokołu i portalu wymurowanego z cegieł – zalecane wyczyszczenie z wtórnych wymalowań.
- Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na dostosowaną do wystroju budynków sąsiednich.
- Postulowana wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 17

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki okien i pokrycia dachu). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy, przy skrzyżowaniu z ul. Namysłowskiego. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem wygrodzonym żywopłotem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole (w którym piwnice) i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W przedniej połaci dachu symetrycznie umieszczony, zlicowany z elewacją frontową dwustopniowy, schodkowy szczyt, zwieńczony profilowanym gzymsem.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne w stanie dobrym. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie nowe. System rynien sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową z kolorowymi spoinami: poziome w kolorze ultramaryny, pionowe czerwone. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany wspomnianym szczytem. Elewacja główna (północna) siedmioosiowa, zakomponowana symetrycznie. Otwór wejściowy w osi środkowej, ujęty w profilowany portal ze sztucznego kamienia. Nad nim współczesne zadaszenie. Powyżej wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu wyróżnionej szczytem. Pozostałe otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Elewacja tylna symetryczna, pięcioosiowa, w jej osi środkowej 2 pary niewielkich, kwadratowych okienek. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące, opatrzone murowanymi podokiennikami, ze współczesna stolarka zabezpieczona kratami. W elewacji frontowej widoczne reparacje tynku.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne: współczesne, stylizowane na ramowo-płycinowe. Stolarka okienna: oryginalna niezachowana, wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową, lub jednoskrzydłową. Stolarka mniejszych okien elewacji tylnej i cokołu jednoskrzydłowa, krosnowa, w większości wymieniona na plastikową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, szczyt, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, portalu, opasek okien, drzwi wejściowych.
- Wskazana kosmetyka elewacji, ujednolicenie formy i kolorystyki opasek okien oraz oczyszczenie portalu i cokołu z zachowaniem kolorowych spoin.
- Korekta zadaszenia nad wejściem.
- Postulowana wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 18

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1937 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północnej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.

- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole mieszczącym piwnice i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne w stanie dobrym. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący. Elewacja główna (północna) pięcioosiowa, zakomponowana symetrycznie, z osią środkową utworzoną przez zdwojone okna. Wejście jedynie od podwórza. Otwór wejściowy w osi środkowej, ujęty w portal zakomponowany z cegieł i dachówek (układ naprzemienny: cegła – trzy dachówki). Nad wejściem okna klatki schodowej. Otwory okienne w większości kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte we wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Elewacja tylna symetryczna, siedmioosiowa. W osiach 2. i 5. mniejsze, prostokątne okna. Na elewacji wtórnie zamontowany obudowany podwójny komin instalacji grzewczej. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące, opatrzone murowanymi podokiennikami. W elewacjach widoczne miejscowe drobne spękania i niewielkie ubytki tynków.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, blaszane, z okleina drewnopodobną, oszklone w górnej części skrzydła. Oryginalna drewniana stolarka okien niezachowana, wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową oraz jednoskrzydłową bezpodziałową. Stolarka mniejszych okien elewacji tylnej i cokołu jednoskrzydłowa, krosnowa, w większości wymieniona na plastikową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, portalu wymurowanego z cegieł i dachówek, opasek okien.
- Wskazana kosmetyka elewacji z uzupełnieniem tynków, ujednolicenie formy i kolorystyki opasek okien oraz oczyszczenie portalu i cokołu z uzupełnieniem spoin.
- Postulowana wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej, wraz z nią usunięcie opasek okiennych imitujących klinkier (powrót do rozwiązania pierwotnego – opaska w tynku).

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 19

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., 2. poł. XX w. (wzmocnienie murów stalowymi ściągami), pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany peryferyjnie (skrajny zachodni w ciągu budynków) w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem. Po zachodniej stronie budynku wjazd na podwórze, od ul. Sygietyńskiego oddzielony skwerem z drzewami. Strzępia w narożniku pd.-zach. mogą być pozostałością bo bramie wjazdowej na podwórze.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.

- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole mieszczącym piwnice i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym ceramiczną dachówką karpiówką. W przedniej połaci dachu asymetrycznie umieszczony, zlicowany z elewacją frontową dwustopniowy, schodkowy szczyt, zwieńczony profilowanym gzymsem.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne wzmocnione przy użyciu stalowych ściągów. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową z kolorowymi spoinami - od strony ulicy (obecnie słabo czytelnymi): poziome w kolorze zielonym, pionowe czerwone; od podwórza w kolorze ceglanym. Elewacje pokryte tynkiem gruboziarnistym w kolorze piaskowym; elewacja zachodnia (szczytowa) wtórnie pokryta tynkiem gładkim nie barwionym. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany wspomnianym szczytem. Elewacja główna (północna) sześcioosiowa, zakomponowana asymetrycznie. Otwór wejściowy ujęty w profilowany portal (malowany, być może wtórnie) ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach, pokrytych poziomym szrafowaniem oraz z rustykowaną supraportą, w której zamontowano półkolisty okap. Powyżej wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu wyróżnionej szczytem. Pozostałe otwory okienne w większości kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Boczna (szczytowa) elewacja zachodnia dwuosiowa. Elewacja tylna asymetryczna, o 4 osiach skupionych w części wschodniej. W osi 2. pary niewielkich, kwadratowych okienek. Otwory okienne cokołu niewielkie, prostokątne bądź kwadratowe, opatrzone murowanymi podokiennikami. W elewacjach widoczne miejscowe drobne spękania i niewielkie ubytki tynków.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, imitujące drewniane, oszklone w górnej części skrzydła. Oryginalna drewniana stolarka okien zachowana w poddaszu ściany szczytowej (okna skrzynkowe dwuskrzydłowe, dwupoziomowe). Pozostała stolarka wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, szczyt, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, portalu, opasek okien, a także relikty oryginalnej stolarki okien.
- Wskazana kosmetyka elewacji z uzupełnieniem tynków, ujednolicenie formy i kolorystyki opasek okien.
- Przywrócenie kolorystyki spoin cokołu.
- Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 20

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1937 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki, pokrycia dachu, termoizolacja elewacji). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie w północnej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony ogródkiem frontowym. Wejście od podwórza.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku, wzniesionego na planie prostokąta, z szerokim trójosiowym ryzalitem od południa. Budynek osadzony na wysokim klinkierowym cokole, mieszczącym piwnice i zwieńczony dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń, termoizolowane. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie niedawno wymienione. System rynien sprawny. Termomodernizacja elewacji zatarła cechy stylowe budynku: nierozdzielone kondygnacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, opaski okien - wgłębne, gładkie, podkreślone białą farbą. Obecnie elewacja pomalowana na szaro, z pasami łososiowymi. Klinkierowy cokół i portal wejściowy pokryto ceramicznymi płytkami imitującymi klinkier. Podczas remontu dachówkę karpiówkę zastąpiono dachówką esówką.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowa) pięcioosiowa, zakomponowana symetrycznie, z szerokim trójosiowym ryzalitem, z balkonami pośrodku. Elewacja tylna symetryczna, siedmioosiowa. W osiach 3. i 5. mniejsze, prostokątne okna. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące, pierwotnie opatrzone murowanymi podokiennikami, obecnie nieczytelnymi. Wejście do budynku jedynie od podwórza. Otwór wejściowy w osi środkowej, nad nim współczesny okap i okna klatki schodowej. Otwory okienne w większości kształtem zbliżone do kwadratu.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Oryginalna drewniana stolarka niezachowana, wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową. Stolarka mniejszych okien elewacji tylnej i cokołu jednoskrzydłowa, krosnowa, w większości wymieniona na plastikową. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, blaszane, z okleiną drewnopodobną. W elewacji północnej wprowadzono komin z blachy kwasoodpornej. Chodnik od podwórza wyłożono kostką betonową. Przed wejściem prowadzono nowe schody z cienkich płyt kamiennych.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła i forma, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów.
- Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na dostosowaną do wystroju budynków sąsiednich.
- Postulowana wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej. Postulowana wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 21

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., 2. poł. XX w. (wzmocnienie murów metalowymi ściągami i szynami), pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem wygrodzonym żywopłotem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole (mieszczącym, ze względu na pochyłość terenu, w części niższej piwnice a w części wyższej mieszkania) i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym ceramiczną dachówką karpiówką. W przedniej połaci dachu symetrycznie umieszczony, zlicowany z elewacją frontową, dwustopniowy, schodkowy szczyt, zwieńczony profilowanym gzymsem. Wejście poprzedzają dziewięciostopniowe żelbetowe schody ze spocznikiem, w dolnym biegu ograniczone barierami żelbetowymi a w górnym murowanymi z klinkieru.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne wzmocnione przy użyciu stalowych ściągów. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową z kolorowymi spoinami - od strony ulicy (obecnie słabo czytelnymi): poziome w kolorze zielonym, pionowe w kolorze ceglanym; od podwórza wszystkie spoiny w kolorze ceglanym. Elewacje pokryte tynkiem gruboziarnistym w kolorze piaskowym, schodkowy szczyt wtórnie tynkowany na gładko. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany wspomnianym szczytem. Elewacja główna (północna) siedmioosiowa, zakomponowana symetrycznie. Otwór wejściowy w osi środkowej, ujęty w profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach, pokrytych poziomym szrafowaniem oraz z rustykowaną supraportą. Portal wtórnie wymalowany na kolor ceglany, nad nim zamontowano półkolisty okap. Prawy węgar spękany (korozja zbrojenia). Powyżej wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu wyróżnionej szczytem. Pozostałe otwory okienne w większości kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte we wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Elewacja tylna symetryczna, pięcioosiowa, w osi środkowej pary niewielkich, kwadratowych okienek. W zachodniej części cokołu wyjście na podwórze. Otwory okienne cokołu: a) w części piwnicznej - niewielkie, leżące, opatrzone murowanymi podokiennikami; b) w części mieszkalnej analogiczne jak w wyższych kondygnacjach. W elewacjach widoczne miejscowe drobne spękania i niewielkie ubytki tynków.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, blaszane, oszklone w górnej części skrzydła. Oryginalna drewniana stolarka okien nie zachowana, wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową o różnych podziałach. Stolarka mniejszych okien elewacji tylnej wymieniona na plastikową. Stolarka cokołu jednoskrzydłowa, krosnowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, szczyt, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, portalu, opasek okien.
- Wskazana kosmetyka elewacji z uzupełnieniem tynków o pierwotnej fakturze i kolorystyce, wzmocnienie i oczyszczenie portalu z wtórnych wymalowań. Naprawa stopni schodów i murowanych barier.
- Przywrócenie kolorystyki spoin cokołu.
- Postulowana wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 22

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1937 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, usytuowany peryferyjnie (skrajny wschodni budynek) w północnej pierzei ulicy, przed skrzyżowaniem z ul. Sygietyńskiego. Cofnięty względem granicy działki i poprzedzony przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole mieszczącym piwnice i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym ceramiczną dachówką karpiówką, w połaci dachu niewielkie trójkątne facjaty.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne w stanie dobrym. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący. Elewacja południowa czteroosiowa, zakomponowana asymetrycznie (zredukowana oś wschodnia). Wejście jedynie od podwórza (w elewacji północnej). Otwór wejściowy w osi środkowej, ujęty w portal zakomponowany z cegieł i dachówek (układ naprzemienny: 3 cegły – 4 dachówki). Nad wejściem okna klatki schodowej. Otwory okienne w większości kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte we wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Elewacja tylna symetryczna, siedmioosiowa. W osiach 2. i 5. mniejsze, prostokątne okna. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące, opatrzone murowanymi podokiennikami. Elewacja szczytowa (wschodnia) jednoosiowa – okna wprowadzono w osi południowej, miejsce osi północnej przeznaczając na sgraffito: mężczyzna z kielnią i kobieta z dzieckiem na ręku oraz nieczytelna dziś inskrypcja (zatarta).
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, drewniane, ramowo-płycinowe, przeszklone w środkowej górnej płycinie. Oryginalna drewniana stolarka okien niezachowana, wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową oraz jednoskrzydłową bezpodziałową. Stolarka mniejszych okien elewacji tylnej i cokołu jednoskrzydłowa, krosnowa, w większości wymieniona na plastikową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, portalu wymurowanego z cegieł i dachówek, opasek okien.
- Wskazana kosmetyka elewacji z uzupełnieniem tynków, ujednolicenie formy i kolorystyki opasek okien oraz oczyszczenie portalu i cokołu z uzupełnieniem spoin.
- Postulowana wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej, wraz z nią usunięcie opasek okiennych imitujących klinkier (powrót do rozwiązania pierwotnego – opaska w tynku).

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 23

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem, wydzielonym żywopłotem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Średni.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole mieszczącym piwnice i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W przedniej połaci dachu symetrycznie umieszczony, zlicowany z elewacją frontową dwustopniowy, schodkowy szczyt, zwieńczony profilowanym gzymsem.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych spękań. Odspojony i wybrakowany tynk w górnej części schodkowanego szczytu. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową z kolorowymi spoinami (obecnie słabo czytelnymi). Od strony ulicy: spoiny poziome w kolorze zielonym po wsch. stronie wejścia, w kolorze niebieskim po zach. stronie wejścia, spoiny pionowe w kolorze ceglanym; od podwórza: spoiny poziome w kolorze zielonym, spoiny pionowe w kolorze ceglanym. Elewacje pokryte tynkiem gruboziarnistym. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany wspomnianym szczytem. Elewacja główna (północna) siedmioosiowa, zakomponowana symetrycznie, z oknami klatki schodowej w centrum. Otwór wejściowy w osi 4., ujęty w profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach, pokrytych poziomym szrafowaniem oraz z rustykowaną supraportą. Pierwotna piaskowa kolorystyka słabo czytelna pod warstwą brudu. W górnej części portalu współczesne zadaszenie. Powyżej wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu wyróżnionej szczytem. Pozostałe otwory okienne w większości kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Elewacja tylna symetryczna, pięcioosiowa, w osi środkowej pary niewielkich, kwadratowych okienek. Na elewacji frontowej wtórnie zamontowany pojedynczy, metalowej konstrukcji komin instalacji grzewczej. Otwory okienne cokołu niewielkie, zróżnicowanej wielkości, opatrzone murowanymi podokiennikami. W elewacjach spękania i ubytki tynków.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, metalowe, oszklone w górnej części skrzydła. Oryginalna stolarka okienna drewniana, zachowana w poziomie 1. piętra, w dwóch typach: a) skrzynkowa, bez słupka, z dolnym ślemieniem, skrzydła górne wtórnie bezpodziałowe, b) skrzynkowa, dwuskrzydłowa, skrzydła o podziałach czteropolowych. Pozostała część stolarki okiennej wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową. Stolarka mniejszych okien elewacji tylnej i cokołu jednoskrzydłowa, krosnowa, częściowo wymieniona na plastikową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, szczyt, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, portalu, opasek okien, a także relikty oryginalnej stolarki okien.

— Wskazana kosmetyka elewacji z uzupełnieniem tynków, ujednolicenie formy i kolorystyki opasek okien oraz oczyszczenie portalu i cokołu z przywróceniem kolorystyki spoin.
— Postulowana renowacja reliktów oryginalnej stolarki okien, a także wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Michała Kleofasa Ogińskiego 25

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1931 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany skrajnie (po wschodniej stronie) w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej i wschodniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem wygrodzonym żywopłotem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole (mieszczącym, ze względu na pochyłość terenu, w części niższej piwnice a w części wyższej mieszkania) i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym ceramiczną dachówką karpiówką. W przedniej połaci dachu symetrycznie umieszczony, zlicowany z elewacją frontową, dwustopniowy, schodkowy szczyt, zwieńczony profilowanym gzymsem. Wejście poprzedzają ośmiostopniowe żelbetowe schody ze spocznikiem, w dolnym biegu ograniczone barierami żelbetowymi a w górnym murowanymi z cegły klinkierowej.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany bez widocznych spękań. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien sprawny.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową z kolorowymi spoinami (obecnie słabo czytelnymi): poziome w kolorze zielonym, pionowe w kolorze ceglanym. Elewacje pokryte tynkiem gruboziarnistym w kolorze piaskowym, częściowo (schodkowy szczyt, narożniki) wtórnie tynkowane na gładko. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany wspomnianym szczytem. Elewacja główna (północna) sześcioosiowa, zakomponowana asymetrycznie. Otwór wejściowy ujęty w profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach, pokrytych poziomym szrafowaniem oraz z rustykowaną supraportą, wtórnie wymalowany na kolor ceglany, nad nim półkolisty okap. Powyżej wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu wyróżnionej szczytem. Pozostałe otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte we wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Elewacja tylna asymetryczna, czteroosiowa, w osi trzeciej pary niewielkich, kwadratowych okien. W zachodniej części cokołu wyjście na podwórze. Otwory okienne cokołu: a) w części piwnicznej - niewielkie, leżące, opatrzone murowanymi podokiennikami; b) w części mieszkalnej analogiczne jak w wyższych kondygnacjach. W elewacjach w partii nadcokołowej widoczne miejscowe zawilgocenia tynków. Elewacja szczytowa (wschodnia) symetryczna dwuosiowa.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne (przednie i tylne) współczesne, jednoskrzydłowe, stalowe. Oryginalna drewniana stolarka okien

nie zachowana, wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową o różnych podziałach. Stolarka mniejszych okien elewacji tylnej wymieniona na plastikową. Stolarka cokołu w piwnicach dwuskrzydłowa, krosnowa, wtórna.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, schodkowy szczyt, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, portalu, opasek okien.
- Wskazana kosmetyka elewacji z uzupełnieniem tynków o pierwotnej fakturze i kolorystyce, oczyszczenie portalu z wtórnych wymalowań. Naprawa stopni schodów i murowanych barier.
- Przywrócenie kolorystyki spoin cokołu.
- Postulowana wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

Ul. Olimpijska

Dawne nazwy ulicy: *Am Freibad*

Ulica w północnej części Nowego Miasta, wybiegająca z północnego narożnika pl. Wojska Polskiego i kończąca bieg na pl. Stanisława Skarżyńskiego. W początkowym odcinku prostoliniowa, w ok 2/3 długości skręca ku zachodowi, ograniczając od strony północnej teren dawnego kąpieliska miejskiego. Jej powstanie wiązało się z budową kompleksu sportowo-rekreacyjnego w północnej części osiedla otwartego w połowie lat 20. XX wieku. Ostateczną postać uzyskała przed rokiem 1928, kiedy wytyczony został plac na jej północno-zachodnim krańcu. W znacznej części pozbawiona zabudowy, stanowiła drogę dojazdową do zespołu oraz popularne miejsce spacerów mieszkańców osiedla z uwagi na peryferyjne, wyniesione położenie oraz walory krajobrazowe. W południowo-zachodniej pierzei znajdowała się główna brama kąpieliska i pawilony kas, a także droga dojazdowa (sięgacz) do wschodniej bramy stadionu z główną trybuną, położony na zapleczu ul. Fryderyka Chopina i przecinający znajdujący się tam zagajnik. Ulica otrzymała nawierzchnię z drobnej granitowej kostki. Nieliczna zabudowa skupiła się na obu krańcach. Na południowym wschodzie tworzyły ją wolnostojące, cofnięte w głąb parceli domy wielorodzinne w układzie kalenicowym (nr 1-1A), w części północno-zachodniej z kolei usytuowana szczytowo zabudowa z poł. lat 30, związana z pl. Stanisława Skarżyńskiego. Ponad niecką basenu wybudowano drewnianej konstrukcji piętrowy pawilon rekreacyjny na planie mocno wydłużonego prostokąta. Wbudowany w stok niewielkiego wzniesienia po północno-zachodniej stronie zbiornika obiekt mieścił szatnie, a w górnej kondygnacji posiadał też obszerny taras. Usytuowany był szczytem i nieco ukośnie względem ulicy oraz poniżej jej poziomu. Na północny wschód od ulicy rozciągały się ogródki działkowe.
Po kilku latach nieużytkowania kąpielisko otwarto ponownie w 1947 r. Drogę dojazdową wiodącą do tylnej bramy stadionu wybrukowano trylinką. W pocz. lat 90. kąpielisko zostało zamknięte z uwagi na szkody górnicze, a niecka basenu zasypana. Nieco wcześniej rozebrano pawilon szatni. Wraz z rozbiórką wschodniej trybuny stadionu w 2005 r. i ograniczeniem jego użytkowania obszar ten znacznie podupadł. Obecnie teren kąpieliska porośnięty jest samosiewami, zaśmiecony i nie pełni istotnej funkcji społecznej. W bardzo dobrym stanie zachowała się nawierzchnia ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dobry.
- Zachowany historyczny przebieg ulicy i jej historyczna zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania: przebieg ulicy i jej zabudowa.
- Do zachowania bruk.

ul. Olimpijska 1-1A

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1928 r., pocz. XXI w. (wymiana części stolarki drzwi wejściowych i stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kaleni-

cowym, wolnostojący, w południowo-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem linii zabudowy i usytuowany w tylnej części działki, na wysokiej skarpie. Poprzedzony skwerem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana kubiczna bryła trzy- i czterokondygnacyjnego (z uwagi na różnicę terenu, opadającego skarpą ku północy) budynku, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole (osiągającym od strony północnej wysokość pełnej kondygnacji) i zwieńczonego dachem czterospadowym o wysuniętych okapach, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową leżąca, pięciokondygnacyjna facjata, kryta pulpitowo, w połaci tylnej podobna, czteroosiowa, zlicowana z elewacją i umieszczona pomiędzy przecinającymi okap dachu i mocno wysuniętymi, wąskimi ryzalitami klatek schodowych. W połaciach bocznych lukarny jednoosiowe.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym, barwionym na kolor zielony. Elewacja główna (północno-wschodnia) jedenastoosiowa, symetryczna, płaska, zakomponowana horyzontalnie. Skrajne osie rozsunięte, umieszczone w sąsiedztwie narożników. Przyziemie licowane czerwoną cegłą klinkierową. Bliźniacze otwory drzwi wejściowych w 4. i 8. osi, prostokątne, osadzone w obramieniach o rozglifionych węgarach oraz uskokowo kształtowanym nadprożu. Opatrzone wysuniętymi, płytowymi okapami. Otwory okienne prostokątne, w przyziemiu bez oprawy i z murowanymi podokiennikami oraz okiennicami drewnianymi, wyżej osadzone w płaskich, ceglanych opaskach. Okna skrajnych osi spięte kompozycyjnie w otworami okiennymi elewacji bocznych przy użyciu wspólnych, klinkierowych podokienników i nadproży oraz międzyokiennych płycin, wyłożonych tym samym materiałem i sięgających narożnika budynku. Okna facjaty bez oprawy. Elewacja tylna (południowo-zachodnia) ośmioosiowa, tynkowana; cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. Osie 3. oraz 6. wyróżnione mocno wysuniętymi ryzalitami. W przyziemiu ryzalitów otwory drzwi wejściowych, bez oprawy, z wysuniętymi żelbetowymi okapami. Między ryzalitami oraz w sąsiadujących z nimi bezpośrednio osiach 2. i 7. obszerne balkony o prostych, ażurowych balustradach metalowej konstrukcji. Otwory okienne prostokątne, różnych form i rozmiarów. W partii ryzalitów wąskie, mocno wydłużone, ujęte w klinkierowe opaski okna klatek schodowych. Okna osi 2. oraz 7. obszerniejsze od pozostałych. Okna skrajnych osi opracowane jak w fasadzie. Boczne elewacje północno-zachodnia i południowo-wschodnia dwuosiowe, o osiach dosuniętych do narożników budynku i otworach okiennych opracowanych jak narożne w pozostałych elewacjach. Widoczne drobne zawilgocenia, spękania i nieznaczne ubytki tynków.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe fasady drewniane, typu ramowo-płycinowego, oszklone. W elewacji tylnej wymienione na jednoskrzydłowe aluminiowe, o poziomych podziałach, nawiązujące do oryginalnych. Stolarka okien drewniana, typu ościeżnicowego, dwu- oraz czteroskrzydłowa barwy zielono-białej, o drobnych podziałach kwaterowych, osadzona w licu elewacji. W większości wymieniona na zespoloną plastikową barwy białej, dwuskrzydłową oraz jednoskrzydłową bezpodziałową. Okna klatek schodowych wymienione na zespolone, plastikowe, o przypadkowych podziałach.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja i ceramiczna okładzina oraz tynk elewacji, ryzality, układ osi okiennych i wykrój otwo-

rów, elementy wykończenia i detalu w postaci okapów opraw otworów wejściowych oraz okiennych, a także pozostała oryginalna stolarka drzwi wejściowych, okien oraz drzwi balkonowych.

- Wskazane oczyszczenie elewacji oraz uzupełnienie tynków.
- Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki drzwi i okien, a także okiennic z przywróceniem pierwotnej kolorystyki. Konieczna wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy zielono-białej, wzorowaną na oryginalnej i osadzoną w licu elewacji. Zalecane uzupełnienie brakujących skrzydeł okiennic w oknach parteru oraz usunięcie zewnętrznej rolety metalowej jednego z okien tylnej elewacji, względnie zastąpienie jej roletą podtynkową.

Ul. Elizy Orzeszkowej

Dawne nazwy ulicy: *Wranglerstrasse*

Ulica, położona w peryferyjnie w południowej części osiedla i w blisko 2/3 swojej długości wyznaczająca jego południowo-wschodnią granicę. Wybiega pod ostrym kątem z południowo-wschodniej pierzei ul. Józefa Piłsudskiego w okolicach jej zbiegu z ulicami Stanisława Staszica i Aleksandra Fredry, kierując się na południowy zachód i odbijając następnie lekko ku zachodowi w okolicach wlotu ul. Bolesława Prusa. W swym końcowym biegu łączy się pod kątem prostym z ul. Psie Pole w południowym narożniku placu bez nazwy, którego północno-zachodnią pierzeję wyznacza równoległa ul. Samosierry. Pierwsze budynki przy ulicy powstały już w 1906 r. na narożnych działkach u zbiegu z ul. Józefa Piłsudskiego. Były to należące do I klasy obiektów budowlanych reprezentacyjne kamienice o wystroju noszącym cechy secesji. Zabudowa była kontynuowana w następnych latach wzdłuż ulicy, wypełniając obie pierzeje do wysokości ul. Bolesława Prusa. W połowie lat 20. domknięty został narożnik pierzei północno-zachodniej u wlotu ul. Franciszka Langera. Zabudowę kontynuowano w kierunku południowo-zachodnim w drugiej połowie dekady, wznosząc budynki o charakterze modernistycznym. Były one nieznacznie cofnięte w głąb działek i poprzedzone zostały płytkimi przedogródkami. Wskutek ukształtowania terenu, wznoszącego się wysoką skarpą w południowo-wschodniej pierzei, odcinek od wlotu ul. Bolesława Prusa do wysokości skweru przy ul. Psie Pole nigdy nie został zabudowany. Jedynie w końcowym fragmencie, u zbiegu z ul. Psie Pole powstały na początku lat 30. trzy skromne budynki mieszkalne o charakterze zabudowy segmentowej, związane z realizowanym nieopodal osiedlem na Wzgórzu Pocztowym. One również otrzymały płytkie ogródki przednie. Szczyt skarpy zajęły ogródki działkowe.
W 2. poł. XX w. brukowaną nawierzchnię ulicy pokryto nawierzchnią asfaltową. Część budynków w początkowym biegu ulicy poddano remontom elewacji, w znacznej mierze pozbawiając je cech stylowych (nr 1-4, 12). Dwa spośród znajdujących się w pierzei północno-zachodniej wyburzono (nr 9-10). Ich miejsce na przełomie wieków zajęły plomby. W następnych latach przekształcano przyziemia i wymieniano stolarkę okien bez dbałości o ujednolicenie z istniejącą. Niekorzystny trend utrzymał się pod postacią termomodernizacji fasad (nr 12, 15). Pod asfaltem nawierzchni zachował się oryginalny bruk, ale jego stan nie jest możliwy do oceny.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dobry.
- Zachowany: historyczny przebieg ulicy i jej historyczna zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania: przebieg ulicy i jej zabudowa.
- W wypadku remontu nawierzchni zalecane odsłonięcie kostki brukowej.

ul. Elizy Orzeszkowej 5

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., po 1906 r., XX/XXI w. (wymiana tynków elewacji z utratą części cech stylowych, wymiana części stolarki okien). Historyzm z elementami neo-

klasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany peryferyjnie w zwartej zabudowie, na eksponowanej narożnej parceli we wschodniej pierzei ulicy, u jej zbiegu z ul. Bolesława Prusa.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Średni.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, oparta na planie nieregularnego pięcioboku. Obiekt zwieńczony zespołem dachów z ukośną połacią nad elewacjami od strony ulicy. W połaci wschodniej dwie pary lukarn domkowych, między którymi dużą, dwuosiowa facjata, przesłonięta segmentowym szczytem. W połaci południowej, od strony zbiegu ulic, facjata o dwóch osiach, zwieńczona szczytem trójkątnym.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń, zawilgocone w dolnych partiach. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonane nowe obróbki blacharskie i system rynien.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Przyziemie wtórnie pokryte tynkiem gładkim w miejsce wcześniejszych pasów boni, oddzielone gzymsem z obdaszkiem. Piętra pokryte tynkiem strukturalnym w miejsce wcześniejszego gładkiego. W zwieńczeniu prosty gzyms koronujący. Elewacja zachodnia budynku ośmioosiowa, symetrycznie zakomponowana, o czterech środkowych osiach wysuniętych pozornym ryzalitem, podkreślonym dużą facjatą w połaci dachu. Otwór wejścia głównego w 5. osi, zamknięty odcinkowo, bez oprawy. Boczna elewacja południowo-zachodnia o dwóch rozsuniętych osiach, południowo-wschodnia czteroosiowa. Elewacja tylna załamana w środkowej części, z jednoosiowym ryzalitem klatki schodowej. Otwory okienne prostokątne, poza tylną elewacją rozmieszczone regularnie, poza parterem osadzone w wąskich wgłębnych opaskach. W partii facjaty południowo-zachodniej połaci dachu triforium. Widoczne zawilgocenie i ubytki tynków przyziemia.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Stolarka okien drewniana, cztero- i sześcioskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem. W części wymieniona na zespoloną plastikową o różnych typach podziałów, niekiedy nawiązującą do oryginalnej oraz bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny i facjaty, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, szczytów, opraw okien.
- Wskazany remont przyziemia z przywróceniem boni, poprzedzony osuszeniem budynku.
- Postulowana wymiana części współczesnej plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej.

ul. Elizy Orzeszkowej 6

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1910 r., 2. poł. XX w. (wymiana tynków przyziemia), pocz. XXI w. (wymiana części stolarki okien, miejscowa naprawa tynków oraz remont północnej części fasady). Historyzm z elementami neobaroku i secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w zachodniej pierzei ulicy. Od północnego zachodu

zwarty z budynkiem, stanowiącym razem z nim kompozycyjną całość, lecz posiadającym własny numer adresowy (ul. Józefa Piłsudskiego 70 – omówiony osobno). Omawiany obiekt stanowi boczne skrzydło tego budynku

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie zbliżonym do wydłużonego prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem pulpitowym z ukośną połacią nad elewacją frontową. W połaci tej, krytej dachówką ceramiczną, lukarny różnych form i rozmiarów, kryte daszkami dwuspadowymi w układzie prostopadłym oraz pulpitowo. Tylna połać dachu budynku kryta papą bitumiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne zawilgocone, spięte stalowymi ściągami (śrubami rzymskimi). Stan konstrukcji i pokrycia dachu nieznany, system rynien i rur spustowych poddany naprawie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północno-wschodnia) tynkowana, dziesięcioosiowa. W czwartej osi pozorny ryzalit klatki schodowej, wyróżniony odmienną barwą tynku i zwieńczony półkolistym szczytem. Cokół z odsadzką, przyziemie wydzielone wąskim gzymsem, ostatnia kondygnacja odseparowana szeroką listwą. W zwieńczeniu gzyms koronujący z szerokim, pustym fryzem, tworzącym oprawę górnej połowy otworów okiennych najwyższej kondygnacji w postaci wklęsłych, negatywowych opasek. Otwory okienne prostokątnego kształtu, rozmieszczone regularnie, oprawne w proste opaski i opatrzone profilowanymi podokiennikami. Okna ryzalitu obszerniejsze, umieszczone w strefach międzypiętrowych. W szczycie owalny okulus. Okna cokołu niewielkie, leżące. Otwór drzwi wejściowych 4. osi przyziemia, zamknięty odcinkowo, bez oprawy. W osi 3. oryginalny tynk zastąpiony grubym narzutem bez ujednolicenia z pozostałą częścią fasady. Północna część elewacji na odcinku obejmującym ostatnie trzy osie wyremontowana z uzupełnieniem tynków, uproszczeniem wystroju (likwidacja tynkowej listwy międzypiętrowej i opasek okien) oraz zmianą kolorystyki. Boczna elewacja południowo-zachodnia budynku ślepa. Elewacja tylna tynkowana gładko, bez dekoracji, zryzalitowana w części południowej. Widoczne znaczne zawilgocenie i ubytki tynku.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na aluminiowe, półtoraskrzydłowe, z naświetlem. Stolarka okien drewniana, cztero- i sześcioskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, w większości wymieniona na plastikową o różnych typach podziałów, niekiedy nawiązującą do oryginalnej oraz bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci szczytu, gzymsów, listew, opasek, fryzu, gzymsów oraz oryginalna stolarka okien.
- Wskazany kompleksowy remont elewacji z przywróceniem historycznego detalu i ujednoliceniem kolorystycznym całości, poprzedzony osuszeniem budynku. Zalecane ukrycie elementów wzmacniających konstrukcje budynku pod tynkiem.
- Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach na wzorowaną na oryginalnej. Wymiana metalowych drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku.

ul. Elizy Orzeszkowej 7

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1910 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, remont elewacji, wymiana stolarki drzwi oraz części stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w zachodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym o ukośnej połaci nad elewacja frontową. W połaci tej, krytej dachówką ceramiczną, para lukarn krytych dwuspadowo. Pomiędzy nimi duża, leżąca, czteroosiowa, zlicowana z elewacją facjata, zwieńczona trójkątnym szczytem w formie tympanonu. Połać tylna kryta papą bitumiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne zawilgocone w dolnej partii. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, południowowschodnia, ośmioosiowa, pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem") i farbą elewacyjną w odcieniach różu. Przyziemie pokryte pasami boni, oddzielone wąskim gzymsem. Piętra nierozdzielone. Naroża oraz cztery środkowe osie ujęte szerokimi lizenami, wydzielającymi rodzaj pozornego frontonu pośrodku elewacji. W zwieńczeniu gzyms koronujący, przerwany w partii frontonu. Otwór drzwi wejściowych pośrodku przyziemia, w 2. i 3. osi, prostokątnego kształtu, osadzony w płytkiej blendzie obejmującej również obszerne naświetle. Otwory okienne budynku prostokątne, zróżnicowanych form i rozmiarów: w partii facjaty mniejsze, a w bocznych lukarnach obszerniejsze od pozostałych. Pozbawione oprawy za wyjątkiem okien pozornego frontonu, umieszczonych w wąskich, arkadowych blendach na wysokość obu kondygnacji pięter. Okna cokołu zbliżone kształtem do kwadratu. Tylna elewacja budynku z ryzalitem klatki schodowej pośrodku. Widoczne zawilgocenie i ubytki tynku cokołu.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe współczesne, drewniane, dwuskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, cztero- i sześcioskrzydłowa, w części wymieniona na plastikową i niekiedy nawiązującą do oryginalnej, różnobarwną i z różnymi typami podziałów. Stolarka naświetla typu krosnowego, czterodzielna.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji z pozornym portykiem, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci pasów boni, gzymsów, szczytu, lizen i blend oraz oryginalnej stolarki okien.
- Wskazane uzupełnienie tynków cokołu, poprzedzone osuszeniem budynku.
- Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na białą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Elizy Orzeszkowej 8

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1910 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, remont elewacji, wymiana stolarki drzwi oraz części stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w zachodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym o ukośnej połaci nad elewacja frontową. W połaci tej, krytej dachówką ceramiczną, para lukarn domkowych, krytych dwuspadowo. Pomiędzy nimi duża, leżąca, czteroosiowa, zlicowana z elewacją facjata, zwieńczona trójpołaciowym dachem w układzie prostopadłym, ze spływami. Połać tylna kryta papą bitumiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne nieznacznie zawilgocone w dolnej partii. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, południowowschodnia, ośmioosiowa, pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem") i farbą elewacyjną w odcieniach żółci. Przyziemie pokryte pasami boni, oddzielone wąskim gzymsem. Piętra nierozdzielone. Naroża oraz cztery środkowe osie ujęte szerokimi lizenami, wydzielającymi rodzaj trójkondygnacyjnego, pozornego wykuszu pośrodku elewacji. W zwieńczeniu gzyms koronujący, przerwany w partii wykuszu. Otwór drzwi wejściowych pośrodku przyziemia, w 2. i 3. osi, prostokątny, osadzony w płytkiej blendzie obejmującej również obszerne naświetle. Otwory okienne budynku prostokątne, zróżnicowanych form i rozmiarów: w partii facjaty i bocznych lukarn mniejsze od pozostałych. Pozbawione oprawy za wyjątkiem okien wykuszu, umieszczonych w wąskich, wydłużonych blendach na wysokość obu kondygnacji pięter. Okna cokołu zbliżone kształtem do kwadratu. Tylna elewacja budynku z ryzalitem klatki schodowej pośrodku. Widoczne zawilgocenie i niewielkie ubytki tynku cokołu.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe współczesne, metalowej konstrukcji, półtoraskrzydłowe, oszklone i opatrzone kratą w górnej części głównego skrzydła. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, czteroskrzydłowa, różnobarwna, w części wymieniona na plastikową i niekiedy nawiązującą do oryginalnej, i z różnymi typami podziałów.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, pozorny wykusz, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci pasów boni, gzymsów, lizen i blend oraz oryginalnej stolarki okien.
- Wskazane uzupełnienie tynków cokołu, poprzedzone osuszeniem budynku.
- Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na białą, nawiązującą do oryginalnej. Wymiana drzwi wejściowych na dwuskrzydłowe drewniane, dostosowane do stylu budynku.

ul. Elizy Orzeszkowej 12

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1915 r., pocz. XXI w. (remont elewacji z termomodernizacją, zniekształceniem detalu i pozbawieniem budynku większości cech stylowych, wymiana drzwi wejściowych oraz większości stolarki okien). W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, na narożnej parceli w północno-zachodniej pierzei ulicy, u jej zbiegu z ul. Franciszka Langera.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, oparta na nieregularnym, zbliżonym do litery „L" planie. Złożona z korpusu i krótkiego skrzydła północnego, zwieńczonych zespołem dachów wielopołaciowych z lukarnami różnych form i rozmiarów, krytych dachówką ceramiczną. Elewacje południowo-wschodnia (główna) i południowo-zachodnia (boczna) zryzalitowane.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne po termomodernizacji. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowo-wschodnia) pięcioosiowa, zakomponowana symetrycznie, pokryta drobnoziarnistym tynkiem maszynowym i wymalowana na kolor jasnozielony. Cokół licowany płytkami ceramicznymi, imitującymi czerwoną cegłę klinkierową. W zwieńczeniu prosty gzyms koronujący. Trzy środkowe osie wysunięte szerokim ryzalitem, zwieńczonym własnym dachem trójpołaciowym. Przyziemie ryzalitu oddzielone profilowanym gzymsem. Otwór drzwi wejściowych w środkowej osi, opatrzony szerokim gzymsem nadproża, ponad którym wąski, leżący otwór naświetla. Otwory okienne prostokątnego kształtu, rozmieszczone regularnie. Okno 1. piętra ponad głównym wejściem wyróżnione gzymsowym nadprożem. Boczna elewacja południowo-zachodnia o czterech osiach, z których druga para wysunięta ryzalitem. Otwory okienne pierwszego piętra ryzalitu osadzone na wspólnym, gzymsowym podokienniku. Tylne elewacje budynku z głębokimi loggiami o drewnianych balustradach deskowych z dekoracją laubzegową.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na jednoskrzydłowe, metalowej konstrukcji, z imitującymi płyciny przetłoczeniami i oszkleniem w górnej partii skrzydła. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem. Niemal w całości wymieniona na zespoloną plastikową o różnych typach podziałów oraz bezpodziałową. Okno termalne lukarny w przedniej połaci dachu krosnowe, dwuskrzydłowe, o promienisto-koncentrycznym układzie szprosów.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zwartej zabudowy.
- Postulowane zmiana kolorystyki elewacji na bardziej stonowaną, dostosowaną do sąsiednich budynków oraz ujednolicenie stolarki okien poprzez zastąpienie stolarki bezpodziałowej i z podziałami ahistorycznymi stolarką nawiązującą do oryginalnej, skrzynkowej.

ul. Elizy Orzeszkowej 13-13A oraz ul. Franciszka Langera 3

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1925 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki drzwi wejściowych oraz okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w północnej pierzei ulicy pomiędzy łączącą się z nią prostopadle ul. Franciszka Langera oraz wjazdem na podwórze. Stanowi południowe zamknięcie bloku zabudowy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana bryła budynku, wzniesionego na zbliżonym do litery „C" planie i złożonego z czterokondygnacyjnego korpusu oraz zestawionych z nim pod kątem prostym krótkich skrzydeł bocznych: czterokondygnacyjnego wschodniego i trójkondygnacyjnego zachodniego (równej wysokości z uwagi na ukształtowanie terenu). Zwieńczony zespołem dachów dwuspadowych o wysuniętych okapach, z lukarnami różnych form i rozmiarów, krytych dachówką ceramiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte mocno wypaloną, cegłą klinkierową wiśniowej barwy oraz tynkiem strukturalnym barwy piaskowożółtej, ułożonymi w postaci naprzemiennych poziomych pasów. Elewacja główna (południowo-wschodnia) jedenastoosiowa, symetryczna, zakomponowana horyzontalnie. Pary osi 2. i 3. oraz 9. i 10. wyróżnione mocno wysuniętymi ryzalitami balkonowymi. W partii środkowej osi cylindryczny ryzalit klatki schodowej, przecinający okap dachu i nakryty pulpitowo. Bęben ryzalitu licowany wiśniowym klinkierem, z rombowym wzorem z wysuniętych główek cegieł. Ryzality balkonowe z czworobocznymi filarkami narożnymi oraz międzyosiowymi z cegły klinkierowej w układzie pasowym, naprzemiennie cofniętej i utrzymanej w licu. Kondygnacje nierozdzielone. Otwór drzwi wejściowych w przyziemiu środkowego ryzalitu, prostokątny, bez oprawy, wyróżniony ceramicznym kluczem – obecnie zachowanym tylko częściowo. Powyżej pojedyncze, wąskie, mocno wydłużone okno klatki schodowej, z murowanym podokiennikiem. Pozostałe otwory okienne prostokątnego kształtu, rozmieszczone regularnie, bez oprawy. Boczna elewacja północno-wschodnia sześcioosiowa, z wysokim cokołem osiągającym w części południowej wysokość pełnej kondygnacji. Otwór drzwi wejściowych w płytkiej niszy o szerokości dwóch środkowych osi, opatrzonej płytowym okapem. Prostokątny, bez oprawy, flankowany dwoma niewielkimi otworami okiennymi. Boczna elewacja południowo-zachodnia o sześciu osiach. Otwór drzwi wejściowych w osi 3., prostokątny, o rozglifionych ościeżach i z leżącym prostokątnym naświetlem powyżej okapu. Okna cokołu niewielkie, typu leżącego. Tylne elewacje budynku tynkowane strukturalnie. Wysoki cokół licowany wiśniowej barwy cegłą klinkierową. Elewacja korpusu wysunięta w środkowej części masywnym, czteroosiowym ryzalitem. Widoczne zawilgocenie i ubytki tynków. Otaczające przedogródek ogrodzenie w postaci niskiego, pełnego muru z cegły klinkierowej, z widocznymi spękaniami i ubytkami, niezachowane w narożnej partii południowej na odcinku kilku metrów.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na stalowe oraz drewniane, jedno- i półtoraskrzydłowe o zróżnicowanej formie. Stolarka okien drewniana, typu ościeżnicowego ze stałym ślemieniem, czteroskrzydłowa o drobnych podziałach kwaterowych, osadzona w licu elewacji. W części o zmienionej

kolorystyce oraz wymieniona na plastikową różnobarwną o różnych typach podziałów i bezpodziałową. Okno klatki schodowej ryzalitu fasady typu krosnowego, wieloskrzydłowe, o drobnych podziałach. Stolarka naświetla i niewielkich okien doświetlających jednoskrzydłowa, krosnowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja i ceramiczna okładzina oraz tynk elewacji, ryzality, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci płytowych gzymsów, okapów oprawy otworów wejściowych oraz oryginalna stolarka okien i drzwi balkonowych.
- Wskazane oczyszczenie elewacji z usunięciem wtórnych wymalowań oraz uzupełnienie tynków, poprzedzone osuszeniem budynku. Naprawa ogrodzenia z przemurowaniem najbardziej zdegradowanych odcinków i odtworzeniem brakujących elementów według wzoru zachowanych.
- Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, wzorowaną na oryginalnej i osadzoną w licu elewacji. Ujednolicenie formy lukarn dachu. Wymiana współczesnych drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku.

ul. Elizy Orzeszkowej 14

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1925 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w północno-zachodniej pierzei ulicy. Od południowego zachodu zwarty z bliźniaczym sąsiednim budynkiem nr 15. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem wielospadowym z lukarnami i wysuniętym okapem, krytym dachówką ceramiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie, barwionym na kolor jasnego ugru. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. Elewacja główna (południowo-wschodnia) pięcioosiowa. Otwór wejściowy w środkowej osi, ujęty w ceramiczny portal o ozdobnie kształtowanych węgarach, z szerokim nadprożem i pozbawionym oprawy trójkątnym naświetlem o węższej od niego podstawie – wtórnie pokryty brązową farbą olejną. W partii pięter zaakcentowany wąską, wydłużoną, półkoliście zamkniętą blendą, w której dekoracja sgraffitowa z motywem znaków zodiaku. Otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, oprawne w wąskie, ceramiczne opaski w formie półwałka o barwie zbliżonej do piaskowej żółci. Północno-wschodnia elewacja boczna jednoosiowa, zakomponowana asymetrycznie, o otworach okiennych opracowanych jak w fasadzie. Elewacja tylna (północno-zachodnia) sześcioosiowa. W osiach 2. oraz 4. w partii pięter mocno wysunięte balkony o pełnych, murowanych balustradach (jeden z nich wtórnie oszklony).

W osi 3. prostokątny otwór drzwi wejściowych umieszczony w skromnym, wykonanym z klinkierowej cegły uskokowym portalu. Otwory okienne różnych form i rozmiarów, oprawne wąskie, wgłębne, tynkowe opaski podkreślone farbą elewacyjną barwy białej. Okna cokołu niewielkie, leżące, bez oprawy. Otaczające przedogródek ogrodzenie o konstrukcji mieszanej, złożone z murowanych z cegły, oraz wykonanych ze sztucznego kamienia i osadzonych na cokole czworobocznych słupów. Przęsła wypełnione parkanem ze szczeblin drewnianych. Widoczne znaczne zawilgocenie, spękania i ubytki substancji muru, a także uszkodzenia wypełnienia przęseł.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne jednoskrzydłowe, drewniane, oszklone w środkowej partii skrzydła. Stolarka okien w całości wymieniona na zespoloną plastikową jedno- i dwuskrzydłową. Stolarka niewielkich okien lukarn krosnowa, dwuskrzydłowa.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci blendy z dekoracją sgraffitową, portali, opasek okien, a także oryginalna stolarka drzwi wejściowych oraz okien lukarn.
— Wskazane oczyszczenie portalu fasady z wtórnych wymalowań oraz naprawa ogrodzenia z przemurowaniem najbardziej zdegradowanych odcinków.

ul. Elizy Orzeszkowej 15

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1925 r., pocz. XXI w. (remont elewacji z termomodernizacją, zniekształceniem detalu i pozbawieniem obiektu cech stylowych, wykonanie izolacji pionowej cokołu, remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). W układzie kalenicowym, usytuowany w północno-zachodniej pierzei ulicy. Od północnego wschodu zwarty z bliźniaczym sąsiednim budynkiem nr 14. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Zły.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem wielospadowym z lukarnami i wysuniętym okapem, krytym dachówką ceramiczną.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne po termomodernizacji. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie. Cokół z izolacją pionową.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje (wraz z częścią cokołu) pokryte drobnoziarnistym tynkiem maszynowym, wymalowane na kolor żółty. Detal podkreślony barwą ochry. Elewacja główna (południowo-wschodnia) pięcioosiowa. Otwór wejściowy w środkowej osi, ujęty w ceramiczny portal o ozdobnie kształtowanych węgarach, z szerokim nadprożem – wtórnie pokryty brązową farbą olejną. W partii pięter zaakcentowany wąską, wydłużoną, półkoliście zamkniętą blendą, w której dekoracja sgraffitowa z motywem znaków zodiaku. Otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, oprawne we wgłębne opaski. Między oknami wymalowane ahistoryczne, czworoboczne płyciny. Południowo-zachodnia elewacja boczna jednoosiowa, zakomponowana asymetrycznie, o otworach okiennych opracowanych jak w fasadzie. Elewa-

cja tylna (północno-zachodnia) sześcioosiowa. W 3. oraz 5. osi w partii pięter mocno wysunięte balkony o pełnych, murowanych balustradach. Otaczające przedogródek ogrodzenie o konstrukcji mieszanej, złożone z murowanych z cegły i osadzonych na cokole czworobocznych słupów, wtórnie pokrytych czerwoną farbą. Przęsła wypełnione siatką, rozpiętą na metalowych słupkach. Widoczne znaczne zawilgocenie, spękania i ubytki substancji muru, a także uszkodzenia wypełnienia przęseł.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, drewniane, oszklone w środkowej partii skrzydła. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, w większości wymieniona na zespoloną plastikową jedno- i dwuskrzydłową. Stolarka niewielkich okien lukarn krosnowa, dwuskrzydłowa.

Zalecenia konserwatorskie:

— Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zabudowy.
— Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na bardziej stonowaną, dostosowaną do wystroju sąsiedniego budynku nr 14 oraz oczyszczenie portalu fasady z wtórnych wymalowań, a także naprawa ogrodzenia z przemurowaniem najbardziej zdegradowanych odcinków, usunięciem malatur i odtworzeniem pierwotnego wypełnienia przęseł parkanem drewnianym według wzoru zachowanego przy sąsiednim budynku nr 14.
— Postulowana renowacja reliktów oryginalnej stolarki okien oraz wymiana drzwi wejściowych na wzorowane na zachowanych w sąsiednim budynku nr 14

Ul. Ignacego Paderewskiego

Dawne nazwy ulicy: *Blücherstrasse*

Jedna z głównych ulic Nowego Miasta, łącząca je z historycznym centrum Wałbrzycha. Wybiegając z ul. Józefa Piłsudskiego przecina osiedle z południowego zachodu na północny wschód, gdzie wpada do pl. Wojska Polskiego. Częściowo powtarza bieg dawnej drogi polnej, biegnącej z centrum miasta w kierunku Starego Zdroju i łączącej się w okolicach istniejącej tam cegielni z miejscową siecią dróg.
Początkowo przecinała niezabudowane podmiejskie pola oraz łąki, przebiegając w swym dolnym odcinku u stóp położonego na północ masywu Wzgórza Parkowego i osiągając najwyższy punkt w połowie swej długości. W 1904 r. wraz z przyłączeniem terenu przyszłego osiedla Nowe Miasto znalazła się w granicach Wałbrzycha. Uregulowana arteria miała stać się jedną z kompozycyjnych osi rozplanowanej przez Josefa H. Stübbena nowej jednostki osadniczej. W najwyższym jej punkcie zaprojektowano dwa niewielkie, czworoboczne place, rozłożone symetrycznie po obu jej stronach, z których zrealizowano jedynie północny, obecny pl. Powstańców Warszawy. Zabudowa ulicy realizowana była od ok. 1905 r. do 2. poł. lat 20. XX w. i miała charakter planowy. Tworzyły ją pierwotnie zwarte ciągi kilkukondygnacyjnych budynków mieszkalnych w typie czynszowych kamienic, utrzymanych w duchu historyzmu z elementami secesji i skupiających się początkowo przede wszystkim w południowo-wschodniej pierzei. Zabudowę pierzei północno-zachodniej uzupełnił w dolnym biegu ulicy zrealizowany w latach 1924-1926 zespół budowlany szkoły celników (*Zollschule,* od 1935 r. koszary policji, a po roku 1945 szpital). Kompozycyjne zamknięcie środkowego odcinka pierzei południowo-wschodniej nastąpiło w latach 1927-1928 wraz ze wzniesieniem gmachu szkoły średniej wg projektu miejskiego radcy budowlanego Ottona Rogge. Wybudowano go w miejscu, przewidzianym pierwotnie dla drugiego ze projektowanych w ciągu ulicy placów.
Ulica została wybrukowana granitową kostką w 1907 roku.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dobry.
- Zachowany historyczny przebieg ulicy i jej historyczna zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania: przebieg ulicy i jej zabudowa.

ul. Ignacego Paderewskiego 1-3-5, ul. Józefa Piłsudskiego 25-27

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1915 r., 2. poł. XX w./pocz. XXI w. (adaptacja części poddasza na cele mieszkalne, zmiana kształtu, rozmieszczenia i liczby otworów tylnych elewacji oraz likwidacja loggii, wymiana stolarki drzwi wejściowych oraz części stolarki okien, częściowy remont dachu z wymianą pokrycia). Historyzm z elementami neoklasycyzmu oraz ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, na eksponowanych narożnych parcelach w północnej pierzei ulicy Józefa Piłsudskiego oraz w południowo-wschodniej pierzei ul. Ignacego Paderewskiego i u ich zbiegu, naprzeciw niewielkiego skweru bez nazwy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana rozłożysta, horyzontalnie zakomponowana bryła trzy- i czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, oparta planie zbliżonym do litery „C" i złożona ze zlokalizowanego u zbiegu obu ulic trzonu oraz zestawionych z nim pod lekko rozwartym kątem skrzydeł bocznych, usytuowanych odpowiednio wzdłuż południowo-wschodniej pierzei ul. Ignacego Paderewskiego oraz północnej pierzei ul. Józefa Piłsudskiego wokół trapezowatego podwórza. Obiekt zwieńczony zespołem wysokich dachów dwuspadowych z wysuniętymi okapami oraz lukarnami różnych form i rozmiarów: domkowymi w połaciach od strony ulicy, leżącymi i powiekowymi w połaciach od podwórza. Dach kryty dachówką ceramiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne zawilgocone, z widoczną korozją cegły. Konstrukcja większej części dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ok. 75% w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Południowo-zachodnia elewacja korpusu (fasada) dziesięcioosiowa, symetryczna, o łukowatym narysie, nieznacznie wygięta do wewnątrz. Wysunięta ryzalitem na szerokość 8 środkowych osi. Cokół – masywny w części południowej z uwagi na różnicę wysokości, od północy zanikający, licowany czerwoną cegłą klinkierową układaną w szerokie, poziome pasy. Kondygnacje tynkowane gładko; ostatnia oddzielona profilowanym gzymsem, dwie niższe nierozdzielone. Dwie pierwsze oraz dwie ostatnie osie elewacji ujęte szerokimi lizenami. Bliźniacze otwory drzwi wejściowych w 3. i 8. osi, ujęte w gładkie opaski, opatrzone wąskimi naświetlami w nadprożach i prostymi naczółkami z kluczem o ekspresyjnej, pięciobocznej formie, nad którym profilowany, dwuramienny okapnik. Otwory okienne rozmieszczone regularnie za wyjątkiem skrajnych osi, z których ostatnia ślepa. Prostokątne, z tynkowymi listwami w ościeżach i opatrzone naczółkami dwuramiennymi jak otwory drzwiowe (w przyziemiu), względnie prostymi gierowanymi (w partii 1. piętra). Okna ostatniej kondygnacji osadzone na gzymsie, z listwami w ościeżach lecz bez naczółka. Okna cokołu niewielkie, leżące. Boczna elewacja północno-zachodnia o dziesięciu osiach, z których 1. oraz 8. wyróżnione pozornymi ryzalitami, przecinającymi okap dachu. Ryzality opięte boniowanymi pilastrami i opatrzone zwieńczeniem w formie attykowej ścianki, przy czym ryzalit 1. osi nakryty wysokim dachem wielopołaciowym, łączącym go kompozycyjne z bryłą sąsiedniego, wyższego budynku. Dwie niższe kondygnacje nierozdzielone, rytmizowane szerokimi lizenami, między którymi pary osi okiennych. Górne piętro odseparowane gzymsem jak w fasadzie. Dwa bliźniacze otwory drzwi wejściowych umieszczone między rozsuniętymi oknami 2. i 3. oraz 6. i 7. osi parteru i wraz z nimi osadzone w płytkich blendach o odcinkowym, łamanym zamknięciu. Oprawne w skromne portale z wysuniętym nadprożem, powyżej którego wąskie naświetle. Otwory okienne prostokątne, o ościeżach podkreślonych płaskimi listwami. Część wyposażona w proste, gierowane naczółki. Okna 2. piętra oparte na gzymsie. W górnej partii pozornych ryzalitów okna termalne, bez oprawy. Boczna elewacja południowo-wschodnia sześcioosiowa, zakomponowana podobnie do poprzedniej, przy czym z masywnym cokołem osiągającym w części wschodniej wysokość pełnej kondygnacji. Cokół opracowany jak w fasadzie. Ostatnia oś wyróżniona opilastrowanym ryzalitem pozornym, nakrytym własnym dachem wielopołaciowym, stanowiącym kontynuację dachu sąsiedniego budynku. Otwór drzwi wejściowych flankowany przez okna 4. i 5. osi i – podobnie jak one – bez oprawy. Pozostałe otwory okienne opracowane jak w elewacji północno-wschodniej budynku. We wszystkich elewacjach od strony ulicy widoczne ubytki tynku, w części uzupełnione. Część cokołu elewacji

południowo-wschodniej wtórnie wymalowana na kolor żółty. Tylne elewacje tynkowane gładko, z cokołem licowanym czerwoną cegłą klinkierową. W skrzydle północnym dwa występujące ryzality klatek schodowych. W skrzydle południowym boczny ryzalit wschodni, mieszczący głębokie loggie. Widoczne ubytki tynku. Część otworów okiennych przemurowana; zabudowane obszerne loggie i balkony – w ich miejscu otwory okienne o przypadkowej formie.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe do budynku drewniane, jednoskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego – w części wtórnie obite blachą, względnie wymienione. Stolarka naświetli krosnowa, trójpolowa, o ukośnych podziałach. Stolarka okien typu ościeżnicowego, dwuskrzydłowa, sześciodzielna, w części wymieniona na zespoloną plastikową jedno- i dwuskrzydłową o zróżnicowanych podziałach i bezpodziałową. Okna termalne ryzalitów bocznych elewacji oraz okna lukarn tylnych połaci dachu za stolarką krosnową o promienistym układzie szprosów.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachów, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, okładziny cokołu, lizen i pilastrów, opraw okien, oryginalnych drzwi wejściowych oraz pozostałości oryginalnej stolarki, zwłaszcza o nietypowych podziałach kwaterowych (naświetla, lukarny).
— Wskazane ukończenie remontu dachu oraz remont elewacji z uzupełnieniem tynków i okładziny cokołu, ujednoliceniem wystroju cokołu oraz kształtu i rozmiaru otworów, poprzedzony osuszeniem budynku.
— Postulowana wymiana większości współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej (w przypadku okien o stolarce typowej) lub wzorowanej na niej (w przypadku stolarki naświetli, okien termalnych i okien lukarn powiekowych)

ul. Ignacego Paderewskiego 2

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, obecnie żłobek, mur., przed 1907 r., 2 poł. XX w. (remont elewacji z wymianą tynków i uproszczeniem detalu oraz częściową utratą cech stylowych), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki okien). Historyzm z elementami neobaroku oraz secesji. Wolnostojący, w układzie kalenicowym, usytuowany w północno-zachodniej pierzei ulicy, na eksponowanej narożnej parceli. Cofnięty względem przedniej granicy działki i otoczony ogrodem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Średni.
— Zachowana jednokondygnacyjna bryła budynku z mieszkalnym poddaszem, oparta na planie prostokąta, osadzona na wysokim cokole i zwieńczona dachem naczółkowym o załamanych połaciach, krytym dachówką ceramiczną. W górnej części połaci nad elewacją główną para niewielkich lukarn powiekowych. W dolnej części połaci para nakrytych pulpitowo lukarn, pomiędzy którymi duża, zlicowana z elewacją facjata z łukowatymi spływami, nakryta dwuspadowo w układzie prostopadłym i zwieńczona trójkątnym tympanonem. W połaci tylnej dwie małe lukarny powiekowe, między którymi masywny ryzalit elewacji tylnej, nakryty dachem naczółkowym w układzie prostopadłym. Po północnej stronie ryzalitu pojedyncza lukarna, nakryta pulpitowo. Od

północnego wschodu do budynku dostawiony czworoboczny aneks przedsionka, zwieńczony dachem trójpołaciowym. Od południowego zachodu aneks z balkonem o pełnej balustradzie w górnej części.

— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń, zawilgocone w dolnych partiach. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja południowo-wschodnia trójosiowa, wtórnie pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem). Cokół licowany rustykowanymi kamiennymi ciosami. W zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący z fryzem kostkowym, przerwany w partii środkowej osi, wyróżnionej ww. facjatą dachu. Otwory okienne wąskie, wydłużone; w każdej z osi oraz w facjacie zebrane po 3., bez oprawy. W polu tympanonu mały, owalny okulus. Boczna elewacja północno-wschodnia o trzech osiach, z otwartym przedsionkiem głównego wejścia w osi środkowej, poprzedzonym biegiem wysokich schodów wzdłuż elewacji. Schody opatrzone murowaną z kamienia ciosowego, uskokową balustradą. Przeźrocza przedsionka wąskie, wydłużone, z murowanymi podokiennikami, oszklone wtórnie. Otwory okienne różnych form i rozmiarów, pojedyncze i zdwojone, z profilowanymi podokiennikami. Okno środkowej osi szczytu z szerokim, gzymsowym naczółkiem. Boczna elewacja południowo-zachodnia z czworobocznym aneksem ryzalitu balkonowego w środkowej części, wymalowanym na kolor bladożółty. W przedniej ścianie ryzalitu para obszernych okien, zamkniętych koszowo. Podobne, pojedyncze okna w jego bocznych ścianach. Układ pozostałych otworów okiennych elewacji nieregularny, mijankowy. Okna w większości pojedyncze, prostokątne, z profilowanymi podokiennikami; okno 1. osi parteru potrójne. Elewacja tylna z asymetrycznie umieszczonym, masywnym ryzalitem, w którego północnym narożniku wąska przypora. W przyziemiu otwór drzwi wejściowych w opasce z kamiennych klińców. Powyżej szereg pięciu niewielkich okien; w szczycie biforium, flankowane owalnymi okulusami. Otwory okienne cokołu niewielkie, o zróżnicowanej formie. W każdej z elewacji widoczne zawilgocenie i ślady naprawy tynków.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe współczesne, dwuskrzydłowe, oszklone w górnej części, opatrzone obszernym naświetlem. Stolarka okien w całości wymieniona na zespoloną plastikową z różnymi rodzajami podziałów i bezpodziałową – wzorowaną na oryginalnej.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, lukarny, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci okładziny cokołu, gzymsu, fryzu kostkowego, podokienników i naczółków.
— Wskazana kosmetyka elewacji z ujednoliceniem kolorystycznym, poprzedzona osuszeniem budynku.

ul. Ignacego Paderewskiego 7

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., pocz. XXI w. (wymiana części stolarki okien), 2018 r. (remont dachu z wymianą pokrycia oraz remont głównej i tylnej elewacji). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-wschodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego wysokim dachem dwuspadowym z załamaną połacią nad elewacją frontową, krytym dachówką ceramiczną. W dolnej części załamanej połaci para krytych dwuspadowo lukarn, pomiędzy którymi duża, dwuosiowa facjata, zwieńczona trójkątnym szczytem w formie tympanonu.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne zawilgocone, zwłaszcza w dolnej części, aktualnie poddawane pracom remontowym. Konstrukcja dachu w trakcie prac remontowych, połączonych z całkowitą wymianą pokrycia i obróbek blacharskich.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, sześcioosiowa, tynkowana gładko i pokryta farbą elewacyjną szaroniebieskiej barwy. Dwie środkowe osie rozsunięte. Cokół z odsadzką, przyziemie wydzielone profilowanym gzymsem ze słabo zaznaczonym, pustym pasem fryzu poniżej. W zwieńczeniu podobne rozwiązany gzyms koronujący, przerwany w partii szczytu facjaty dachu. W parach skrajnych osi na wysokości 1. piętra nieznacznie występujące przed lico elewacji trójboczne wykusze, nakryte dachami o trzech połaciach. Na wysokości 2. piętra w dwóch środkowych osiach pozbawione wypełnienia stalowe konstrukcje dwóch bliźniaczych balkonów o prostokątnym narysie, z wtórnie zdemontowaną balustradą oraz płytami. Otwór drzwi wejściowych budynku między oknami rozsuniętych środkowych osi parteru, prostokątny i ujęty w prosty portal z trójkątnym naczółkiem, w którego polu naświetle o wykroju okna termalnego. Otwory okienne budynku zróżnicowanych form i rozmiarów, prostokątne, rozmieszczone regularnie. Część bez oprawy, pozostałe usadzone w wąskich, wgłębnych opaskach. W przyziemiu wyposażone w proste fartuchy, w partii facjaty osadzone na wspólnym gzymsie. Okna facjaty oraz okna pięter w partii dwóch środkowych osi szersze od pozostałych. W tympanonie facjaty pojedynczy, niewielki okulus – bez oprawy. Tylna elewacja budynku o sześciu osiach, z których trzy wysunięte masywnym ryzalitem, krytym przedłużoną połacią dachu. Poddana termomodernizacji i pokryta tynkiem maszynowym.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na aluminiowe, półtoraskrzydłowe, oszklone w górnej części skrzydła. Stolarka naświetla typu krosnowego, o pionowych podziałach kwaterowych. Stolarka okien całkowicie wymieniona na zespoloną plastikową, dwu- cztero- i sześcioskrzydłową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, wykusze i balkony, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, szczytu, portalu.
- Konieczny remont elewacji z uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku. Restauracja i ponowny montaż balustrad balkonów, względnie wykonanie nowych według zachowanej dokumentacji ikonograficznej.
- Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na wzorowaną na oryginalnej.

ul. Ignacego Paderewskiego 9

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., pocz. XXI w. (wymiana części stolarki okien, remont dachu z wymianą pokrycia oraz remont szczytu fasady). Historyzm z elementami neoklasycyzmu i neobaroku. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-wschodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego wysokim dachem dwuspadowym z załamaną połacią nad elewacją frontową, krytym dachówką ceramiczną. W dolnej części załamanej połaci para krytych dwuspadowo lukarn, pomiędzy którymi duża, dwuosiowa, dwukondygnacyjna facjata, zwieńczona wysokim dachem mansardowym w układzie prostopadłym. Lukarny tylnej połaci różnych form i rozmiarów, kryte pulpitowo.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne zawilgocone, zwłaszcza w dolnej części oraz w partii wykuszy fasady. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, sześcioosiowa, tynkowana gładko i pokryta farbą elewacyjną z przewagą odcieni żółci. Dwie środkowe osie rozsunięte, szersze od pozostałych. Cokół z licowany czerwoną cegłą klinkierową, wtórnie pomalowaną na kolor brązowy. Przyziemie pokryte pasami boni, wydzielone gzymsem. Piętra nierozdzielone, tynkowane gładko, z parą trójbocznych, dwukondygnacyjnych wykuszy w środkowych dwóch osiach, nakrytych rodzajem spłaszczonych półkopuł, krytych blachą. W zwieńczeniu gzyms koronujący ze słabo zaznaczonym, pustym pasem fryzu poniżej, gierowany w partii wykuszy. Otwór drzwi wejściowych budynku między oknami rozsuniętych środkowych osi parteru, prostokątny i ujęty w portal z prostym naczółkiem, ponad którym osadzone we wgłębnej opasce, wąskie naświetle. Otwory okienne budynku zróżnicowanych form i rozmiarów, prostokątne, rozmieszczone regularnie. Osadzone we wgłębnych opaskach i opatrzone geometrycznymi podokiennikami. Okna bocznych osi pięter we wspólnych oprawach w ramach każdej z osi. Okna wykuszy rozdzielone pilastrami. W ściankach podokiennych niewielie, płaskorzeźbione aplikacje z motywem tarcz oraz festonów. Okna dużej facjaty dachu bez oprawy. Tylna elewacja budynku tynkowana gładko, z obszernymi loggiami w skrajnych osiach, przy czym loggie ostatniej osi lekko nadwieszone. Większość loggii wtórnie zabudowana, względnie przeszklona.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne dwuskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego, oszklone w górnej części skrzydeł, z dekoracją snycerską i ozdobnymi metalowymi kratami. Stolarka naświetla typu krosnowego, z podziałami pionowymi. Stolarka okien drewniana, skrzynkowa ze stałym ślemieniem, cztero- i sześcioskrzydłowa. W większości wymieniona na zespoloną plastikową i niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, wykusze, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, szczytu, portalu, plakiet, stolarka drzwi wejściowych i relikty stolarki okien.

— Konieczny remont elewacji z uzupełnieniem tynków i usunięciem wtórnych wymalowań, poprzedzony osuszeniem budynku.
— Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach, ze szczególnym uwzględnieniem podziałów asymetrycznych i międzyszybowych, na nawiązującą do stolarki oryginalnej.

ul. Ignacego Paderewskiego 11

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1925 r., pocz. XXI w. (wymiana części stolarki okien, remont dachu z wymianą pokrycia oraz częściowy remont fasady ze zmianą kolorystyki). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu i ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-wschodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie wydłużonego prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego wysokim dachem mansardowym, krytym dachówką ceramiczną. W dolnej części załamanej połaci nad ulicą para krytych pulpitowo lukarn, pomiędzy którymi duża, czteroosiowa, leżąca facjata, zwieńczona profilowanym gzymsem i ścianką attykową.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne zawilgocone w dolnej części, spięte w narożach metalowymi ściągami (śrubami rzymskimi). Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, ośmiooosiowa, horyzontalna, zakomponowana symetrycznie. Tynkowana gładko i pokryta farbą elewacyjną barwy zielonej (detal w kolorze piaskowożółtym) Cokół z odsadzką. Kondygnacje rozdzielone gzymsami o uproszczonym profilowaniu, przy czym gzyms nad parterem szerszy od pozostałych. Osie okienne zebrane w pary. Otwór drzwi wejściowych budynku między środkowymi osiami parteru, prostokątny, z naświetlem, głęboko osadzony w uskokowo kształtowanych ościeżach. Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie, z wgłębnymi listwami w ościeżach, zamknięte między gzymsami. Okna flankujące otwór wejściowy większe, o proporcjach zbliżonych do kwadratu. Poszczególne osie zebrane w pary. Między oknami 3. i 4. oraz 5. i 6. osi w kondygnacjach obu pięter na gierowanym gzymsie podokiennym ustawione figury kobiece. Tylna elewacja budynku tynkowana gładko, z wąskim ryzalitem klatki schodowej pośrodku, przechodzącym w nakrytą pulpitowo facjatę dachu. Część otworów okiennych przekształcona w portfenetry. Na elewacji zamontowane liczne metalowe kominy instalacji grzewczej.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na metalowe, jednoskrzydłowe z naświetlem, oszklone w górnej części skrzydła, nawiązujące do stylu budynku. Stolarka okien drewniana, skrzynkowa ze stałym ślemieniem, cztero- i sześcioskrzydłowa. W większości wymieniona na zespoloną plastikową i niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów oraz bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, horyzontalna kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, opraw otworów, szczytu, plastyki figuralnej oraz relikty stolarki okien.
- Konieczny remont elewacji z uzupełnieniem tynków i usunięciem wtórnych wymalowań, poprzedzony osuszeniem budynku. Sugerowane ukrycie elementów wzmacniających konstrukcję pod tynkiem.
- Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach, ze szczególnym uwzględnieniem podziałów asymetrycznych i międzyszybowych, na nawiązującą do stolarki oryginalnej.

ul. Ignacego Paderewskiego 12

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1905 r. 2 poł. XX w. (budowa kilku dodatkowych lukarn dachu), pocz. XXI w. (częściowa wymiana stolarki okien, wymiana stolarki witryny w przyziemiu). Historyzm z elementami neorenesansu w redakcji północnej oraz secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, na narożnej parceli w północno-zachodniej pierzei ulicy, u jej zbiegu z pl. Powstańców Warszawy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, oparta planie litery „L” i złożona z trzonu oraz zestawionego z nim pod kątem prostym skrzydła, usytuowanego wzdłuż północno-wschodniej pierzei pl. Powstańców Warszawy. Obiekt zwieńczony zespołem dachów dwuspadowych z ukośnymi połaciami od strony ulicy i placu, krytymi dachówką ceramiczną. W połaciach tych nakryte pulpitowo lukarny. W narożniku na połączeniu obu części budynku facjata, przesłonięta fantazyjnym szczytem ze spływami i zwieńczona rodzajem krytego blachą hełmu w formie ściętego graniastosłupa z metalowym wiatrowskazem. W skrajnej partii dachu skrzydła budynku facjata, przesłonięta trójkątnym szczytem ze sterczyną. Tylne połacie kryte papą bitumiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja południowo-wschodnia korpusu oraz elewacja południowo-zachodnia skrzydła potraktowane równorzędnie. Wystrój utrzymany w schemacie ramowym z tynkowym detalem i powierzchnią elewacji licowaną cegłą klinkierową, wtórnie pokrytą farbą elewacyjną w odcieniach różu. Cokół wyłożony czerwonym klinkierem. Przyziemie oddzielone profilowanym gzymsem, w zwieńczeniu gzyms koronujący z pustym fryzem poniżej. W narożach pilastry z elementami ornamentu okuciowego. Otwór drzwi wejściowych w 3. z 6 osi elewacji korpusu, prostokątny, o wydłużonych proporcjach, oprawny w opaskę z kluczem i uszakami. W sąsiedniej osi 4. podobnie ukształtowany, nieznacznie węższy otwór drzwiowy lokalu usługowego. W przedostatniej osi witryna lokalu, podobnie jak wejście do niego opatrzona zewnętrzną, metalową roletą antywłamaniową. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone nieregularnie wskutek zmiennych odległości pomiędzy osiami. Ujęte w uszakowe opaski z kluczem i wyposażone w geometryczne, formowane

w tynku fartuchy, łączące oprawy w poszczególnych osiach. Na poziomie każdej z kondygnacji okna spięte listwowymi przewiązkami. Otwory okienne cokołu niewielkich rozmiarów, zamknięte odcinkowo, bez oprawy. Elewacja skrzydła budynku ośmioosiowa, ukształtowana jak fasada. Dwie pierwsze osie wyróżnione opilastrowanym ryzalitem pozornym, podkreślonym wspomnianym trójkątnym szczytem w partii dachu. Narożnik na połączeniu obu elewacji ścięty. Tylne elewacje obu części budynku gładko tynkowane, bez dekoracji. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. U zbiegu korpusu i skrzydła budynku ryzalit klatki schodowej.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe do budynku współczesne, z blachy stalowej, półtoraskrzydłowe, częściowo oszklone. Drzwi wejściowe do lokalu przyziemia plastikowe, z fantazyjnym oszkleniem. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, w znacznej części wymieniona na zespoloną plastikową o różnych typach podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, szczyty, narożny hełm z wiatrowskazem, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci pilastrów, gzymsów, płycin, opasek i przewiązek, a także relikty oryginalnej stolarki okiennej budynku.
— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem detalu oraz przywróceniem pierwotnej kolorystyki, poprzedzony osuszeniem budynku.
— Postulowana wymiana głównych drzwi wejściowych i drzwi do lokalu w przyziemiu na dostosowane do stylu budynku. Wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej. Rezygnacja z rolet zewnętrznych na rzecz rolet podtynkowych.

ul. Ignacego Paderewskiego 13

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., 2. poł. XX w. (wymiana większości tynków elewacji z częściowym pozbawieniem cech stylowych), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, remont szczytu facjaty, wymiana części stolarki okien). Historyzm z elementami neobaroku i neoklasycyzmu oraz secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-wschodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Średni.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie zbliżonym do prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem mansardowym, krytym dachówką ceramiczną. W dolnej połaci nad elewacją frontową para krytych pulpitowo lukarn, pomiędzy którymi duża, dwuosiowa facjata, dwukondygnacyjna facjata, zwieńczona wysokim dachem mansardowym w układzie prostopadłym. W tylnej połaci dwie lukarny, kryte pulpitowo.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne zawilgocone. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, sześcioosiowa, wtórnie pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem”). Co-

kół z odsadzką, przyziemie i ostatnie piętro oddzielone profilowanymi gzymsami, przy czym gzyms nad parterem masywniejszy. Pośrodku elewacji dwukondygnacyjny wykusz, zajmujący 2 środkowe osie, wsparty na trzech konsolach i zwieńczony dachem trójpołaciowym. Otwór drzwi wejściowych w 4. osi przyziemia, poniżej wykuszu. Zamknięty półkoliście i ujęty w profilowaną opaskę z kluczem. Otwory okienne budynku zróżnicowanych form i rozmiarów, głównie prostokątne, rozmieszczone regularnie i pozbawione oprawy. W strefie parteru z profilowanymi podokiennikami, w partii 2. piętra osadzone na gzymsie. Pojedyncze, sąsiadujące z otworem drzwi wejściowych okno w 3. osi parteru obszerne, zamknięte półkoliście i osadzone w szerokiej, tynkowej opasce z kluczem. W szczycie facjaty dachu mały, okrągły okulus. Ponad oknami dolnej kondygnacji wykuszu owalna, reliefowa plakieta w formie kartuszu z ornamentem małżowinowo-zwijanym. Tylna elewacja budynku gładko tynkowana, bez dekoracji, we wschodniej części występująca masywnym ryzalitem o trzech osiach.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne dwuskrzydłowe, drewniane, konstrukcji ramowo-płycinowej, z dekoracją snycerską, oszklone w górnej części i wyposażone w obszerne naświetle o drobnych podziałach kwaterowych. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym slemieniem, czteroi sześcioskrzydłowa. W większości wymieniona na zespoloną plastikową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, wykusz, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, szczytu i ozdobnej plakiety oraz oryginalna stolarka drzwi wejściowych i okien.
— Konieczny remont elewacji z uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku.
— Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na wzorowaną na oryginalnej.

ul. Ignacego Paderewskiego 14

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1915 r., 2. poł. XX w. (wymiana części tynków przyziemia oraz wymalowanie fragmentu przyziemia i cokołu fasady), pocz. XXI w. (wymiana drzwi wejściowych, drzwi do lokalu parteru oraz stolarki witryny i części stolarki okien, remont elewacji tylnej), 2018 r. (remont fasady z wymianą tynków oraz remont dachu z wymianą pokrycia – prace remontowe w trakcie). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-zachodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego wysokim dachem dwuspadowym z wydatnym okapem i załamaną połacią od strony ulicy, krytym dachówką ceramiczną. W dolnej części załamanej połaci para lukarn, krytych pulpitowo. Pośrodku duża, czteroosiowa facjata, kryta dwuspadowo i przesłonięta wysokim, łamanym szczytem w formie tympanonu.

- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Dolna część ścian nośnych zawilgocona. Konstrukcja dachu w trakcie naprawy; wymiana pokrycia, obróbek blacharskich, koszy i rur spustowych.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, południowowschodnia, w przyziemiu pięcio-, wyżej sześcioosiowa. Pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem"). Cokół licowany rustykowanymi kamiennymi ciosami, oddzielony walcowatym gzymsem. Przyziemie pokryte pasami boni i oddzielone gzymsem profilowanym. Piętra nierozdzielone. Cztery środkowe osie wyróżnione pseudowykuszem. Pod okapem dachu pas pustego fryzu. W 1. osi parteru otwór drzwi wejściowych do lokalu, poprzedzony niskimi schodami i sąsiadująca z nim bezpośrednio witryna – bez oprawy, oparta na gzymsie cokołowym, Podobnie jak otwór wejściowy opatrzona zewnętrzną roletą antywłamaniową. W osi 2. witryna podobnego kształtu i rozmiaru, opracowana analogicznie i również wyposażona w roletę. Otwór drzwi wejściowych w środkowej osi przyziemia, prostokątny, wydłużony, z okapem na konsolach, krytym dachówką ceramiczną. Otwory okienne budynku prostokątne, o zróżnicowanych proporcjach. W przyziemiu opatrzone profilowanymi podokiennikami, bez oprawy. Okna pozornego wykuszu umieszczone we wspólnych, płytkich blendach w obrębie każdej z osi i rozdzielone płycinami fartuchów z dekoracją geometryczną. Blendy wyróżnione farbą elewacyjną o barwie zbliżonej do różu. Okna dużej facjaty dachu osadzone parami w płytkich blendach o kształcie leżącego prostokąta. Niewielkie okno tympanonu poczwórne, rozdzielone czworobocznymi filarkami, osadzone na wspólnym, gzymsowym podokienniku i opatrzone okapem, krytym ceramiczną dachówką. Widoczne ubytki tynku z licznymi śladami niefachowych napraw. Tylna elewacja gładko tynkowana, z ryzalitem w trzeciej z 6 osi, wymalowana w kolorach brązu i jasnej zieleni. Na elewacji zamontowane metalowe kominy instalacji grzewczej.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Witryny typu krosnowego, drewniane, bez podziałów i z pojedynczym podziałem pionowym. Drzwi do lokalu jednoskrzydłowe, współczesne. Drzwi wejściowe do budynku wymienione na jednoskrzydłowe, metalowe z ozdobnymi płycinami i guzami oraz obszernym, bezpodziałowym naświetlem. Stolarka okien drewniana, cztero-, a w jednym z okien parteru sześcioskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, niekiedy o zmienionej kolorystyce. W części wymieniona na różnobarwną, zespoloną, plastikową i niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów oraz jednoskrzydłową bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci szczytu, gzymsów, okładziny cokołu, boni, blend, fartuchów, podokienników oraz relikty oryginalnej stolarki okien.
- W trakcie remontu elewacji wskazane zachowanie możliwie dużej powierzchni oryginalnych tynków oraz detalu. Likwidacja zewnętrznych rolet antywłamaniowych, względnie zastąpienie ich roletami podtynkowymi.
- Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki z przywróceniem pierwotnej kolorystyki. wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej. Wymiana drzwi lokalu oraz witryny na dostosowane do stylu budynku, nawiązujące do oryginalnych w oparciu o zachowane materiały ikonograficzne.

ul. Ignacego Paderewskiego 16

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., pocz. XXI w., (wymiana drzwi wejściowych i części stolarki okien), po 2013 r., (remont elewacji z termomodernizacją, zniekształceniem detalu i utratą cech stylowych). W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-zachodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana kubiczna bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, oparta na zbliżonym do kwadratu planie, osadzona na wysokim cokole i zwieńczona wysokim dachem mansardowym, krytym dachówką ceramiczną. Pośrodku załamanej połaci przedniej para nakrytych pulpitowo lukarn, flankowanych dwiema dużymi, dwuosiowymi, zlicowanymi z elewacją facjatami, nakrytymi mansardowo w układzie prostopadłym. W elewacji tylnej szeroki, czteroosiowy ryzalit.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń, po termomodernizacji. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowowschodnia) w przyziemiu sześcio-, wyżej czteroosiowa, po termomodernizacji. Pokryta drobnoziarnistym tynkiem maszynowym i wymalowana w odcieniach różu. Cokół licowany rustykowanymi ciosami kamiennymi. W partii pięter w skrajnych osiach elewacji bliźniacze, płaskie, pozorne wykusze o trzech kondygnacjach, z których ostatnia w formie zlicowanej z fasadą dużej lukarny. Otwór drzwi wejściowych w 3. osi parteru, wydłużony, wąski, zamknięty odcinkowo, bez oprawy. Otwory okienne przyziemia również zamknięte odcinkowo; wyżej prostokątne, różnych form i rozmiarów. W obu wykuszach okna triforyjne, osadzone w ramach każdej osi we wspólnych blendach o odcinkowym narysie. Okna cokołu leżące, bez oprawy. Elewacja tylna pięcioosiowa, tynkowana maszynowo, wymalowana w odcieniach różu. Cokół i dolna część przyziemia wyłożone płytkami ceramicznymi, imitującymi czerwoną cegłę klinkierową. Trzy środkowe osie wysunięte masywnym ryzalitem. Otwory okienne bocznych osi szersze od pozostałych.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na aluminiowe, jednoskrzydłowe, z obszernym naświetlem. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, dwu-, cztero-, i sześcioskrzydłowa o drobnych podziałach kwaterowych górnych skrzydeł. W większej części wymieniona na zespoloną plastikową o różnej liczbie skrzydeł, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zwartej zabudowy.
- Zalecana zmiana kolorystyki elewacji na nawiązującą do oryginalnej.
- Postulowana wymiana stolarki drzwi na drewnianą oraz wymiana części współczesnej stolarki o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do historycznych wzorów.

ul. Ignacego Paderewskiego 17

Budynek wpisany do rejestru zabytków, decyzja nr A/788 z 25.05.2006.

Budynek szkoły, mur., architekt miejski Otto Rogge, autor plastyki figuralnej: Dubois. 1927-1928 r., pocz. XXI w. (remont elewacji ze zmianą kolorystyki, remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, wolnostojący, usytuowany w południowo-wschodniej pierzei pl. Powstańców Warszawy, którego kompozycję zamyka. Ulokowany w przedniej części nieregularnej parceli, zamkniętej pomiędzy ul. Stanisława Kubeckiego oraz ul. Jana Pietrusińskiego. Nieznacznie cofnięty względem linii zabudowy. Na południe od budynku obszerny dziedziniec tylny (obecnie boisko sportowe i parking).

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana monumentalna, dwuelementowa bryła budynku, złożona z osadzonych na cokole trójkondygnacyjnego korpusu i dwukondygnacyjnego skrzydła tylnego (południowo-wschodniego), zestawionych pod lekko ostrym kątem. Korpus zwieńczony wysokim dachem czterospadowym z sygnaturką (belwederem) na kalenicy oraz parą ozdobnych kominów, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową sześć lukarn domkowych, między którymi szeroka, leżąca, wieloosiowa, zlicowana z elewacją facjata, nakryta pulpitowo i zwieńczona ażurowym ceramicznym grzebieniem o ekspresyjnej formie, flankowanym w narożach przez dwie siedzące figury dzieci. W elewacji tylnej szereg lukarn domkowych, rozdzielonych leżącą facjatą mniejszych niż frontowa rozmiarów. Od południa do szczytowej ściany skrzydła dostawiony niski pawilon, zwieńczony zespołem trzech dachów dwuspadowych w układzie prostopadłym. Obszerny dziedziniec tylny z trzech stron otoczony murem oporowo-ogrodzeniowym.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonane nowe obróbki blacharskie i system rynien.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte szlachetnym tynkiem strukturalnym, wymalowanym na kolor jasnozielony; detal ceramiczny, z piaskowca oraz wykonany w tynki i malowany na biało. Cokół w dolnej części licowany rustykowanymi ciosami piaskowca, wyżej tynkowany, z odsadzką. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu wyładowany gzyms koronujący. Elewacja główna (północno-zachodnia) dwudziestoczteroosiowa, symetryczna, zakomponowana horyzontalnie. Dwanaście środkowych osi wyróżnionych przecinającą gzyms wieńczący ww. facjatą dachu. Facjata zwieńczona odgiętym gzymsem ceramicznym z ekspresjonistycznym ornamentem oraz wspomnianym grzebieniem. W osiach 21. i 22. w partii cokołowej bliźniacze otwory drzwi wejściowych, ujęte w podwójny portal z piaskowca, wsparty na boniowanych filarach i zwieńczony masywnym nadprożem. W polach boni dekoracja reliefowa. Każda z osi elewacji ujęta trójkondygnacyjną, półkoliście zamkniętą blendą w profilowanej opasce. Osie 6. i 7. oraz 18. i 19. rozsunięte, z umieszczonymi na konsolach na wysokości 2. piętra stylizowanymi, ceramicznymi figurami o smukłych proporcjach, przedstawiającymi odpowiednio dziewczynkę oraz chłopca w antykizujących szatach. Otwory okienne prostokątne, a w górnej kondygnacji zamknięte półkoliście. Fartuchy podokienne w 12 środkowych osiach dwuścienne, załamane wzdłuż pionowej osi, w pozostałych gładkie. Okna facjaty prostokątne, zamknięte między wąskimi gzymsami. Okna cokołu kwadratowe, bez oprawy. Boczne elewacje korpusu z przecinającymi gzyms wieńczący wieżowymi ryzalitami klatek schodowych o odcinkowym narysie, zwieńczonymi dachami półstożkowymi, krytymi blachą.

W każdym z ryzalitów obszerne, wysokie, maswerkowe okno o regularnym podziale kwaterowym. W elewacji północno-wschodniej otwór wejścia bocznego, ujęty w piaskowcowy portal z bogatą dekoracją reliefową o motywach związanych z różnorodnymi zawodami. Po obu stronach ryzalitu po trzy arkadowe blendy jak w fasadzie, przy czym trzy ostatnie ślepe, pozbawione okien. Elewacja tylna zakomponowana podobnie jak fasada, pozbawiona ceramicznego detalu. W partii cokołowej kilka otworów wejściowych opatrzonych gzymsowymi nadprożami na konsolkach. Elewacje skrzydła: północno-wschodnia (od strony ulicy) i południowo-zachodnia (tylna) odpowiednio siedmio- i ośmioosiowe, rytmizowane smukłymi, dwukondygnacyjnymi blendami. W drugiej i przedostatniej osi w partii piętra płytkie balkony o ażurowych, metalowych balustradach. Otwory drzwi balkonowych z dekoracją stiukową w supraportach. Okna 1. kondygnacji prostokątne, mocno wydłużone. Otaczający dziedziniec mur oporowo-ogrodzeniowy wykonany z rustykowanych ciosów kamiennych i z uwagi na ukształtowanie terenu osiągający w części południowo-wschodniej wysokość ok. 3 m. Zwieńczony płytowym okapem z tego samego materiału. W koronie muru wystawione współczesne ogrodzenie z siatki metalowej, rozpiętej we wschodnim odcinku na nieznacznie cofniętych, murowanych słupach, a w odcinku zachodnim na wąskich słupkach metalowych. W południowo-zachodnim narożniku dostawiony po wewnętrznej stronie muru niewielki, parterowy pawilon na planie kwadratu, zwieńczony dachem namiotowym, krytym dachówką ceramiczną. Elewacje tynkowane, w zwieńczeniu wyładowany gzyms koronujący. Elewacje częściowo przekształcone; od południowego zachodu trzy blendy arkadowe w środkowej części elewacji. Pokrycie dachu wymienione w ostatnich latach.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Główne drzwi wejściowe drewniane, dwuskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego z dekoracją snycerską, w dolnej części obite blachą – po renowacji. Pozostałe drzwi wejściowe drewniane, jedno- i dwuskrzydłowe, ramowo-deskowe, niekiedy z wąskim naświetlem lub oszkleniem w górnej partii skrzydła. Stolarka okienna drewniana, w większości typu skrzynkowego z nieruchomym ślemieniem, o zróżnicowanej liczbie skrzydeł i drobnych podziałach kwaterowych. Okna klatek schodowych krosnowe, o krzyżowym układzie szprosów.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kominy, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny cokołu, gzymsów, portali, plastyki figuralnej, grzebienia facjaty dachu, opasek i fartuchów okien oraz oryginalnej stolarki okien i drzwi wejściowych, a także mur oporowo-ogrodzeniowy dziedzińca i niewielki pawilon w jego południowo-zachodnim narożniku.
— Postulowana renowacja nieodnowionej oryginalnej stolarki drzwi i okien. W przypadku wymiany stolarki okiennej konieczne zastosowanie wyłącznie stolarki drewnianej, wzorowanej na oryginalnej.
— Wszelkie prace remontowe wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków.

ul. Ignacego Paderewskiego 18

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi wejściowych i części stolarki okien). Historyzm z elementami neo-

klasycyzmu i secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-zachodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na zbliżonym do kwadratu planie, osadzonego na cokole i zwieńczonego wysokim dachem mansardowym, krytym dachówką ceramiczną. W dolnej części załamanej połaci nad elewacją frontową para krytych pulpitowo lukarn, pomiędzy którymi duża, dwuosiowa, zlicowana z elewacją facjata, zwieńczona trójkątnym szczytem ze spływami.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne zawilgocone, zwłaszcza w dolnej części. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, południowowschodnia, sześcioosiowa, pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem"). Osie zebrane w pary. Cokół z odsadzką, licowany czerwoną cegłą klinkierową. Przyziemie wydzielone szerokim gzymsem. W zwieńczeniu gzyms koronujący, przerwany w partii szczytu facjaty dachu. Szczyt podzielony w połowie wysokości wąskim gzymsem, przerwanym przez otwory okien. Otwór drzwi wejściowych budynku w 3. osi parteru, prostokątny, wydłużony, osadzony we wgłębnej opasce i opatrzony prostym naczółkiem na konsolach. Ponad nim owalne, leżące naświetle, również we wgłębnej opasce. Otwory okienne budynku prostokątne, o zróżnicowanych proporcjach, rozmieszczone regularnie i oprawione analogicznie. Okna facjaty dachu mniejszych rozmiarów, wraz ze znajdującymi się poniżej nich oknami 2. piętra umieszczone w wydłużonych, zamkniętych półkoliście blendach. W górnej partii szczytu facjaty mały, owalny okulus. Okna bocznych lukarn biforyjne. Otwory okienne cokołu prostokątne, leżące, bez oprawy. Tylna elewacja budynku tynkowana gładko, bez dekoracji. W obu elewacjach widoczne zawilgocenia i ubytki tynku.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na metalowe, jednoskrzydłowe, oszklone w górnej części skrzydła i opatrzone kratą, nawiązujące do stylu budynku. Stolarka naświetla wymieniona na metalową. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, czteroskrzydłowa o drobnych podziałach kwaterowych górnych skrzydeł. W części wymieniona na zespoloną plastikową, dwu- i czteroskrzydłową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, szczytu, naczółka drzwi wejściowych oraz relikty oryginalnej stolarki okien.
- Konieczny remont elewacji z uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku.
- Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na wzorowaną na oryginalnej.

ul. Ignacego Paderewskiego 19

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., 2. poł. XX w. (wymiana tynku w szczycie fasady), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki okien). Historyzm z elementami neorenesansu i secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany peryferyjnie w zwartym ciągu zabudowy południowo-wschodniej pierzei ulicy. Od północnego wschodu zwarty z budynkiem sąsiednim.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego wysokim dachem dwuspadowym z wydatnym okapem i załamaną połacią od strony ulicy, krytym dachówką ceramiczną. W dolnej części załamanej połaci kolejno od północy: lukarna domkowa, kryta dwuspadowo i zwieńczona trójkątnym szczytem w formie tympanonu, jednoosiowa lukarna kryta pulpitowo oraz duża, trójosiowa facjata, zlicowana z elewacją frontową, również kryta dwuspadowo i przesłonięta wysokim szczytem trójkątnym ze sterczyną i pojedynczym, asymetrycznym spływem esowatym.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne znacznie zawilgocone. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, siedmioosiowa, zakomponowana asymetrycznie. Cokół z odsadzką, przyziemie pokryte pasami boni i oddzielone gzymsem. Piętra nierozdzielone, tynkowane gładko. Otwór drzwi wejściowych budynku w środkowej osi parteru, prostokątny, wydłużony i oprawny w skromny portal z geometryczną dekoracją reliefową i profilowanym, prostym naczółkiem – niezachowany w dolnej części. Otwory okienne prostokątne, o zróżnicowanych proporcjach, rozmieszczone nieregularnie. W przyziemiu z nadprożem z klińców, w partii pięter umieszczone w płytkich blendach w obrębie osi i ujęte w proste bądź uszakowe opaski z profilowanymi podokiennikami i geometrycznymi fartuchami. W dwóch pierwszych osiach strefy pięter wąskie triforia. Okna dużej, trójosiowej facjaty dachu bez oprawy, osadzone na wspólnym gzymsowym podokienniku. Boczna elewacja południowo-zachodnia ślepa, tynkowana gładko. Elewacja tylna również gładko tynkowana, z nakrytym pulpitowo ryzalitem w części środkowej. We wszystkich elewacjach widoczne ubytki tynku, miejscowo ze śladami niefachowych napraw.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne drewniane, konstrukcji ramowo-płycinowej, dwuskrzydłowe, oszklone w górnej części skrzydeł, z obszernym naświetlem o pionowych podziałach. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem i drobnymi podziałami kwaterowymi górnych skrzydeł. W części wymieniona na zespoloną plastikową, dwu- i czteroskrzydłową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów i jednoskrzydłową bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny i facjaty, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci szczytów, gzymsów, boni, blend, fartuchów, portalu drzwi wejściowych oraz stolarka drzwi i relikty oryginalnej stolarki okien.

— Konieczny remont elewacji z uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku.
— Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej.

ul. Ignacego Paderewskiego 20

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur.-szach., ok. 1915 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi wejściowych i części stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu i budownictwa wiejskiego. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-zachodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na zbliżonym do kwadratu planie, osadzonego na cokole i zwieńczonego wysokim dachem mansardowym z wydatnym okapem, krytym dachówką ceramiczną. W dolnej części załamanej połaci nad elewacją frontową para krytych pulpitowo lukarn, pomiędzy którymi duża, dwuosiowa, zlicowana z elewacją facjata, nakryta dwuspadowo i zwieńczona trójkątnym szczytem, odeskowanym w układzie pionowym.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne zawilgocone, zwłaszcza w dolnej części. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, południowowschodnia, sześcioosiowa, w partii dwóch niższych kondygnacji pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem") i farną barwy zgaszonej zieleni. Górne piętro i facjata zrealizowane w wypełnionej cegłą konstrukcji ryglowej, o polach również tynkowanych strukturalnie. Osie okienne zebrane w pary, przy czym środkowa nieznacznie rozsunięta względem pozostałych. Cokół z odsadzką, licowany czerwoną cegłą klinkierową. Przyziemie wydzielone szerokim gzymsem. Otwór drzwi wejściowych budynku w 1. osi parteru, prostokątny, i opatrzony szerokim, prostym naczółkiem. Ponad nim naświetle o wykroju okna termalnego, bez oprawy. Otwory okienne budynku prostokątne, o zróżnicowanych proporcjach, bez oprawy. W partii bocznych osi pięter i lukarn dachu biforyjne. Okna cokołu prostokątne, leżące, bez oprawy. Tylna elewacja budynku tynkowana gładko, bez dekoracji, z zamocowanymi wtórnie metalowymi kominami instalacji grzewczej. W obu elewacjach widoczne zawilgocenia i ubytki tynku, niekiedy ze śladami niefachowych napraw.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne drewniane, konstrukcji ramowo-płycinowej, z obszernym naświetlem. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem. W części wymieniona na zespoloną plastikową, dwu- i czteroskrzydłową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, szczytu, konstrukcji ryglowej, naczółka drzwi wejściowych oraz stolarka drzwi wejściowych i relikty oryginalnej stolarki okien.

— Konieczny remont elewacji z uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku.
— Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na wzorowaną na oryginalnej.

ul. Ignacego Paderewskiego 21

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1915 r., 2. poł. XX w. (remont elewacji), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana wrót bramy, stolarki witryny, drzwi do lokalu na parterze i części stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-wschodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Bardzo dobry.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego wysokim dachem dwuspadowym z wydatnym okapem i załamaną połacią od strony ulicy, krytym dachówką ceramiczną. W dolnej części załamanej połaci trzy lukarny, kryte pulpitowo. Pośrodku duża, czteroosiowa facjata, również kryta dwuspadowo i przesłonięta wysokim, trójkątnym szczytem w formie tympanonu.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Dolna część ścian nośnych zawilgocona. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, o ośmiu osiach zebranych w pary, rozdzielone osiami pojedynczymi. Pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem"). Cokół z odsadzką, przyziemie pokryte pasami boni i oddzielone gzymsem. Piętra nierozdzielone. W ostatniej osi parteru obszerny, prostokątny otwór przejazdu bramnego, bez oprawy. W pierwszych dwóch osiach cofnięty względem lica i poprzedzony wysokimi schodami otwór drzwi wejściowych i sąsiadująca z nim bezpośrednio witryna do lokalu handlowego, o wtórnie zmienionych proporcjach – również bez oprawy. Okolice drzwi do lokalu wyłożone plastikową boazerią typu siding, schody licowane płytkami ceramicznymi. Otwory okienne budynku prostokątne, o zróżnicowanych proporcjach, poza przyziemiem rozmieszczone regularnie. W partii pięter z profilowanymi podokiennikami, umieszczone w płytkich blendach w obrębie każdej z osi i opatrzone płycinami fartuchów z dekoracją geometryczną. Blendy wyróżnione farbą elewacyjną o barwie zbliżonej do różu. Okna dużej facjaty dachu osadzone na wspólnym, gzymsowym podokienniku i rozdzielone delikatnie zaznaczonymi w tynku, stylizowanymi pilastrami. W polu tympanonu owalnego kształtu okulus w opasce z przewiązkami. Tylna elewacja gładko tynkowana, podwójnie zryzalitowana, bez dekoracji. W obu elewacjach widoczne ubytki tynku, przy czym w elewacji tylnej z licznymi śladami niefachowych napraw.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Wrota przejazdu bramnego współczesne, metalowe, dwuskrzydłowe z obszernym naświetlem. Witryna i drzwi lokalu wymienione na plastikowe, przy czym witryna bez zachowania proporcji otworu. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem i drobnymi podziałami kwaterowymi górnych skrzydeł. W części wymieniona na ze-

spoloną plastikową, dwu- i czteroskrzydłową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów i jednoskrzydłową bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny i facjata, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci szczytu, gzymsu, boni, blend, fartuchów, podokienników oraz relikty oryginalnej stolarki okien.
- Konieczny remont elewacji z uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku. Bezwzględna likwidacja okładziny typu siding i ujednolicenie zmienionego fragmentu z pozostałą częścią elewacji.
- Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej. Wymiana drzwi lokalu oraz witryny na dostosowane do stylu budynku, nawiązujące do oryginalnych w oparciu o zachowane materiały ikonograficzne.

ul. Ignacego Paderewskiego 22

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, generalny remont elewacji, wymiana części stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-zachodniej pierzei ulicy. Od południowego zachodu zwarty z budynkiem sąsiednim, od północnego wschodu dostawione niskie pawilony garaży.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na zbliżonym do kwadratu planie, osadzonego na cokole i zwieńczonego wysokim dachem mansardowym, krytym dachówką ceramiczną. W dolnej części załamanej połaci nad elewacją frontową dwie, kryte pulpitowo lukarny, pomiędzy którymi para dużych, jednoosiowych, bliźniaczych facjat, stykających się ze sobą i nakrytych wysokimi dachami dwuspadowymi w układzie prostopadłym.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne miejscowo spięte stalowymi ściągami (śrubami rzymskimi). Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, południowo-wschodnia, sześcioosiowa. Cokół licowany rustykowanymi, regularnymi ciosami kamiennymi. Przyziemie pokryte pasami boni, oddzielone gzymsem. Piętra gładko tynkowane, rytmizowane pilastrami w wielkim porządku, rozdzielającymi pary osi i dźwigającymi uproszczony gzyms koronujący. Otwór drzwi wejściowych budynku w 3. osi parteru, prostokątny i oprawny jedynie w górnej części, gdzie rodzaj kanelowanych pilastrów, wspierających prosty, mocno wysunięty naczółek. Ponad naczółkiem naświetle o wykroju okna termalnego, bez oprawy. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie, również bez oprawy. Między oknami 2. i 3. kondygnacji poziome, prostokątne, wgłębne płyciny. Okna bocznych lukarn dachu biforyjne. W szczytach obu środkowych facjat małe, owalne okulusy. Okna cokołu prostokątne, leżące, bez oprawy. Elewacje tylna i boczna północno-wschodnia poddane termomodernizacji. Elewacja

tylna w środkowej części zryzalitowana; cokół licowany płytkami ceramicznymi, imitującymi kamienne ciosy.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne drewniane, konstrukcji ramowo-płycinowej, jednoskrzydłowe, z dekoracją snycerską, oszklone w górnej części skrzydła. Stolarka naświetla krosnowa, o promienistym układzie szprosów. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem. W części wymieniona na zespoloną plastikową, dwu- i czteroskrzydłową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów i jednoskrzydłową bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny cokołu, gzymsów, boni, pilastrów oprawy drzwi wejściowych oraz stolarka drzwi wejściowych i relikty oryginalnej stolarki okien.
- Konieczny remont elewacji z uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku.
- Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na wzorowaną na oryginalnej.

ul. Ignacego Paderewskiego 23

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1915 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia oraz szczytu facjaty w połaci frontowej, przekształcenie części strefy cokołowej, wymiana wrót bramy, stolarki witryny i drzwi do lokalu w suterenie oraz części stolarki okien). Historyzm z elementami neobaroku i secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-wschodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego wysokim dachem dwuspadowym z wydatnym okapem i załamanymi połaciami od strony ulicy oraz podwórza, krytym dachówką ceramiczną oraz papą bitumiczną. W dolnej części załamanej połaci nad elewacją frontową dwa szeregi po 3 lukarny, nakryte dwuspadowo. Pośrodku duża, dwuosiowa facjata o leżącej formie, zwieńczona wydatnym gzymsem koronującym, na którym ustawiony fantazyjny szczyt ze spływami.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne znacznie zawilgocone, spięte stalowymi ściągami (śrubami rzymskimi). Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, ośmioosiowa, przy czym dwie środkowe osie szersze od pozostałych. Wysoki cokół z odsadzką w północnej części przekształcony. Przyziemie pokryte pasami boni i oddzielone gzymsem. Piętra nierozdzielone, tynkowane gładko. W środkowej części elewacji dwuosiowy pozorny wykusz o trzech kondygnacjach, z których ostatnia w roli wspomnianej facjaty dachu. W ostatniej osi parteru obszerny, prostokątny otwór przejazdu bramnego, bez oprawy. W pierwszych dwóch osiach w strefie cokołowej

otwór drzwi wejściowych do lokalu w suterenie i sąsiadująca z nim bezpośrednio witryna, opatrzone metalowej konstrukcji kratami oraz zewnętrznymi roletami antywłamaniowymi. Otwory okienne budynku prostokątne, o zróżnicowanych proporcjach i rozmiarach, rozmieszczone regularnie, z podokiennikami, bez oprawy. Okna dwóch środkowych osi elewacji większych rozmiarów, o proporcjach zbliżonych do kwadratu. Między oknami górnego piętra nieduże, prostokątne plakiety, kształtowane w tynku. Okna dużej facjaty dachu osadzone na profilowanym podokiennym gzymsie. W polu szczytu owalnego kształtu okulus i trzy niewielkie, prostokątne okna poddasza. Okna cokołu prostokątne, leżące. Tylna elewacja budynku gładko tynkowana, podwójnie zryzalitowana, bez dekoracji. W obu elewacjach widoczne znaczne ubytki tynku, przy czym w elewacji tylnej z licznymi śladami niefachowych napraw.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Wrota przejazdu bramnego współczesne, w formie metalowej kraty, dwuskrzydłowe. Witryna i drzwi lokalu wymienione na plastikowe. Stolarka okien drewniana, cztero- i sześcioskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem. W części wymieniona na zespoloną plastikową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów oraz jednoskrzydłową bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny i facjata, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci szczytu, gzymsów, boni, plakiet, podokienników oraz oryginalnej stolarki okien.
— Konieczny generalny remont elewacji z uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku. Ujednolicenie zmienionego fragmentu cokołu w sąsiedztwie lokalu handlowego z pozostałą częścią elewacji frontowej.
— Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej. Wymiana drzwi lokalu oraz witryny na dostosowane do stylu budynku oraz rezygnacja z zewnętrznych rolet antywłamaniowych, względnie zastąpienie ich roletami podtynkowymi.

ul. Ignacego Paderewskiego 25

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia oraz generalny remont elewacji, wymiana części stolarki okien). Historyzm z elementami neobaroku i secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-wschodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Bardzo dobry.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego wysokim dachem dwuspadowym z wydatnym okapem i załamanymi połaciami od strony ulicy oraz podwórza, krytym dachówką ceramiczną oraz papą bitumiczną. W dolnej części załamanej połaci nad elewacją frontową dwie dwuosiowe lukarny, kryte pulpitowo. Pośrodku duża, czteroosiowa facjata, kryta dwuspadowo i zwieńczona wysokim, trójkątnym szczytem w formie tympanonu.

— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, o ośmiu osiach zebranych w pary, rozdzielone osiami pojedynczymi. Pokryta strukturalnym tynkiem maszynowym. Cokół wtórnie licowany płytkami ceramicznymi, imitującymi czerwoną cegłę klinkierową, przyziemie pokryte pasami boni i oddzielone gzymsem. Piętra nierozdzielone. Otwór drzwi wejściowych do budynku w 5. osi parteru, prostokątny, zwieńczony gierowanym, segmentowym naczółkiem na konsolach, obejmującym również pustą supraportę. Powyżej naczółka owalny, leżący okulus naświetla. Otwory okienne budynku prostokątne, o zróżnicowanych proporcjach, rozmieszczone regularnie. W przyziemiu i w 3. kondygnacji bez oprawy, w partii 1. pietra osadzone naprzemiennie parami lub pojedynczo w płytkich blendach, zamkniętych łukiem odcinkowym bądź półkolistym i osadzone odpowiednio na wspólnych oraz pojedynczych podokiennikach. Poniżej każdego z tak opracowanych otworów ślepa balustrada z wąskich tralek. Okna dużej facjaty dachu w skrajnych osiach ujęte płycinami z dekoracją geometryczną, w środkowych dwóch osadzone w zamkniętej koszowo blendzie, przecinającej dolne zamknięcie wieńczącego facjatę tympanonu. W polu blendy ponad oknami reliefowa aplikacja ze stylizowanym motywem słońca. Okna cokołu prostokątne, leżące, bez oprawy. Tylna elewacja budynku gładko tynkowana, o pierwszej osi cofniętej względem lica, bez dekoracji.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe jednoskrzydłowe, drewniane, typu ramowo-płycinowego, oszklone w górnej części skrzydła, poddane renowacji. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem. W części wymieniona na zespoloną plastikową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów oraz jednoskrzydłową bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny i facjata, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci szczytu, gzymsów, boni, blend, ślepych balustrad, podokienników oraz relikty oryginalnej stolarki okien.
— Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej.

ul. Ignacego Paderewskiego 26

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., 2. poł. XX w. (częściowa wymiana tynków elewacji), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi wejściowych i części stolarki okien). Historyzm z elementami neobaroku. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-zachodniej pierzei ulicy. Od północnego wschodu zwarty z budynkiem sąsiednim, od południowego zachodu przerwa w zabudowie pierzei.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na zbliżonym do trapezu planie, osadzonego na cokole i zwieńczonego wysokim dachem mansardowym, krytym dachówką ceramiczną. W dolnej części załamanej poła-

ci nad elewacją frontową para krytych pulpitowo lukarn, pomiędzy którymi duża, leżąca facjata o trzech osiach, zlicowana z elewacją frontową i nakryta wysokim dachem naczółkowym ze spływami.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne zawilgocone, spięte stalowymi ściągami (śrubami rzymskimi). Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, południowowschodnia, siedmioosiowa. Cokół licowany rustykowanymi, regularnymi ciosami kamiennymi. Przyziemie pierwotnie pokryte pasami boni, obecnie tynkiem strukturalnym („barankiem"). Oddzielone gzymsem. Pary skrajnych osi pięter wyróżnione szerokimi pilastrami w wielkim porządku, dźwigającymi uproszczony gzyms koronujący, przerwany w partii facjaty dachu. Otwór drzwi wejściowych budynku w 5. osi parteru, prostokątny, wydłużony i oprawny we wgłębną opaskę, obejmującą również supraportę. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie, bez oprawy. W skrajnych osiach i lukarnach dachu biforyjne. Okna cokołu prostokątne, leżące, bez oprawy. Elewacja boczna południowo-zachodnia ślepa, tynkowana gładko. Elewacja tylna również gładko tynkowana, zryzalitowana w części środkowej. We wszystkich elewacjach widoczne ubytki tynku, miejscowo ze śladami niefachowych napraw.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na drewniane, konstrukcji ramowo-płycinowej, jednoskrzydłowe, z obszernym naświetlem bez podziałów. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem. W części wymieniona na zespoloną plastikową, dwu- i czteroskrzydłową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów i jednoskrzydłową bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny i facjata, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny cokołu, gzymsów, pilastrów, oprawy drzwi wejściowych oraz relikty oryginalnej stolarki okien.
- Konieczny remont elewacji z uzupełnieniem tynków i przywróceniem boniowana przyziemia, poprzedzony osuszeniem budynku.
- Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej.

ul. Ignacego Paderewskiego 27

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1915 r., 1. poł. XX w. (przekształcenie części przyziemia wokół witryny lokalu usługowego – oblicowanie szkliwioną, czerwoną cegłą klinkierową), 2. poł. XX w. (remont szczytu facjaty w połaci frontowej) pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana drzwi wejściowych do budynku oraz stolarki witryn i drzwi do lokali w przyziemiu, a także części stolarki okien, montaż rolet zewnętrznych). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-wschodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.

- Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta i zwieńczonego dachem dwuspadowym z wydatnym okapem i załamanymi połaciami od strony ulicy oraz podwórza, krytym dachówką ceramiczną oraz papą bitumiczną. W dolnej części załamanej połaci nad elewacją frontową dwie lukarny domkowe, nakryte dwuspadowo i zwieńczone trójkątnymi szczytami. Pomiędzy nimi duży trójkątny tympanon.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem"), ośmioosiowa. Cztery środkowe osie wyróżnione pozornym ryzalitem, w zwieńczeniu którego wspomniany wyżej szczyt. Przyziemie oddzielone profilowanym gzymsem, dwa niższe piętra opilastrowane w wielkim porządku. Pod okapem dachu uproszczony, pusty fryz. Otwór drzwi wejściowych do budynku w 5. osi parteru, prostokątny, osadzony w uskokowo kształtowanych ościeżach. W dwóch pierwszych oraz dwóch ostatnich osiach przyziemia otwór drzwi wejściowych oraz witryna lokalu, opatrzone metalowej konstrukcji zewnętrznymi roletami antywłamaniowymi. Otwory okienne budynku prostokątne. W przyziemiu umieszczone we wgłębnych opaskach, w partii dwóch niższych pięter w obrębie każdej z osi osadzone w płytkich blendach i rozdzielone kwadratowego kształtu płycinami. Okna 3. piętra we wgłębnych opaskach, między którymi prostokątne płyciny, w partii ryzalitu zwielokrotnione. W tympanonie ryzalitu okno termalne, bez oprawy. Tylna elewacja budynku gładko tynkowana, bez dekoracji, z nieznacznie występującym ryzalitem klatki schodowej i obszernymi loggiami. W obu elewacjach widoczne ubytki tynku, przy czym w elewacji tylnej z licznymi śladami niefachowych napraw. Odsłonięty fragment bocznej elewacji północno-wschodniej nietynkowany.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe współczesne, metalowe, półtoraskrzydłowe z naświetlem. Witryna i drzwi lokali wymienione na plastikowe, o ahistorycznej formie. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem. W części wymieniona na zespoloną plastikową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów oraz jednoskrzydłową bezpodziałową. Stolarka okna termalnego w szczycie krosnowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny i facjata, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci szczytu, gzymsów, pilastrów, płycin, okładziny ceramicznej przyziemia oraz oryginalnej stolarki okien.
- Konieczny remont elewacji z uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku. Uzupełnienie uszkodzonych fragmentów okładziny przyziemia w sąsiedztwie lokalu usługowego.
- Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej. Wymiana drzwi lokalu oraz witryn na dostosowane do stylu budynku oraz rezygnacja z zewnętrznych rolet antywłamaniowych, względnie zastąpienie ich roletami podtynkowymi.

ul. Ignacego Paderewskiego 28

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1915 r., pocz. XXI w. (wymiana części stolarki okien), po 2013 r. (remont dachu z wymianą pokrycia, remont elewacji z częściową wymianą tynków i likwidacją witryny w fasadzie, wymiana drzwi wejściowych). Historyzm z elementami neobaroku i neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, na eksponowanej narożnej parceli w północno-zachodniej pierzei ulicy, u jej zbiegu z pl. Wojska Polskiego.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, oparta planie litery „L" i złożona z osadzonego na wysokim cokole trzonu oraz zestawionego z nim pod kątem prostym skrzydła, usytuowanego wzdłuż południowo-zachodniej pierzei pl. Wojska Polskiego. Obiekt zwieńczony zespołem dachów wielopołaciowych z łamanymi połaciami od strony ulicy i wysuniętymi okapami, krytych dachówką ceramiczną i papą bitumiczną. W połaci nad fasadą duża, zlicowana z elewacją trójosiowa facjata, nakryta dwuspadowo w układzie prostopadłym i zwieńczona wysokim szczytem ze spływami. Podobna facjata o dwóch osiach umieszczona asymetrycznie w połaci nad boczną elewacją północno-wschodnią. Po jej zachodniej stronie para lukarn domkowych.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń, po remoncie. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowo-wschodnia) korpusu zakomponowana asymetrycznie, pięcioosiowa o osiach skupionych w jej środkowej i południowej części. Wysoki cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową; wtórnie wyłożony płytkami ceramicznymi imitującymi ten materiał. Parter pokryty pasami boni, oddzielony profilowanym gzymsem. Górne kondygnacje nierozdzielone, tynkowane gładko. Pośrodku elewacji obejmujący trzy osie pozorny wykusz, ujęty szerokimi lizenami, o ostatniej kondygnacji w roli dużej facjaty dachu. Pod okapem dachu pas pustego fryzu. Otwór drzwi wejściowych w 3. osi parteru, prostokątny, bez oprawy, opatrzony profilowanym, falistym naczółkiem. Powyżej otwór architektonicznego naświetla w formie owalnego, leżącego okulusa. Otwory okienne elewacji prostokątne, bez oprawy. W przyziemiu zaopatrzone w metalowe kraty. Okna poszczególnych kondygnacji wykuszu rozdzielone szerokimi, leżącymi płycinami. Pod oknami 2. piętra w pierwszej parze osi niewielkie, wgłębne, kwadratowe plakiety. Okna cokołu kształtem zbliżone do kwadratu. Boczna elewacja północno-wschodnia asymetryczna, pięcioosiowa. Przyziemie pokryte pasami boni jak w fasadzie i oddzielone szerokim gzymsem. Piętra nierozdzielone. Dwie pierwsze osie osie ujęte szerokimi lizenami w czterokondygnacyjny, pozorny wykusz o najwyższej kondygnacji w roli facjaty dachu. W strefie cokołowej obszerna witryna na szerokość dwóch osi, z otworem wejściowym do lokalu handlowego, opatrzona metalową roletą antywłamaniową. W osi 3. otwór wejściowy do pomieszczenia w suterenie. W sąsiedniej osi parteru otwór drzwiowy, pierwotnie poprzedzony wysokimi, jednobiegowymi schodami – obecnie rozebranymi. Otwory okienne prostokątne, bez oprawy. W przyziemiu z kratami ze stalowych prętów. W ostatnich trzech osiach w partii 1. i 2. piętra osadzone we wspólnej, płytkiej blendzie. Elewacje tylne tynkowane gładko, bez dekoracji.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe do budynku współczesne, dwuskrzydłowe, drewniane, konstrukcji ramowo-płycinowej. Stolarka

okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, niemal w całości wymieniona na zespoloną plastikową, o różnych typach podziałów, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, a także bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, szczyty, kompozycja elewacji, wykusz, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci boni, gzymsów, lizen, plakiet podokiennych i naczółka nad drzwiami wejściowymi.
- Wskazane usunięcie współczesnej okładziny cokołu, oczyszczenie i wyeksponowanie oryginalnej.
- Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na stolarkę barwy białej, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Ignacego Paderewskiego 29

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1930 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi części stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu, funkcjonalizmu oraz ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-wschodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trzy- i czterokondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie zbliżonego do kwadratu prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem wielopołaciowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci od strony ulicy pojedyncza, asymetrycznie umieszczona lukarna domkowa, kryta dwuspadowo.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne zawilgocone, zwłaszcza w dolnej części. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja frontowa (północno-zachodnia) trójosiowa, zakomponowana asymetrycznie jako kontynuacja elewacji sąsiednich budynków: narożnego przy ul. Aleksandra Fredry 15 (pierwsza oś) oraz nr 27 przy tej samej ulicy (dwie pozostałe osie). Złożona z dwóch części, odmiennie opracowanych i zachowujących zasadnicze elementy wystroju oraz podziały fasad wymienionych obiektów. Jednoosiowa część północna o trzech nierozdzielonych kondygnacjach, pokryta tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie. Cokół licowany rustykowanymi ciosami piaskowca. Otwory okienne prostokątne, w wąskich tynkowych opaskach, podkreślonych białą farbą elewacyjną. W dwuosiowej, czterokondygnacyjnej części południowej cokół niższy, licowany czerwoną cegłą klinkierową. Przyziemie oddzielone masywnym gzymsem, w zwieńczeniu pas pustego fryzu pod okapem dachu. W 1. osi rodzaj pozornego wykuszu klatki schodowej, obejmującego 2. i 3. kondygnację, ujętego w pilastry i zwieńczonego rodzajem dwuramiennego, łamanego, otwartego w dolnej części naczółka. Otwór wejściowy w 1. osi, poniżej wykuszu, prostokątny, bez oprawy. Otwory okienne prostokątnego kształtu, o zróżnicowanych proporcjach i rozmieszczone na różnych wysokościach. W 2. osi poza ostatnim piętrem oprawne w gładkie opaski (w

przyziemiu – z kluczem), podkreślone farbą elewacyjną barwy białej. Poniżej naczółka wykuszu 1. osi niewielkie okno termalne. Tylna elewacja budynku trójosiowa, tynkowana gładko, bez dekoracji. W środkowej osi loggie, wtórnie podzielone i zabudowane z pozostawieniem otworów okiennych różnych form i rozmiarów. W obu elewacjach budynku widoczne miejscowe ubytki tynków, niekiedy ze śladami niefachowych napraw.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, metalowej konstrukcji, oszklone w górnej części skrzydła. Stolarka okien drewniana, dwuskrzydłowa, sześciopolowa, typu ościeżnicowego. W większości wymieniona na zespoloną plastikową dwuskrzydłową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej oraz jednoskrzydłową bezpodziałową. Stolarka okna termalnego krosnowa, o promienistym układzie szprosów.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia w postaci zróżnicowanej faktury i kolorystyki tynków oraz detalu w formie gzymsów, opasek okien, pilastrów, naczółka, a także oryginalna stolarka drzwi wejściowych oraz relikty oryginalnej stolarki okien.
— Sugerowany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i ujednoliceniem rozmiaru oraz formy otworów okiennych elewacji tylnej.
— Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej – w szczególności stolarki nieodpowiadającej pierwotnym rozmiarom otworów. Ujednolicenie stolarki tylnej elewacji.

Ul. Jana Pietrusińskiego

Dawne nazwy ulicy: *Schillstrasse,* Józefa Chłopickiego

Krótka i stroma ulica o łagodnie łukowatym przebiegu z północnego zachodu na południowy wschód, znajdująca się w środkowej części osiedla. Łączy ul. Ignacego Paderewskiego z ul. Józefa Piłsudskiego. Zabudowę południowo-zachodniej pierzei utworzył zwarty ciąg budynków, z których jako pierwsza - powstała narożna kamienica nr 35 przy ul. Józefa Piłsudskiego.
Pierzeja północno-wschodnia pozostawała niezagospodarowana do 2. poł. lat 20., to jest do czasu wzniesienia na znajdującym się w tym miejscu placu reprezentacyjnego gmachu szkoły średniej (ul. Ignacego Paderewskiego 17). Zamknięcie wymienionej pierzei od południa stanowił zrealizowany w tym samym czasie monumentalny budynek mieszkalny w stylu ekspresjonizmu, o elewacjach licowanych ciemną cegłą klinkierową (ul. Józefa Piłsudskiego 37-41). Linię zabudowy wyznaczyło rozciągające się pomiędzy tymi budynkami ogrodzenie, oparte na kamiennym cokole.
W ostatniej ćw. XX w. z powodu technicznego zużycia wyburzono narożną kamienicę (ul. Ignacego Paderewskiego 15). Budynki nr 1 i 2 poddano remontowi elewacji z uproszczeniem i zniekształceniem wystroju, przy czym temu drugiemu nadano agresywną kolorystykę. W ostatnich latach remontowano również elewacje budynku szkoły, jednak przy zachowaniu reguł konserwatorskich. Na miejscu wyburzonej kamienicy narożnej w 2017 r. zrealizowany został nowy budynek o współczesnej formie. Brukowana nawierzchnia ulicy zachowała się w dobrym stanie i wymaga jedynie niewielkich uzupełnień.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dobry.
- Zachowany historyczny przebieg ulicy i jej historyczna zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania przebieg ulicy i jej zabudowa.
- Do zachowani bruk.

ul. Jana Pietrusińskiego 1

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1920 r., pocz. XXI w. (remont elewacji z termomodernizacją, zniekształceniem detalu i pozbawieniem budynku większości cech stylowych, remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana niemal całej stolarki okien). W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-zachodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym z wysuniętym okapem oraz lukarnami różnych form i rozmiarów, krytym dachówką ceramiczną.

— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północno-wschodnia) czteroosiowa, po termomodernizacji. Pokryta drobnoziarnistym tynkiem maszynowym i wymalowana na kolor jasnozielony, z detalem barwy żółtej. Cokół i przyziemie wtórnie licowane płytkami ceramicznymi barwy brązowej, imitującymi cegłę klinkierową. Piętra nierozdzielone. W ostatniej osi przyziemia obszerny, prostokątny otwór przejazdu bramnego, bez oprawy, opatrzony współczesną kratą z metalowych prętów. Otwór drzwi wejściowych budynku między oknami 2. i 3. osi parteru. Oprawny w rozbudowany, uskokowy portal z cegły klinkierowej z kluczem i gzymsowym nadprożem, wymalowany wtórnie na kolor jasnozielony. Powyżej oparty na nadprożu niewielki otwór architektonicznego naświetla o kształcie okna termalnego, bez oprawy. Otwory okienne budynku prostokątne, pozbawione opraw; część opatrzona malowanymi fartuchami. Okna cokołu leżące, poprzedzone studzienkami doświetlającymi w ceglanym obmurowaniu. Tylna elewacja pięcioosiowa; w 2. i 4. osi w kondygnacjach pięter mocno wysunięte balkony o pełnych balustradach. Cokół licowany płytami ceramicznymi jak w fasadzie.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne drewniane, typu ramowo-płycinowego, oszklone w środkowej części skrzydła. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, niemal w całości wymieniona na plastikową zespoloną, bezpodziałową i z podziałami ahistorycznymi.

Zalecenia konserwatorskie:

— Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zwartej zabudowy.
— Zalecana zmiana kolorystyki elewacji na nawiązującą do pierwotnej oraz oczyszczenie i wyeksponowanie portalu drzwi wejściowych.
— Postulowana konserwacja stolarki drzwi wejściowych oraz ujednolicenie stolarki okien poprzez zastąpienie stolarki bezpodziałowej i z podziałami ahistorycznymi stolarką nawiązującą do oryginalnej.

ul. Jana Pietrusińskiego 2

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., 2. poł. XX w. (remont elewacji z wymianą tynków, częściowym oblicowaniem mozaiką szklaną, zniekształceniem detalu i częściową utratą cech stylowych), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi wejściowych i niemal całej stolarki okien). W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowo-zachodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Zły.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego wysokim dachem wielopołaciowym z załamanymi połaciami nad elewacją frontową i tylną, krytymi dachówką ceramiczną. W połaci przedniej para krytych pulpitowo lukarn, między którymi duża,

trójosiowa facjata, nakryta wysokim dachem mansardowym w układzie prostopadłym i zwieńczona trójkątnym tympanonem.

- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne zawilgocone w dolnej części. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, pięcioosiowa. Wysoki cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową, oddzielony uskokowym gzymsem. Przyziemie wtórnie wyłożone mozaiką szklaną barwy szaroniebieskiej, oddzielone profilowanym gzymsem. Górne kondygnacje nierozdzielone, pokryte tynkiem strukturalnym („barankiem"). W zwieńczeniu gzyms koronujący. Trzy środkowe osie wysunięte przed lico pozornym ryzalitem, opiętym powyżej przyziemia szerokimi, licowanymi szklaną mozaiką lizenami. Otwór drzwi wejściowych w środkowej osi, wydłużony, zamknięty odcinkowo, bez oprawy. Otwory okienne głównie prostokątne, o zróżnicowanych proporcjach i rozmiarach. W skrajnych osiach w partii pięter oraz lukarnach dachu biforyjne. Okna cokołu zamknięte odcinkowo, poprzedzone studzienkami doświetlającymi. Tylna elewacja sześcioosiowa, wysunięta w środkowej części masywnym, czteroosiowym ryzalitem. Pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem"); cokół licowany mozaiką szklaną. W części północnej zamontowane metalowej konstrukcji kominy instalacji grzewczej. W obu elewacjach budynku widoczne zawilgocenie i ubytki tynków, zwłaszcza w przyziemiu.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na aluminiowe, półtoraskrzydłowe, z obszernym naświetlem. Stolarka okien drewniana, cztero- i sześcioskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem. Niemal w całości wymieniona na plastikową zespoloną, bezpodziałową i z podziałami ahistorycznymi.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zwartej zabudowy.
- Zalecany remont elewacji z zastąpieniem mozaiki szklanej gładkim tynkiem, poprzedzony osuszeniem budynku.
- Postulowana wymiana drzwi wejściowych na dostosowane do stylu budynku oraz ujednolicenie stolarki okien poprzez zastąpienie stolarki bezpodziałowej i z podziałami ahistorycznymi stolarką nawiązującą do oryginalnej.

Ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego

Dawne nazwy ulicy: *Hermannstrasse, Weinrichstrasse,* Michała Roli-Żymierskiego, Karola Świerczewskiego.

Główna i jednocześnie najstarsza ulica Nowego Miasta, łącząca je z historycznym centrum Wałbrzycha. Przecina osiedle z południowego zachodu na północny wschód, gdzie łączy się z ul. 11 Listopada. Została wytyczona w latach 50. XIX w. i początkowo przecinała niezabudowane podmiejskie pola oraz łąki. W swym dolnym odcinku biegła u stóp położonego na północ masywu Wzgórza Parkowego, wspinając się na wyniesienie terenu. Omijała teren szybu górniczego *Herrmann* położony po jej południowej stronie, u podnóża Niedźwiadków, kierując się w stronę wsi Stary Zdrój. W odróżnieniu od znajdującej się na południe od niej ul. Starej (*Alte Straße*), nosiła potoczną nazwę ul. Nowej (*Neue Straße*), a jej pobocza obsadzone były jarzębinami.
W 1904 r. wraz z przyłączeniem terenu przyszłego osiedla Nowe Miasto zasadniczy, środkowy odcinek ulicy znalazł się w granicach Wałbrzycha. Uregulowana arteria miała stać się osią rozplanowanej przez Josefa H. Stübbena nowej jednostki osadniczej. W połowie długości ulicy wytyczono niewielki, czworoboczny plac (*Herrmanplatz,* obecnie plac Konstytucji 3 Maja), będący w założeniu jednym z węzłowych punktów nowego osiedla. Zabudowa ulicy realizowana była od 1905 r. i miała charakter planowy. Tworzyły ją zwarte ciągi kilkukondygnacyjnych budynków mieszkalnych i mieszkalno-usługowych w typie czynszowych kamienic – początkowo z tylnymi oficynami – utrzymanych w duchu historyzmu z elementami secesji. Były to najwyższe i zarazem najbardziej reprezentacyjne budynki nowego osiedla, mające charakter wielkomiejski. Pierwsze z nich, znajdujące się w pierzei północno-zachodniej między ul. Stanisława Kubeckiego i Stanisława Staszica, oddano do użytku w październiku 1905 r. Budynki przy ww. placu i jego najbliższym sąsiedztwie wznoszono od wiosny następnego roku z inicjatywy spółdzielni mieszkaniowej urzędników (*Beamten-Wohnungsverein Waldenburg*).
Początkowy (dolny) odcinek ulicy oraz końcowy jej fragment, bezpośrednio łączący się z ul. 11 Listopada, włączone zostały w granice miasta później niż część środkowa. Pierwszy z wymienionych inkorporowano wraz z masywem Wzgórza Parkowego w roku 1908. Drugi, północno-wschodni – znajdujący się już na obszarze wsi Stary Zdrój – w 1919 r. Zwarta zabudowa o charakterze pierzejowym rozwijała się w szybkim tempie ku południowemu zachodowi i północnemu wschodowi. W tym drugim przypadku szybko przekroczyła pierwotne granice osiedla, lecz budynki stawiano wyłącznie w pierzei południowo-wschodniej. Działo się tak z uwagi na ukształtowanie terenu – wznoszącego się stromą skarpą po północnej stronie ulicy. Jak wynika z datowanego na rok 1905 planu zagospodarowania tego obszaru, Joseph Stübben przewidywał urządzenie na skarpie niewielkiego parku – otoczonego kwartałami zabudowy, rozmieszczonymi w rejonie obecnych ulic Karola Namysłowskiego, Mikołaja Ogińskiego(i Tadeusza Sygietyńskiego. Do realizacji tej koncepcji nie doszło, powrócono do niej jednak na pocz. lat 30., niwelując częściowo teren i wyznaczając siatkę wymienionych ulic w znanej obecnie postaci. Na eksponowanej parceli u zbiegu ulic Piłsudskiego i Namysłowskiego powstał okazały, dwuklatkowy budynek (nr 77 oraz Namysłowskiego nr 4), którego cylindryczna bryła o 5 kondygnacjach stała się ważną miejscową dominantą. Wypełnienie pierzei przyjęło formę bliźniaczych domów wielorodzinnych z przedogródkami, do których prowadził trawersujący skarpę podjazd. Wzniosła je spółka *DEWOG – Deutsche Wohnungsfürsorge A.G.* ok. 1935 r. Na wysokości pl. Konstytucji 3 Maja zbudowano ok. poł. lat

20. okazały, modernistyczny gmach (nr 37-41) o elewacjach licowanych ciemnoczerwoną cegłą klinkierową.
W 1926 r. wzdłuż ulicy poprowadzono linię tramwajową, biorącą początek w Rynku. Została ona otwarta w połowie stycznia następnego roku. Z uwagi na trudny teren i znaczną różnicę wysokości wynoszącą 37 m, w dolnym biegu ulicy przesunięto tysiące m^3 ziemi oraz skał. Najciaśniejszy z wyprofilowanych zakrętów miał promień zaledwie 25 m.
Szyb *Herrmann,* będący jednym z najstarszych w mieście, przestał być eksploatowany w 1930 r. W ostatnim czasie pozyskiwano jednak z niego już tylko węgiel na potrzeby deputatów dla górników. Przez długie lata górująca nad nim stara wieża cechowni stanowiła charakterystyczny element miejscowego krajobrazu. Po wyłączeniu szybu towarzyszącą mu zabudowę przemysłową rozbierano systematycznie. W drugiej połowie lat 30. pozostały już tylko pomocnicze budynki, znajdujące się po północnej stronie ulicy, poza ścisłym terenem kopalni. Dawny magazyn przeznaczono na potrzeby schroniska młodzieżowego. Został on ostatecznie rozebrany w okresie po 1945 r.
W 2. poł. XX w. wykonaną w 1907 r. nawierzchnię z granitowej kostki pokryto asfaltem. Część budynków w związku ze szkodami górniczymi spięto przy pomocy stalowych ściągów i szyn. Wyremontowano część dachów, niekiedy likwidując, względnie zmieniając formę szczytów i lukarn (nr 55, 76). W wielu przypadkach wymieniono tynki fasad, znacznie upraszczając ich rysunek (nr 35, 48, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 82, 90) Kilka spośród najstarszych kamienic wyburzono (nr 53, 51, 49, 47) by pod koniec stulecia zastąpić je współczesnymi plombami, sumarycznie odwołującymi się w ukształtowaniu bryły do historycznych wzorów. Przebudowywano również przyziemia, mieszczące lokale handlowe i usługowe, zmieniając kształt i rozmiar otworów oraz stosując rożne rodzaje okładzin elewacyjnych. Wymieniono także część stolarki, z reguły bez dostosowania do wzoru istniejącej. Ostatnie lata przyniosły falę termomodernizacji ze swobodnym traktowaniem odtwarzanego (jeśli w ogóle) detalu. Remontowanym budynkom nadawano niekiedy zupełnie dowolne barwy (nr 63, 65, 69, 86, 92, 94, 94A). Należy zauważyć, że nie jest to regułą i część prac remontowych z ostatnich lat dokonana jednak została z poszanowaniem pierwotnej kompozycji fasad (nr 54, 84).
Pochodzenie nazwy ulicy tłumaczone było bezpośrednim sąsiedztwem szybu. Krótki, wybiegający bezpośrednio ze Starego Miasta fragment ulicy nosił nazwę *Weinrichstraße.* Upamiętniał on radcę miejskiego Otto Weinricha, który miał znaczne zasługi dla budowy systemu zaopatrzenia miasta w wodę. W latach 1945-48 patronem ulicy był Michał Rola-Żymierski, a od 1948 r. do lat 90. XX w. Karol Świerczewski.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dobry.
- Zachowany historyczny przebieg ulicy i jej historyczna zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania: przebieg ulicy i jej zabudowa.

ul. Józefa Piłsudskiego 25-27

Obiekt omówiony łącznie z budynkiem przy ul. Ignacego Paderewskiego 1-5, z którym stanowi kompozycyjną całość, istotną dla kształtowanie tej części Nowego Miasta.

ul. Józefa Piłsudskiego 29

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1910 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi wejściowych, witryny parteru oraz części stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu i secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północnej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na niskim cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym o załamanej połaci nad elewacją frontową, krytym dachówką ceramiczną. W dolnej części załamanej połaci para krytych pulpitowo lukarn, pomiędzy którymi duża, trójosiowa facjata o dwóch kondygnacjach, zwieńczona wysokim dachem mansardowym w układzie prostopadłym.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne zawilgocone. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, południowowschodnia, siedmioosiowa, pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem"). Trzy środkowe osie szersze od pozostałych, wyróżnione pozornym ryzalitem. Przyziemie pokryte pasami boni, oddzielone profilowanym gzymsem. Wyższe kondygnacje nierozdzielone. Ryzalit od wysokości 1. piętra ujęty w pilastry, w dolnej części boniowane. Ostanie piętro ryzalitu i szczyt rozdzielone gzymsami. W środkowej osi opilastrowany, trójkondygnacyjny wykusz z balkonem w części górnej, opatrzonym ażurową, metalową balustradą. Otwór drzwi wejściowych w środkowej osi parteru, poniżej wykuszu, zamknięty koszowo, osadzony w wąskiej wgłębnej opasce, z kluczem. Po jego zachodniej stronie prostokątnego kształtu witryna, opatrzona metalową roletą antywłamaniową. Otwory okienne budynku zróżnicowanych form i rozmiarów, głównie prostokątne. W partii 1. piętra po obu stronach ryzalitu osadzone na gzymsie, pozostałe opatrzone podokiennikami i niekiedy kluczami w nadprożu oraz prostymi fartuchami o geometrycznej formie. W ostatniej kondygnacji wykuszu okno zamknięte koszowo, w górnej partii szczytu owalny okulus. W dekoracji powtarzający się motyw festonu. Widoczne znaczne ubytki tynku. Część przyziemia wtórnie pokryta farbą elewacyjną barwy szarej. Tylna elewacja budynku o czterech pierwszych osiach wysuniętych płytkim ryzalitem, poddana termomodernizacji i pokryta farbą elewacyjną w odcieniach szarości.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na metalowe, półtoraskrzydłowe, z naświetlem. Witryna wymieniona na plastikową. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, cztero- i sześcioskrzydłowa z drobnymi podziałami kwaterowymi skrzydeł górnych. W części wymieniona na plastikową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, szczyt, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, wykusz oraz elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, pilastrów, boni, płycin międzyokiennych, dekoracji festonowej, a także kraty balkonu oraz oryginalna stolarka okien.
- Konieczny remont elewacji z uzupełnieniem tynków oraz detalu i ujednoliceniem kolorystycznym, poprzedzony osuszeniem budynku.
- Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na wzorowaną na oryginalnej. Rezygnacja z zewnętrznej metalowej rolety na rzecz rolety podtynkowej.

ul. Józefa Piłsudskiego 31

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1905 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki okien). Historyzm z elementami neobaroku, stylu empire i secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północnej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta i zwieńczonego dachem dwuspadowym o nieznacznie załamanych połaciach, krytym dachówką ceramiczną. W dolnej połaci nad elewacją frontową para lukarn powiekowych, pomiędzy którymi duża facjata, zwieńczona szerokim falistym szczytem na szerokość 3 osi.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne zawilgocone w dolnej i górnej partii. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, południowowschodnia, siedmioosiowa. Przyziemie licowane czerwoną cegłą klinkierową, oddzielone uskokowym gzymsem z obdaszkiem. W zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący z pustym fryzem poniżej. Niższe piętra nierozdzielone, górne odseparowane wąskim gzymsem. Trzy środkowe osie wyróżnione trójkondygnacyjnym pseudowykuszem. Dolna partia wykuszu pokryta pasami boni, oddzielona gzymsem z obdaszkiem, dwie górne kondygnacje opięte szerokimi, ceglanymi pilastrami w wielkim porządku, w strefach międzyokiennych zestawionymi w pary. Pośrodku przyziemia obszerny, zamknięty łukiem koszowym otwór przejazdu bramnego, ze zwieńczeniem w postaci fantazyjnego, wspartego na dwóch konsolach, gierowanego szczytu z szerokim kluczem i okapem. W polu klucza owalny, pusty medalion. Otwory okienne budynku zróżnicowanych form i rozmiarów, w 3. i 5. osi obszerniejsze od pozostałych. W przyziemiu zamknięte odcinkowo i z murowanymi podokiennikami, bez oprawy. Wyżej prostokątne, ujęte w różne rodzaje gładkich i profilowanych opasek. Okna dwóch górnych kondygnacji wykusza we wspólnych oprawach w ramach osi, rozdzielone geometrycznymi płycinami. Po obu stronach wykuszu, nad oknami 2. piętra aplikacja w postaci płaskorzeźbionych w tynku wieńców, połączonych festonami. W polu szczytu pojedynczy, duży okulus o wykroju leżącego owalu, oprawny w szeroką opaskę z motywem festonu. Tylna elewacja budynku gładko tynkowana, bez dekoracji. Widoczne znaczne ubytki tynku.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Przejazd bramny oparzony współczesnymi wrotami z blachy stalowej, z pojedynczym ruchomym skrzydłem w środkowej części, pełniącym rolę drzwi wejściowych do budynku oraz obszernym naświetlem. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, cztero- i sześcioskrzydłowa, w większości wymieniona na plastikową i niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów. Stolarka okulusa i jednej z lukarn dwuskrzydłowa, typu krosnowego, o drobnych podziałach kwaterowych.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów z obdaszkami, szczytu, portalu bramy, opraw okien, reliefowych aplikacji oraz relikty oryginalnej stolarki okien.
— Konieczny remont elewacji z uzupełnieniem tynków i usunięciem współczesnych malatur, poprzedzony osuszeniem budynku.
— Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej.

ul. Józefa Piłsudskiego 33

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków. (WEZ 1978)

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1905 r., 2. poł. XX w. (przekształcenie otworu okiennego szczytu), pocz. XXI w. (montaż skrzydeł bramy, wymiana stolarki drzwi i witryn lokali w przyziemiu oraz części okien). Secesja z elementami neorenesansu północnego oraz neobaroku. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północnej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Bardzo dobry.
— Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego wysokim dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową para niewielkich lukarn, krytych pulpitowo. Pomiędzy nimi duża, jednoosiowa, zlicowana z elewacją facjata, przesłonięta wysokim, rozbudowanym, trójkątnym szczytem ze spływami.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie dachu.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, południowowschodnia, siedmioosiowa, o 3 środkowych osiach rozsuniętych względem pozostałych. Przyziemie i 1. piętro oraz środkowa część elewacji górnych pięter, o szerokości 3 osi, licowane czerwoną cegłą klinkierową. Pozostałe partie tynkowane gładko. Szczyt zdobiony pionowymi pasami cegły, rozdzielającymi tynkowane pola. Cokół budynku z rustykowanych kamiennych ciosów. Przyziemie i 1. piętro oddzielone uskokowymi gzymsami z obdaszkami, przy czym gzyms nad piętrem przerwany w środkowej części. Szczyt oddzielony uskokowym gzymsem. Pośrodku przyziemia obszerny, zamknięty półkoliście otwór przejazdu bramnego na podwórze, oprawny w masywny, kamienno-ceglany portal z falistym zwieńczeniem o dwóch sterczynach. W środkowym polu zwieńczenia stylizowany monogram ze splecionych liter *C* oraz *F*. Po obu stronach

bramy para witryn o zróżnicowanych proporcjach, zamkniętych koszowo lub odcinkowo, bez oprawy; pojedyncza witryna opatrzona metalową roletą antywłamaniową. Okna 1. i części 2. piętra zakończone odcinkowo, pozostałe prostokątne. Okna dwóch górnych pięter w środkowej części elewacji z podokiennymi płycinami o dekoracji geometrycznej formowanej w cegle. Trzy środkowe osie rozdzielone pionowymi, tynkowymi plakietami. Pozostałe okna dwóch ostatnich pięter ujęte w płaskie tynkowe opaski. Wszystkie okna opatrzone ceramicznymi podokiennikami, w części współcześnie zastąpionymi blaszanymi. Widoczne miejscowe zawilgocenia i ubytki tynków, głównie w partii szczytu. Przyziemie wtórnie pokryte różnobarwą farbą elewacyjną. Ściany przejazdu bramnego wyłożone do wysokości 1,5 m barwną okładziną z cegły klinkierowej. Z materiału tego także opaski otworów drzwiowych w świetle przejazdu, z wyjątkiem przekształconego otworu głównych drzwi wejściowych do budynku. Elewacja tylna gładko tynkowana, bez dekoracji. Widoczne zawilgocenia i znaczne ubytki tynku. W przedostatniej osi 1. piętra współczesny balkon, w sąsiedztwie przejazdu bramy – niewielki, murowany aneks.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na aluminiowe, oszklone w górnej części. Stolarka witryn wymieniona na aluminiową i plastikową bez zachowania pierwotnych podziałów. Stolarka okien drewniana, dwu-, cztero- i sześcioskrzydłowa typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, w większości wymieniona na zespoloną plastikową o różnych typach podziałów i bezpodziałową, podobnie jak w wypadku witryn nie zawsze dopasowaną do wymiaru otworu.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów z obdaszkami, szczytu, portalu bramy i opraw okien.
— Wskazany remont elewacji, a w szczególności usunięcie malatur przyziemia i przejazdu bramnego, uzupełnienie ubytków tynku oraz przywrócenie podokienników ceramicznych, poprzedzone osuszeniem budynku.
— Postulowana wymiana stolarki witryn na jednolitą, nawiązującą do historycznych podziałów. Wymiana drzwi wejściowych na dostosowane do stylu budynku oraz części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej. Likwidacja rolety zewnętrznej jednej z witryn, względnie zastąpienie jej roletą podtynkową.

ul. Józefa Piłsudskiego 35

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1905 r., 2. poł. XX w. (remont elewacji z wymianą tynków i częściową utratą cech stylowych), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, zmiana wystroju części przyziemia, wymiana stolarki witryn i części stolarki okien). Historyzm z elementami neorenesansu północnego i secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, na narożnej parceli w północnej pierzei ulicy, u jej zbiegu z ul. Jana Pietrusińskiego.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Średni.
— Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, oparta planie zbliżonym do litery „L” i złożona z trzonu oraz zestawionego z nim

pod kątem ostrym skrzydła, usytuowanego wzdłuż południowo-zachodniej pierzei ul. Jana Pietrusińskiego. Obiekt zwieńczony zespołem dachów z ukośną połacią nad elewacją frontową. W połaci od strony ulicy Józefa Piłsudskiego duża, zlicowana z elewacją trójosiowa facjata, przesłonięta wysokim falistym szczytem. Po obu jej stronach pojedyncze lukarny powiekowe. W połaci północno-wschodniej szereg lukarn powiekowych.

- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone w przyziemiu. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie dachu.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja południowo-wschodnia korpusu (fasada) ośmioosiowa, o osiach zebranych w pary, przy czym cztery środkowe osie wyróżnione wspomnianym szczytem. Cokół licowany rustykowanymi ciosami kamiennymi, przyziemie w dolnej części wykładane czerwoną cegłą klinkierową, wyżej tynkowane. Wystrój większej partii cokołu oraz przyziemia zmieniony, z wtórną okładziną ceramiczną, imitującą cegłę klinkierową oraz nowym tynkiem o przypadkowej barwie. Pozostała część wtórnie malowana farbami elewacyjnymi barwy brązowej oaz żółtej. Górne kondygnacje pokryte tynkiem strukturalnym („barankiem"), oddzielone od parteru profilowanym gzymsem. W zwieńczeniu mocno wyładowany gzyms koronujący, przerwany w partii szczytu. Pośrodku parteru, między osiami 4. i 5., otwór wejściowy do lokalu handlowego, zamknięty odcinkowo i bez oprawy, poprzedzony kilkustopniowymi schodami z okładziną z polerowanych kamiennych płyt. Po obu jego stronach dwuosiowej szerokości prostokątne witryny, również bez oprawy; mniejszych rozmiarów witryny lokali w skrajnych partiach elewacji – wszystkie wyposażone w metalowe, zewnętrzne rolety antywłamaniowe. Otwory okienne kondygnacji pięter rozmieszczone regularnie, prostokątne oraz zamknięte odcinkowo, wyposażone w profilowane podokienniki. W szczycie pojedyncze okno zamknięte półkoliście oraz okulus. Widoczne zawilgocenia i miejscowe ubytki tynków, zwłaszcza w sąsiedztwie gzymsu wieńczącego. Boczna elewacja północno-wschodnia o siedmiu osiach, przy czym przedostatnia poszerzona względem pozostałych. Schemat wystroju jak w fasadzie. W środkowej osi otwór drzwi wejściowych do budynku, wydłużony i zamknięty odcinkowo. W 1. osi pojedyncza witryna, zbliżona kształtem do kwadratu. Otwory okienne rożnych form i rozmiarów, opatrzone profilowanymi podokiennikami i pozbawione oprawy. W większości prostokątne; w przyziemiu oraz w 6. osi w pozostałych kondygnacjach szersze, zamknięte łukiem odcinkowym. W osi 1. prostokątne blendy. Na połączeniu obu elewacji ścięty, jednoosiowy narożnik, z wejściem do lokalu handlowego na poziomie parteru. Otwory okienne górnych kondygnacji prostokątne, opracowane jak pozostałe. Tylne elewacje budynku tynkowane gładko, zryzalitowane, pozbawione dekoracji, zawilgocone i z widocznymi ubytkami tynku.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na drewniane, typu ramowo-płycinowego, półtoraskrzydłowe z obszernym naświetlem. Stolarka witryn i drzwi wejściowych lokali wymieniona na plastikową oraz aluminiową, bez zachowania historycznych podziałów. Stolarka okien drewniana, cztero- i sześcioskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, w większości wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową, o rozmaitych typach podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci oryginalnej okładziny cokołu i przyziemia, gzymsów oraz szczytu.

— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków, usunięciem współczesnej okładziny ceramicznej oraz malatur i przywróceniem pierwotnego schematu dekoracji cokołu oraz przyziemia wraz z ujednoliceniem kolorystycznym, poprzedzony osuszeniem budynku.
— Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej, a także ujednolicenie stolarki witryn w nawiązaniu do historycznych wzorów. Zastąpienie zewnętrznych metalowych rolet roletami podtynkowymi.

ul. Józefa Piłsudskiego 37-39-41

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1925 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi wejściowych, witryn lokali w przyziemiu oraz części okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, wolnostojący, usytuowany w północnej pierzei ulicy pomiędzy łączącymi się z nią prostopadle ul. Stanisława Kubeckiego oraz ul. Jana Pietrusińskiego.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Bardzo dobry.
— Zachowana monumentalna bryła budynku, wzniesionego na zbliżonym do litery „C" planie, złożonego z czterokondygnacyjnego korpusu oraz zestawionych z nim pod kątem prostym wyższych od niego, krótkich skrzydeł bocznych: wschodniego i zachodniego, czterokondygnacyjnych z poddaszem. Każda z części budynku zwieńczona została własnym dachem pulpitowym o wysuniętych okapach, krytym papą bitumiczną.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Stan konstrukcji i pokrycia dachu nieznany.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte czerwoną cegłą klinkierową, z detalem z tego samego materiału oraz ze sztucznego kamienia. Elewacja główna, południowo-wschodnia, czternastoosiowa, zakomponowana horyzontalnie. Skrajne partie o szerokości 2 osi wyższe o poziom poddasza, nieznacznie cofnięte względem lica. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu płytowy gzyms koronujący, wsparty na krokstynach w układzie naprzemiennym z konsolami o zgeometryzowanej formie. Cokół z odsadzką. W osiach 3. oraz 12. otwory drzwi wejściowych do budynku, prostokątnego kształtu i oprawne w ceglane portale uskokowe o rozbudowanych węgarach i z okapem ze sztucznego kamienia w zwieńczeniu. Pomiędzy nimi rozmieszczone cztery skromniej opracowane otwory wejściowe: jeden również prowadzący do wnętrza budynku, pozostałe do lokali w przyziemiu. Wszystkie prostokątnego kształtu, ujęte w ceglane portale z kluczem w nadprożu i okapem. Wspomniane otwory rozdzielone obszernymi, prostokątnymi witrynami bez oprawy oraz pojedynczymi otworami okiennymi z murowanymi podokiennikami. Część okien opatrzona prostymi, metalowymi kratami. W ostatniej osi fasady budynku obszerna witryna lokalu handlowego, mająca swój odpowiednik w analogicznej witrynie bocznej elewacji północno-wschodniej i ujęta wraz z nią w obiegającą narożnik oprawę w postaci mocno wysuniętej przed lico opaski ze sztucznego kamienia. Cokół oraz przyziemie wtórnie pokryte różnobarwnymi farbami elewacyjnymi, miejscowo licowane płytkami ceramicznymi, imitującymi cegłę. Otwory okienne górnych kondygnacji budynku rozmieszczone regularnie, o zróżnicowanych proporcjach: większość

w kształcie leżącego prostokąta, część okien 3. piętra o typowym kształcie. Pozbawione oprawy poza oknami trzech skrajnych osi, które spięto kompozycyjnie na poziomie każdego z pięter poziomymi, równoległymi pasami zendrówki, wysuniętymi przed lico elewacji i ujmującymi również narożniki budynku. Okna poddasza niewielkie, wydłużone, bez oprawy. Boczne elewacje północno-wschodnia i południowo-zachodnia asymetryczne, zakomponowane podobnie: każda z trzema osiami okiennymi skupionymi w północnej części i rozdzielonymi przez lizeny, zwieńczone wysuniętym okapem. Przestrzenie podokienne wyróżnione układem cegły w jodełkę. Tylna elewacja budynku wysunięta w skrajnych partiach masywnymi, ślepymi ryzalitami o małych i wąskich otworach okiennych, umieszczonych wyłącznie w partii poddasza i rozdzielonych przez konsole gzymsu wieńczącego. Rytmizowana do wysokości 2. piętra rodzajem pilastrów o plastycznych, ceramicznych głowicach i trzonach zarysowanych jedynie w powierzchni elewacji odmiennym, jodełkowym wątkiem cegły. Pośrodku elewacji wąski, jednoosiowy pseudoryzalit klatki schodowej. Otwory okienne różnych form i rozmiarów, w części spięte równoległymi, poziomymi pasami mocno wypalonego klinkieru jak w fasadzie. Część okien o wtórne zmienionych proporcjach.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na stalowe oraz aluminiowe, jednoskrzydłowe, o zróżnicowanej formie, niekiedy z naświetlem. Stolarka witryn wymieniona na aluminiową oraz plastikową bez zachowania pierwotnych podziałów. Stolarka okien drewniana, cztero- i sześcioskrzydłowa typu ościeżnicowego ze stałym ślemieniem, umieszczona w licu elewacji. W większości wymieniona na zespoloną plastikową o różnych typach podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja i ceramiczna okładzina elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci płytowych gzymsów, okapów konsol i krokstynów, portale otworów wejściowych.
— Wskazane oczyszczenie elewacji i remont przyziemia z usunięciem wtórnych okładzin oraz wymalowań oraz uzupełnieniem oryginalnej licówki klinkierowej.
— Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej. Ujednolicenie witryn w nawiązaniu do historycznych wzorów. Wymiana metalowych drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku.

ul. Józefa Piłsudskiego 42

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1930 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, osuszenie budynku i wymiana części tynków przyziemia, wymiana części stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu oraz funkcjonalizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany peryferyjnie w krótkim ciągu zwartej zabudowy, w południowej pierzei ulicy. Od północnego wschodu zestawiony z budynkiem sąsiednim.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Bardzo dobry.
— Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na niskim cokole i zwieńczonego dachem man-

sardowym, krytym dachówką ceramiczną. W dolnych połaciach dachu lukarny, kryte pulpitowo i trójpołaciowo. Część lukarn o zmienionej formie.

— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne w niewielkim stopniu zawilgocone. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie. Cokół licowany rustykowanymi ciosami kamiennymi. Elewacja główna (północno-zachodnia) trójosiowa, zakomponowana asymetrycznie z osiami okiennymi skupionymi po jej wschodniej stronie. Przyziemie oddzielone wąskim, profilowanym gzymsem, w zwieńczeniu mocno wysunięty gzyms koronujący. Otwór wejściowy w 1. osi, mocno rozglifiony i ujęty w piaskowcowy portal – zwieńczony niewielkim, trójkątnym szczytem, w którego polu okno naświetla. Otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, oprawne w wąskie opaski, podkreślone farbą elewacyjną barwy białej. Boczna elewacja południowo-zachodnia dwuosiowa, asymetrycznie zakomponowana, opracowana podobnie jak fasada. Elewacja tylna (południowo-wschodnia) czteroosiowa, o dwóch środkowych osiach mieszczących w partii pięter obszerne loggie o pełnych, murowanych balustradach. Otwory okienne różnych form i rozmiarów, rozmieszczone nieregularnie. We wszystkich elewacjach widoczne miejscowe ubytki tynku. Część tynków przyziemia wymieniona.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne jednoskrzydłowe, drewniane, w części wtórnie obite blachą. Oszklone w środkowej partii skrzydła. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego. W większości wymieniona na plastikową dwu- i czteroskrzydłową, przeważnie wzorowaną lub nawiązującą do oryginalnej oraz bezpodziałową w partii lukarn.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, opasek okien, portalu drzwi wejściowych, a także oryginalna stolarka drzwi wejściowych oraz okien.
— Sugerowany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i ujednolicenie formy lukarn dachu.
— Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na wzorowaną na oryginalnej.

ul. Józefa Piłsudskiego 43

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1905 r., 2. poł. XX w. (wymiana witryn w przyziemiu), pocz. XXI w. (dalsze przekształcenia strefy cokołowej i przyziemia budynku, demontaż konstrukcji markizy nad parterem fasady, wymiana stolarki witryn oraz części okien, wymiana drzwi wejściowych do lokali). Wczesny modernizm. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, na narożnej parceli w północnej pierzei ulicy, u jej zbiegu z ul. Stanisława Kubeckiego.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Bardzo dobry.
— Zachowana kubiczna bryła czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, oparta planie zbliżonym do litery „C” i złożona z trzonu oraz zestawionego

z nim kątem prostym skrzydła, usytuowanego wzdłuż północno-wschodniej pierzei ul. Stanisława Kubeckiego. Obiekt zwieńczony zespołem dachów dwuspadowych z ukośną połacią nad elewacjami od strony ulicy, gdzie szereg niewielkich lukarn, krytych pulpitowo. Pośrodku połaci południowo-wschodniej duża, czteroosiowa facjata, przesłonięta trapezowatym szczytem.

— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne znacznie zawilgocone, zwłaszcza w dolnych partiach. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje od strony ulicy zakomponowane w zbliżony sposób i potraktowane równorzędnie. Pokryte tynkiem strukturalnym („barankiem") w schemacie ramowym, opięte szeregiem lizen i odpowiadających im szerokością poziomych listew, tworzących sieć prostokątnych podziałów i podkreślonych czerwoną farbą elewacyjną. Cokół fasady licowany cegłą klinkierową barwy czerwonej. We wschodniej jego części (z uwagi na różnicę wysokości terenu osiągającej wysokość niemal pełnej kondygnacji) wtórnie wyłożony płytkami ceramicznymi, imitującymi cegłę. W sześciu z 8 osi parteru szereg obszernych, prostokątnych witryn o proporcjach zbliżonych do kwadratu, rozdzielonych wąskimi, wysokimi otworami wejściowymi do lokali handlowych. Powyżej odpowiadający mu szereg niewielkich, kwadratowych okien mezzanina. W 1. i 2. osi cokołu witryna lokalu usługowego umiejscowionego w suterenie i niski otwór drzwi wejściowych, zamknięty odcinkowo. Otwory okienne budynku prostokątne, o zróżnicowanych proporcjach, umieszczone pojedynczo, parami bądź po trzy w obrębie podziałów elewacji. Oprawne w szerokie tynkowe opaski barwy czerwonej, z podokiennikami. Okna mezzanina wyposażone we wspólne podokienniki. Część tynków przyziemia wymieniona bez ujednolicenia z pozostałymi. Boczna elewacja południowo-zachodnia dziesięcioosiowa. Cokół znacznie niższy niż w fasadzie, z otworami okiennymi niewielkich rozmiarów, zamkniętymi odcinkowo. W trzech pierwszych osiach otwory wejściowe i prostokątna witryna, bez oprawy. W obu elewacjach widoczne znaczne ubytki tynków i detalu, niekiedy ze śladami niefachowych napraw, a także powierzchniowa korozja cegły. Elewacje tylne pokryte tynkiem strukturalnym („barankiem"), bez dekoracji. Widoczne zawilgocenie i znaczne ubytki tynków na całej powierzchni. Na elewacji zamontowane liczne metalowej konstrukcji kominy instalacji grzewczej.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe do lokali oraz większość witryn wymieniona na plastikowe, o ahistorycznych podziałach. Część otworów drzwiowych wyposażona w metalowe kraty o przypadkowej formie. Dwie spośród witryn z zewnętrznymi roletami antywłamaniowymi. Stolarka okienna budynku drewniana, cztero- i sześcioskrzydłowa ze stałym ślemieniem, w części wymieniona na zespoloną plastikową o zróżnicowanych podziałach i bezpodziałową. Część oryginalnej stolarki o wtórnie zmienionej kolorystyce.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachów, lukarny, kompozycja i kolorystyka elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci podziału ramowego, szczytu, podokienników i opasek okien.
— Wskazany gruntowny remont elewacji z uzupełnieniem tynków, ujednoliceniem wystroju cokołu i przyziemia budynku, usunięciem wszelkich okładzin i przywróceniem pierwotnej kolorystyki, poprzedzony osuszeniem budynku.
— Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej oraz ujednolicenie kolory-

styczne pozostałej. Zastąpienie współczesnych witryn jednolitymi, nawiązującymi do historycznych wzorów. Zastąpienie zewnętrznych rolet antywłamaniowych roletami podtynkowymi oraz ujednolicenie formy krat zabezpieczających poprzez zastosowanie krat dostosowanych do stylu budynku.

ul. Józefa Piłsudskiego 44

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1907 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na niskim cokole i zwieńczonego dachem mansardowym, krytym dachówką ceramiczną. W dolnej połaci nad elewacją frontową dwie pary krytych pulpitowo lukarn, pomiędzy którymi duża, czteroosiowa facjata, zwieńczona węższym od jej podstawy, trójkątnym szczytem.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne zawilgocone. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, ośmioosiowa, tynkowana gładko i pokryta farbą elewacyjną barwy szaroniebieskiej. Pośrodku masywny, mocno wysunięty, trójkondygnacyjny wykusz na szerokość 2 osi z balkonem o pełnej, murowanej balustradzie w górnej części. Przyziemie i ostatnie piętro oddzielone gzymsami, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący. Cokół z odsadzką, licowany rustykowanymi ciosami kamiennymi. Przyziemie pokryte pasami płytkich boni. Otwór drzwi wejściowych w 5. osi przyziemia, zamknięty półkoliście, wydłużony, bez oprawy. Otwory okienne budynku zróżnicowanych form i rozmiarów, głównie prostokątne, rozmieszczone nieregularnie i pozbawione oprawy. W partii 1. i 3. piętra osadzone na gzymsach. W osi 1. i 8. zebrane w pary. We flankujących środkowy ryzalit, poszerzonych osiach 3. i 6. obszerniejsze od pozostałych, zbliżone proporcjami do kwadratu. Okna dwóch pierwszych pięter osadzone w płytkich blendach, obejmujących obie kondygnacje. Okna 3. piętra rozdzielone geometrycznymi płycinami, imitującymi okiennice. Okna ryzalitu liczne, wąskie, wydłużone, rozmieszczone w równych odstępach po 6 w każdej z kondygnacji. Ponad oknami dolnej kondygnacji ryzalitu półkolista plakieta z ozdobnym kartuszem o małżowinowo-zawijanym ornamencie. Tylna elewacja budynku ośmioosiowa, gładko tynkowana, bez dekoracji. Zryzalitowana w środkowej części, z głębokimi loggiami balkonów w parach skrajnych osi.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne jednoskrzydłowe, drewniane, konstrukcji ramowo-płycinowej, oszklone w górnej części i wyposażone w obszerne naświetle o nietypowych podziałach kwaterowych. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, dwu-, cztero- i sześcioskrzydłowa z drobnymi podziałami kwaterowymi skrzydeł górnych. W części wymieniona na plastikową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, szczytu i płycin międzyokiennych oraz oryginalna stolarka drzwi wejściowych i okien.
- Konieczny remont elewacji z uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku.
- Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na wzorowaną na oryginalnej.

ul. Józefa Piłsudskiego 45

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1905 r., 2. poł. XX w. (przekształcenie otworu drzwi wejściowych oraz wymiana tynków szczytu, remont tylnej elewacji z wymianą tynków), pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi wejściowych, witryn lokali w przyziemiu oraz części okien). Historyzm z elementami neorenesansu północnego oraz secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północnej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem pulpitowym z ukośną połacią nad elewacją frontową. W połaci tej, krytej dachówką ceramiczną, dwie pary niewielkich lukarn, krytych pulpitowo, rozdzielonych wysokim kominem. Tylna połać dachu budynku kryta papą bitumiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie dachu.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, południowowschodnia, dziewięcioosiowa o osiach 5., 6. oraz 9. szerszych od pozostałych, zebranych w pary. Pokryta tynkiem strukturalnym o drobnym ziarnie oraz czerwoną cegłą klinkierową; część detalu zrealizowana w tynku. Wysokie przyziemie i 3. piętro wydzielone wąskimi, profilowanymi gzymsami; piętra 1. i 2. nierozdzielone. Cokół z odsadzką, licowany czerwoną cegłą klinkierową, podobnie jak ostatnia kondygnacja. W zwieńczeniu wyładowany gzyms koronujący. Pośrodku elewacji szeroki, płaski, obejmujący osie 5. i 6. trójkondygnacyjny pseudowykusz, oparty na parze rozbudowanych konsol z dekoracją akantową i zwieńczony falistym szczytem, przecinającym gzyms koronujący. Otwór wejścia głównego w ostatniej osi elewacji, prostokątny i oprawny w tynkową opaskę. Poniżej ryzalitu jednakowo zakomponowane pojedynczy otwór wejściowy do lokalu w przyziemiu oraz towarzyszący mu otwór okienny, zakończone półkoliście, ujęte w górnej części przez konsole ryzalitu i zamknięte zdwojonymi kluczami. Sąsiednie osie z obszernymi witrynami bez oprawy, zamkniętymi koszowo. Otwory okienne budynku różnych form i rozmiarów. W przyziemiu, 2. i 4. kondygnacji zamknięte odcinkowo, w kondygnacji 3. prostokątne. Okna wykuszu i ostatniej osi elewacji większe od pozostałych. Część okien z nadprożami i fartuchami z cegły klinkierowej; oprawy okien wykuszu negatywowe, w partii 2. piętra z ozdobnymi nadprożami i fartuchami. Okna 3. piętra bez oprawy. Widoczne niewielkie ubytki tynków, głównie

w partii szczytu. Tylna elewacja budynku dziewięcioosiowa, pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem"), bez dekoracji.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na metalowe, półtoraskrzydłowe, z wąskim naświetlem. Stolarka witryn wymieniona na aluminiową z zachowaniem pierwotnych podziałów. Stolarka okien drewniana, cztero- i sześcioskrzydłowa typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, w większości wymieniona na plastikową o różnych typach podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, konsol, szczytu i opraw otworów.
— Wskazane oczyszczenie elewacji i uzupełnienie ubytków tynku.
— Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej. Wymiana metalowych drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku.

ul. Józefa Piłsudskiego 46

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1907 r., 2. poł. XX w. (adaptacja fragmentu części cokołowej skrzydła budynku na lokale handlowo-usługowe, mieszczące się w suterenach; przekucie otworów okiennych i wejściowych, zmiana wystroju tej części elewacji), pocz. XXI w. (dalsze przekształcenia strefy cokołowej i przyziemia budynku, wymiana części stolarki witryn oraz okien, wymiana drzwi wejściowych do budynku). Historyzm z elementami neoklasycyzmu oraz secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, na narożnej parceli w południowej pierzei ulicy, u jej zbiegu z ul. Psie Pole.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana monumentalna bryła trzy- i czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, oparta planie zbliżonym do litery „L" i złożona z trzonu oraz zestawionego z nim pod lekko rozwartym kątem skrzydła, usytuowanego wzdłuż południowo-zachodniej pierzei ul. Psie Pole. Obiekt zwieńczony zespołem wysokich dachów wielopołaciowych z ukośną, względnie załamaną połacią nad elewacją frontową, krytych dachówką ceramiczną. W dolnych połaciach od strony ulicy lukarny różnych form i rozmiarów.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północno-zachodnia korpusu (fasada) oraz elewacja północno-wschodnia skrzydła ośmioosiowe, gładko tynkowane, asymetryczne, zakomponowane w zbliżony sposób i potraktowane równorzędnie. Trzecia i czwarta oś fasady budynku wyróżnione w partii pięter masywnym, mocno wysuniętym, trójkondygnacyjnym wykuszem z balkonem w górnej części i przyległymi po stronie zachodniej skromniejszymi balkonami 5. osi elewacji, jak powyższy wyposażonymi w pełne, murowane balustrady. Szczyt podkreślony w partii dachu dużą, czteroosiową facjatą, zwieńczoną trójkątnym szczytem, węższym od jej podstawy. Cokół

pokryty pasami boni. Przyziemie i ostatnie piętro oddzielone gzymsami, w zwieńczeniu mocniej wyładowany gzyms koronujący. Tynki przyziemia wymienione kilkakrotnie bez ujednolicenia z wystrojem pozostałych kondygnacji. Dwa niższe piętra rytmizowane płytkimi, szerokimi lizenami rozdzielającymi poszczególne osie. Otwór głównych drzwi wejściowych w 3. osi przyziemia, prostokątny i ujęty w masywny portal z naświetlem, wtórnie pokryty w dolnej części tynkiem mozaikowym. W osi 4. sąsiadujący z nim otwór wejściowy do jednego z lokali parteru, umieszczony w głębokiej niszy, prostokątny, bez oprawy, poprzedzony kilkustopniowymi schodami. Zlokalizowany w 7. osi otwór wejściowy do sąsiedniego lokalu wyposażony w ozdobną, składaną kratę metalową z czasu powstania budynku. W ściętym narożniku północnym poprzedzony schodami otwór wejściowy do innego z lokali. Witryny różnych form i rozmiarów, pozbawione oprawy. Otwory okienne elewacji prostokątne, rozmieszczone regularnie. W partii pierwszego i ostatniego piętra oparte na gzymsach; pozostałe wyposażone w profilowane podokienniki. Pozbawione oprawy za wyjątkiem pary okien dolnej kondygnacji wykuszu, nad którymi gierowany okapnik. Pod okapnikiem, pomiędzy oknami – owalna plakieta ze stylizowanym ornamentem roślinnym. Elewacja frontowa południowego skrzydła budynku rozwiązana analogicznie, różniąca się jednak wyższą (z uwagi na różnicę wysokości terenu) strefą cokołową, w części z wymienionym tynkiem, zmienionymi kształtami i rozmieszczeniem otworów oraz różnymi rodzajami okładziny ceramicznej i typu siding. Wykusz w partii dachu podkreślony wysokim szczytem, krytym mansardowo i przesłaniającym dużą, czteroosiową facjatę. Południowa część połaci dachu nad ulicą również załamana mansardowo, z parami lukarn w górnej i dolnej połaci, krytymi odpowiednio pulpitowo oraz dwuspadowo. Tylne elewacje obu części budynku tynkowane gładko i pozbawione dekoracji. W ostatniej osi tylnej elewacji skrzydła obszerne loggie z ażurowymi, metaloplastycznymi balustradami.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe do budynku współczesne, drewniane, typu ramowo-płycinowego, półtoraskrzydłowe z naświetlem. Stolarka witryn po zachodniej stronie wejścia do budynku drewniana, o zróżnicowanych podziałach. Witryny lokalu narożnego oraz znajdujących się w skrzydle budynku wymienione na plastikowe, względnie aluminiowe, różnobarwne i o zróżnicowanych podziałach. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem i drobnymi podziałami kwaterowymi górnych skrzydeł, w większości wymieniona na zespoloną plastikową o różnych typach podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachów, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, pasów boni, podokienników, szczytów i plakiet dekoracyjnych i kraty drzwi lokalu w przyziemiu korpusu.
— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków, ujednoliceniem wystroju cokołu i przyziemia budynku, usunięciem wszelkich okładzin i przywróceniem boniowania, ujednoliceniem kształtu i rozmiaru otworów.
— Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej. Zastąpienie współczesnych witryn jednolitymi, nawiązującymi do historycznych wzorów. Zastąpienie zewnętrznych rolet antywłamaniowych roletami podtynkowymi oraz ujednolicenie formy krat zabezpieczających poprzez zastosowanie krat dostosowanych do stylu budynku.

ul. Józefa Piłsudskiego 48

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1905 r., 2. poł. XX w. (adaptacja części przyziemia korpusu budynku na lokal handlowy, remont elewacji z częściową wymianą tynków), pocz. XXI w. (wymiana stolarki witryny i części stolarki okien). Historyzm z elementami neorenesansu i neobaroku. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, na narożnej parceli w południowej pierzei ulicy, u jej zbiegu z ul. Psie Pole.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Średni.
- Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, oparta planie zbliżonym do litery „L" i złożona z trzonu oraz zestawionego z nim pod kątem ostrym krótkiego skrzydła, usytuowanego wzdłuż północno-wschodniej pierzei ul. Psie Pole. Obiekt zwieńczony zespołem dachów z ukośną połacią nad elewacją frontową. W połaci od strony ulicy Józefa Piłsudskiego duża, zlicowana z elewacją dwuosiowa facjata, przesłonięta falistym szczytem. Po obu jej stronach pojedyncze lukarny domkowe, kryte dwuspadowo.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne zawilgocone. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północno-zachodnia korpusu (fasada) dziewięcioosiowa, z asymetrycznym ryzalitem pozornym, obejmującym osie od 3. do 5., zwieńczonym wspomnianym szczytem. Przyziemie pokryte pasami boni, cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. Wyższe kondygnacje wtórnie otynkowane gładko. Parter i 1. piętro oddzielone profilowanymi gzymsami, pozostałe kondygnacje nierozdzielone. W zwieńczeniu mocniej wyładowany gzyms koronujący, przerwany w partii ryzalitu. W 1. osi przyziemia witryna lokalu usługowego i sąsiadujący z nią bezpośrednio otwór przechodu na podwórze, prostokątny, bez oprawy. Otwory okienne rozmieszczone nieregularnie, w skrajnych (poszerzonych) osiach większe od pozostałych. W przyziemiu zamknięte odcinkowo, bez oprawy. Wyżej prostokątne, w partii 1. piętra osadzone na gzymsie, wyżej opatrzone profilowanymi podokiennikami za wyjątkiem okien facjaty, mniejszych od pozostałych. Elewacja skrzydła ukształtowana podobnie jak fasada, przy czym niezryzalitowana, o otworach okiennych jednego rozmiaru i regularnym układzie. Narożnik na połączeniu obu części budynku ścięty, jednoosiowy. W przyziemiu płytka, zamknięta odcinkowo blenda, wyżej balkony o ozdobnych balustradach typu koszowego, z bogatą dekoracją metaloplastyczną. Otwory drzwiowe balkonów prostokątne, bez oprawy. Widoczne zawilgocenia i znaczne ubytki tynku obu elewacji. Przyziemie wtórnie oblicowane płytkami ceramicznymi w bezpośrednim sąsiedztwie witryny lokalu usługowego; otwór witryny opatrzony zewnętrzną roletą antywłamaniową. Fragmenty elewacji w sąsiedztwie balkonów pokryte różnobarwnymi farbami emulsyjnymi. Tylne elewacje obu części budynku tynkowane gładko i pozbawione dekoracji.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Witryna lokalu wymieniona na plastikową. Stolarka okien drewniana, cztero- i sześcioskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, w większości wymieniona na różnobarwną plastikową, o różnych typach podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu

w postaci okładziny cokołu, gzymsów, pasów boni, szczytu, podokienników, balustrad balkonów.
— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków, usunięciem okładziny ceramicznej i ujednoliceniem kolorystycznym, poprzedzony osuszeniem budynku.
— Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej. Zastąpienie zewnętrznej rolety metalowej roletą wewnętrzną.

ul. Józefa Piłsudskiego 50

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków. (WEZ 1979)

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1905 r., ok. 1930 r. (adaptacja części parteru na lokal usługowy i budowa witryny), 2 poł. XX w. (częściowy remont elewacji z pokryciem farbą emulsyjną), pocz. XXI w. (remont dachu z wymiana pokrycia, wymiana witryny lokalu w przyziemiu, wymiana drzwi wejściowych i części stolarki okien). Historyzm z elementami neogotyku i neorenesansu w redakcji północnej. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na niskim cokole i zwieńczonego dachem pulpitowym z ukośną połacią nad elewacją frontową. W skrajnych partiach tej połaci para dużych, zlicowanych z elewacją facjat krytych dwuspadowo i przesłoniętych trójkątnymi szczytami ze sterczynami. Pośrodku, pomiędzy nimi, para niewielkich lukarn domkowych, zwieńczonych własnymi dachami dwuspadowymi. Połać nad elewacją kryta dachówką ceramiczną, połać południowo-wschodnia kryta papą bitumiczną.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany z drobnymi miejscowymi spękaniami. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Uzupełniony system rynien i wykonane nowe obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, licowana czerwoną cegłą klinkierową; część detalu wykonana w żółtym klinkierze oraz tynku. Cokół z odsadzką, przyziemie oddzielone masywnym gzymsem uskokowym z okapem. Pierwsza i ostatnia z pięciu osi elewacji wyróżnione w partii pięter opilastrowanymi pseudowykuszami na ceramicznych konsolach, ujętymi w pilasty i akcentowanymi przez szczyty dużych facjat dachu. W zwieńczeniu kostkowy gzyms koronujący, przerwany w partii ryzalitów. Poniżej gzymsu kształtowany w tynku i klinkierowej cegle płaski fryz arkadkowy. Otwór głównego wejścia do budynku w środkowej osi przyziemia, zamknięty odcinkowo i ujęty w ceramiczny portal z uszakami, przewiązkami i kluczem, o węgarach i nadprożu w formie półwałka. Osie okienne rozsunięte. Otwory okienne zróżnicowanych form i rozmiarów, rozmieszczone nieregularnie, zamknięte odcinkowo i wyposażone w ceramiczne podokienniki barwy zielonej. Okna przyziemia opracowane podobnie, jak otwór drzwiowy, wtórnie wyposażone w metalowe rolety antywłamaniowe. Witryna w ostatniej osi parteru obszerna, prostokątna, bez oprawy, również z zewnętrzną, metalową roletą. Otwory okienne 1. osi większe od pozostałych, okna 5. osi zdwojone. Okna pięter bez oprawy, o klińcach nadproży z dwubarwnej, naprzemiennie układanej cegły, spięte przewiązkami z żółtego klinkieru. W partii 1. piętra osadzone na gzymsie, wyżej wyposażone w fartuchy podokienne o zróżnicowane formie. Okna facjat dachu mniejsze od pozostałych, opraco-

wane jak okna pięter, lecz bez fartuchów. Widoczne ubytki detalu formowanego w tynku. Tylna elewacja budynku z wąskim ryzalitem klatki schodowej, tynkowana gładko.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na drewniane, półtoraskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego, z obszernym naświetlem. Stolarka okien drewniana, cztero- i sześcioskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, w większości wymieniona na plastikową, różnobarwną, w części nawiązującą do oryginalnej, w części z ahistorycznymi podziałami zewnętrznymi lub międzyszybowymi, a także bezpodziałową. Okna małych lukarn dachu dwuskrzydłowe, krosnowe.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci szczytów, gzymsów, fryzów, podokienników i płycin oraz oryginalna stolarka okien.
— Oczyszczenie elewacji i usunięcie pokrywającej ją częściowo farby. Uzupełnienie tynkowego detalu. Demontaż zewnętrznych rolet metalowych, względnie ich zastąpienie roletami wewnętrznymi.
— Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach na nawiązującą do oryginalnej i ujednolicenie kolorystyczne stolarki.

ul. Józefa Piłsudskiego 52

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków. (WEZ 1978)

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1905 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki okien). Historyzm z elementami neogotyku i neorenesansu w redakcji północnej. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Bardzo dobry.
— Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego zbliżonym do prostokąta planie, osadzonego na niskim cokole i zwieńczonego dachem pulpitowym z ukośną połacią nad elewacją frontową. W połaci tej para lukarn krytych naczółkowo. Pośrodku, pomiędzy nimi duża, jednoosiowa facjata, zlicowana z północno-zachodnią elewacją budynku i przesłonięta schodkowym szczytem. Połać nad elewacją kryta dachówką ceramiczną, połać południowowschodnia kryta papą bitumiczną.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, w przyziemiu tynkowana w schemacie ramowym z drobnymi, zróżnicowanymi kolorystycznie podziałami kwaterowymi. Cokół (z odsadzką) oraz górne kondygnacje licowane czerwoną cegłą klinkierową; część detalu wykonana w żółtym klinkierze oraz tynku. Pośrodku czteroosiowej elewacji dwuosiowy ryzalit pozorny, w zwieńczeniu którego szczyt dużej facjaty dachu. Przyziemie oddzielone gzymsem z ceramicznym fryzem arkadkowym. Najwyższe piętro odseparowane podwójnym gzymsem kostkowym, w zwieńczeniu gzyms na murowanych z cegły konsolkach, przerwany

w partii ryzalitu. W szczycie uproszczone, płytkie arkady. Otwór głównego wejścia do budynku w 2. osi przyziemia, zamknięty odcinkowo i ujęty w ceramiczny portal z przewiązkami, uszakami i kluczem, o węgarach i nadprożu w formie półwałka. Osie okienne znaczne rozsunięte. Otwory okienne zróżnicowanych form i rozmiarów, rozmieszczone nieregularnie, zamknięte odcinkowo i wyposażone w ceramiczne podokienniki barwy brązowej. Okna 1. osi i pojedynczy otwór okienny parteru w osi 3. większe od pozostałych. W przyziemiu opracowane jak otwór drzwiowy, wyżej oprawne jedynie w półwałkowe profile i o klińcach nadproży z dwubarwnej, naprzemiennie układanej cegły, spięte przewiązkami z żółtego klinkieru. Okna ostatniej, 4. osi elewacji zdwojone. W szczycie biforium, nad którym kształtowana w tynku półkolista blenda z niewielkim, maswerkowym okulusem. Widoczne zawilgocenie przyziemia; większa część jego tynków wymieniona na gładkie. Tylna elewacja budynku zryzalitowana w środkowej części.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe drewniane, dwuskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego z dekoracją snycerską i obszernym naświetlem, odrestaurowane w ostatnich latach. Stolarka okien drewniana, cztero- i sześcioskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym slemieniem, w większości wymieniona na plastikową, różnobarwną, w części nawiązującą do oryginalnej, w części z zewnętrznymi podziałami asymetrycznymi lub z podziałami międzyszybowymi. Okna małych lukarn dachu dwuskrzydłowe, krosnowe.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci szczytu, gzymsów, fryzów, podokienników i płycin oraz oryginalna stolarka drzwi i okien.
— Oczyszczenie elewacji, uzupełnienie i odtworzenie pierwotnego wystroju przyziemia na podstawie zachowanej dokumentacji i źródeł ikonograficznych. Demontaż zewnętrznych rolet metalowych, względnie ich zastąpienie roletami wewnętrznymi.
— Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach na nawiązującą do oryginalnej i ujednolicenie kolorystyczne stolarki.

ul. Józefa Piłsudskiego 54

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1915 r., pocz. XXI w. (remont elewacji, wymiana pokrycia dachu i części stolarki, montaż nowych wrót bramy). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na niskim cokole i zwieńczonego dachem pulpitowym z ukośną połacią nad elewacją frontową. W połaci tej, krytej dachówką ceramiczną, para lukarn krytych pulpitowo. Pośrodku, pomiędzy nimi duża, trójosiowa facjata, zlicowana z północno-zachodnią elewacją budynku i przesłonięta trójkątnym szczytem. Połać północno-zachodnia nad elewacją kryta dachówką ceramiczną, połać południowo-wschodnia kryta papą bitumiczną.

— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, pokryta drobnoziarnistym tynkiem maszynowym w odcieniach zieleni. Pośrodku trójosiowy ryzalit pozorny, opięty uproszczonymi, zdwojonymi pilastrami i zwieńczony trójkątnym szczytem dużej facjaty dachu. Cokół z odsadzką, licowany czerwonymi płytkami klinkierowymi, imitującymi cegłę. Przyziemie pokryte pasami boni, oddzielone profilowanym gzymsem z obdaszkiem. Podobnym, mocniej wyładowanym gzymsem z obdaszkiem odseparowana najwyższa kondygnacja. W zwieńczeniu skromny gzyms koronujący. Dwie środkowe kondygnacje budynku po obu stronach środkowego ryzalitu opięte pilastrami, rozdzielającymi osie okienne. W 4. osi elewacji obszerny, prostokątny otwór przejazdu bramnego, bez oprawy. W parach skrajnych osi zbliżonych rozmiarów witryny lokali handlowych, również bez oprawy. Pierwszy opatrzony metalowymi okiennicami, drugi wyposażony w zewnętrne rolety antywłamaniowe. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie; pojedyncze okno w 4. osi przyziemia zamurowane. W partii 1. i 2. piętra okna każdej z osi rozdzielone kwadratowego kształtu płycinami. Tylna elewacja budynku zryzalitowana w środkowej części, bez dekoracji.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Przejazd bramny opatrzony współczesnymi, metalowej konstrukcji wrotami, nawiązującymi do stylu budynku, z obszernym naświetlem i pojedynczym ruchomym skrzydłem w roli drzwi wejściowych. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, w większości wymieniona na plastikową, różnobarwną, w części nawiązującą do oryginalnej oraz bezpodziałową i z podziałami międzyszybowymi.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, obdaszków, szczytu i płycin międzyokiennych oraz oryginalna stolarka okien.
— Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach na nawiązującą do oryginalnej i ujednolicenie kolorystyczne stolarki.

ul. Józefa Piłsudskiego 55

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1905 r., 2. poł. XX w. (zmiana liczby i kształtu otworów oraz wystroju przyziemia), XX/XXI w. (rozbudowa i zmiana formy lukarn dachu, wymiana części stolarki), pocz. XXI w. (wymiana części stolarki okien, remont dachu z wymianą pokrycia). Historyzm z elementami neoklasycyzmu i secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, na eksponowanej narożnej parceli w północnej pierzei ulicy, u jej zbiegu z ul. Stanisława Staszica oraz ul. Aleksandra Fredry.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana monumentalna bryła czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, oparta planie zbliżonym do litery „C” i złożona z trzonu oraz zestawionych z nim pod nieznacznie rozwartym kątem bocznych skrzydeł północnego

oraz południowego, usytuowanych odpowiednio wzdłuż ul. Stanisława Staszica i ul. Aleksandra Fredry i skupionych wokół otwartego od zachodu, nieregularnego dziedzińca. Obiekt zwieńczony zespołem dachów z ukośną połacią nad elewacjami od strony ulicy. W połaci wschodniej zlicowana z elewacją trójosiowa facjata, przesłonięta falistym szczytem. W połaci południowej, od strony ul. Józefa Piłsudskiego, asymetrycznie umieszczona duża, pięcioosiowa facjata, powstała przez rozbudowę w kierunku zachodnim pierwotnej, trójosiowej – analogicznej do znajdującej się w połaci wschodniej.

- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne spięte stalowymi kotwami (śrubami rzymskimi), w skrzydle północnym zawilgocone w dolnych partiach. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonane nowe obróbki blacharskie i system rynien.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje zakomponowane w zbliżony sposób i potraktowane równorzędnie, rytmizowane szerokimi lizenami, licowanymi czerwoną cegłą klinkierową i rozdzielającymi osie okienne, których dekorację zrealizowano w gładkim tynku. Przyziemie oddzielone profilowanym gzymsem, pod którym szeroki, geometryczny fryz wykonany w cegle. W zwieńczeniu gzyms koronujący z ceglanym fryzem arkadkowym o tynkowanych polach blend. Kondygnacje pięter nierozdzielone. Sześcioosiowa, symetrycznie zakomponowana elewacja główna, wschodnia, o cokole i przyziemiu wtórnie oblicowanym do połowy wysokości otworów okiennych cementowymi płytkami lastrykowymi. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie, w strefie pięter osadzone we wspólnych oprawach w obrębie każdej z rozdzielonych lizenami osi. Za wyjątkiem okien 1. piętra osadzone bezpośrednio na gzymsie międzykondygnacyjnym i opatrzone pustymi fryzami w nadprożach oraz prostokątnymi fartuchami. Pierwsza oś elewacji ślepa, z polami blend licowanymi czerwoną cegłą. Przesłaniający lukarnę dachu szczyt o uproszczonej formie, tynkowany gładko, z otworami okiennymi bez oprawy. Boczna elewacja południowa o ośmiu osiach, rozwiązana podobnie jak fasada – przy czym cokół i przyziemie w całości licowane cementowymi płytkami lastrykowymi. Osie 3.-5. wyróżnione pozornym ryzalitem i dużą facjatą dachu. Gzyms wieńczący wraz z fryzem przerwany na odcinku ryzalitu. W przyziemiu witryny różnych form i rozmiarów, bez oprawy, z roletami antywłamaniowymi bądź kratami. W 6. osi nieznacznie przesunięty otwór drzwi wejściowych, prostokątny, bez oprawy. Otwory okienne górnych kondygnacji i facjaty dachu oprawne jak w fasadzie. W 1. osi obszerniejsze, zbliżone kształtem do kwadratu. Boczna elewacja północna sześcioosiowa, o zmiennej szerokości osi. Przyziemie opracowane jak w fasadzie. Okna 3., 5. oraz 6. osi o większych niż pozostałe rozmiarach, zbliżone do kwadratu. W 4. osi otwór wejściowy do lokalu, prostokątny, bez oprawy. Widoczne zawilgocenia przyziemia elewacji. Tylne elewacje budynku tynkowane gładko i pozbawione dekoracji.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe współczesne, metalowej konstrukcji, dwuskrzydłowe z naświetlem opatrzonym kratą. Stolarka witryn większości lokali wymieniona w ostatnich latach na plastikową. Stolarka okien drewniana, cztero- i sześcioskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, w większości wymieniona na zespoloną drewnianą oraz plastikową o różnych typach podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, fryzów, lizen, fartuchów i nadproży okien.

— Wskazane odtworzenie pierwotnej postaci szczytów lukarn dachu na podstawie zachowanych źródeł ikonograficznych oraz remont przyziemia z usunięciem współczesnej okładziny, poprzedzony osuszeniem budynku.
— Postulowana wymiana współczesnej, drewnianej i plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej. Wskazane zastąpienie zewnętrznych rolet metalowych roletami podtynkowymi.

ul. Józefa Piłsudskiego 56

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków. (WEZ 1977)

Budynek mieszkalny, mur., 1905 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi wejściowych i części stolarki okien). Historyzm z elementami neorenesansu w niemieckiego oraz secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem pulpitowym z ukośną połacią nad elewacją frontową. W połaci tej, krytej dachówką ceramiczną, pary lukarn krytych pulpitowo. Pośrodku duża, trójosiowa facjata, zlicowana z północno-zachodnią elewacją budynku i przesłonięta fantazyjnym szczytem. Połać południowo-wschodnia dachu kryta papą bitumiczną.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne zawilgocone, bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, tynkowana. Przyziemie pokryte pasami boni, oddzielone profilowanym gzymsem. Kondygnacje pięter tynkowane w schemacie ramowym z drobnymi podziałami kwaterowymi. Pary skrajnych osi wyróżnione pilastrami. W zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący na krokstynach, przerwany w środkowej części. W szczycie stylizowana dekoracja o motywach roślinnych, zwieńczona plakietą z datą 1905. Otwór drzwi wejściowych w 4. z 9 osi fasady, zamknięty prostokątnie i oprawny w wąską, wgłębną opaskę. Otwory okienne prostokątnego kształtu, rozmieszczone regularnie. W przyziemiu wyposażone w profilowane podokienniki i pozbawione oprawy. Okna pozostałych kondygnacji w opaskach, z naczółkami trójkątnymi i prostymi, opatrzone różnymi formami fartuchów i płycin w nadprożach. Osadzone na gzymsach, przerwanych w partii pilastrów bocznych ryzalitów. Widoczne znaczne ubytki tynku oraz detalu, niekiedy ze śladami niefachowych napraw. Tylna elewacja zryzalitowana, tynkowana gładko.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na nawiązujące do stylu budynku, drewniane, dwuskrzydłowe typu ramowo-płycinowego, oszklone w górnej części skrzydeł i wyposażone w obszerne naświetle. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, w znacznej części wymieniona na plastikową o różnych typach podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, szczyt, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, opasek, podokienników, nadproży i fartuchów.
- Wskazany gruntowny remont elewacji z uzupełnieniem detalu na podstawie zachowanej dokumentacji ewidencyjnej i źródeł ikonograficznych, poprzedzony osuszeniem budynku.
- Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej.

ul. Józefa Piłsudskiego 57

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1905 r., pocz. lat 30. XX w. (zmiana kształtu, rozmiaru i liczby witryn parteru, wymiana tynków elewacji z częściowym pozbawieniem cech stylowych), 2. poł. XX w. (zmiana wystroju przyziemia, likwidacja otworu wejściowego w narożniku budynku, remont dachu z demontażem grzebienia kalenicy), pocz. XXI w. (zmiana kształtu i rozmiaru witryn w przyziemiu, wymiana tynków w tej kondygnacji, wymiana stolarki drzwi wejściowych i części stolarki okien, remont dachu). Historyzm z elementami neorenesansu północnego oraz secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, na eksponowanej narożnej parceli w północnej pierzei ulicy, u jej zbiegu z ul. Aleksandra Fredry.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Średni.
- Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, oparta na nieregularnym, zbliżonym do trapezu planie i złożona z trzonu oraz zestawionego z nim pod lekko rozwartym kątem krótkiego skrzydła, usytuowanego wzdłuż północno-zachodniej pierzei ul. Aleksandra Fredry. Obiekt zwieńczony zespołem dachów dwuspadowych z ukośną połacią nad elewacją frontową, krytych dachówką ceramiczną. W dolnych połaciach od strony ulicy szereg niewielkich lukarn, krytych pulpitowo. W narożniku trójkondygnacyjny, cylindryczny wykusz, zwieńczony cebulastym hełmem z chorągiewką, krytym blachą w układzie rybiej łuski.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne zawilgocone. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i częściowo obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja południowo-zachodnia korpusu (fasada) oraz elewacja południowo-wschodnia skrzydła zakomponowane w zbliżony sposób i potraktowane równorzędnie. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową oraz częściowo wtórnie płytkami ceramicznymi barwy brązowej, imitującymi cegłę. Kondygnacje pokryte tynkiem strukturalnym („barankiem"). Przyziemie oddzielone profilowanym gzymsem, w zwieńczeniu mocniej wyładowany gzyms koronujący. Fasada o sześciu osiach, z których 2. i 3. wyróżnione rodzajem pozornego wykusza o łukowatym narysie, ujętego w lizeny i zamkniętego półkolistym szczytem, przecinającym gzyms koronujący. Ostatnia kondygnacja wykusza w formie głębokiej eksedry, mieszczącej loggię. Ostatnia oś elewacji szersza od pozostałych, w 2. i 3. kondygnacji mieszcząca obszerne loggie o prostokątnym wykroju i wyróżniona w partii dachu stosunkowo niskim, trójkątnym szczytem, otwartym w dolnej części i przecinającym gzyms koronujący. W przyziemiu poniżej wykuszu bliźniacze otwory drzwi wejścio-

wych, z których zachodni stanowi wejście do budynku, wschodni – do lokalu usługowego w przyziemiu. Obydwa wysokie, wąskie, zamknięte półkoliście, bez oprawy. Otwory okienne budynku różnych form i rozmiarów, głównie prostokątne, rozmieszczone nieregularnie, opatrzone profilowanymi podokiennikami i ujęte w wąskie, wgłębne opaski. Okna 1. i 4. kondygnacji ostatniej osi obszerne, zamknięte odpowiednio półkoliście oraz odcinkowo. Okna wykuszu wąskie, wydłużone, zgrupowane po 3. Część okien przyziemia opatrzona prostymi, metalowymi kratami. Balustrady loggii ażurowe, typu koszowego, z bogatą dekoracją metaloplastyczną. Boczna elewacja południowo-zachodnia pięcioosiowa, rozwiązana podobnie jak fasada, różniąca się jednak niższą (z uwagi na różnicę wysokości terenu) strefą cokołową. Tynk przyziemia wymieniony na maszynowy o drobnym ziarnie i kontrastowej, żółtej barwie. Cokół licowany brązowymi płytkami ceramicznymi. Osie 3. i 4. wyróżnione ujętym w lizeny pozornym wykuszem o trzech kondygnacjach, opracowanym jak w fasadzie, przy czym na wszystkich trzech kondygnacjach mieszczącym balkony o łukowym, względnie odcinkowym narysie i balustradach koszowych. W przyziemiu obszerne witryny prostokątnego kształtu, o zróżnicowanych proporcjach i rozmiarach, opatrzone zewnętrznymi roletami antywłamaniowymi. Narożny wykusz trójosiowy, o dwóch niższych kondygnacjach nierozdzielonych i ostatniej odseparowanej profilowanym gzymsem. Widoczne zawilgocenie i znaczne ubytki tynków obu elewacji. Tylne elewacje budynku tynkowane gładko i pozbawione dekoracji.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe do budynku współczesne, aluminiowe, dwuskrzydłowe z naświetlem. Sąsiednie drzwi do lokalu przyziemia z tego samego materiału, półtoraskrzydłowe. Stolarka witryn wymieniona na plastikową, o zróżnicowanych podziałach. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, o zróżnicowanej liczbie skrzydeł, w większości wymieniona na zespoloną plastikową o różnych typach podziałów.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachów, Hełm narożnego wykuszu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, lizen, podokienników, szczytów oraz balustrady balkonów.
— Wskazany remont elewacji, poprzedzony osuszeniem budynku. W szczególności: usunięcie okładziny ceramicznej i odsłonięcie oryginalnej licówki cokołu, a także ujednolicenie wystroju przyziemia budynku z pozostałą częścią elewacji oraz przywrócenie pierwotnego rozmiaru witryn na podstawie zachowanych źródeł ikonograficznych.
— Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach na nawiązującą do oryginalnej. Zastąpienie współczesnej plastikowej stolarki witryn nawiązującą do historycznych wzorów. Zastąpienie zewnętrznych rolet antywłamaniowych roletami podtynkowymi oraz ujednolicenie formy krat zabezpieczających pozostałe otwory. Zastąpienie współczesnych drzwi wejściowych drewnianymi, dostosowanymi do stylu budynku.

ul. Józefa Piłsudskiego 58

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1906 r., 1. poł. XX w. (adaptacja części przyziemia korpusu budynku na lokal handlowy), pocz. XXI w. (przekształcenie przyziemia skrzydła z adaptacją na lokal gastronomiczny, wymiana stolarki witryn i części stolarki okien). Histo-

ryzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, na narożnej parceli w południowej pierzei ulicy, u jej zbiegu z pl. Konstytucji 3 Maja.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana monumentalna bryła czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, oparta planie litery „L" i złożona z trzonu oraz zestawionego z nim pod kątem prostym skrzydła, usytuowanego wzdłuż południowo-zachodniej pierzei pl. Konstytucji 3 Maja. Obiekt zwieńczony zespołem wysokich dachów mansardowych, krytych dachówką ceramiczną. W dolnych połaciach od strony ulicy oraz placu lukarny powiekowe.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północno-zachodnia korpusu oraz elewacja północno-wschodnia skrzydła dziewięcioosiowe, potraktowane równorzędnie i zakomponowane jako lustrzane odbicia z osią symetrii w ściętym narożniku budynku. Partia narożna na połączeniu korpusu i skrzydła budynku ukształtowana w formie niskiej, czworobocznej wieży, wyniesionej ścianką kolankową ponad gzyms koronujący i zwieńczonej własnym, czterospadowym dachem mansardowym z metalową iglicą. Jednoosiowej, pozornie zryzalitowanej wieży odpowiada trójosiowy pseudoryzalit obejmujący trzy ostanie osie fasady oraz trzy pierwsze osie elewacji skrzydła budynku. Przyziemie i pierwsza kondygnacja wydzielone wąskimi gzymsami. Pod gzymsem koronującym pusty pas fryzu. Obie elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o stosunkowo drobnym ziarnie („barankiem"). Cokół w większej części wtórnie pokryty rustykowaną okładziną kamienną. Przyziemie, a także 1. piętro w partii narożnej wieży i ryzalitów wyróżnione pasami boni. W narożach wieży i ryzalitów obu elewacji boniowane pilasty. Otwór głównych drzwi wejściowych w 2. osi elewacji korpusu, zamknięty półkoliście, nieznacznie rozglifiony i osadzony w wąskiej opasce. W narożniku budynku głęboka eksedra, w której otwór wejściowy do lokalu handlowego, zamknięty półkoliście i również osadzony w opasce. W 7. osi elewacji skrzydła wtórnie wybity otwór drzwi wejściowych do lokalu gastronomicznego. W przyziemiu wieży obszerne, zamknięte koszowo witryny, w skrajnej partii fasady duża, obejmująca 2 osie witryna prostokątnego kształtu. Każda z witryn opatrzona zewnętrzną roletą antywłamaniową Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie i opatrzone profilowanymi podokiennikami. Okna parteru oprawne w profilowane opaski, pozostałe bez oprawy. Okna górnych kondygnacji wieży biforyjne, osadzone na wspólnych podokiennikach. Okna cokołu prostokątne, o różnych proporcjach, w większości zamurowane. Widoczne zawilgocenia i ubytki tynku, szczególnie w sąsiedztwie gzymsów, podokienników i pilastrów. Tylne elewacje obu części budynku tynkowane gładko i pozbawione dekoracji.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe do budynku współczesne, metalowe, jednoskrzydłowe z naświetlem i metaloplastyczną kratą. Wieloskrzydłowe witryny w partii wieży wymienione na plastikowe, z podziałami odmiennymi od pierwotnych; witryna lokalu w korpusie budynku wymieniona na bezpodziałową. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, w większości wymieniona na plastikową o różnych typach podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, pasów boni, podokienników i opasek.
- Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków, usunięciem okładziny cokołu i ujednoliceniem kolorystycznym, poprzedzony osuszeniem budynku.
- Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej. Wymiana witryn na wzorowane na oryginalnych na podstawie zachowanych źródeł ikonograficznych. Zastąpienie zewnętrznych rolet antywłamaniowych wewnętrznymi, o kolorystyce dostosowanej do kolorystyki elewacji lub stolarki. Wymiana drzwi wejściowych na dostosowane do stylu budynku.

ul. Józefa Piłsudskiego 59

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1910 r., 1. poł. XX w. (adaptacja części cokołowej korpusu budynku na lokal handlowy, mieszczący się w suterenie), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana drzwi wejściowych, drzwi do lokalu i witryny oraz części stolarki okien). Historyzm z elementami neorenesansu niemieckiego i neobaroku. W układzie kalenicowym, usytuowany peryferyjnie w zwartej zabudowie, na narożnej parceli w północnej pierzei ulicy, u jej zbiegu z dawnym wjazdem na podwórze, biegnącym wzdłuż historycznej, północno-wschodniej granicy osiedla Nowe Miasto.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, oparta planie zbliżonym do litery „L” i złożona z opartych na bardzo wysokim cokole trzonu oraz zestawionego z nim pod kątem ostrym wąskiego skrzydła, usytuowanego równolegle do dawnej północno-wschodniej granicy osiedla. Obiekt zwieńczony zespołem dachów dwuspadowych z ukośnymi połaciami nad elewacją frontową i boczną. Pośrodku każdej z ukośnych połaci pojedyncza duża facjata, zlicowana z elewacją i przesłonięta zwieńczonym półkoliście szczytem ze spływami. Podobnym szczytem zwieńczony zaokrąglony narożnik na połączeniu obu części budynku. Połać ukośna kryta dachówką ceramiczną, tylna – papą bitumiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Uzupełniony system rynien i rur spustowych.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-wschodnia, ośmioosiowa. Czwarta oś wysunięta pozornym ryzalitem klatki schodowej, podkreślonym w partii dachu wspomnianym wyżej szczytem. Cokół z odsadzką, wtórnie otynkowany gładko. Wyższe kondygnacje pokryte tynkiem strukturalnym („barankiem”). Przyziemie oddzielone profilowanym gzymsem, w zwieńczeniu mocno wysunięty gzyms koronujący, przerwany w partii szczytów. Naroża i ryzalit opięte boniowanymi lizenami. Otwór drzwi wejściowych w przyziemiu 4. osi, zamknięty półkoliście, z gierowanym okapnikiem o fantazyjnej, falistej formie. Poprzedzony kilkustopniowymi schodami, wyłożonymi wtórnie płytkami ceramicznymi. Otwory okienne głównie prostokątne za wyjątkiem pojedynczego okna górnej kondygnacji ryzalitu, zamkniętego półkoliście. Oprawne w proste opaski z podokiennikami, a w dwóch najwyższych kon-

dygnacjach dodatkowo opatrzone prostokątnymi fartuchami. Boczna elewacja południowo-wschodnia od strony ul. Józefa Piłsudskiego pięcioosiowa, o środkowej osi szerszej od pozostałych i zasadniczym schemacie wystroju jak w fasadzie. Parter oddzielony gzymsem, naroża i środkowa oś wyróżnione w strefie pięter boniowanymi lizenami. Otwory okienne różnych form i rozmiarów: w 1. i ostatniej kondygnacji oraz w środkowej osi 2. kondygnacji zamknięte odcinkowo; pozostałe prostokątne. Okna środkowej osi obszerne, triforyjne. W dwóch ostatnich osiach w strefie cokołowej drzwi wejściowe i witryna lokalu handlowego, wyposażona w zewnętrzną roletę antywłamaniową. Okna cokołu niewielkie, prostokątne, typu leżącego. Tylne elewacje obu części budynku tynkowane gładko i pozbawione dekoracji.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na jednoskrzydłowe, aluminiowe z naświetlem. Stolarka okien drewniana, cztero- i sześcioskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, w części wymieniona na zespoloną plastikową, o różnych typach podziałów, niekiedy nawiązująca do oryginalnej. Drzwi do lokalu i witryna metalowe, współczesne.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci, gzymsów, lizen, szczytów, opasek i stolarki okien.
— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i obróbek blacharskich oraz usunięciem okładziny ceramicznej schodów.
— Postulowana wymiana drzwi wejściowych na dostosowane do stylu budynku. Wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach na nawiązującą do oryginalnej. Zastąpienie zewnętrznej rolety metalowej lokalu handlowego roletą podtynkową.

ul. Józefa Piłsudskiego 60

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., pocz. XX w. 2 poł. XX w. (przekształcenie przyziemia, wymiana stolarki witryn lokali), pocz. XXI w. (ponowna wymiana stolarki witryn w przyziemiu). Historyzm z elementami neorenesansu w redakcji północnej oraz secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, na narożnej parceli w południowej pierzei ulicy, u jej zbiegu z pl. Konstytucji 3 Maja.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, oparta planie litery „L” i złożona z trzonu oraz zestawionego z nim pod kątem prostym skrzydła, usytuowanego wzdłuż północno-wschodniej pierzei pl. Konstytucji 3 Maja. Obiekt zwieńczony zespołem wysokich dachów dwuspadowych, krytych dachówką ceramiczną. W połaciach od strony ulicy oraz placu lukarny różnych form i rozmiarów, przesłonięte ściankami attykowymi i trójkątnymi szczytami. Obecne również lukarny powiekowe.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.

— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północno-zachodnia korpusu oraz elewacja południowo-zachodnia skrzydła dziewięcioosiowe, potraktowane równorzędnie i zakomponowane jako lustrzane odbicia z osią symetrii w ściętym narożniku, na połączeniu obu części budynku. W przyziemiu pokryte formowanymi w tynku pasami boni, wyżej licowane czerwoną cegłą klinkierową. Detal wykonany w tynku. Przyziemie oddzielone profilowanym gzymsem, kondygnacje pięter nierozdzielone. Dwie pierwsze osie elewacji korpusu i dwie ostatnie elewacji skrzydła wyróżnione niskimi ściankami attykowymi ze sterczynami, przesłaniającymi zlicowane ze ścianą facjaty dachu. Trzy ostatnie osie elewacji korpusu i trzy pierwsze elewacji skrzydła z wysokimi, trójkątnymi szczytami również kryjącymi facjaty. Jednoosiowy narożnik zwieńczony ścianką attykową o formie podobnej do wcześniej opisanych. W zwieńczeniu budynku profilowany gzyms koronujący, przerwany w partiach szczytów oraz attyk. Otwory drzwi wejściowych odpowiednio w 6. i 4. osi przyziemia każdej z elewacji, przy czym ten pierwszy wtórnie zamurowany z przekształceniem w okienny. Pierwotnie oprawny w zamknięty odcinkowo portal z dekoracją geometryczną i roślinną, z którego zachowane nadproże i górna część wspierających je pilastrów. Otwór drzwiowy w elewacji skrzydła prostokątny, bez oprawy. W przyziemiu obu elewacji obszerne witryny lokali handlowych o prostokątnym wykroju, bez oprawy. W narożniku otwór wejściowy do jednego z lokali, poprzedzony niskimi schodami. Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie, o skromnych oprawach w postaci profilowanych podokienników i belek nadproża z dekoracją geometryczną. W 3. kondygnacji narożnika budynku wsparty na masywnych konsolach balkon z murowaną z cegły, tralkową balustradą o wyoblonym narysie. W trójkątnych szczytach owalne okulusy i geometryczne płyciny z dekoracją roślinną, w ściankach attykowych przesłaniających facjaty wąskie, niewielkich rozmiarów triforia. W attyce narożnika budynku duża, prostokątna płycina ze stylizowaną dekoracją roślinną. Widoczne zawilgocenie dolnych partii murów i ubytki detalu. Bonia przyziemia częściowo zastąpione tynkiem gładkim. Tylne elewacje obu części budynku zryzalitowane. W dolnej części i pod okapem dachu licowane czerwoną cegłą klinkierową, w pozostałych partiach tynkowane gładko i pozbawione dekoracji.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe do budynku współczesne, drewniane, półtoraskrzydłowe typu ramowo-płycinowego, z obszernym naświetlem. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, w większości wymieniona na plastikową o różnych typach podziałów i bezpodziałową. Stolarka witryn plastikowa, o zróżnicowanych podziałach.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, szczyty, attyki, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, nadproży, podokienników i płycin, a także reliktów portalu w elewacji głównej korpusu budynku.
— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem detalu oraz przywróceniem boniowania i pierwotnej kolorystyki przyziemia na podstawie zachowanych źródeł ikonograficznych, poprzedzony osuszeniem budynku.
— Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej. Wymiana witryn na jednolite, dostosowane do stylu budynku.

ul. Józefa Piłsudskiego 60A

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Pawilon handlowy, mur., ok. 1920, 2015 (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien, remont elewacji). Neoklasycyzm. Wolnostojący, symetrycznie zlokalizowany po północnej stronie Placu Konstytucji 3 Maja. Prawdopodobnie pijalnia mleka lub trafika.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry – po remoncie.
- Zachowana jednokondygnacyjna bryła budynku na rzucie prostokąta z cofniętą częścią z wejściem od strony ul. J. Piłsudskiego. Dach czterospadowym, kryty dachówką ceramiczną, z ortogonalną nadbudówką mieszczącą kanały wentylacyjne.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych – bardzo dobry po remoncie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu – po remoncie z zachowaniem pasowych gzymsów podokiennych i koronujących.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, oszklone. Stolarka okien plastikowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu.

ul. Józefa Piłsudskiego 61

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Funkcjonalizm. W układzie kalenicowym, usytuowany w północno-zachodniej pierzei ulicy, na skarpie. Od północnego wschodu zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na zbliżonym do kwadratu planie, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone, bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie. Cokół z odsadzką. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu wąski gzyms koronujący. Elewacja główna (południowo-wschodnia) trójosiowa. Otwór wejściowy w środkowej osi, w partii cokołowej, poniżej poziomu posadowienia budynku. Ujęty w szeroką ceglaną opaskę i flankowany stopniowanymi murkami oporowymi z tego samego materiału z rurową balustradą w zwieńczeniu. Otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone niekiedy białą farbą. W środkowej osi pary niewielkich kwadratowych okienek, bez oprawy. Okna cokołu nieduże, leżące. Boczna elewacja południowo-

zachodnia ślepa, jedynie w szczycie dwa okna mniejszych niż w fasadzie rozmiarów. Elewacja tylna trójosiowa, z oknami klatki schodowej w środkowej osi, umieszczonymi w przestrzeniach międzypiętrowych i osadzonymi we wspólnej opasce. Okna skrajnych osi przyziemia wyposażone we współczesne kraty z metalowych prętów. We wszystkich elewacjach widoczne znaczne ubytki tynku ze śladami niefachowych napraw. Tynk fasady wymieniony w części przyziemia i w partii cokołowej. Przedogródek nieuporządkowany, w części wykorzystywany jako miejsce parkingowe.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, metalowe, oszklone w górnej partii skrzydła. Stolarka okien drewniana, typu ościeżnicowego, osadzona w licu elewacji. W większości wymieniona na zespoloną plastikową jedno- dwuskrzydłową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, opaski drzwi, murów oporowych, opasek okien, a także relikty oryginalnej stolarki okien.
— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku. Postulowane ujednolicenie formy krat zabezpieczających oraz uporządkowanie przedogródka.
— Postulowana wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku, a także części współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Józefa Piłsudskiego 62

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków. (WEZ 1979)

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., 1907, 2 poł. XX w. (przekształcenie przyziemia, wymiana stolarki witryn lokali w przyziemiu), pocz. XXI w. (ponowna wymiana stolarki witryn w przyziemiu). Historyzm z elementami neobaroku i neoklasycyzmu oraz secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy. Do tylnej elewacji dostawiona parterowa oficyna gospodarcza.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Średni.
— Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem pulpitowym z ukośną połacią nad elewacją frontową. W połaci tej, krytej dachówką ceramiczną, lukarny różnych form i rozmiarów, Pośrodku duża, dwuosiowa facjata, zlicowana z północno-zachodnią elewacją budynku i przesłonięta zwieńczonym półkoliście szczytem ze spływami wolutowymi. Połać południowo-wschodnia dachu kryta papą bitumiczną. Oficyna tylna oparta na nieregularnym, wydłużonym planie. Zwieńczona dachem pulpitowym, krytym papą bitumiczną.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne zawilgocone, bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, częściowo tynkowana, w części licowana czerwoną cegłą klinkierową. Cokół wtórnie licowany kamiennymi płytami. Przyziemie pokryte pasami boni, oddzielone

profilowanym gzymsem. Kondygnacje pięter tynkowane w schemacie ramowym, dwie środkowe osie wyróżnione pozornym ryzalitem. Piętra 1. i 2. rozdzielone fryzem geometrycznym, wykonanym w tynku. Górna partia 3. piętra z gładką okładziną klinkierową. W zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący z szerokim, pasowym, ceglano-tynkowym fryzem geometrycznym poniżej, przerwanym w partii środkowego pseudo-ryzalitu. Szczyt ze szczątkowo zachowaną dekoracją geometryczną. W 1. osi fasady budynku prostokątny otwór przejazdu bramnego, bez oprawy, opatrzony metalową, dwuskrzydłową, współczesną kratą. W pozostałej części przyziemia obszerne, prostokątne witryny lokalu handlowego. Otwory okienne prostokątnego kształtu, rozmieszczone regularnie, oprawne w gładkie opaski z uszakami i kluczami oraz bez. Okna 1. piętra opatrzone podokiennymi fartuchami z motywem kaboszonów, okna 3. piętra z fartuchami w formie gładkich plakiet. Widoczne zawilgocenie i znaczne ubytki tynku, sięgające 50% powierzchni fasady. Tylna elewacja zryzalitowana, tynkowana gładko. Elewacje oficyny gospodarczej licowane cegłą klinkierową barwy czerwonej.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, niemal w całości wymieniona na plastikową o różnych typach podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, szczyt, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, fryzów, opasek i podokienników.
— Wskazany gruntowny remont elewacji z uzupełnieniem detalu na podstawie zachowanej dokumentacji ewidencyjnej i źródeł ikonograficznych, poprzedzony osuszeniem budynku.
— Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej. Wymiana witryn na dostosowane do stylu budynku.

ul. Józefa Piłsudskiego 63

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia), po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją i pozbawieniem cech stylowych, montaż metalowej konstrukcji komina na elewacji głównej, wymiana stolarki drzwi wejściowych i okien). W układzie kalenicowym, usytuowany w północno-zachodniej pierzei ulicy, na skarpie. Od południowego zachodu zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Zły.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na zbliżonym do kwadratu planie, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne po termomodernizacji. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte drobnoziarnistym tynkiem maszynowym i wymalowane na kolor jasnego ugru. Cokół licowany płytkami

ceramicznymi, imitującymi czerwoną cegłę klinkierową. Kondygnacje nierozdzielone. Elewacja główna (południowo-wschodnia) trójosiowa. Otwór wejściowy w środkowej osi, ujęty w szeroką opaskę z płytek jak w partii cokołu i poprzedzony pojedynczym biegiem wysokich schodów z z prostą, rurową balustradą – współcześnie licowanych płytami granitu. Otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu; w środkowej osi pary niewielkich kwadratowych okienek, bez oprawy. Jedno z okien parteru przemurowane. Na elewacji zamontowany metalowy komin instalacji grzewczej. Boczna elewacja północno-wschodnia ślepa, jedynie w szczycie dwa okna mniejszych niż w fasadzie rozmiarów. Elewacja tylna trójosiowa, z oknami klatki schodowej w środkowej osi, umieszczonymi w przestrzeniach międzypiętrowych. Przedogródek nieuporządkowany, w części wykorzystywany jako miejsce parkingowe.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, aluminiowe, oszklone w górnej partii skrzydła. Stolarka okien wymieniona na zespoloną plastikową jedno- i dwuskrzydłową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej.

Zalecenia konserwatorskie:

— Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zabudowy.
— Wskazana zmiana faktury tynku oraz kolorystyki elewacji na bardziej stonowaną, dostosowaną do wystroju sąsiedniego budynku nr 61, a także uporządkowanie przedogródka.
— Postulowana wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku.

ul. Józefa Piłsudskiego 64

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1910 r., 2. poł. XX w. (przekształcenie wschodniej części przyziemia), pocz. XXI w. (wymiana części witryn lokali w przyziemiu). Historyzm z elementami neogotyku i neorenesansu w redakcji północnej. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy. Do tylnej elewacji dostawiona niższa oficyna pod nr adresowym 64A.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Bardzo dobry.
— Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na niskim cokole i zwieńczonego dachem pulpitowym z ukośną połacią nad elewacją frontową. W połaci tej, krytej dachówka ceramiczną, lukarny różnych form i rozmiarów, kryte wysokimi daszkami dwuspadowymi w układzie prostopadłym. Połać południowo-wschodnia dachu budynku kryta papą bitumiczną. W środkowej z siedmiu osi elewacji głównej (północno-zachodniej) trójboczny ryzalit wieżowy o czterech kondygnacjach, z których ostatnia ponad gzymsem koronującym budynku, zwieńczona wysokim, ceramicznym dachem o krótkiej kalenicy.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne z nielicznymi drobnymi, miejscowymi spękaniami – zwłaszcza w górnej partii ryzalitu fasady, spięte dekoracyjnymi kotwami z czasu powstania budynku. Konstrukcja dachu

poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.

— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, licowana czerwoną cegłą klinkierową; część detalu wykonana w szkliwionej cegle barwy zielonej. Wschodnia część przyziemia wtórnie tynkowana i pokryta farbą elewacyjną. Cokół z odsadzką. Przyziemie i 3. piętro wydzielone wąskimi gzymsami; piętra 1. i 2. nierozdzielone. W zwieńczeniu rozbudowany gzyms koronujący z fryzami kostkowymi, przerwany w partii ryzalitu. Otwór wejścia głównego w 4. osi elewacji, zamknięty odcinkowo i w górnej części ujęty w opaskę z kształtek ceglanych, zamkniętą kluczem. Węgary otworu w formie półwałków. W zachodniej części przyziemia po obu stronach wejścia do budynku obszerne witryny lokali handlowych, zamknięte łukami koszowymi i oprawne w analogiczny sposób. Po wschodniej stronie przyziemia obszerne witryny o prostokątnym wykroju, bez oprawy. Otwory okienne różnych form i rozmiarów, wyposażone w ceramiczne, szkliwione podokienniki, w skrajnych osiach zebrane w pary. Okna 1. i 2. piętra zamknięte odcinkowo i umieszczone we wspólnych, wydłużonych blendach, obejmujących poszczególne osie, względnie pary osi, gdzie poszczególne otwory rozdzielone zostały fryzami z motywem czwórliścia. Pozostałe okna zamknięte półkoliście, o nadprożach z naprzemiennie układanych czerwonych i zielonych klińców, w oprawach z ceramicznych kształtek i z okapnikami, zamknięte kluczem. Widoczne zawilgocenie strefy cokołu i przyziemia z miejscową powierzchniową korozją cegły. Tylna elewacja budynku poddana termomodernizacji i pokryta tynkiem maszynowym w odcieniach jasnej zieleni; cokół wyłożony płytkami klinkierowymi imitującymi cegłę. Środkowa oś wyróżniona ryzalitem klatki schodowej. W osiach sąsiednich balkony.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na metalowe, półtoraskrzydłowe, z obszernym naświetlem niedostosowanym do wykroju otworu. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, z górnymi skrzydłami o drobnych podziałach kwaterowych, w większości wymieniona na plastikową o różnych typach podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, blend, opasek, okapników i fryzów.

— Wskazane oczyszczenie elewacji z uzupełnieniem cegły i przywróceniem pierwotnej kolorystyki, poprzedzony osuszeniem budynku.

— Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach na wzorowaną na oryginalnej. Wymiana metalowych drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku. Wymiana witryn na jednolite, nawiązujące do wzorów historycznych.

ul. Józefa Piłsudskiego 66

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1910 r., 2. poł. XX w. (remont elewacji z uproszczeniem detalu), pocz. XXI w. (wymiana witryny lokalu handlowego w przyziemiu oraz części stolarki okien i przejazdu bramnego, wymiana tynków elewacji tylnej). Historyzm z elementami neogotyku, neorenesansu w redakcji północnej oraz secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na niskim cokole i zwieńczonego dachem pulpitowym z ukośną połacią nad elewacją frontową, gdzie lukarny różnych form i rozmiarów. Połać północno-zachodnia nad elewacją kryta dachówką ceramiczną, połać południowo-wschodnia kryta papą bitumiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Uzupełniony system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, licowana czerwoną cegłą klinkierową; detal wykonany w cegle i tynku. Przyziemie i cokół wtórnie pokryte farbą elewacyjną w barwach różu i ciemnej czerwieni. Cokół z odsadzką, przyziemie wydzielone profilowanym gzymsem. W zwieńczeniu gzyms koronujący z fryzem arkadkowym poniżej. Kondygnacje pięter nierozdzielone. Dwie ostatnie z 7 osi fasady wyróżnione pięciokondygnacyjnym ryzalitem, którego ostatnia kondygnacja w roli dużej facjaty dachu, przesłonięta falistym szczytem o ramowym podziale i owalną blendą w centrum. W polu blendy stylizowany monogram, złożony ze splecionych liter *P* oraz *V*. Otaczające blendę plakiety z dekoracją roślinną, plecionkową i motywami fantastycznymi (gryfy). W środkowej osi fasady przejazd bramny, zamknięty łukiem koszowym, bez oprawy, wyróżniony umieszczonym powyżej kartuszem z płaskorzeźbioną dekoracją, przestawiającą narzędzia ciesielskie. W przyziemiu ryzalitu obszerna witryna lokalu handlowego, bez oprawy, opatrzona metalową, zewnętrzną roletą antywłamaniową – podobnie jak sąsiadujący otwór okienny. Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie. W przyziemiu wyposażone w ceramiczne podokienniki i oprawne w tynkowe opaski z prostymi fartuchami i plakietami w nadprożach. Okna pięter w każdej z osi umieszczone we wspólnych, wydłużonych, tynkowych oprawach w formie opasek, rozdzielone czworobocznymi plakietami międzyokiennymi (pierwotnie zapewne z reliefową dekoracją, obecnie zachowaną jedynie w partii ryzalitu), wyposażone w ceramiczne podokienniki i osadzone na gzymsie. Okna ostatniej kondygnacji ryzalitu zamknięte odcinkowo, pozbawione oprawy i opatrzone płaskorzeźbionymi podokiennymi fartuchami. Tylna elewacja budynku pokryta współcześnie tynkiem maszynowym. Widoczne zawilgocenie strefy cokołu i przyziemia oraz miejscowe ubytki detalu.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Przejazd bramny zamknięty współczesnymi wrotami metalowej konstrukcji z naświetlem, o pojedynczym, ruchomym skrzydle pośrodku. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, w większości wymieniona na plastikową z podziałami międzyszybowymi i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kształt i liczba lukarn, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, szczytu, blend, płycin i podokienników.
- Wskazane oczyszczenie elewacji ze szczególnym uwzględnieniem przyziemia oraz detalu i uzupełnienie tego ostatniego.
- Postulowana wymiana współczesnej stolarki okiennej z podziałami międzyszybowymi i bezpodziałowej na wzorowaną na oryginalnej. Wymiana witryny lokalu handlowego na dostosowaną do stylu budynku. Zastąpienie zewnętrznych rolet metalowych roletami wewnętrznymi.

ul. Józefa Piłsudskiego 65-67

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki okien). Funkcjonalizm. W układzie kalenicowym, usytuowany w północno-zachodniej pierzei ulicy, na skarpie. Od południowego zachodu zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na zbliżonym do kwadratu planie, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne spięte ściągami (śrubami rzymskimi) i wzmocnione w narożach stalowymi szynami. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie, cokół – tynkiem drobnoziarnistym. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu wąski gzyms koronujący. Elewacja główna (południowo-wschodnia) trójosiowa. Otwór wejściowy w środkowej osi, ujęty w szeroką ceglaną opaskę i flankowany stopniowanymi murkami oporowymi z tego samego materiału z prostą, rurową balustradą w zwieńczeniu. Otwory okienne przyziemia niewielkie, bez oprawy. Okna pięter kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone niekiedy białą farbą. W środkowej osi pary niewielkich kwadratowych okienek, bez oprawy. Boczna elewacja północno-wschodnia ślepa, jedynie w szczycie dwa okna mniejszych niż w fasadzie rozmiarów. Elewacja tylna trójosiowa, z oprawnym w prostą opaskę otworem tylnego wyjścia (zamurowanym z przekształceniem w okno) i oknami klatki schodowej w środkowej osi, umieszczonymi w przestrzeniach międzypiętrowych. Okna skrajnych osi przyziemia wyposażone odpowiednio w metalową roletę antywłamaniową oraz we współczesną kratę z metalowych prętów. We wszystkich elewacjach widoczne ubytki tynku ze śladami niefachowych napraw.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, oszklone asymetrycznie w górnej partii skrzydła. Stolarka okien drewniana, typu ościeżnicowego, osadzona w licu elewacji. W większości wymieniona na zespoloną plastikową jedno- dwuskrzydłową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, opaski drzwi, murów oporowych, opasek okien, a także relikty oryginalnej stolarki okien.
- Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem wystroju i ukryciem elementów wzmacniających pod tynkiem, poprzedzony osuszeniem budynku. Postulowane zastąpienie zewnętrznej rolety antywłamaniowej oraz kraty roletą podtynkową, względnie zastosowanie jednolitych krat zabezpieczających w obu oknach.
- Postulowana wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku, a także części współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Józefa Piłsudskiego 68

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1910 r., 2 poł. XX w. (remont elewacji z częściową wymianą tynków, przekształcenie przyziemia), 2018 r. (generalny remont elewacji – w trakcie). Historyzm z elementami neoklasycyzmu i neobaroku. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy. Do tylnej elewacji dostawiona niższa oficyna pod nr adresowym 68A.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Średni.
- Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem pulpitowym z ukośną połacią nad elewacją frontową, gdzie duża, dwuosiowa, zlicowana z elewacją lukarna przesłonięta została półkolistym szczytem. Połać północno-zachodnia nad elewacją kryta dachówką ceramiczną, połać południowo-wschodnia kryta papą bitumiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne wzmocnione ściągami stalowymi (śrubami rzymskimi). Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, tynkowana gładko. Cokół z odsadzką, licowany czerwoną cegłą klinkierową, wtórnie pokryty farbą elewacyjną. Przyziemie oddzielone profilowanym gzymsem, w zwieńczeniu gzyms koronujący. Kondygnacje pięter nierozdzielone. W środkowej części siedmioosiowej fasady opięty pilastrami pseudoryzalit obejmujący 4. i 5. oś i zwieńczony wspomnianym szczytem. Otwór wejścia głównego w środkowej osi, zamknięty odcinkowo i ujęty w ozdobny portal z uszakami, kluczem i segmentowym naczółkiem na konsolkach, zwieńczonym sterczyną i dwiema urnami. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie, bez oprawy. Okna w szczycie zamknięte odcinkowo, również bez oprawy. W przyziemiu różnych form i rozmiarów witryny lokali handlowych, opatrzone zewnętrznymi, metalowymi roletami antywłamaniowymi. Tylna elewacja budynku tynkowana gładko, o środkowej osi wyróżnionej ryzalitem klatki schodowej.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na drewniane, półtoraskrzydłowe, konstrukcji ramowo-płycinowej, z naświetlem, nawiązujące do wzorów historycznych. Stolarka okien skrzynkowa, w większości wymieniona na plastikową o różnych typach podziałów oraz bezpodziałową. Stolarka witryn i drzwi wejściowych do lokali handlowych w przyziemiu wymieniona na plastikowa, względnie aluminiową o ahistorycznej formie.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, szczytu, cokołu oraz portalu wejścia głównego.
- Postulowane ujednolicenie stolarki okien, w szczególności rezygnacja z okien bezpodziałowych na rzecz nawiązujących do oryginalnych oraz ujednolicenie witryn i zastąpienie zewnętrznych rolet metalowych roletami wewnętrznymi.

ul. Józefa Piłsudskiego 68A

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek produkcyjno-handlowy (dawna masarnia, mur., 1934 r., pocz. XXI (usunięcie metalowej konstrukcji okapu nad otworami wejściowymi, wymiana większości stolarki okien, stolarki drzwi oraz zmiana kształtu i rozmiaru otworów okiennych przyziemia). Funkcjonalizm. W układzie kalenicowym, usytuowany w tylnej części działki, od północy zwarty pod kątem prostym za pośrednictwem parterowego łącznika z budynkiem mieszkalno-usługowym nr 68.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Średni.
- Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku poddaszem, wzniesionego na zbliżonym do prostokąta planie, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem pulpitowym, krytym papą bitumiczną. System rynien poddany naprawie w ostatnich latach.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Stan konstrukcji i pokrycia dachu dachu nieznany.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-wschodnia, pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem". Cokół licowany płytkami ceramicznymi, względnie klinkierowymi w naprzemiennym układzie poziomym oraz pionowym, wtórnie pokryty farbą elewacyjną barwy brązowej. W zwieńczeniu uskokowy gzyms koronujący, zrealizowany w cegle klinkierowej. Kondygnacje nierozdzielone. W ostatniej z 6 osi głównej elewacji prostokątny otwór wejściowy, poprzedzony kilkustopniowymi schodami, bez oprawy. W nadprożu plakieta z wizerunkiem byczej głowy i skrzyżowanych toporów oraz motywami festonu i wstęg. W dolnej części kompozycji data: *1934*. W 4. osi boczny otwór wejściowy, również poprzedzony niskimi schodami, bez oprawy. Ponad otworami trzech ostatnich osi relikty wsporników metalowej konstrukcji okapu. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie, bez oprawy. Część okien przyziemia zabudowana w dolnej części bez ujednolicenia z pozostałą częścią elewacji. Pojedyncze okna wtórnie opatrzone kratami. Boczna południowo-zachodnia elewacja tynkowana strukturalnie; cokół w trakcie termomodernizacji. Północno-wschodnia elewacja łącznika ukształtowana jak fasada budynku. Widoczne ubytki tynku i zawilgocenie murów.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na metalowe, nawiązujące do wzorów historycznych. W otworze głównego wejścia oszklone, w otworze wejścia bocznego z naświetlem. Stolarka czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, sześciopolowa, niemal w całości wymieniona na plastikową dwuskrzydłową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, okładziny cokołu oraz plakiety nad głównym wejściem do budynku.
- Wymagany remont elewacji, poprzedzony osuszeniem budynku.
- Konieczne ujednolicenie przekształconych otworów okiennych z pozostałą częścią elewacji, z pozostawieniem blend, ukazujących pierwotny rozmiar okien.

ul. Józefa Piłsudskiego 70

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1910 r., ok. 1920 r. (przebudowa witryn we wschodniej części przyziemia) 2. poł. XX w., (remont dachu ze zmianą formy niektórych lukarn, kolejna przebudowa przyziemia z adaptacją zachodniej części na lokal handlowy, remont elewacji z całkowitą wymianą tynków i pozbawieniem cech stylowych), pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi wejściowych i większości stolarki okien, dalsze przekształcenia przyziemia ze zmianą kształtu, liczby i rozmieszczenia otworów oraz wymianą tynków i oblicowaniem cokołu; montaż zewnętrznych rolet antywłamaniowych). W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, na narożnej parceli w południowej pierzei ulicy, u jej zbiegu z ul. Elizy Orzeszkowej. Od południowego wschodu zwarty z budynkiem, stanowiącym razem z nim kompozycyjną całość i pełniącym rolę jego skrzydła, lecz posiadającym własny numer adresowy (patrz dom ul. Elizy Orzeszkowej 6).

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, oparta na nieregularnym, zbliżonym do trapezu planie. Nakryta dachem pulpitowym z ukośną połacią nad elewacją frontową, gdzie lukarny różnych form i rozmiarów. Połać ukośna kryta dachówką ceramiczną; połać tylna kryta papą bitumiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne spięte stalowymi ściągami (śrubami rzymskimi). Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien i rur spustowych sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północno-zachodnia) dziesięcioosiowa. Cokół licowany czerwonymi i brązowymi płytkami ceramicznymi, imitującymi cegłę klinkierową. Przyziemie pokryte strukturalnym tynkiem maszynowym, wymalowane na kolor brązowy oraz bladożółty i oddzielone uproszczonym gzymsem. Górne kondygnacje otynkowane gładko i wymalowane na kolor biały. W zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany w przedostatniej parze osi, gdzie półkolisty szczyt. Otwór drzwi wejściowych w 6. osi przyziemia, prostokątny, bez oprawy. W pozostałej części parteru szereg witryn różnych form i rozmiarów, niekiedy połączonych z wejściami do lokali i większości opatrzonych zewnętrznymi roletami antywłamaniowymi. Otwory okienne prostokątne, pozbawione oprawy. W szczycie okulus, wtórnie przekształcony w niewielkie okno o kształcie prostokąta. Północno-wschodni narożnik budynku ścięty, o dwóch osiach, wyróżniony falistym szczytem przełamującym gzyms wieńczący. W polu szczytu okulus. Otwory okienne obszerniejsze niż w fasadzie, bez oprawy. W przyziemiu dwie duże witryny, poprzedzone rozbudowanymi schodami z rampą dla wózków. Schody oraz cokół elewacji licowane beżowymi płytkami ceramicznymi. Widoczne zawilgocenie i ubytki tynków, zwłaszcza w partii szczytu.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na metalowe, jednoskrzydłowe. Stolarka okien drewniana, cztero- i sześcioskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, w większości wymieniona na zespoloną plastikową o różnych typach podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zwartej zabudowy.

— Wymagany remont elewacji z ujednoliceniem kształtu, rozmiaru i położenia witryn przyziemia oraz lukarn dachu w nawiązaniu do źródeł historycznych, a także usunięciem wtórnych oblicowań cokołu i scaleniem kolorystycznym wystroju.
— Postulowane ujednolicenie stolarki witryn lokali handlowych poprzez zastąpienie stolarki bezpodziałowej i z podziałami ahistorycznymi stolarką nawiązującą do oryginalnej. Wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach na wzorowaną na pierwotnej. Wymiana metalowych drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku.

ul. Józefa Piłsudskiego 69-71

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana większości stolarki okien), po 2013 r. (remont elewacji tylnej z termomodernizacją i pozbawieniem cech stylowych). Funkcjonalizm. W układzie kalenicowym, usytuowany w północno-zachodniej pierzei ulicy, na skarpie. Od południowego zachodu zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Średni.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na zbliżonym do kwadratu planie, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne spięte ściągami (śrubami rzymskimi) i wzmocnione stalowymi szynami. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje (poza tylną) pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie, cokół – tynkiem drobnoziarnistym. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu wąski gzyms koronujący. Elewacja główna (południowo-wschodnia) trójosiowa. Otwory okienne przyziemia niewielkie, bez oprawy. Okna pięter kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone niekiedy białą farbą. W środkowej osi pary niewielkich kwadratowych okienek, bez oprawy. Boczna elewacja północno-wschodnia z pojedynczym, asymetrycznie umieszczonym i pozbawionym oprawy otworem okiennym w przyziemiu. W szczycie dwa okna mniejszych niż w fasadzie rozmiarów. W obu elewacjach widoczne ubytki tynku ze śladami niefachowych napraw. Elewacja tylna trójosiowa, z otworem tylnego wyjścia i oknami klatki schodowej w środkowej osi, umieszczonymi w przestrzeniach międzypiętrowych. Cokół licowany płytkami ceramicznymi, imitującymi czerwoną cegłę klinkierową. Przedogródek nieuporządkowany, w części wykorzystywany jako miejsce parkingowe.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe. Stolarka okien w całości wymieniona na zespoloną plastikową jedno- dwuskrzydłową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu i opasek okien.
- Wskazany remont elewacji głównej i bocznej z uzupełnieniem wystroju i ukryciem elementów wzmacniających pod tynkiem, poprzedzony osuszeniem budynku. Postulowana zmiana faktury tynku oraz kolorystyki tylnej elewacji na bardziej stonowaną, dostosowaną do wystroju pozostałych oraz rezygnacja z okładziny cokołu, a także uporządkowanie przedogródka.
- Postulowana wymiana części współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Józefa Piłsudskiego 73

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Funkcjonalizm. W układzie kalenicowym, usytuowany w północno-zachodniej pierzei ulicy, na skarpie. Od północnego wschodu zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na zbliżonym do kwadratu planie, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne spięte ściągami (śrubami rzymskimi) i wzmocnione stalowymi szynami. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie, cokół – tynkiem drobnoziarnistym. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu wąski gzyms koronujący. Elewacja główna (południowo-wschodnia) czteroosiowa, o pierwszej osi w bezpośrednim sąsiedztwie narożnika budynku. Otwór wejściowy między 2. i 3. osią, ujęty w szeroką ceglaną opaskę. Otwory okienne kształtem zbliżone do kwadratu, oprawne w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone niekiedy białą farbą. Okna 1. osi węższe od pozostałych, w opaskach obejmujących również okna elewacji bocznej, oddzielone płytką blendą. W zachodniej części przyziemia nieduże, kwadratowe okna piwnic, bez oprawy. Boczna elewacja południowo-zachodnia asymetryczne zakomponowana, o pojedynczej osi okiennej w sąsiedztwie południowego narożnika budynku. W szczycie dwa okna mniejszych rozmiarów. Elewacja tylna z oknami klatki schodowej umieszczonymi w przestrzeniach międzypiętrowych i osadzonymi we wspólnej opasce. Na elewacji zamontowane metalowej konstrukcji kominy instalacji grzewczej. We wszystkich elewacjach widoczne znaczne ubytki tynku ze śladami niefachowych napraw. Przedogródek nieuporządkowany, w części wykorzystywany jako miejsce parkingowe.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, drewniane, konstrukcji ramowo-płycinowej. Stolarka okien drewniana, typu ościeżnicowego, osadzona w licu elewacji. W większości wymieniona na zespoloną plastikową jedno- dwuskrzydłową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, opaski drzwi wejściowych, opasek okien, a także relikty oryginalnej stolarki okien.
- Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku oraz uporządkowanie przedogródka.
- Postulowana wymiana części współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Józefa Piłsudskiego 75

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi wejściowych) po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją i pozbawieniem cech stylowych, wymiana stolarki okien). W układzie kalenicowym, usytuowany w zabudowie zwartej w północno-zachodniej pierzei ulicy, na skarpie. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na zbliżonym do kwadratu planie, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne spięte ściągami (śrubami rzymskimi) i wzmocnione stalowymi szynami. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje po termomodernizacji, pokryte drobnoziarnistym tynkiem maszynowym i wymalowane w kolorze błękitnym i w odcieniach szarości. Kondygnacje rozdzielone wąskimi pasami, wymalowanymi białą farbą. Cokół licowany płytkami ceramicznymi, imitującymi czerwoną cegłę klinkierową; w zwieńczeniu wąski gzyms koronujący. Elewacja główna (południowowschodnia) trójoosiowa, o osiach rozsuniętych i środkowej szerszej od pozostałych. Otwór wejściowy w środkowej osi, ujęty w szeroką opaskę z płytek ceramicznych jak w cokole. Powyżej niego wąskie, wydłużone otwory okienne klatki schodowej, flankowane w każdej kondygnacji parą małych, kwadratowych okienek. Otwory okienne bocznych osi kształtem zbliżone do kwadratu, bez oprawy. Elewacja tylna (północno-zachodnia) czteroosiowa, o regularnym układzie otworów. W partii cokołowej zagłębiony otwór wejściowy do piwnic, ujęty z dwóch stron ceglanym murem oporowym z prostą balustradą w koronie i poprzedzony pojedynczym biegiem schodów wzdłuż elewacji. Część okien parteru w obu elewacjach wyposażona w metalowe rolety zewnętrzne. Przedogródek budynku nieuporządkowany, w części wykorzystywany jako miejsce parkingowe.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, aluminiowe. Stolarka okien w całości wymieniona na zespoloną plastikową jedno- dwuskrzydłową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zabudowy.
- Wskazana zmiana faktury tynku oraz ahistorycznej kolorystyki elewacji na jednobarwną, dostosowaną do wystroju sąsiedniego budynku nr 73, zastąpienie rolet zewnętrznych roletami podtynkowymi, a także uporządkowanie przedogródka.
- Postulowana wymiana drzwi wejściowych na drewniane.

ul. Józefa Piłsudskiego 77, ul. Karola Namysłowskiego 4

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, remont części elewacji z wymianą tynków oraz termomodernizacja pozostałej części elewacji z pozbawieniem cech stylowych, wymiana stolarki drzwi, witryn i niemal całkowita wymiana stolarki okien). W układzie kalenicowym, usytuowany zabudowie zwartej, w północno-zachodniej pierzei ulicy, u jej zbiegu z ul. Karola Namysłowskiego, na eksponowanej narożnej parceli.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła budynku, oparta na zbliżonym do litery „C" planie, złożona z monumentalnego, cylindrycznego korpusu o pięciu kondygnacjach i wysokim, częściowo mieszkalnym poddaszu oraz niższych od niego, czterokondygnacyjnych skrzydeł bocznych: północnego i południowego, wzniesionych na planie prostokąta. Korpus zwieńczony dachem pulpitowym, krytym papą, skrzydła – dachami dwuspadowymi, krytymi dachówką ceramiczną. W przedniej połaci dachu skrzydła północnego para lukarn, krytych pulpitowo.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje po częściowej termomodernizacji, pokryte drobnoziarnistym tynkiem maszynowym i wymalowane w odcieniach ugru. Główna (wschodnia) elewacja korpusu budynku ośmioosiowa, o łukowym narysie. Cokół i przyziemie wyłożone płytkami ceramicznymi, imitującymi czerwoną cegłę klinkierową. Oddzielone wysuniętym, płytowym gzymsem. Górne kondygnacje nierozdzielone; w zwieńczeniu wąski, prosty gzyms koronujący z imitujących cegłę płytek ceramicznych. Poniżej niego w obu narożnikach elewacji krótkie odcinki potrójnego, listwowego fryzu z tego samego materiału, sięgające elewacji bocznych. Otwory drzwi wejściowych w skrajnych osiach fasady, prostokątne, bez oprawy. Ponad nimi prostokątne, leżące otwory naświetli. W czterech spośród 6 osi parteru witryny różnych rozmiarów, z których dwie połączone z drzwiami wejściowymi do lokali – bez oprawy. Otwory okienne budynku prostokątne, o zróżnicowanych proporcjach. W skrajnych osiach wąskie, wydłużone okna klatek schodowych, rozmieszczone w przestrzeniach międzypiętrowych i oprawne w wąskie opaski, wymalowane białą farbą. Oddzielone od pozostałych sześciu osi małymi okienkami o kształcie kwadratu. Pozostałe otwory okienne rozmieszczone regularnie, w osiach 2. oraz 7. węższe niż w środkowych, gdzie obszerne okna leżące. Otwory okienne 1. piętra osadzone na gzymsie międzykondygnacyjnym. Okna poddasza niewielkie, wyłącznie w północnej części elewacji. Okna cokołu poprzedzone studzienkami doświetlającymi w ceglanym obmurowaniu. Elewacje

frontowe skrzydeł bocznych budynku dwuosiowe, przy czym otwory okienne skrajnych osi leżące, obszerniejsze od pozostałych. Na styku z korpusem budynku niewielkie, kwadratowe okienka toalet. Tylna elewacja korpusu wklęsła, pięcioosiowa. W środkowej osi w partii pięter balkony o trapezowatego kształtu płytach i współczesnych balustradach mieszanej, murowano-drewnianej konstrukcji. W osi 1. pary wąskich, wydłużonych okien. Część otworów wyposażona w metalowe rolety podtynkowe.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, aluminiowe oraz stalowe. Stolarka witryn wymieniona na plastikową w okleinie drewnopodobnej, w części nawiązująca do pierwotnej. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, dwu-, cztero- i sześcioosiowa. W większości wymieniona na zespoloną plastikową o różnej liczbie skrzydeł, niekiedy nawiązującą do oryginalnej. Zachowane drzwi balkonów, jednoskrzydłowe z dwudzielnym naświetlem, oszklone w górnej części skrzydła.

Zalecenia konserwatorskie:

— Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei dwóch ulic, znajdujący się w ciągu ich zwartej zabudowy i stanowiący kompozycyjny zwornik zespołów budowlanych o odmiennym charakterze.
— Wskazane ujednolicenie termomodernizowanej, północnej części elewacji korpusu z częścią południową oraz zmiana faktury tynku i kolorystyki na nawiązującą do pierwotnej.
— Postulowana konserwacja reliktów oryginalnej stolarki okiennej oraz drzwiowej, a także wymiana drzwi wejściowych oraz części współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązujące do oryginalnych. Ujednolicenie witryn i drzwi do lokali w oparciu o zachowaną ikonografię.

ul. Józefa Piłsudskiego 78

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., pocz. XX w., 2 poł. XX w., (remont elewacji z całkowitą wymianą tynków, likwidacją detalu i pozbawieniem cech stylowych, zmiana stolarki witryny lokalu w przyziemiu), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi wejściowych oraz części stolarki okien oraz stolarki witryn pozostałych lokali parteru). W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, na eksponowanej narożnej parceli w południowej pierzei ulicy, u jej zbiegu z ul. Bolesława Prusa.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Zły.
— Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, oparta na nieregularnym planie i złożona z trzonu oraz zestawionego z nim pod ostrym kątem skrzydła, usytuowanego wzdłuż ul. Bolesława Prusa. Obiekt zwieńczony zespołem dachów dwuspadowych, krytych dachówką ceramiczną, przy czym połać północno-zachodnia od strony u. Józefa Piłsudskiego załamana. W przednich połaciach trzy obszerne lukarny (dwie trójosiowe w połaci północno-zachodniej, jedna dwuosiowa w połaci południowo-zachodniej), zlicowane z powierzchnią elewacji i nakryte własnymi dachami mansardowymi w układzie prostopadłym.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne wzmocnione stalowymi ściągami (śrubami rzymskimi). Konstrukcja dachu poddana naprawie, po-

krycie wymienione w ostatniej dekadzie. Uzupełniony system rynien i obróbki blacharskie.

— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, ośmioosiowa, zakomponowana symetrycznie. Wtórnie pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem"). Cokół wyłożony ciętymi, rustykowanymi płytkami piaskowca. Kondygnacje nierozdzielone. W przyziemiu witryny różnych form i rozmiarów, w większości o zmienionych proporcjach i rozmiarach. Otwór drzwi wejściowych w osi 6., prostokątny, bez oprawy. W partii 6. i 7. osi trójboczny, dwukondygnacyjny wykusz na wysokości dwóch niższych pięter. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie, bez oprawy. W dwóch niższych piętrach w parach skrajnych osi osadzone w płytkich, wspólnych blendach. Boczna elewacja południowo-zachodnia o czterech osiach. Ścięty narożnik na połączeniu obu elewacji jednoosiowy, z balkonem o trójkątnym narysie i pełnej balustradzie na wysokości ostatniej kondygnacji. Elewacje tylne pokryte tynkiem jak w fasadzie, bez dekoracji.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na metalowe, jednoskrzydłowe, oszklone w górnej części skrzydła. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem i drobnymi podziałami kwaterowymi górnych skrzydeł, w większości wymieniona na zespoloną plastikową o różnych typach podziałów i bezpodziałową. Stolarka witryn głównie zespolona plastikowa, o ahistorycznych podziałach.

Zalecenia konserwatorskie:

— Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zwartej zabudowy.
— Postulowane ujednolicenie kształtu i rozmiaru witryn lokali handlowych parteru. Zastąpienie współczesnej stolarki okien bezpodziałowej i z podziałami ahistorycznymi stolarką nawiązującą do oryginalnej. Ujednolicenie formy stolarki witryn w nawiązaniu do historycznych wzorów.

ul. Józefa Piłsudskiego 80

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., 2 poł. XX w., (remont elewacji z wymianą tynków i zniekształceniem detalu oraz utratą cech stylowych, zmiana pokrycia dachu na blachę falistą), pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Zły.
— Zachowana kubiczna bryła czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, oparta na planie prostokąta i zwieńczona dachem pulpitowym z ukośną połacią nad elewacją frontową, krytą blachą falistą. Pośrodku tej połaci duża, czteroosiowa lukarna, zwieńczona trójkątnym tympanonem. Połać tylna kryta papą bitumiczną.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne zawilgocone w dolnej części. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien i rur spustowych sprawny.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, siedmioosiowa, wtórnie pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem") oraz gładkim. Cokół z odsadzką. Przyziemie i 1. piętro oddzielone profilowanymi gzymsa-

mi, w zwieńczeniu gzyms koronujący. Trzy środkowe osie wysunięte przed lico pozornym ryzalitem. Otwór drzwi wejściowych w środkowej osi, wydłużony, prostokątny, bez oprawy, opatrzony nadprożem na konsolach, włączonym w ciąg gzymsu międzykondygnacyjnego. Otwory okienne prostokątne, w partii pięter osadzone w gładko tynkowanych blendach, względnie wyposażone we wgłębne, gładko tynkowane fartuchy. Elewacja tylna siedmioosiowa, z ryzalitem klatki schodowej w 4. osi. Bez dekoracji, pokryta tynkiem strukturalnym jak w fasadzie; wysoki cokół wyłożony mozaiką szklaną. W górnej części elewacji zamontowane dwa metalowej konstrukcji kominy instalacji grzewczej. W obu elewacjach widoczne zawilgocenie i ubytki tynków, zwłaszcza w przyziemiu.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na metalowe, półtoraskrzydłowe, z obszernym naświetlem. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, w większości wymieniona na zespoloną plastikową o różnych typach podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zwartej zabudowy.
— Postulowana zmiana pokrycia dachu z blachy falistej na papę/dachówkę ceramiczną oraz odtworzenie pierwotnej dekoracji fasady na podstawie źródeł ikonograficznych.
— Sugerowana wymiana drzwi wejściowych na drewniane oraz ujednolicenie stolarki okien poprzez zastąpienie stolarki bezpodziałowej nawiązującą do oryginalnej, skrzynkowej.

ul. Józefa Piłsudskiego 81

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, dawna gospoda *Zur Erholung*, mur., k. XIX w., 1. poł. XX w. (wzmocnieni konstrukcji stalowymi ściągami), 2. poł. XX w. (remont elewacji z wymianą tynków, uproszczeniem wystroju i częściową utratą cech stylowych), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, remont elewacji z termomodernizacją, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. Wolnostojący, w układzie kalenicowym, usytuowany w północnej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Zły.
— Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne wzmocnione stalowymi ściągami (śrubami rzymskimi), konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonane nowe obróbki blacharskie i system rynien.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte drobnoziarnistym tynkiem maszynowym, cokół licowany płytkami ceramicznymi, imitującymi czerwoną cegłę klinkierową. Kondygnacje rozdzielone gzymsem, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący z szerokim fryzem poniżej. Elewacja frontowa (południowo-wschodnia) siedmioosiowa, o środkowej osi akcentowanej pozornym ryzalitem. Otwór drzwi wejściowych w przyziemiu ryzalitu, prostokątny, ujęty w profilowaną opaskę

i poprzedzony pojedynczym biegiem wysokich schodów, opatrzonych współczesną balustradą ze stali nierdzewnej. Stopnice schodów wyłożone ciętymi płytami granitowymi. Otwory okienne prostokątne, w profilowanych opaskach. W partii piętra osadzone na gzymsie podokiennym i opatrzone prostymi, gzymsowymi naczółkami. Okna poddasza małe, skupione w partii fryzu pod gzymsem koronującym, zebrane w pary. Elewacje boczne budynku czteroosiowe, ślepe za wyjątkiem okien poddasza, z których cztery środkowe większych rozmiarów. W przyziemiu i w partii piętra blendy w opaskach.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na drewniane, dwuskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego. Stolarka w całości wymieniona na zespoloną plastikową dwuskrzydłową o ahistorycznych podziałach.
- W bezpośrednim sąsiedztwie budynku, po wschodniej jego stronie zachowane dwa pylony bramy wjazdowej na posesję w formie czworobocznych, murowanych z czerwonej cegły klinkierowej słupów, osadzonych na cokołach i zwieńczonych masywnymi, uskokowymi głowicami. Przy podstawie od strony światła bramy granitowe odbojniki.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów.
- Postulowana wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach na rzecz wzorowanych na oryginalnych.
- Zalecana renowacja pylonów bramy wjazdowej.

ul. Józefa Piłsudskiego 82

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na niskim cokole i zwieńczonego dachem pulpitowym z ukośną połacią nad elewacją frontową, gdzie duża, trójosiowa lukarna przesłonięta została trójkątnym szczytem. Połać północno-zachodnia nad elewacją kryta dachówką ceramiczną, połać południowo-wschodnia kryta papą bitumiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne wzmocnione szynami stalowymi. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Uzupełniony system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, tynkowana gładko. Cokół z odsadzką. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, na którym osadzony trójkątny szczyt. Otwór wejścia głównego w ostatniej z 6 osi elewacji, prostokątny, bez oprawy. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie, wyposażone w ceramiczne podokienniki. W przyziemiu pozbawione oprawy. W partii 1. i 2. piętra w każdej z osi umieszczone we wspólnych, płytkich, wydłużonych blendach i rozdzielone płycinami, malowanymi farbą elewacyjną o barwie zbliżonej do czerwieni, w jasnej bordiurze. Okna 3. piętra również osadzone w płytkich blendach. Widoczne zawilgocenie strefy cokołu,

przyziemia i szczytu oraz miejscowe ubytki tynków. Tynk przyziemia i cokołu w fasadzie pokryty współcześnie farbą elewacyjną barwy różowej. Część ceramicznych podokienników wymieniona na wykonane z blachy. Tylna elewacja budynku pięcioosiowa, tynkowana gładko, o 3 środkowych osiach wysuniętych ryzalitem. Widoczne zawilgocenie i ubytki tynków, szczególnie w partii cokołu.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na metalowe, jednoskrzydłowe, z obszernym naświetlem. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, w większości wymieniona na zespoloną plastikową o różnych typach podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, szczytu, blend, płycin i podokienników.
— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i przywróceniem pierwotnej kolorystyki, poprzedzony osuszeniem budynku.
— Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach na nawiązującą do oryginalnej. Wymiana metalowych drzwi wejściowych na drewniane, wzorowane na oryginalnych, wykonanych na podstawie zachowanych źródeł ikonograficznych.

ul. Józefa Piłsudskiego 83

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., pocz. XX w. Historyzm z elementami neoklasycyzmu. Wolnostojący, w układzie szczytowym, usytuowany na narożnej działce w północnej pierzei ulic, u jej zbiegu z ul. Tadeusza Sygietyńskiego.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Średni.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym o niskiej strzałce i wysuniętych okapach, krytym papą bitumiczną. Pośrodku sześcioosiowej elewacji głównej (południowo-zachodniej, od strony podwórza) dwuosiowy ryzalit o czterech kondygnacjach, z których ostatnia w roli facjaty dachu, również kryty dwuspadowo. W elewacji tylnej (północno-wschodniej, od strony ul. Tadeusza Sygietyńskiego) odpowiadający mu pozorny ryzalit klatki schodowej, rozwiązany analogicznie.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń, konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie, obróbki blacharskie i system rynien wymienione w ostatnich latach.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje tynkowane gładko, cokół z odsadzką. Przyziemie oraz poddasze oddzielone profilowanym gzymsem, przerwanym w partii ryzalitu, przy czym gzyms nad przyziemiem masywniejszy. Otwór wejścia głównego w 3. osi elewacji południowo-zachodniej, prostokątny i ujęty w opaskę z kluczem. Poprzedzony biegiem schodów o kamiennych stopnicach i pełnych, murowanych balustradach po obu stronach. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie, również oprawne w opaski z kluczami. W przyziemiu i w partii 2. piętra opatrzone profilowanymi podokiennikami, w partii 1. piętra i poddasza umieszczone na

gzymsach. W elewacjach bocznych płytkie blendy w 3 osiach, opracowane jak okna. W bocznej elewacji południowo-wschodniej w środkowej osi blendy zatarte, a w ich miejscu wtórnie wybite nieduże otwory okienne, bez oprawy. Okna poddasza budynku niewielkie, prostokątne, biforyjne, bez oprawy. Widoczne zawilgocenie strefy cokołu i przyziemia oraz znaczne ubytki tynków we wszystkich elewacjach, miejscowo ze śladami niefachowych napraw, dokonywanych bez ujednolicenia z wystrojem budynku.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na drewniane, dwuskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego, oszklone w górnej części skrzydeł. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, niemal w całości wymieniona na plastikową dwuskrzydłową, bezpodziałową i z podziałami międzyszybowymi.
— W bezpośrednim sąsiedztwie budynku, przed tylną jego elewacją zachowane dwa pylony bramy wjazdowej na posesję w formie czworobocznych, murowanych z czerwonej cegły klinkierowej słupów, osadzonych na cokołach i zwieńczonych masywnymi, uskokowymi głowicami. Przy podstawie od strony światła bramy granitowe odbojniki.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów i opasek okien, relikty oryginalnej stolarki okiennej.
— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i ujednoliceniem kolorystycznym, poprzedzony osuszeniem budynku.
— Postulowane ujednolicenie stolarki okien, w szczególności rezygnacja z okien bezpodziałowych i z podziałami międzyszybowym na rzecz wzorowanych na oryginalnych.
— Zalecana renowacja pylonów bramy wjazdowej.

ul. Józefa Piłsudskiego 84

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., po 2013 r. (generalny remont elewacji oraz dachu, wymiana stolarki drzwi i większości stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu i secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Średni.
— Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na niskim cokole i zwieńczonego dachem pulpitowym z ukośną połacią nad elewacją frontową, gdzie duża, trójosiowa lukarna przesłonięta została półkolistym szczytem. Połać północno-zachodnia nad elewacją kryta dachówką ceramiczną, połać południowo-wschodnia kryta papą bitumiczną.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne wzmocnione szynami stalowymi. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonano nowe obróbki blacharskie i system rynien.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, pokryta tynkiem maszynowym. Cokół z odsadzką, wtórnie licowany drobnymi, imitującymi cegłę płytkami klinkierowymi. Studzienki, doświetlające znajdujące się poniżej poziomu ulicy okna piwnic – w ceglanym obmurowaniu. Kondygnacje nie-

rozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, na którym osadzony półkolisty szczyt. Otwór wejścia głównego w ostatniej z 6 osi elewacji, prostokątny, bez oprawy. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie. W przyziemiu pozbawione oprawy. W partii 1. i 2. piętra w każdej z osi umieszczone we wspólnych, płytkich, wydłużonych blendach i rozdzielone kwadratowymi płycinami. Okna 3. piętra również osadzone w płytkich blendach. Tylna elewacja budynku pięcioosiowa, tynkowana maszynowo, o 3 środkowych osiach wysuniętych ryzalitem.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na drewniane, półtoraskrzydłowe, konstrukcji ramowo-płycinowej, z obszernym naświetlem. Stolarka okien w całości wymieniona na zespoloną plastikową – czteroskrzydłową, nawiązującą do oryginalnej oraz dwuskrzydłową z podziałami międzyszybowymi.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, szczytu, blend i płycin.
— Postulowane ujednolicenie stolarki okien, w szczególności rezygnacja z okien z podziałami międzyszybowymi na rzecz nawiązujących do oryginalnych.

ul. Józefa Piłsudskiego 88

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1910 r. Historyzm z elementami neorenesansu, neoklasycyzmu i secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w południowej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Średni.
— Zachowana bryła czterokondygnacyjnego budynku, wzniesionego na zbliżonym do prostokąta planie, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem pulpitowym, krytym papą bitumiczną.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone, z ubytkami zaprawy i widoczną korozją cegły. Stan konstrukcji i pokrycia dachu nieznany, obróbki blacharskie uzupełnione w ostatnich latach.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, północno-zachodnia, tynkowana gładko. Cokół z odsadzką, licowany czerwoną cegłą klinkierową. Przyziemie oddzielone profilowanym gzymsem, w zwieńczeniu gzyms koronujący z fryzem konsolowym. Na konsolach maski i motywy roślinne, między konsolami geometryczne płyciny. Kondygnacje pięter nierozdzielone. Otwór wejścia głównego w środkowej z 7 osi elewacji, prostokątny i ujęty w prosty portal z motywem rozet w nadprożu. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie, wyposażone w ceramiczne podokienniki. W przyziemiu bez oprawy, po stronie zachodniej wtórnie wyposażone w metalowe rolety antywłamaniowe. W partii 1. i 2. piętra w każdej za wyjątkiem środkowej osi zamknięte we wspólnych obramieniach w formie opasek, wydzielających jednocześnie prostokątne fartuchy podokienne. Obramienia okien 2. piętra połączone przewiązkami. Okna 3. piętra oprawne częściowo: w opaski, obejmujące jedynie górną ich część i opatrzone rodzajem geometrycznych festonów. W środkowej osi fasady na poziomie 1. oraz 2. piętra balkony o koszowych balustradach

z metaloplastyczną dekoracją akantową. Widoczne zawilgocenie strefy cokołu i przyziemia oraz miejscowe ubytki tynków, niekiedy ze śladami niefachowych napraw, dokonywanych bez ujednolicenia z wystrojem budynku. Elewacja tylna sześcioosiowa, tynkowana gładko, asymetrycznie zryzalitowana. Widoczne znaczne zawilgocenie i ubytki tynków na całej powierzchni, a miejscowo także substancji muru.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na metalowe, jednoskrzydłowe, z obszernym naświetlem. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, w ok. 50% wymieniona na plastikową dwuskrzydłową i bezpodziałową. Stolarka drzwi balkonowych typu ramowo-płycinowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym nadprożem.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, fryzu konsolowego i opasek okien, balustrady balkonów, relikty oryginalnej stolarki okiennej i drzwiowej balkonów.
— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i ujednoliceniem kolorystycznym, poprzedzony osuszeniem budynku. Usunięcie zewnętrznych rolet antywłamaniowych, względnie zastąpienie ich roletami podtynkowymi.
— Postulowane ujednolicenie stolarki okien, w szczególności rezygnacja z okien bezpodziałowych na rzecz nawiązujących do oryginalnych. Zastąpienie ahistorycznych metalowych drzwi wejściowych drewnianymi, dostosowanymi do stylu budynku. Zastąpienie wymienionych drzwi balkonowych 2. piętra nawiązującymi do oryginalnych.

ul. Józefa Piłsudskiego 91

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., XIX/XX w., ok. 2010 r. (remont elewacji z częściową termomodernizacją). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. Wolnostojący, w układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na niskim cokole i zwieńczonego wysokim dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. Pośrodku sześcioosiowej elewacji głównej (południowej) dwuosiowy ryzalit pozorny o czterech kondygnacjach, z których ostatnia w roli facjaty dachu, również kryty dwuspadowo z ozdobnymi belkami pod okapem. Pośrodku tylnej elewacji ryzalit klatki schodowej, kryty przedłużoną połacią dachu budynku.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne wzmocnione za pomocą stalowych ściągów (śrub rzymskich), konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie, obróbki blacharskie i system rynien wymienione w ostatnich latach.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja południowa (fasada) sześcioosiowa pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem") i farba elewacyjną w odcieniach ugru. Przyziemie pokryte pasami boni, oddzielone profilowanym gzymsem. Cokół licowany współcześnie płytkami ceramicznymi imitującymi klinkier. Piętra rozdzielone wąskim gzymsem, przerwanym w partii ryzalitu. Otwór wejścia głównego w 3. osi, zamknięty łukiem odcinkowym i ujęty w profilowaną opaskę. Otwory okienne

prostokątne, rozmieszczone regularnie, również oprawne w profilowane opaski. W przyziemiu opatrzone podokiennikami, wyżej osadzone na gzymsach, a w 3. i 4. kondygnacji ryzalitu umieszczone parami na wspólnych podokiennikach. Okna 1. piętra, a w partii ryzalitu również 2. piętra oparzone prostymi naczółkami. Pozostałe elewacje budynku poddane termomodernizacji, pokryte strukturalnym tynkiem maszynowym i farbą elewacyjną w odcieniach ugru. Widoczne miejscowe zawilgocenia i niewielkie ubytki tynku przyziemia w sąsiedztwie cokołu.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe dwuskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego, z dekoracją snycerską, oszklone w górnej części skrzydeł. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, niemal w całości wymieniona na zespoloną plastikową: dwuskrzydłową, bezpodziałową i z podziałami międzyszybowymi.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci pasów boni, gzymsów i opasek okien, relikty oryginalnej stolarki okiennej i stolarka drzwi wejściowych.
— Wskazane uzupełnienie tynków i ujednolicenie kolorystyczne bocznych elewacji budynku, (jednolity kolor zamiast ahistorycznych wzorów, wykonanych farbą elewacyjną).
— Postulowane ujednolicenie stolarki okien, w szczególności rezygnacja z okien bezpodziałowych i z podziałami międzyszybowymi, a także renowacja drzwi wejściowych.

ul. Józefa Piłsudskiego 96

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1930 r., przed 1945 r. (rozbudowa w kierunku południowym), 2. poł. XX w. (remont elewacji i pokrycie ich tynkiem strukturalnym), XX/XXI w. rozbudowa w kierunku południowo-wschodnim o parterową część mieszczącą garaże i taras; wymiana stolarki okien, montaż rolet zewnętrznych). Funkcjonalizm. Wolnostojący, w układzie kalenicowym, usytuowany w południowo-wschodniej pierzei ulicy, na niewysokiej skarpie. Cofnięty względem przedniej granicy działki i otoczony ogrodem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Średni.
— Zachowana dwukondygnacyjna bryła budynku z użytkowym poddaszem, oparta na planie prostokąta, osadzona na wysokim cokole i zwieńczona zespołem dachów wielopołaciowych, krytych dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową para lukarn, nakrytych pulpitowo. Południowo-wschodnia część budynku jednokondygnacyjna, z obszernym tarasem w zwieńczeniu. Od północnego wschodu bębnowy ryzalit. Od południowego wschodu słabo występujący pozorny ryzalit klatki schodowej.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń, zawilgocone w dolnych partiach. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien i rur spustowych sprawny.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północno-zachodnia) dwuosiowa, pokryta drobnoziarnistym tynkiem strukturalnym („barankiem"). Cokół licowany rustykowanymi kamiennymi ciosami. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący. Otwory okienne prostokątne,

z prostymi podokiennikami. Pierwotnie wyposażone w dwuskrzydłowe okiennice, obecnie niezachowane. W przyziemiu zamontowane podtynkowe rolety antywłamaniowe. Pojedyncze okno cokołu o kwadratowych proporcjach, opatrzone współczesną kratą. W 2. osi w partii cokołu otwór drzwi wejściowych do piwnic (zaadaptowanych wtórnie na lokal handlowy), prostokątnego kształtu, bez oprawy. Poprzedzony kilkustopniowymi schodami, ujętymi murem oporowym. Nad schodami dostawiony do elewacji rozbudowany przedsionek o lekkiej konstrukcji oraz ściankach i przykryciu wykonanych z płyt poliwęglanowych. Fuga cokołu wtórnie wymalowana na kolor biały, podobnie jak dolna część przyziemia. Na elewacji zamocowane szyldy reklamowe o przypadkowej formie. Boczna elewacja południowo-zachodnia o trzech osiach, skupionych w jej środkowej części. W osi 1. pozorny ryzalit klatki schodowej o odcinkowym narysie. W 2. osi prostokątny otwór drzwi wejściowych, bez oprawy, poprzedzony pojedynczym biegiem wysokich schodów wzdłuż elewacji, uwzględniających krzywiznę ryzalitu. Schody opatrzone ażurową balustradą metalowej konstrukcji. Otwory okienne różnych form i rozmiarów. W ryzalicie wąskie, biforyjne, oparte na wspólnych podokiennikach. Pozostałe pojedyncze, o zmienionych proporcjach. Boczna elewacja północno-wschodnia z bębnowym ryzalitem w centrum. Południowa, parterowa część budynku mieszcząca garaż współczesna. W jej górnej części taras z deskową balustradą, wspartą na metalowych słupkach. Tylna elewacja dwuosiowa. Parterowa część wschodnia współczesna, pokryta gładkim tynkiem barwy białej. Okno 1. osi parteru z metalową roletą podtynkową. W każdej z elewacji budynku widoczne zawilgocenie i ślady prowizorycznych napraw tynków, bez ujednolicenia z wystrojem.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe drewniane, jednoskrzydłowe, z oszkleniem o pięciobocznym wykroju w górnej części skrzydła, opatrzonym kratą. Stolarka okien niemal w całości wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową, z różnymi rodzajami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, lukarny, układ osi okiennych i wykrój nieprzekształconych otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci okładziny cokołu, gzymsu, zachowanych podokienników, balustrady schodów, a także stolarka drzwi wejściowych.
— Wskazany remont elewacji z przywróceniem pierwotnej faktury i kolorystyki tynków oraz ujednoliceniem przekształconych otworów, poprzedzony osuszeniem budynku. Demontaż lub zmiana formy zadaszenia w elewacji frontowej. Usunięcie z elewacji szyldów reklamowych, względnie zastąpienie ich pojedynczym o nieagresywnej formie, niekolidującym ze stylem budynku.
— Postulowana renowacja stolarki drzwi wejściowych wymiana różnobarwnej współczesnej stolarki okien, bezpodziałowej i o ahistorycznych podziałach, na jednolitą barwy białej, nawiązującą do stolarki sąsiednich budynków o podobnej metryce.

ul. Józefa Piłsudskiego 102

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., 1909 r., 4. ćw. XX w. (remont elewacji z częściowa wymianą tynków). Historyzm z elementami neobaroku oraz secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy, od wschodu zwarty z budynkiem sąsiednim.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana trójkondygnacyjna bryła budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, oparta na planie prostokąta, osadzona na cokole i zwieńczona dachem mansardowym, krytym dachówką ceramiczną oraz papą bitumiczną. W północnej połaci dachu obszerna, trójosiowa lukarna, zwieńczona falistym szczytem ze spływami wolutowymi. Pośrodku tylnej (południowej) elewacji ryzalit klatki schodowej, nakryty pulpitowo przedłużoną połacią dachu budynku.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonano nowe obróbki blacharskie i system rynien.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północna (fasada) siedmioosiowa, pokryta tynkiem strukturalnym wymienionym współcześnie. Trzy środkowe osie szersze od pozostałych, wyróżnione pseudoryzalitem o czterech kondygnacjach, z których ostatnia w roli lukarny dachu. Cokół z odsadzką, licowany czerwoną cegłą klinkierową. Przyziemie wydzielone profilowanym gzymsem, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący. Naroża oraz ryzalit akcentowane szerokimi lizenami. W ryzalicie na wysokości 1. piętra współczesny, żelbetowej konstrukcji balkon o szerokości 3 osi. Otwór wejścia głównego poniżej balkonu, w środkowej osi fasady, zamknięty łukiem odcinkowym, bez oprawy. W 1. osi prostokątny, pozbawiony oprawy otwór wejściowy do lokalu handlowego, wyposażony w kratę ze spawanych prętów stalowych i poprzedzony biegiem murowanych schodów ze spocznikiem i prostą metalową balustradą. W 2. osi obszerny, wtórnie powiększony otwór okienny. Pozostałe okna budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie, wyposażone w ceramiczne, szkliwione podokienniki. W przyziemiu bez oprawy, wyżej ujęte w tynkowe opaski. Pod oknami 2. pietra dekoracyjne, prostokątne, płaskorzeźbione płyciny, wtórnie pokryte farbą elewacyjną barwy brązowej. W szczycie pierwotnie plakieta z datą powstania budynku: *1909,* obecnie niezachowana. Okna cokołu niewielkie, leżące, zamknięte odcinkowo, w części zamurowane. Pozostałe elewacje budynku tynkowane strukturalnie, bez dekoracji. Widoczne zawilgocenia ścian ze szczególnym uwzględnieniem cokołu, przyziemia oraz lukarny dachu, spękania oraz miejscowe ubytki tynków.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe typu ramowo-płycinowego, dwuskrzydłowe z obszernym naświetlem i dekoracją snycerską, oszklone w górnej części skrzydeł. Drzwi do lokalu handlowego jednoskrzydłowe, plastikowe, współczesne. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, częściowo wymieniona na plastikową z różnymi rodzajami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci szczytu, gzymsów, lizen, płycin, opasek i podokienników, stolarka drzwi wejściowych i skrzynkowa stolarka okien.
- Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków oraz detalu wg zachowanych źródeł, poprzedzony osuszeniem budynku. Ujednolicenie wystroju schodów zewnętrznych do lokalu z cokołem budynku (sugerowane zastosowanie okładziny klinkierowej).
- Postulowane: renowacja stolarki drzwi wejściowych, wymiana stolarki drzwi lokalu handlowego oraz okien na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Józefa Piłsudskiego 104 – kamienica czynszowa

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., 4. ćw. XIX w., 3 ćw. XX w., (remont elewacji z częściowa wymianą tynków). Historyzm z elementami neorenesansu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy, od zachodu zwarty z budynkiem sąsiednim.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana czwórkondygnacyjna bryła budynku, oparta na planie prostokąta, nakryta dachem pulpitowym pokrytym papą bitumiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północna (fasada) sześcioosiowa, pokryta tynkiem strukturalnym wymienionym współcześnie. Dwie środkowe osie wyróżnione pseudoryzalitem. Okna kondygnacji drugiej i trzeciej ujęte w profilowane obramienia zwieńczone odcinkiem gzymsu.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe i stolarka okien wtórna.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, układ elewacji głównej wraz z obramieniami okien.

ul. Józefa Piłsudskiego 104 – pawilon usługowy przy kamienicy czynszowej

Budynek mieszkalno-usługowy o charakterze pawilonu, mur., ok. 1910, 4. ćw. XX w. (remont elewacji z wymianą tynków), po 2013 r. (remont elewacji oraz dachu, wymiana części stolarki). Historyzm z elementami neobaroku i secesji. W układzie szczytowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy, od zachodu zwarty z budynkiem sąsiednim.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana dwukondygnacyjna bryła budynku, oparta na nieregularnym, zbliżonym do trapezu planie i zwieńczona dachem pulpitowym o niewielkim nachyleniu połaci, krytym papą bitumiczną i przesłoniętym od północy falistym szczytem.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Nowe obróbki blacharskie dachu i system rynien.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północna dwuosiowa, tynkowana w schemacie ramowym z pasami czerwonej cegły klinkierowej, wydzielającymi pola pokryte tynkiem strukturalnym, najprawdopodobniej wymienionym współcześnie. Zwieńczona falistym szczytem ze sterczynami w narożach. W ostatnich latach klinkierowa licówka pokryta farbą elewacyjną barwy czerwonej, tynkowane pola – farbą barwy szarej. Kondygnacje nierozdzielone. Otwory okienne obszerne, zamknięte odcinkowo i oprawne w ceglane opaski z uszakami, spięte przewiązkami z tego samego materiału. Między wyposażonymi w ceramiczne podokienniki oknami piętra duża, prostokątna, płaskorzeźbiona płycina z dekoracją roślinną i stylizowanym kartuszem, w którego polu dwie rozety. W szczycie blenda w formie okulusa, oprawna jak otwory okienne. W polu blendy płaskorzeźbione tondo ze stylizowanym monogramem, złożo-

nym ze splecionych liter *T* oraz *M*. Otwór wejścia do lokalu w przyziemiu umieszczony w ściętym narożniku północno-wschodnim budynku, licowanym cegłą klinkierową i zwieńczonym niską ścianką attykową ze sterczynami. Zamknięty odcinkowo z płaskim kluczem w nadprożu, o zaokrąglonych węgarach, wtórnie wyposażony w zewnętrzną, metalową roletę antywłamaniową. Powyżej okno piętra, bez oprawy, również zamknięte łukiem odcinkowym i z płaskim kluczem w nadprożu, opatrzone ceramicznym podokiennikiem. Poniżej okna płaska, prostokątna plakieta fartucha. Pozostałe elewacje budynku tynkowane strukturalnie, bez dekoracji.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na plastikowe, jednoskrzydłowe, oszklone. Stolarka okien w całości wymieniona na plastikową o uproszczonych podziałach, w części nawiązującą do oryginalnej.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci szczytu, plakiet i płycin oraz sterczyn dachu.
— Postulowana wymiana plastikowej stolarki drzwi i okien na wzorowaną na oryginalnej, likwidacja zewnętrznej rolety metalowej lub wymiana na niekolidującą z wystrojem elewacji, względnie zastąpienie jej kratą.

Ul. Polna

Dawne nazwy ulicy: *Feldstrasse*

Krótka ulica o zygzakowatym przebiegu, znajdująca się w południowo-wschodniej, peryferyjnej części dawnej wsi Stary Zdrój. Wybiega z południowej pierzei ul. 11 Listopada i zasadniczo – poza krótkimi odcinkami początkowym oraz końcowym – biegnie wzdłuż niej zboczem wzniesienia o północnym nachyleniu, łącząc się z ul. Kolonialną. Powstała na przełomie XIX/XX w., lub w pierwszych latach XX w. w 1918 r. wraz z całą wsią Stary Zdrój znalazła się w granicach miasta. Zabudowa skupia się wzdłuż południowej pierzei z uwagi na ukształtowanie terenu, po północnej stronie ulicy opadającego stromą skarpą. Tworzą ją trzy- i czterokondygnacyjne budynki wielorodzinne w typie kamienic czynszowych. W północno-zachodnim odcinku są to obiekty wolnostojące, sytuowane wzdłuż linii zabudowy lub cofnięte względem niej i rozmieszczone nieregularnie. Odcinek południowo-wschodni zajmuje krótki ciąg zabudowy zwartej (nr 14, 16, 18, 20).
Jeszcze w 1 poł. XX w. część budynków w związku ze szkodami górniczymi spięto przy pomocy stalowych ściągów. Proces ten kontynuowano po roku 1945. Elewacje niektórych obiektów poddano remontom, w efekcie których wymieniono tynki i uproszczono detal (nr 6, 16, 20). W ciągu minionego ćwierćwiecza wymieniono także część stolarki drzwi i okien, z reguły bez dostosowania do wzoru istniejącej. W ostatnich latach elewacje zaczęto poddawać pracom remontowym, połączonym z termomodernizacjami. Objęły one budynki o już wcześniej przekształconych fasadach, nie wykorzystano jednak szansy odtworzenia oryginalnego detalu. Niekiedy stosowano kontrowersyjną, ahistoryczną kolorystykę (nr 4, 6). Część remontów dokonana jednak została z poszanowaniem pierwotnej kompozycji fasad (nr 2)
Ulica otrzymała kilka lat temu nową nawierzchnię z betonowej kostki.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dobry.
- Zachowany historyczny przebieg ulicy i jej historyczna zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania przebieg ulicy i jej zabudowa.

ul. Polna 2

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., 1903 r., po 2013 r. (remont elewacji oraz dachu). Historyzm z elementami neorenesansu. Wolnostojący, w układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy, w tylnej części narożnej parceli.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana trójkondygnacyjna bryła budynku z poddaszem, oparta na planie prostokąta, osadzona na wysokim cokole i zwieńczona dachem dwuspadowym o niskiej strzałce i wysuniętych okapach, krytym papą bitumiczną. W tylnej (północno-zachodniej) elewacji jednoosiowy ryzalit klatki schodowej, nakryty pulpitowo.

— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Nowe obróbki blacharskie dachu i system rynien.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja południowo-wschodnia (fasada) tynkowana, sześcioosiowa, o kondygnacjach rozdzielonych profilowanymi gzymsami. Dwie środkowe osie wysunięte nieznacznie przed lico pozornym ryzalitem. Cokół licowany cegłą klinkierową. Otwór wejścia głównego 3. osi fasady, prostokątny, wysoki, ujęty w profilowana opaskę z kluczem, w którego polu stylizowany monogram, złożony z liter *B* oraz *G,* pod którymi data *1903*. Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie, poza przyziemiem osadzone na gzymsach. Ujęte w profilowane opaski: w przyziemiu i 3. kondygnacji z dekoracyjnym kluczem w zamknięciu, w 2. – z trójkątnymi naczółkami, pod którymi reliefowe płyciny. Okna poddasza wąskie, wydłużone, bez oprawy, zgrupowane w parach. W ryzalicie fasady wyprowadzone symetrycznie 2 przewody kominowe w czworobocznej skrzynkowej obudowie. Pozostałe elewacje budynku tynkowane, opasane gzymsami kordonowymi. Tylna opracowana jak fasada, przy czym ryzalit klatki schodowej bez podziałów międzykondygnacyjnych. W bocznej elewacji północno-wschodniej blendy, opracowane jak otwory okienne fasady i elewacji tylnej; jedynie w partii 1. piętra naczółki proste w miejscu trójkątnych.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe dwuskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego, z dekoracją snycerską oraz obszernym naświetlem, oszklone w górnej części skrzydeł, restaurowane w ostatnich latach. Stolarka okien w całości wymieniona na plastikową, nawiązującą do oryginalnej oraz jednoskrzydłową z podziałami zewnętrznymi. Stolarka okien poddasza wymieniona z zachowaniem pierwotnego podziału.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, płycin, opasek i naczółków, stolarka drzwi wejściowych.
— Zalecane usunięcie obudów kominów instalacji grzewczej.
— Postulowana renowacja oryginalnej stolarki okien oraz wymiana części współczesnej stolarki o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej.

ul. Polna 8

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., XIX/XX w. Historyzm z elementami neorenesansu i neoklasycyzmu. Wolnostojący, w układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy, cofnięty nieznacznie względem linii zabudowy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry/zagrożony.
— Zachowana trójkondygnacyjna bryła budynku z poddaszem, oparta na zbliżonym do kwadratu planie, osadzona na wysokim cokole i zwieńczona dachem dwuspadowym o niskiej strzałce i wysuniętych okapach, krytym papą bitumiczną.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne wzmocnione profilami (szynami) stalowymi, konstrukcja i pokrycie dachu bez widocznych uszkodzeń. Nowe obróbki blacharskie dachu i system rynien.

— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północno-wschodnia (fasada) tynkowana, pięcioosiowa, o kondygnacjach rozdzielonych profilowanymi gzymsami. Środkowa oś wysunięta nieznacznie przed lico pozornym ryzalitem. Cokół z odsadzką. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie, za wyjątkiem przyziemia osadzone na gzymsach. Ujęte w profilowane opaski, w partii 1. piętra wzbogacone o proste naczółki. Okna ryzalitu wyróżnione odpowiednio naczółkiem segmentowym w partii 1. oraz prostym w partii 2. piętra. Niewielkie okna poddasza osadzone na gzymsie, wąskie, wydłużone, w wąskich opaskach. W ryzalicie środkowym zebrane w parę. Otwory okienne cokołu budynku zróżnicowanego kształtu i wielkości, w większości niewielkie, leżące, zamknięte odcinkowo i pozbawione oprawy. W przedostatniej osi prostokątne okno lokalu sutereny. W ostatniej osi otwór drzwi wejściowych do pomieszczenia w suterenie, zamknięty odcinkowo. Pozostałe elewacje budynku gładko tynkowane. Pośrodku północno-zachodniej elewacji bocznej jednoosiowy ryzalit klatki schodowej, w przyziemiu którego prostokątny otwór drzwi wejściowych, bez oprawy. Część elewacji tylnej (południowo-zachodniej) również wysunięta ryzalitowo. Widoczne zawilgocenie i miejscowe ubytki tynków, zwłaszcza w strefie gzymsów oraz w naczółkach okien.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na plastikowe, półtoraskrzydłowe, oszklone w górnej części. Drzwi lokalu w suterenie drewniane, ramowo-deskowe. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, częściowo wymieniona na plastikową, dwuskrzydłową oraz jednoskrzydłową bezpodziałową. Stolarka okien poddasza wymieniona z zachowaniem pierwotnego podziału.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, opasek i naczółków, stolarka drzwi wejściowych i skrzynkowa stolarka okien.
— Wskazany remont elewacji, poprzedzony osuszeniem budynku, a także ukrycie elementów wzmacniających konstrukcję pod tynkiem.
— Postulowana renowacja oryginalnej stolarki okien oraz wymiana części współczesnej stolarki o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na wzorowaną na oryginalnej, a także wymiana drzwi wejściowych na nawiązujące do wzorów historycznych.

ul. Polna 12

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., pocz. XX w. Historyzm z elementami neorenesansu i neoklasycyzmu oraz budownictwa rejonów podgórskich. Wolnostojący, w układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry/zagrożony.
— Zachowana trójkondygnacyjna bryła budynku z poddaszem, oparta na planie prostokąta, osadzona na cokole i zwieńczona dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. Pośrodku sześcioosiowej elewacji głównej (północno-wschodniej) dwuosiowy ryzalit o czterech kondygnacjach, z których ostatnia, kryta dwuspadowo z dekoracją snycerską pod okapem, pełni rolę facjaty dachu.

— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne wzmocnione profilami (szynami) stalowymi. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonano nowe obróbki blacharskie dachu i system rynien.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północno-wschodnia (fasada) o kondygnacjach rozdzielonych profilowanymi gzymsami, z których gzyms nad parterem masywniejszy. Dwie górne kondygnacje ryzalitu nierozdzielone. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie, ujęte w profilowane opaski. Okna parteru opatrzone podokiennikami, okna pięter osadzone na gzymsach, a w górnej kondygnacji ryzalitu – na wspólnym podokienniku. Ponad oknami 1. piętra ozdobne tynkowe plakiety o nieregularnym kształcie. Podobne nad oknami ryzalitu w partii 2. piętra, rozdzielone monogramem *HH*, poniżej którego symbol skrzyżowanych narzędzi górniczych. W strefie poddasza osadzone na gzymsie płytkie, prostokątne blendy, a pod okapem ryzalitu para niewielkich okien bez oprawy. Okna cokołu niewielkie, leżące, bez oprawy, poprzedzone studzienkami doświetlającymi. Pozostałe elewacje budynku tynkowane, o uproszczonej dekoracji. Otwór wejścia głównego w elewacji tylnej (południowo-zachodniej), prostokątny, bez oprawy. Widoczne zawilgocenia ścian ze szczególnym uwzględnieniem przyziemia oraz ubytki tynków ze śladami prowizorycznych napraw, bez ujednolicenia z wystrojem elewacji.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe na półtoraskrzydłowe aluminiowe. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, w części wymieniona na plastikową bezpodziałową oraz z podziałem międzyszybowym.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, podokienników, opasek i płycin, skrzynkowa stolarka okien.
— Wskazany remont elewacji, poprzedzony osuszeniem budynku i ukrycie elementów wzmacniających konstrukcję pod tynkiem.
— Postulowana renowacja oryginalnej stolarki okien oraz wymiana części współczesnej stolarki o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na wzorowaną na oryginalnej, a także wymiana drzwi wejściowych na nawiązujące do wzorów historycznych.

ul. Polna 12A

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., pocz. XX w. Historyzm z elementami neoklasycyzmu oraz budownictwa rejonów podgórskich. Wolnostojący, w układzie szczytowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy w głębi parceli, częściowo przesłonięty przez budynek sąsiedni (nr 12).

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry/zagrożony.
— Zachowana trójkonygnacyjna bryła budynku z poddaszem, oparta na planie wydłużonego prostokąta, osadzona na bardzo wysokim cokole i zwieńczona dachem dwuspadowym o niskiej strzałce i wysuniętych okapach, z dekoracyjnymi belkami i metalową iglicą w szczycie, krytym papą bitumiczną.

— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne wzmocnione profilami (szynami) stalowymi. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonano nowe obróbki blacharskie dachu i system rynien.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północno-wschodnia (fasada) tynkowana. Cokół gładki, przyziemie pokryte pasami boni, oddzielone od górnych kondygnacji profilowanym gzymsem. Piętra nierozdzielone, ujęte w dwie płytkie, arkadowe blendy, obramowane klińcami kształtowanych w tynku boni. Pola blend pokryte szrafowanym poziomo tynkiem. Poddasze w dekoracji ramowej. Otwory okienne budynku prostokątne, rozmieszczone regularnie, poza przyziemiem ujęte w opaski – w oknach pięter z niewielkimi uszakami. Okna przyziemia i pięter wyposażone w profilowane podokienniki. W szczycie blenda w formie niewielkiego okulusa. Pozostałe elewacje budynku tynkowane, o uproszczonej dekoracji. Otwór wejścia głównego w bocznej elewacji południowo-wschodniej, zamknięty odcinkowo, bez oprawy. Widoczne znaczne zawilgocenie ścian ze szczególnym uwzględnieniem cokołu i przyziemia oraz ubytki tynków.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na dwuskrzydłowe drewniane. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, w części wymieniona na plastikową bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, boni, arkadowych blend, podokienników, opasek oraz skrzynkowa stolarka okien.
— Wskazany remont elewacji, poprzedzony osuszeniem budynku i ukrycie elementów wzmacniających konstrukcję pod tynkiem.
— Postulowana renowacja oryginalnej stolarki okien oraz wymiana części współczesnej stolarki o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na wzorowaną na oryginalnej.

ul. Polna 14

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., pocz. XX w. Historyzm z elementami neorenesansu i neoklasycyzmu oraz secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowej pierzei ulicy, od południowego wschodu zwarty z budynkiem sąsiednim.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry/zagrożony.
— Zachowana czterokondygnacyjna bryła budynku z poddaszem, oparta na planie prostokąta, osadzona na cokole i zwieńczona dachem dwuspadowym o niskiej strzałce i wysuniętych okapach, krytym papą bitumiczną. Pośrodku tylnej (południowo-zachodniej) elewacji ryzalit klatki schodowej.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne spięte ściągami (śrubami rzymskimi) i wzmocnione w narożnikach profilami (szynami) stalowymi, stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północno-wschodnia (fasada) dziesięcioosiowa. Cokół z odsadzką, gładko tynkowane przyziemie wydzielone ceglanym gzymsem kostkowym. Wyższe kondygnacje nierozdzielone, artykułowane ceglanymi lizenami, wydzielającymi pary osi okiennych. Otwory okienne budynku

rozmieszczone regularnie. W przyziemiu zamknięte odcinkowo, oprawne w opaski ze sfazowanymi krawędziami i klińcowym zamknięciem. Okna pięter prostokątne, związane wspólnymi oprawami w obrębie osi, złożonymi z uszakowych opasek, z kluczem w zamknięciu w partii 3. piętra oraz geometrycznych płycin międzyokiennych. Powyżej plakiety ze stylizowaną dekoracją nawiązującą do ornamentu cekinowego. Okna poddasza niewielkie, o charakterze biforiów, Ujęte w profilowane opaski o sfazowanych krawędziach. Pozostałe elewacje budynku tynkowane gładko, o uproszczonej dekoracji. Otwór wejścia głównego w przyziemiu ryzalitu elewacji tylnej, prostokątny, bez oprawy. Widoczne zawilgocenia ścian ze szczególnym uwzględnieniem cokołu i przyziemia, spękania oraz ubytki tynków.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe wymienione na drewniane półtoraskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, częściowo wymieniona na plastikową o różnych typach podziału lub bezpodziałową. Stolarka okien poddasza krosnowa, trójpolowa.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsu, lizen, płycin, opasek i plakiet i skrzynkowa stolarka okien.
— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku, a także ukrycie elementów wzmacniających konstrukcję pod tynkiem.
— Postulowana renowacja oryginalnej stolarki okien oraz wymiana części współczesnej stolarki o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na wzorowaną na oryginalnej.

ul. Polna 18

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., pocz. XX w., 2 poł. XX w. (remont dachu, dodanie ścianki attykowej). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany na narożnej działce w południowej pierzei ulicy, w zabudowie zwartej.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry/zagrożony.
— Zachowana trójkondygnacyjna bryła budynku z częściowo mieszkalnym, wysokim poddaszem, oparta na planie litery ”L”, złożona z trzonu oraz prostopadłego skrzydła południowego, osadzona na wysokim cokole i zwieńczona dachem pulpitowym, krytym papą bitumiczną.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne spięte ściągami (śrubami rzymskimi). Konstrukcja i pokrycie dachu bez widocznych uszkodzeń.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północno-wschodnia (fasada) siedmioosiowa, o uproszczonej dekoracji i zmiennej szerokości osi, zebranych w pary rozdzielone osiami pojedynczymi. Cokół z odsadzką, licowany czerwoną cegłą klinkierową. Kondygnacje rozdzielone wąskimi gzymsami, pokryte tynkiem strukturalnym („barankiem”). W zwieńczeniu zrealizowany w cegle, uskokowy gzyms koronujący, nad którym niska ścianka attykowa, stanowiąca być może wtórny dodatek. W 4. osi otwór drzwi wejściowych w ceglanym obramieniu, wysoki, wydłużony, zamknięty odcinkowo. Otwory okienne budynku rozmieszczone regularnie, prostokątne, za wyjątkiem poddasza osadzone na gzymsach, oprawne we wgłębne opaski – w części poma-

lowane farbą elewacyjną przez mieszkańców. W kondygnacji ostatniej niewielkie, biforyjne okna poddasza, bez oprawy. Okna cokołu zamknięte odcinkowo, z murowanymi podokiennikami, bez oprawy. Boczna elewacja południowo-wschodnia ośmioosiowa, potraktowana równorzędnie z fasadą; u zbiegu obu ścięty narożnik o 2 osiach, z oprawnymi w opaski blendami. W partii cokołu otwór drzwi wejściowych do piwnic, zamknięty odcinkowo. W dwóch pierwszych osiach elewacji południowo-wschodniej prostokątny otwór przejazdu bramnego, bez oprawy. Poddasze częściowo mieszkalne – okna 3 pierwszych osi opracowane jak okna pozostałych kondygnacji. Tylne elewacje obu części budynku tynkowane gładko, bez dekoracji. Widoczne zawilgocenia ścian, głównie cokołu i przyziemia, miejscowe spękania oraz ubytki tynków i zewnętrzna korozja cegły.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe z obszernym naświetlem, wymienione na metalowe półtoraskrzydłowe. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, w większości wymieniona na plastikową dwuskrzydłową lub różnobarwną jednoskrzydłową bezpodziałową i z podziałami międzyszybowymi. Stolarka niewielkich okien ostatniej kondygnacji jednoskrzydłowa, krosnowa, trójpolowa. Stolarka okien cokołu krosnowa, dwuskrzydłowa.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, opasek okien i skrzynkowa stolarka okien.
— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i ujednoliceniem kolorystycznym, poprzedzony osuszeniem budynku, a także ukrycie elementów wzmacniających konstrukcję pod tynkiem.

Pl. Powstańców Warszawy

Dawne nazwy placu: *Blücherplatz,* pl. Napoleona Bonaparte, pl. Wery Kostrzewy.

Jeden z dwóch głównych placów osiedla Nowe Miasto, położony w jednym z najwyższych jego punktów i znajdujący się przy pierwotnej, północno-zachodniej granicy założenia. Zamknięty pomiędzy biegnącą peryferyjnie ulicą Fryderyka Chopina i ul. Ignacego Paderewskiego, wyznaczającą jego pierzeję południowo-wschodnią. Pierwsza, wstępna koncepcja zagospodarowania niewielkiego założenia na planie kwadratu została przedstawiona już w 1904 r. Obrzeżne ciągi komunikacyjne okalać miały część centralną w formie skweru z krzywoliniowymi rabatami i urządzonym bliżej północno-zachodniej granicy boskietem. Późniejsze plany ukazują podobny schemat i choć z czasem uległ on zmianie, to zachowana została zasadnicza funkcja kameralnego placu, przeznaczonego głównie na cele rekreacyjne. Obrzeżne ciągi komunikacyjne wybrukowano przy użyciu granitowej kostki w 1907 r. Zabudowę pierzei placu rozpoczęło rok wcześniej wystawienie pojedynczej kamienicy w jego wschodnim narożniku (ul. Paderewskiego 12), jednak kolejne budynki mieszkalne pojawiły się dopiero po około dekadzie, domykając jego północno-wschodnią pierzeję. Pozostałe aż do połowy lat 20. nie były zabudowane. W latach 1924-1926 na miejscu ogrodów po południowo-zachodniej stronie założenia wybudowany został czterokondygnacyjny gmach główny koszar policji (*Polizeiunterkunft*), w 1935 r. przekształcony w szkołę celników (obecnie Specjalistyczny Szpital Ginekologiczno-Położniczy im. Edmunda Biernackiego). Niedługo później, w latach 1927-1928, w południowo-wschodniej pierzei placu wzniesiono monumentalny budynek miejskiej szkoły średniej (*Städtische Oberrealschule,* obecnie Zespół Szkół nr 1). Stał się on najważniejszą dominantą osiedla i zarazem zmienił status placu, który tym samym zyskał kompozycyjne zamknięcie od strony miasta. Wzrosła jednocześnie rola osi widokowej, skierowanej ku północnemu zachodowi i łączącej nowy gmach ze szczytem Wzgórza Parkowego. W obniżeniu terenu u stóp wzgórza, w bezpośrednim sąsiedztwie zabudowy osiedla w połowie lat 20. zrealizowano stadion sportowy. W północno-zachodniej pierzei placu znajdowała się jedna z bram, umożliwiających dostęp do niego.
W 1948 r. kompleks koszar przekształcono w szpital. Techniczne zużycie obiektów oraz konieczność spełnienia współczesnych norm były powodem poddania placówki generalnemu remontowi z termomodernizacją. Miał on miejsce na przełomie stuleci i w jego wyniku budynek utracił niestety cechy stylowe. Błędu tego uniknięto podczas remontu budynku szkoły. Początek XXI w. przyniósł również dokonywaną bez poszanowania substancji zabytkowej wymianę stolarki okien w budynkach mieszkalnych. Dopiero w ostatnich latach odnawiane są ich elewacje, czego dobrym przykładem dom nr 1 w północno-wschodniej pierzei. Ciągi komunikacyjne placu pokryto w 2. poł. XX w. nawierzchnią asfaltową obecnie znacznie już zniszczoną i z licznymi śladami napraw. Pod asfaltem zachował się oryginalny bruk, ale jego stan nie jest możliwy do oceny.

Stan zachowania historycznej substancji:

— Dobry.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania układ zabudowy.

pl. Powstańców Warszawy 1

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki okien), po 2013 r. (remont fasady oraz remont elewacji tylnej z jej termomodernizacją, wymiana pozostałej części stolarki okien). Historyzm z elementami neobaroku i neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-wschodniej pierzei placu.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z dwukondygnacyjnym mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie zbliżonym do prostokąta i zwieńczonego dachem dwuspadowym z ukośną, załamaną połacią od strony ulicy i wydatnym okapem, krytym dachówką ceramiczną oraz papą bitumiczną. W dolnej połaci nad elewacją frontową dwie pary otworów okiennych, w połaci górnej – para lukarn domkowych, nakrytych dwuspadowo, licowanych gontem bitumicznym. Pomiędzy nimi duża, trójosiowa, zlicowana z elewacją facjata, nakryta dachem łamanym, wyższym od kalenicy dachu budynku.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowo-zachodnia) w przyziemiu ośmio-, wyżej siedmioosiowa, pokryta maszynowym tynkiem strukturalnym. Cokół wtórnie licowany płytkami ceramicznymi, imitującymi czerwoną cegłę klinkierową. Przyziemie oddzielone profilowanym gzymsem. Trzy środkowe osie wyróżnione czterokondygnacyjnym pozornym ryzalitem, którego ostatnia kondygnacja w roli facjaty dachu. Piętra nierozdzielone, opięte lizenami wydzielającymi pary bocznych osi oraz rozdzielającymi osie okienne ryzalitu. Otwór drzwi wejściowych w 5. osi parteru, prostokątny, wydłużony, bez oprawy. Opatrzony masywnym, szerszym od niego, prostym naczółkiem, zwieńczonym dwiema półplastycznymi urnami na postumentach. Między urnami owalny, leżący okulus, bez oprawy. Otwory okienne budynku prostokątne, w środkowej osi obszerniejsze od pozostałych, pozbawione opraw. Elewacja tylna ośmioosiowa, po termomodernizacji, wysunięta ryzalitowo w partii pięciu ostatnich osi.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe drewniane, konstrukcji ramowo-płycinowej, z wąskim naświetlem, po renowacji. Stolarka okien w całości wymieniona na zespoloną plastikową, w większości nawiązującą do oryginalnej oraz z podziałami ahistorycznymi i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci, gzymsów, lizen, naczółka otworu wejściowego oraz stolarka drzwi wejściowych.
- Wskazane usunięcie współczesnej okładziny cokołu.
- Postulowana wymiana części współczesnej stolarki okienne o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

Ul. Bolesława Prusa

Dawne nazwy ulicy: *Nettelbeck Strasse*

Ulica, położona w peryferyjnie w południowo-wschodniej części osiedla i pierwotnie wyznaczająca jego granicę z tej strony. Wybiega pod zbliżonym do prostego kątem z południowo-wschodniej pierzei ul. Józefa Piłsudskiego w okolicach jej zbiegu z ulicami Stanisława Staszica i Aleksandra Fredry, kierując się na południowy wschód. Następnie skręca pod kątem prostym ku południowemu zachodowi, gdzie wpada do ul. Elizy Orzeszkowej, która stanowi jej przedłużenie. Pierwszym zrealizowanym przy ulicy budynkiem była reprezentacyjna, monumentalna kamienica, znajdująca się w pierzei południowo-zachodniej na narożnej działce u zbiegu z ul. Józefa Piłsudskiego (nr 76 przy tej ulicy). Kolejne w ciągu kilku lat wypełniły początkowy odcinek przeciwległej pierzei. Dalszy fragment ulicy nigdy nie został zagospodarowany. Zabudowa ul. Orzeszkowej dotarła do wysokości ul. Prusa, lecz poza narożnym budynkiem u zbiegu obu (ul. Orzeszkowej 5) nie powstały kolejne. Nakreślony przez Josepha Stübbena plan osiedla przewidywał cofnięcie w tym miejscu linii zabudowy i poprzedzenie budynków przedogródkami. Do koncepcji tej powrócono w latach 30., lecz nie wcielono jej w życie. Pierzeja południowo-wschodnia ulicy wskutek ukształtowania terenu, wznoszącego się w tym miejscu wysoką skarpą, również pozostała niezabudowana. Szczyt skarpy zajęły ogródki działkowe.
W 2. poł. XX w. brukowaną nawierzchnię ulicy pokryto w południowym odcinku nawierzchnią asfaltową. Część budynków w początkowym biegu ulicy poddano remontom elewacji, w znacznej mierze pozbawiając je cech stylowych (nr 1-2 oraz nr 76 przy ul. Piłsudskiego). Tendencja ta kontynuowana była w obecnym stuleciu (nr 3). Obecnie tylko jeden budynek zachował oryginalny wystrój (nr 7). Pod asfaltem nawierzchni zachował się oryginalny bruk, ale jego stan nie jest możliwy do oceny.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dość dobry.
- Zachowany historyczny przebieg ulicy i jej zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania przebieg ulicy i jej zabudowa.
- W wypadku remontu nawierzchni postulowane przywrócenie bruku.

ul. Bolesława Prusa 7

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1910 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien), po 2013 r. (remont dachu z częściową wymianą pokrycia). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. Wolnostojący, w układzie kalenicowym, usytuowany w południowo-zachodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana trójkondygnacyjna bryła budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, oparta na planie prostokąta, osadzona na wysokim cokole i zwieńczona dachem dwu-

spadowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją główną cztery lukarny domkowe z trójkątnymi tympanonami. W połaci tylnej dwie pary podobnych lukarn, pomiędzy którymi przecinający okap dachu wąski ryzalit klatki schodowej, zwieńczony dachem pulpitowym, krytym papą bitumiczną.

- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne znacznie zawilgocone, z ubytkami zaprawy i korozją cegły oraz widocznymi zarysowaniami. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie przełożone i uzupełnione, bez widocznych uszkodzeń. System rynien i rur spustowych sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja północno-wschodnia w przyziemiu pięcio-, wyżej czteroosiowa, pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem"). Cokół z odsadzką, licowany czerwoną cegłą klinkierową. Przyziemie pokryte pasami boni, oddzielone profilowanym gzymsem. Kondygnacje pięter nierozdzielone, w zwieńczeniu gzyms koronujący. Otwór drzwi wejściowych w środkowej osi przyziemia, oprawny w portal z masywnym, gzymsowym nadprożem, wsparty na pilastrach. Otwory okienne prostokątne; w dwóch niższych kondygnacjach bez oprawy, w najwyższej opatrzone prostymi naczółkami na konsolkach. Okna cokołu niewielkie, leżące. Boczne elewacje budynku ślepe, nietynkowane. Elewacja tylna trójosiowa, z ryzalitem klatki schodowej w środkowej osi, flankowanym przez wąskie, wydłużone okna toalet. Otwory okienne prostokątne, obszerniejsze niż w fasadzie, bez oprawy. W każdej z elewacji widoczne znaczne zawilgocenie murów, ubytki tynków oraz zaprawy i korozję cegły.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe współczesne, metalowe, jednoskrzydłowe, z obszernym naświetlem. Stolarka okien typu skrzynkowego, cztero- i sześcioskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, o drobnych podziałach kwaterowych górnych skrzydeł. W części o zmienionej kolorystyce, a częściowo wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową, z różnymi rodzajami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, lukarny, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów, boni, portalu oraz naczółków, skrzynkowa stolarka okien.
- Wskazane wzmocnienie konstrukcji budynku oraz gruntowny remont elewacji z uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku.
- Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien oraz wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do pierwotnej.

Ul. Psie Pole

Dawne nazwy ulicy: *Moltkestrasse, Jaenickstrasse, Jägerweg*

Ulica w południowo-zachodniej części Nowego Miasta, jedynie w swym początkowym (północno-zachodnim) odcinku leżąca na obszarze historycznego osiedla. Wybiega pod zbliżonym do prostego kątem z południowo-wschodniej pierzei ul. Józefa Piłsudskiego na wysokości niewielkiego skweru, po którego przeciwległej stronie znajduje się wlot ul. Ignacego Paderewskiego. W dalszym biegu omija od północy szczyt Wzgórza Pocztowego łącząc się z ul. Starą, wpadającą na wschodzie do ul. 11 Listopada. Została wytyczona w pierwszych latach XX w. w oparciu o istniejący ciąg komunikacyjny – polną drogę, przecinającą miejscowe łąki i omijającą położony po jej południowej stronie teren szybu górniczego *Herrmann.* Otrzymała ona nawierzchnię z granitowej kostki. Jej przedłużenie w kierunku wschodnim miało miejsce dopiero ok. 1930 r. i związane było z budową osiedla na zboczach Wzgórza Pocztowego. Poprzedzone zostało pracami ziemnymi o znacznej skali, spowodowanymi koniecznością niwelacji terenu.
Zabudowę początkowego odcinka, opadającego stromo ku południowemu wschodowi, stanowiły krótkie ciągi budynków w typie kamienic czynszowych. Pierwsze z nich zrealizowano jeszcze przed 1910 r. (ul. Józefa Piłsudskiego 46, 48, ul. Psie Pole 1, 2). Krótko po zakończeniu I wojny światowej z inicjatywy organizacji *Vaterländischer Frauen-Verein* wzniesiono w południowo-zachodniej pierzei okazały gmach domu opieki (*Altersheim*). Powstanie wolnostojącego, cofniętego względem frontu działki budynku o znacznej kubaturze i pałacowej fasadzie miało wpływ na zagospodarowanie jego najbliższego otoczenia. Naprzeciw urządzono obszerny skwer, zamknięty pomiędzy ul. Samosierry i Elizy Orzeszkowej, tworząc tym samym oprawę nowej architektonicznej dominanty. Otaczająca powstały w ten sposób plac realizowana była do początku lat 30., kiedy powstał zwarty ciąg modernistycznych domów wielorodzinnych u zbiegu ul. Psie Pole i Elizy Orzeszkowej. Do 1934 r. został on przestrzennie powiązany z inwestycją na Wzgórzu Pocztowym (*Postbergsiedlung*) poprzez wypełnienie obu pierzei ul. Psie Pole krótkimi ciągami budynków o zbliżonym charakterze. Powstały one przy udziale środków państwowych i przeznaczone były dla rodzin górników, pracujących w kopalniach umiejscowionych w sąsiedztwie centrum miasta. Poprzedzono je płytkimi przedogródkami. Założony na planie pięcioboku zespół mieszkaniowy nowego osiedla jednym z boków oparł się o północno-wschodnią pierzeję ul. Psie Pole w jej środkowym odcinku.
W 2. poł. XX w. niektóre budynki w początkowym biegu ulicy poddano remontom elewacji z wymianą tynków i uproszczeniem wystroju (ul. Piłsudskiego 48, ul. Psie Pole 2). W gmachu domu opieki urządzono komisariat milicji, a następnie policji. Został on poddany gruntownemu remontowi w ostatnich latach, przeprowadzonemu z zachowaniem pierwotnego schematu wystroju. Brukowana nawierzchnia zachowała się w stanie uszkodzonym, z licznymi ubytkami i śladami napraw, dokonywanych przy użyciu asfaltu.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dobry.
- Zachowany historyczny przebieg ulicy i jej historyczna zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania przebieg ulicy i jej zabudowa.

ul. Psie Pole 1

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1910 r., 2. poł. XX w. (zmiana części pokrycia dachu na blachę stalową), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, remont elewacji tylnej, wymiana drzwi wejściowych do budynku oraz części stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany peryferyjnie w zwartej zabudowie, w południowo-zachodniej pierzei ulicy. Od północnego zachodu zwarty z budynkiem sąsiednim.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta i zwieńczonego dachem dwuspadowym z załamaną połacią od strony ulicy i wysuniętym okapem, krytym dachówką ceramiczną oraz blachą stalową. W załamanej połaci nad elewacją frontową dwie lukarny, nakryte pulpitowo. Pomiędzy nimi duża, trójoosiowa facjata, nakryta dwuspadowo w układzie prostopadłym i zwieńczona trójkątnym tympanonem.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północno-wschodnia) siedmioosiowa, symetrycznie zakomponowana, pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem"). Cokół pierwotne licowany czerwoną cegłą klinkierową, wtórnie otynkowany, z odsadzką. Przyziemie artykułowane pasami boni, oddzielone profilowanym gzymsem. Piętra nierozdzielone. Naroża i trzy środkowe osie opięte pilastrami w wielkim porządku. Otwór drzwi wejściowych do budynku w środkowej osi parteru, obszerny, zamknięty koszowo, wyróżniony jedynie promienistym układem klińców w nadprożu. Otwory okienne budynku w większości prostokątne, różnych rozmiarów, rozmieszczone regularnie, w środkowej osi szersze od pozostałych. W przyziemiu opatrzone profilowanymi podokiennikami, wyżej – wąskimi podokiennikami listwowymi, w parach skrajnych osi wspólnymi. Między oknami pięter w trzech środkowych osiach prostokątne plakiety. Okna cokołu niewielkie, zamknięte odcinkowo, poprzedzone studzienkami doświetlającymi w ceglanym obmurowaniu. Boczna elewacja południowo-wschodnia ślepa. Tylna elewacja budynku siedmioosiowa, tynkowana strukturalnie, bez dekoracji. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. Trzy środkowe osie wysunięte ryzalitem.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe współczesne, drewniane, konstrukcji ramowo-płycinowej, trójskrzydłowe z ruchomym jedynie środkowym skrzydłem oraz zachowanym oryginalnym naświetlem o drobnych podziałach kwaterowych. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, cztero- i sześcioskrzydłowa z drobnymi podziałami kwaterowymi górnych skrzydeł. W większości wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z podziałami ahistorycznymi i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci szczytu, boni, gzymsu, lizen, płycin i podokienników oraz oryginalnej stolarki naświetla drzwi wejściowych i reliktów stolarki okien.

— Wymagany remont elewacji z uzupełnieniem tynków, oraz wyeksponowanie oryginalnej okładziny cokołu, poprzedzone osuszeniem budynku.
— Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednobarwną białą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Psie Pole 2

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1910 r., 2. poł. XX w. (remont fasady z wymianą tynków, częściowe wymalowanie cokołu), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki okien). Historyzm z elementami neobaroku i secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-wschodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Średni.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie wydłużonego trapezu, osadzonego na masywnym cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym z ukośnymi połaciami od strony ulicy i podwórza, krytym dachówką ceramiczną i papą bitumiczną. W skrajnych partiach połaci nad ulicą dwie duże, zlicowane z elewacją, trójosiowe facjaty, zwieńczone spłaszczonymi trójlistnymi szczytami. Pomiędzy nimi trzy niewielkie lukarny domkowe, kryte dwuspadowo.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, południowo-zachodnia, dziewięcioosiowa, zakomponowana horyzontalnie. Cokół i przyziemie licowane regularnymi, rustykowanymi ciosami piaskowca, oddzielone płytowym gzymsem. Piętra nierozdzielone, tynkowane gładko, pokryte farbą elewacyjną o barwie jasnego ugru. W zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, pod którym uproszczone, puste belkowanie. Trzy pierwsze i trzy ostatnie osie ujęte w strefie pięter lizenami, podobnie jak naroża znajdujących się powyżej facjat. Trzy środkowe osie rozsunięte, szersze od pozostałych. Otwór drzwi wejściowych budynku w osi 6., zamknięty odcinkowo i w górnej części ujęty w tynkową półopaskę. W supraporcie ozdobny płaskorzeźbiony kartusz z częściowo zachowaną datą budowy obiektu: *1907,* obramowany bogatą dekoracją kwiatową, również zachowaną częściowo. Otwory okienne budynku prostokątne, bez oprawy. W szczytach facjat małe okulusy. Okna cokołu niewielkie, prostokątne, leżące. Tylna elewacja w części południowej wysunięta ryzalitem.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne drewniane, konstrukcji ramowo-płycinowej, o fantazyjnym wykroju płycin i z dekoracją snycerską, oszklone w górnej części skrzydeł. Naświetle o drobnych podziałach kwaterowych. Stolarka okien drewniana, czteroskrzydłowa, skrzynkowa ze stałym ślemieniem. W większości wymieniona na zespoloną plastikową i niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów oraz bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, horyzontalna kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia

i detalu w postaci okładziny kamiennej, gzymsów, szczytów, oprawy otworu wejściowego oraz stolarka drzwi wejściowych i relikty stolarki okien.
— Wskazane oczyszczenie przyziemia fasady oraz cokołu z wtórnych wymalowań, a także uzupełnienie detalu oprawy otworu wejściowego.
— Postulowana renowacja drzwi wejściowych oraz wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach na nawiązującą do stolarki oryginalnej.

ul. Psie Pole 4

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1925 r., XX/XXI w. (wymiana wrót bramy, zamurowanie jednego z okien przyziemia, wymalowanie cokołu i przyziemia budynku), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana tynków przyziemia oraz części stolarki okien i drzwi do lokalu). Funkcjonalizm. W układzie kalenicowym, usytuowany w północno-wschodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem wielospadowym z trzema lukarnami domkowymi w połaci nad ulicą i dwoma w połaci tylnej, krytym dachówką ceramiczną.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowo-zachodnia) tynkowana, sześcioosiowa, o skrajnych osiach szerszych od pozostałych. Przyziemie oddzielone wydatnym gzymsem, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący z pustym fryzem poniżej. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową, wtórnie wymalowaną przy użyciu czerwonej farby olejnej. Tynk przyziemia w większości wymieniony na strukturalny barwy łososiowej. Górne kondygnacje nierozdzielone, tynkowane gładko, wymalowane na kolor szarobłękitny. W ostatniej osi szeroki, prostokątny otwór przejazdu bramnego, bez oprawy. W osi sąsiedniej otwór drzwi wejściowych do lokalu handlowego, prostokątny i ujęty w górnej części w poprzecznie szrafowaną, wąską, wgłębną opaskę. Wyposażony w kratę ze spawanych prętów stalowych. Otwory okienne prostokątne, różnych form i rozmiarów. W skrajnych osiach szersze od pozostałych. W przyziemiu bez oprawy, z murowanymi podokiennikami; wyżej osadzone w wąskich, szrafowanych poprzecznie, wgłębnych opaskach i wyposażone w profilowane podokienniki.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Wrota bramy współczesne, trójskrzydłowe, drewniane, konstrukcji ramowo-płycinowej, z wąskim naświetlem. Stolarka drzwi wejściowych do lokalu wymieniona na jednoskrzydłową, plastikową. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, cztero- i sześcioskrzydłowa o drobnych podziałach kwaterowych. W większości wymieniona na zespoloną plastikową o różnej liczbie skrzydeł, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z podziałami ahistorycznymi oraz bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, podokienników, opasek, a także relikty oryginalnej stolarki okien.
- Wskazany remont przyziemia fasady z usunięciem wymalowań cokołu, przywróceniem gładkiego tynku i ujednoliceniem kolorystycznym z pozostałą częścią elewacji. Zmiana formy lub rezygnacja z kraty zabezpieczającej wejście do lokalu parteru.
- Postulowana wymiana części współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej oraz wymiana drzwi do lokalu handlowego na dostosowane do stylu budynku.

ul. Psie Pole 6

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1925 r., 1. poł. XX w. (zamurowanie witryny w elewacji bocznej), 2. poł. XX w. (przekształcenie przyziemia w partii fasady), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, dalsze przekształcenia przyziemia, wymiana stolarki witryny, drzwi do lokali oraz części stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu i funkcjonalizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, na narożnej parceli w północno-wschodniej pierzei ulicy, u jej zbiegu z ul. Samosierry i naprzeciw niewielkiego placu bez nazwy, od strony ul. Samosierry cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, oparta na nieregularnym, zbliżonym do litery „L" planie. Złożona z korpusu i krótkiego skrzydła wschodniego, zwieńczonych zespołem dachów wielopołaciowych z lukarnami domkowymi, krytych dachówką ceramiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowo-zachodnia) tynkowana gładko, siedmioosiowa, o osiach 1., 4. oraz 7. szerszych od pozostałych. Przyziemie w dolnej partii licowane czerwoną cegłą klinkierową, wtórnie wymalowaną na kolor brązowy. Tynk częściowo wymieniony. W północnej partii oddzielone wąską listwą, w południowej – profilowanym gzymsem. Górne kondygnacje nierozdzielone, tynkowane gładko, wymalowane na kolor szarobłękitny. W zwieńczeniu gzyms koronujący z pustym fryzem poniżej. Otwór drzwi wejściowych do budynku w 5. osi elewacji, prostokątny, głęboko osadzony w ceglanym portalu o uskokowych węgarach. W osi 6. wtórnie wykonany otwór wejściowy do lokalu handlowego, prostokątny, bez oprawy. W ostatniej osi obszerna witryna otworem drzwiowym. Oba otwory wejściowe i witryna wyposażone we współczesne metalowe kraty o przypadkowej formie. Otwory okienne prostokątne, różnych form i rozmiarów. W skrajnych i środkowej osi szersze od pozostałych. W przyziemiu w dwóch pierwszych osiach przekształcone; wykonany dodatkowy otwór w 2. osi. Osadzone w wąskich, szrafowanych poprzecznie, wgłębnych opaskach i wyposażone w profilowane podokienniki za wyjątkiem przyziemia, gdzie podokienniki murowane. Boczna elewacja południowo-wschodnia trójosiowa, z trójbocznym dwukondygnacyjnym wykuszem pośrodku – zwieńczonym niskim

hełmem, krytym blachą. Otwory okienne obszerne, prostokątne za wyjątkiem okna środkowej osi parteru, zamkniętego odcinkowo. Opracowane jak w fasadzie. Okna wykuszu oparte na gzymsach. Ogrodzenie przedogródka w formie niskiego, współczesnego parkanu z pionowych drewnianych szczeblin.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe drewniane, jednoskrzydłowe,konstrukcji ramowo-płycinowej, oszklone w górnej części skrzydła. Stolarka drzwi wejściowych do lokalu oraz witryny wymieniona na jednoskrzydłową, plastikową. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, cztero- i sześcioskrzydłowa o drobnych podziałach kwaterowych. W większości wymieniona na różnobarwną, zespoloną, plastikową o różnej liczbie skrzydeł, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z podziałami ahistorycznymi oraz bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, wykusz, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, podokienników, opasek, portalu wejścia głównego, a także stolarka drzwi oraz relikty oryginalnej stolarki okien.
— Wskazany remont przyziemia fasady z usunięciem wymalowań cokołu, przywróceniem gładkiego tynku oraz gzymsu w północnej części przyziemia i ujednoliceniem kolorystycznym z pozostałą częścią elewacji. Zmiana formy lub rezygnacja z krat zabezpieczających otwory parteru. Odtworzenie ogrodzenia przedogródka na podstawie zachowanych materiałów ikonograficznych.
— Postulowana renowacja drzwi wejściowych oraz wymiana części współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do oryginalnej oraz wymiana drzwi do lokalu handlowego na dostosowane do stylu budynku.

ul. Psie Pole 7

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek domu opieki dla osób starszych, powstały z inicjatywy organizacji *Vaterländischer Frauen-Verein*, obecnie komisariat policji, mur., ok. 1918 r., 2. poł. XX w. (częściowy remont elewacji z oblicowaniem cokołu płytkami ceramicznymi, naprawa pokrycia dachu, montaż krat w oknach), 2013-2014 r. (remont dachu z wymianą pokrycia, remont elewacji ze zmianą kolorystyki i oblicowania cokołu, renowacja stolarki drzwi i wymiana stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, wolnostojący, usytuowany w południowo-zachodniej pierzei ulicy, naprzeciw czworobocznego placu bez nazwy, którego kompozycję zamyka. Nieznacznie cofnięty względem linii zabudowy, poprzedzony wąskim podjazdem, po którego obu stronach płytki przedogródek.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Bardzo dobry.
— Zachowana monumentalna, trójkondygnacyjna bryła budynku z dwupoziomowym poddaszem, opatra na planie zbliżonym do litery „E” i złożona z osadzonych na cokole korpusu oraz zestawionych z nim pod kątem prostym bocznych skrzydeł, wysuniętych ryzalitowo. Od południowego zachodu dostawione również pod kątem prostym skrzydło tylne. Korpus i boczne skrzydła zwieńczone wysokimi dachami mansardowymi z lukarnami domkowymi w dolnych połaciach i powiekowymi różnych rozmiarów w połaciach górnych. Lukarny domkowe zwieńczone tympanonami. Pośrodku kalenicy

dachu korpusu oktogonalna sygnaturka o kwadratowej podstawie, zwieńczona krytym ocynkowaną blachą cebulastym hełmem z iglicą. Dwie pary lukarn domkowych przedniej połaci rozdzielone dużą, leżącą, zlicowaną z elewacją frontową facjatą, nakrytą dwuspadowo w układzie prostopadłym i zwieńczoną trójkątnym tympanonem. Skrzydło tylne zwieńczone dachem naczółkowym z lukarnami jak w pozostałych. W trójkątnej połaci szczytowej pojedyncza, współczesna lukarna leżąca, nakryta pulpitowo.

- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń, po remoncie. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonane nowe obróbki blacharskie i system rynien.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte drobnoziarnistym tynkiem strukturalnym, wymalowanym na kolor biały. Cokół licowany płytami szarego granitu. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu gzyms koronujący. Elewacja główna (północno-wschodnia) trzynastoosiowa, symetryczna, zakomponowana horyzontalnie. Trzy pierwsze i trzy ostatnie osie wysunięte przed lico ryzalitami, opiętymi w narożach za pomocą szerokich lizen. Trzy osie środkowe wyróżnione ww. facjatą dachu. W osi 7. obszerny, zamknięty półkoliście otwór wejścia głównego, ujęty we wsparty na kolumnach portal balkonowy i poprzedzony trójbiegowymi schodami rozbieżnymi z pełną balustradą, zwieńczoną kamiennymi kulami, do których zamocowany rurowy pochwyt. Balkon portalu z ażurową balustradą z metalowych prętów, rozpiętą na czworobocznych, murowanych narożnych słupkach. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie, w górnych kondygnacjach z profilowanymi podokiennikami. W przyziemiu okna leżące ze współczesnymi podokiennikami granitowymi. W polu tympanonu facjaty pojedyncze okno termalne. Boczna elewacja północno-zachodnia czteroosiowa. W przyziemiu dostawiony niski, współczesny pawilon portierni. Elewacja południowo-wschodnia o dwóch osiach, skupionych w środkowej części. Tylne elewacje obu skrzydeł bocznych również dwuosiowe. Elewacje skrzydła tylnego o zróżnicowanej liczbie osi: boczne czteroosiowe, tylna o pięciu osiach. W pierwszych dwóch osiach bocznej elewacji północno-zachodniej wydłużone okna klatki schodowej: w przyziemiu o romboidalnym, wyżej o trapezowatym wykroju.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Główne drzwi wejściowe drewniane, dwuskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego z górnymi płycinami oszklonymi wtórnie, opatrzone obszernym naświetlem o promienistym układzie szprosów – po renowacji Pierwotna stolarka okienna: drewniana, typu skrzynkowego z nieruchomym ślemieniem, o zróżnicowanej liczbie skrzydeł i drobnych podziałach kwaterowych – w całości wymieniona na zespoloną plastikową, nawiązującą do oryginalnej.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, sygnaturka, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, schody przed wejściem głównym, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, lizen, portalu balkonowego, podokienników, a także oryginalnej stolarki drzwi wejściowych.

Ul. Samosierry

Dawne nazwy ulicy: *Roonstrasse*

Krótka ulica w południowo-zachodniej części Nowego Miasta. Biegnie z północnego wschodu na południowy zachód, biorąc początek w południowo-zachodnim narożniku pl. 3 Maja i wpadając pod kątem prostym do ul Psie Pole. Projektowany odcinek na południowy zachód od ul Psie Pole najprawdopodobniej nigdy nie został wytyczony. Pierwszym budynkiem powstałym przy ulicy była okazała kamienica narożna (pl. Konstytucji 3 Maja 2A), powstała w 1906 r. i związana ze wznoszonym przy placu zespołem reprezentacyjnej zabudowy, realizowanym przez spółdzielnię mieszkaniową urzędników (*Beamten-Wohnungsverein Waldenburg*). Kolejne powstały dopiero w latach 1912-1915, wypełniając północno-zachodnią pierzeję za wyjątkiem narożnych parcel. Kształtowanie się miejscowej zabudowy dopełniło zamknięcie obu narożników pierzei w połowie lat 20. Budynki poprzedzone były przedogródkami, ujętymi w mieszanej konstrukcji ogrodzenia. W pierzei południowo-wschodniej powstały jedynie dwa skromne, dwukondygnacyjne domy mieszkalne, zestawione w krótki ciąg. Na południowy zachód od nich utworzono czworoboczny zieleniec, pozostawiając blok zabudowy otwartym z tej strony. Skwer nie był przedstawiany na wczesnych planach osiedla, a jego założenie można pośrednio wiązać z powstaniem przy ul. Psie Pole gmachu domu opieki, wzniesionego krótko po zakończeniu I wojny światowej z inicjatywy organizacji *Vaterländischer Frauen-Verein.* Stanowił on kompozycyjną dominantę tej części osiedla, zatem aranżacja poprzedzającego, kameralnego wnętrza urbanistycznego mogła sprzyjać jego wyeksponowaniu. Mogło to być również powodem braku kontynuacji ulicy na południowy zachód
W 2. poł. XX w. narożny budynek przy pl. Konstytucji 2 pozbawiono wystroju podczas remontu elewacji. Granitowy bruk ulicy pokryto nawierzchnią asfaltową. Zaniedbane przedogródki niemal w całości pozbawiono ogrodzeń; wyjątkiem pozostał ww. narożny obiekt. W ostatnich latach część budynków poddano pracom remontowym, z których część (pl. Konstytucji 3 Maja) dokonano zniekształcając detal i dowolnie zmieniając kolorystykę, w pozostałych zachowując jednak zasadniczo pierwotny wystrój elewacji (nr 1, 4). Pod asfaltem nawierzchni zachował się oryginalny bruk, ale jego stan nie jest możliwy do oceny.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dobry.
- Zachowany historyczny przebieg ulicy i jej historyczna zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania: przebieg ulicy i jej zabudowa.
- Wskazane przywrócenie bruku.

ul. Samosierry 1

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur.-szach., ok. 1912 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki okien), po 2013 r. (remont elewacji). Historyzm z elementami neoklasycyzmu i secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowo-wschodniej

pierzei ulicy. Od południowego zachodu zwarty z budynkiem sąsiednim. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana bryła dwu-, a od południa trójkondygnacyjnego (z uwagi na różnicę wysokości terenu) budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem mansardowym, krytym dachówką ceramiczną. W górnych połaciach dachu lukarny powiekowe, w dolnych m.in. leżące różnych form i rozmiarów. Pośrodku dolnej połaci nad elewacją główną duża, nadwieszona, jednoosiowa facjata konstrukcji ryglowej z ceglanym wypełnieniem, nakryta własnym dachem naczółkowym w układzie prostopadłym.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje tynkowane i pokryte farbą elewacyjną w kolorze piaskowym. Cokół licowany rustykowanymi ciosami kamiennymi i czerwoną cegłą klinkierową. Kondygnacje nierozdzielone. Elewacja główna (północno-zachodnia) czteroosiowa, zakomponowana asymetrycznie. W 2. osi pozorny ryzalit klatki schodowej z otworem wejściowym do budynku, prostokątnym, pozbawionym oprawy, opatrzonym trójpołaciowym okapem na drewniano-kamiennych konsolach. Otwory okienne różnych form i rozmiarów, opatrzone murowanymi podokiennikami i ujęte w proste, wymalowane białą farbą opaski. Pojedyncze okno parteru w 1. osi z ramowo-płycinowymi, dwuskrzydłowymi okiennicami. Północno-wschodnia elewacja boczna dwuosiowa, z analogicznymi okiennicami w 2. osi przyziemia. Elewacja tylna (południowo-wschodnia) ryglowa, o tynkowanych polach i obszernych loggiach w każdej z dwóch osi, oszklonych i wyposażonych w drewniane, deskowe balustrady o trójbocznym narysie.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne jednoskrzydłowe, drewniane, konstrukcji ramowo-płycinowej, oszklone w górnej partii skrzydła i opatrzone prostymi kratami. Stolarka okien niemal w całości wymieniona na zespoloną plastikową jedno- i wieloskrzydłową, w części nawiązującą do oryginalnej. Stolarka niewielkich okien lukarn krosnowa, odrobnych podziałach kwaterowych.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja i schemat wystroju elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okapu nad otworem wejściowym, opasek okien i podokienników, a także oryginalna stolarka drzwi wejściowych oraz okien lukarn oraz okiennice.
- Postulowana renowacja zachowanej stolarki okiennej lukarn budynku oraz wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej. Uzupełnienie brakujących okiennic zgodnie z zachowaną dokumentacją konserwatorską.
- Uporządkowanie przedogródka.

ul. Samosierry 2

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1925 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowo-wschodniej pierzei ulicy. Od północnego wschodu zwarty z budynkiem sąsiednim. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła dwu-, a od południa trójkondygnacyjnego (z uwagi na różnicę wysokości terenu) budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem naczółkowym o załamanych połaciach, krytym dachówką ceramiczną. W połaciach dolnych lukarny domkowe, kryte trójpołaciowo.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone, zwłaszcza w dolnej części. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym („barankiem"), detal wykonany w gładkim tynku. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. Elewacja główna (północno-zachodnia) pięcioosiowa, zakomponowana symetrycznie. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący. Naroża i środkowa oś akcentowane szerokimi, boniowanymi lizenami. Otwór drzwi wejściowych do budynku w środkowej osi, ujęty w masywny ceglany portal z uskokowym nadprożem. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularne, ujęte w wąskie, wgłębne opaski podkreślone białą farbą. Ponad otworem wejściowym pojedyncze, wąskie, wydłużone okno klatki schodowej. Południowo-zachodnia elewacja boczna dwuosiowa. Elewacja tylna (południowo-wschodnia) sześcioosiowa, o skrajnych osiach szerszych od pozostałych, wyróżnionych boniowanymi lizenami. Otwory okienne rozmieszczone regularnie, w skrajnych osiach obszerniejsze. Otwór drzwi wejściowych prostokątny, bez oprawy, poprzedzony kilkustopniowymi schodami. Widoczne zawilgocenie i ubytki tynków. Część tynków przyziemia wymieniona bez zachowania detalu w postaci lizen.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na jednoskrzydłowe, metalowe, oszklone w środkowej części skrzydła. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa ze stałym ślemieniem, w większości wymieniona na zespoloną plastikową jedno- i wieloskrzydłową, częściowo nawiązującą do oryginalnej.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja i schemat wystroju elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, lizen, portalu drzwi wejściowych, opasek okien, a także relikty oryginalnej stolarki okiennej.
- Konieczny remont elewacji z uzupełnieniem tynków i detalu, poprzedzony osuszeniem budynku.
- Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej, a także wymiana drzwi wejściowych na dostosowane do stylu budynku.
- Uporządkowanie przedogródka.

ul. Samosierry 3

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1925 r., pocz. XXI w. (wymiana części stolarki okien, remont dachu z wymianą pokrycia). Historyzm z elementami neoklasycyzmu i ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na osiągającym wysokość niemal pełnej kondygnacji cokole i zwieńczonego wielopołaciowym dachem łamanym, krytym dachówką ceramiczną. W zachodniej części załamanej połaci nad elewacją główną dwuosiowa lukarna. W części wschodniej duża, dwukondygnacyjna, zlicowana z elewacją facjata o trzech osiach, nakryta wysokim dachem dwuspadowym w układzie prostopadłym i przesłonięta szczytem w formie otwartego w dolnej części tympanonu.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, południowowschodnia, pięcioosiowa, zakomponowana asymetrycznie. Trzy ostatnie osie wyróżnione pozornym ryzalitem. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową, pozostała część elewacji pokryta szlachetnym tynkiem strukturalnym, barwionym na kolor ugru. Otwór drzwi wejściowych w środkowej osi parteru, prostokątny, głęboko osadzony i ujęty w obszerny, ceglany portal z trójkątnym naczółkiem. Otwory okienne w większości prostokątne, różnych form i rozmiarów, oprawne we wgłębne opaski. Okna przyziemia z fartuchami o ekspresyjnej formie. W środkowej osi ryzalitu triforia. Okna cokołu zamknięte odcinkowo, w 1. i 2. osi zdwojone, w dwóch ostatnich osiach szersze, pojedyncze. Wyposażone w murowane podokienniki. W tympanonie facjaty dachu półkoliście zamknięte triforium w profilowanej oprawie z przewiązkami oraz kluczem, wyposażone w podokiennik. Okna dolnego poziomu facjaty osadzone na gzymsie. Tylna elewacja budynku zryzalitowana w środkowej części. Mieszanej konstrukcji ogrodzenie przedogródka przekształcone, w części zachodniej zachowane szczątkowo. Odcinek wschodni z rozpiętej na wąskich słupkach współczesnej metalowej siatki, oparty na niskim, murowanym z cegły cokole.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na aluminiowe, jednoskrzydłowe. Stolarka okien drewniana, skrzynkowa ze stałym ślemieniem, dwu-, cztero- i sześcioskrzydłowa. W większości wymieniona na zespoloną plastikową i niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów oraz jednoskrzydłową bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, ryzalit, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, szczytu, portalu, opasek i fartuchów okien, a także oryginalna stolarka okien oraz przedogródek.
- Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku oraz uporządkowanie przedogródka i odtworzenie ogrodzenia w formie dostosowanej do stylu budynku.

— Postulowana wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do stolarki oryginalnej.

ul. Samosierry 4

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, remont elewacji z częściową wymianą tynków i nieznacznym uproszczeniem wystroju, wymiana drzwi wejściowych do budynku oraz stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta i zwieńczonego dachem dwuspadowym z ukośną połacią od strony ulicy, krytym dachówką ceramiczną oraz papą bitumiczną. W połaci nad elewacją frontową dwie leżące lukarny, nakryte pulpitowo. Pomiędzy nimi duża, czteroosiowa, zlicowana z elewacją facjata, nakryta dwuspadowo i zwieńczona trójkątnym tympanonem.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowo-wschodnia) ośmioosiowa, pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem") oraz gładkim. Cokół pierwotne licowany czerwoną cegłą klinkierową, wtórnie otynkowany, z odsadzką. Przyziemie pierwotnie artykułowane pasami boni, obecnie wyróżnionymi jedynie farbą elewacyjną o jasnej barwie. Oddzielone profilowanym gzymsem. W zwieńczeniu masywniejszy gzyms koronujący. Piętra nierozdzielone. Cztery środkowe osie wyróżnione pilastrami w wielkim porządku. Otwór drzwi wejściowych do budynku w 6. osi parteru, wydłużony, zamknięty odcinkowo, wyróżniony jedynie promienistym układem klińców w nadprożu. Poprzedzony kilkustopniowymi schodami, licowanymi współcześnie płytami granitowymi i opatrzonymi po obu stronach prostą, rurową balustradą ze stali nierdzewnej. Otwory okienne budynku w większości prostokątne, rozmieszczone regularnie. W przyziemiu wyróżnione układem klińców nadproża, wyżej w obrębie każdej z osi osadzone we wspólnych, wyróżnionych farbą elewacyjną opaskach i rozdzielone geometrycznymi plakietami, a w dwóch środkowych osiach opatrzone prostokątnymi fartuchami z dekoracją festonową. Płaskorzeźbione aplikacje z motywem festonów również pod głowicami pilastrów. Okna cokołu niewielkie, zamknięte odcinkowo, poprzedzone studzienkami doświetlającymi w ceglanym obmurowaniu. Tylna elewacja budynku z asymetrycznym ryzalitem klatki schodowej.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe współczesne, drewniane, półtoraskrzydłowe, oszklone w górnej części skrzydła i opatrzone obszernym naświetlem. Stolarka okien w całości wymieniona na zespoloną plastikową, różnobarwną, z różnymi typami podziałów, niekiedy nawiązującą do oryginalnej.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny i facjata, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci szczytu, gzymsów, pilastrów, fartuchów i plakiet.
- Zalecane odtworzenie boniowania przyziemia według zachowanej dokumentacji konserwatorskiej i wyeksponowanie oryginalnej okładziny cokołu. Zmiana formy balustrady schodów na dostosowaną do stylu budynku. Odtworzenie ogrodzenia przedogródka w formie dostosowanej do stylu budynku.
- Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednobarwną białą, nawiązującą do oryginalnej. Wymiana drzwi drzwi wejściowych na dwuskrzydłowe, dostosowane do stylu budynku.

ul. Samosierry 5

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., k. XX w. (wymiana stolarki drzwi wejściowych), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana większości stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta i zwieńczonego dachem dwuspadowym z ukośną połacią od strony ulicy i wysuniętym okapem, krytym dachówką ceramiczną oraz papą bitumiczną. W połaci nad elewacją frontową dwie lukarny domkowe, nakryte dwuspadowo. Pomiędzy nimi duża, czteroosiowa facjata, nakryta dwuspadowo i zwieńczona trójkątnym tympanonem.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone w dolnej części. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowowschodnia) ośmioosiowa, pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem"). Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową, przyziemie artykułowane pasami boni i odseparowane profilowanym gzymsem. Osie okienne rozdzielone szerokimi lizenami, zdwojonymi w narożach i między osią 2. i 3. oraz 6. i 7. Otwór drzwi wejściowych w 5. osi parteru, prostokątny, wydłużony, z szerokim nadprożem na konsolkach. Otwory okienne budynku głównie prostokątne, rozmieszczone regularnie. W przyziemiu wyróżnione układem klińców nadproża, wyżej w obrębie każdej z osi osadzone w płytkich blendach i rozdzielone geometrycznymi plakietami. Okna cokołu niewielkie, zamknięte odcinkowo, poprzedzone studzienkami doświetlającymi w ceglanym obmurowaniu. Widoczne zawilgocenie i ubytki tynków elewacji, zwłaszcza w partii szczytu facjaty dachu. Część tynków przyziemia wymieniona.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe współczesne, metalowe, półtoraskrzydłowe, z obszernym naświetlem opatrzonym kratą z pionowych prętów. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, czteroskrzydłowa z drobnymi podziałami kwaterowymi górnych skrzydeł. W większo-

ści wymieniona na zespoloną plastikową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z podziałami ahistorycznymi i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci szczytu, boni, gzymsu, lizen i płycin międzyokiennych.
- Wymagany remont elewacji z uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku. Odtworzenie ogrodzenia przedogródka w formie dostosowanej do stylu budynku.
- Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej. Wymiana drzwi drzwi wejściowych na dwuskrzydłowe drewniane, dostosowane do stylu budynku.

ul. Samosierry 6

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wykonanie izolacji pionowej cokołu, wymiana części stolarki okien). Historyzm z elementami neobaroku, neoklasycyzmu i secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-zachodniej pierzei ulicy, naprzeciw niewielkiego placu bez nazwy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta i zwieńczonego dachem dwuspadowym z ukośną połacią od strony ulicy, krytym dachówką ceramiczną oraz papą bitumiczną. W połaci nad elewacją frontową dwie lukarny domkowe, nakryte dwuspadowo. Pomiędzy nimi duża, trójosiowa facjata, nakryta dwuspadowo i zwieńczona odcinkowym naczółkiem.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowowschodnia) siedmioosiowa, symetryczna, pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem"). Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową, przyziemie artykułowane pasami boni i odseparowane profilowanym gzymsem. Trzy środkowe osie wyróżnione czterokondygnacyjnym, pozornym ryzalitem, którego ostatnia kondygnacja w roli facjaty dachu, zwieńczona szczytem. Piętra nierozdzielone, w zwieńczeniu prosty gzyms koronujący. Pary osi bocznych ujęte zdwojonymi lizenami, ryzalit opięty lizenami pojedynczymi. W górnej części lizen owalne, puste medaliony. Między 2. i 3. kondygnacją ryzalitu płaskorzeźbiony fryz z ornamentem falistym (typu „biegnący pies"). Otwór drzwi wejściowych w 4. osi parteru, prostokątny, wydłużony, bez oprawy – wyróżniony jedynie układem klińców nadproża. Poprzedzony kilkustopniowymi schodami ze współczesną, prostą metalową balustradą. Otwory okienne budynku głównie prostokątne, rozmieszczone regularnie, opatrzone ceramicznymi podokiennikami. W przyziemiu wyróżnione układem klińców nadproża, wyżej bez oprawy, osadzone w blendach. W strefach podokiennych niewielkie geometryczne plakiety. Okna cokołu mniejszych rozmiarów, zamknięte odcinkowo. Widoczne zawilgocenie i ubytki tynków elewacji ze śląda-

mi niefachowych napraw w przyziemiu. Elewacja tylna z wąskim ryzalitem klatki schodowej pośrodku.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe drewniane, konstrukcji ramowo-płycinowej, z gierowanym odcinkowym nadprożem z kluczem oraz obszernym naświetlem, oszklone fantazyjnie w górnej części skrzydeł. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, cztero- i sześcioskrzydłowa z drobnymi podziałami kwaterowymi górnych skrzydeł. W większości wymieniona na zespoloną plastikową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z podziałami ahistorycznymi i bezpodziałową. Stolarka okien cokołu dwuskrzydłowa, krosnowa.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci szczytu, gzymsów, boni, lizen, fryzu, płycin międzyokiennych, podokienników, stolarka drzwi wejściowych oraz relikty oryginalnej stolarki okien.
— Wymagany remont elewacji z uzupełnieniem tynków. Postulowane zastąpienie współczesnej balustrady schodów przed wejściem dostosowaną do stylu budynku oraz odtworzenie ogrodzenia przedogródka w formie dostosowanej do stylu budynku.
— Postulowana renowacja drzwi wejściowych oraz wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej.

ul. Samosierry 7

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1915 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki drzwi wejściowych do budynku oraz części stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północno-zachodniej pierzei ulicy, naprzeciw niewielkiego placu bez nazwy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta i zwieńczonego dachem mansardowym, krytym dachówką ceramiczną. W dolnej połaci nad elewacją frontową dwie lukarny, nakryte pulpitowo. Pomiędzy nimi duża, trójosiowa facjata o dwóch kondygnacjach, nakryta dachem mansardowym w układzie prostopadłym.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowo-wschodnia) siedmioosiowa o zmiennej szerokości osi, pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem"). Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową, we wschodniej części wtórnie otynkowany. Przyziemie artykułowane pasami boni i odseparowane wąskim gzymsem. Trzy środkowe osie wydzielone parą szerokich lizen. Otwór drzwi wejściowych w 4. osi parteru, wydłużony, zamknięty półkoliście, bez oprawy – wyróżniony jedynie układem klińców w zamknięciu. Otwory okienne budynku głównie prostokątne. W przyziemiu z kluczem i profilowanymi podokiennikami, w 2. kondygnacji osadzone

na gzymsie. Okna pięter opatrzone w węgarach reliefowymi płycinami imitującymi żaluzjowe okiennice – za wyjątkiem trzech środkowych osi, gdzie rozdzielone wąskimi blendami. Nad oknami facjaty dachu wspólne, profilowane gzymsowe nadproże. W szczycie dwa nieduże, prostokątne okienka. Okna bocznych lukarn zdwojone. Okna cokołu niewielkie, zamknięte odcinkowo, poprzedzone studzienkami doświetlającymi w ceglanym obmurowaniu. Widoczne zawilgocenie i ubytki tynków elewacji. Część tynków przyziemia wymieniona. Tylna elewacja zryzalitowana w środkowej części.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe współczesne, drewniane, konstrukcji ramowo-płycinowej, półtoraskrzydłowe, z zachowanym oryginalnym, obszernym, trójdzielnym naświetlem. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, czteroskrzydłowa z drobnymi podziałami kwaterowymi górnych skrzydeł. W większości wymieniona na zespoloną plastikową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z podziałami ahistorycznymi i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci szczytu, boni, gzymsów, blend i płycin oraz stolarka naświetla drzwi wejściowych i relikty oryginalnej stolarki okien.
— Wymagany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i wyeksponowaniem oryginalnej okładziny cokołu, poprzedzony osuszeniem budynku. Odtworzenie ogrodzenia przedogródka w formie dostosowanej do stylu budynku.
— Postulowana wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej. Wymiana drzwi drzwi wejściowych na dwuskrzydłowe drewniane, dostosowane do stylu budynku.

Pl. Stanisława Skarżyńskiego

Dawne nazwy ulicy: *Jahnplatz*

Plac na północnych peryferiach osiedla Nowe Miasto. Powstał przed rokiem 1928 w ramach planowanego poszerzenia osiedla w kierunku północnym, na niezabudowanym terenie u stóp Wzgórza Parkowego. Początkowo obszerny, zbliżony kształtem do kwadratu, powierzchni nachylonej ku północy i z ulicami o krzywoliniowym narysie wychodzącymi z trzech narożników: ob. ul. Lotników, Olimpijską oraz Żwirki i Wigury i dłuższej osi niemal dokładnie pokrywającej się z osią urządzonego kilka lat wcześniej stadionu sportowego. Od północnego wschodu zamknięty został dominantą budynku Urzędu Pracy (*Arbeitsamt*), który uzyskał dzięki temu odpowiednią ekspozycję. Koncepcja zabudowy, opracowana w pocz. lat 30. przez architekta miejskiego Ottona Roggego, zakładała znaczne zmniejszenie powierzchni placu i jego kompozycyjny podział za pomocą zabudowy na dwa połączone ze sobą, mniejszych rozmiarów wnętrza urbanistyczne. Od korony stadionu południową część placu miał oddzielić budynek szatni, planowany w miejscu istniejącego drewnianego pawilonu o tej funkcji i zarazem przesłaniający budynek urzędu – być może z powodu jego kontrowersyjnej dla władz hitlerowskich formy. Do roku 1935 zrealizowano jedynie zabudowę mieszkalną przy północno-wschodniej pierzei (nr 3-6). Utworzył ją trójkondygnacyjny, wieloklatkowy budynek, nakryty zespołem czterospadowych dachów. Zagospodarowania południowo-zachodniej strony placu nie przewidywała kolejna koncepcja urbanistyczna, opracowana pod koniec 1935 r. przez radcę budowlanego Pagela. Pierzeja pozostała niezabudowana, wznosząc się łagodną skarpą.
Znaną współcześnie postać plac uzyskał zapewne w 2. poł. XX w., kiedy uregulowano jego południowo-zachodnią pierzeję i urządzono w centralnej części płyty czworoboczny skwer. Wykonano wówczas asfaltową nawierzchnię otaczających go ciągów komunikacyjnych. W ostatnich latach rozebrany został nieużytkowany pawilon szatni.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dobry.
- Zachowany zarys placu i jego historyczna zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania zarys placu i jego historyczna zabudowa.

pl. Stanisława Skarżyńskiego 1

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek Urzędu Pracy (*Arbeitsamt*), obecnie budynek mieszkalno-biurowy, mur., architekt: Ernst Pietrusky, 1929 r., XX/XXI w. (wymiana stolarki drzwi wejściowych oraz okien), pocz. XXI w. (remont elewacji bocznych pawilonów z termomodernizacją i pozbawieniem cech stylowych). Ekspresjonizm. W układzie szczytowo-kalenicowym, wolnostojący, usytuowany w północnej pierzei placu, którego kompozycję zamyka, na eksponowanej parceli u wlotu ulic Lotniczej i Olimpijskiej. Cofnięty względem linii zabudowy, poprzedzony skwerem. Jeden z ciekawszych artystycznie budynków wzniesionych w Wałbrzychu w okresie międzywojennym.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Średni.
- Zachowana horyzontalna bryła budynku o stopniowanej wysokości, oparta na planie zbliżonym do litery „C". Złożona z wąskiego, usytuowanego szczytowo korpusu o trzech, a od północy (z uwagi na ukształtowanie terenu) czterech kondygnacjach oraz niższych od niego, bliźniaczych, dwu- i trzykondygnacyjnych (od strony podwórza) skrzydeł bocznych o wachlarzowym narysie, odgiętych ku południowi. Do południowych narożników skrzydeł dostawione parterowe pawilony na planie litery „L". Na styku korpusu i skrzydeł od południa nieduże, kubiczne aneksy. Korpus zwieńczony niemal płaskim dachem czterospadowym, skrzydła – dachami pulpitowymi o niskiej strzałce. W górnej partii pawilonów pierwotnie tarasy (obecnie wykorzystywany jedynie taras zachodni). Do skrzydła zachodniego dostawiony od strony podwórza współczesny budynek gospodarczy, mieszczący również garaże. Do pawilonu wschodniego dostawiona przybudówka garażu jednostanowiskowego.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne z zawilgoceniami, spękaniami i miejscowymi ubytkami zaprawy oraz cegły. Stan konstrukcji dachu nieznany, część pokrycia wymieniona w ostatniej dekadzie. Obróbki blacharskie i system rynien ze śladami napraw.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte cegłą klinkierową, ze znacznym udziałem cegły różnobarwnie szkliwionej, o celowo nierównej powierzchni i zróżnicowanym stopniu wypału, niekiedy występującej przed lico muru. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu prosty gzyms koronujący. Pawilony wtórnie poddane termomodernizacji, pokryte szarym tynkiem. Elewacja główna (południowa) trzynastoosiowa, symetryczna, zakomponowana horyzontalnie z akcentem w postaci wysuniętego, trójkondygnacyjnego ryzalitu korpusu w osi środkowej. We wtórnie otynkowanym przyziemiu korpusu prostokątny otwór głównego wejścia do budynku, bez oprawy. Przed nim filarowy portyk, flankowany dwoma niedużymi oknami, poprzedzony kilkustopniowymi, wolnymi schodami, licowanymi płytkami ceramicznymi barwy brązowej. Powyżej portyku obszerne, prostokątnego kształtu i znacznie wydłużone okno w wysuniętym obramieniu ze sztucznego kamienia. Otwory okienne pozostałych osi kształtem zbliżone do kwadratu, bez oprawy. Okna pawilonów o zróżnicowanych proporcjach i wielkości, w części przekształcone i z metalowymi roletami antywłamaniowymi. Od południowego wschodu do budynku dostawione schody o pojedynczym biegu, przerwanym spocznikiem w połowie długości i opatrzone pełną balustradą, stanowiącą kontynuację muru ogrodzeniowego z klinkierowej cegły, otaczającego skwer przed budynkiem od strony wschodniej. Tylna elewacja wieloosiowa, z otworami bram garażowych 2. i 3. osi przyziemia. Trzy osie środkowe wyróżnione pozornym ryzalitem o czterech kondygnacjach, w przyziemiu którego otwór tylnych drzwi wejściowych pod skromnym portykiem, wspartym na murowanych z cegły słupach. Powyżej wydłużone okno klatki schodowej, wtórnie podzielone na mniejsze otwory okienne. Po obu stronach ryzalitu ponad oknami parteru ślady po zdemontowanych żelbetowych galeriach, dostępnych schodami z poziomu podwórza (również niezachowanymi). Ażurowa balustrada wschodniego tarasu zdemontowana. Balustrada tarasu zachodniego współczesna, z pionowych desek zawieszonych na metalowych słupkach.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Główne drzwi wejściowe wymienione na dwuskrzydłowe, aluminiowe, oszklone w górnej części skrzydeł i opatrzone naświetlem. Stolarka okna ryzalitu fasady o drobnych kwaterach wymieniona na zespoloną plastikową o całkiem odmiennych podziałach. Stolarka podzielonego współcześnie okna klatki schodowej w tylnej elewacji zastąpiona dwuskrzydłową. Sto-

larka pozostałych okien w całości wymieniona na zespoloną plastikową, podstawowym podziałem krzyżowym nawiązującą do oryginalnej. Bramy garażowe współczesne, z blachy stalowej.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachów, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, portyki przed wejściem głównym i tylnym, schody oraz mur ogrodzeniowy na ich przedłużeniu, a także elementy wykończenia i detalu w postaci ceramicznej okładziny elewacji i gzymsów wieńczących.
- Wskazane wzmocnienie konstrukcji murów oraz remont elewacji z przywróceniem ich pierwotnego wystroju poprzez usunięcie wtórnych tynków i śladów niefachowych napraw, przywrócenie oryginalnej formy przekształconych otworów okiennych, uzupełnienie licówki i oczyszczenie oryginalnej, poprzedzone osuszeniem budynku i wykonaniem izolacji przeciwwilgociowej.
- Postulowana wymiana współczesnych drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku, a także stolarki okien na wzorowaną na oryginalnej, o drobnych podziałach kwaterowych.

Ul. Stara

Dawne nazwy ulicy: *Alte Strasse*

Wschodni odcinek dawnej drogi wiejskiej, rozciągającej się między centrum Wałbrzycha, a górną częścią wsi Stary Zdrój i stanowiącej część historycznego traktu, łączącego miasto z takimi ośrodkami, jak Jedlina Zdrój i Świdnica. Pierwotnie nazwa obejmowała całą drogę od wlotu do ul. Józefa Piłsudskiego na zachodzie aż po połączenie z ul. 11 Listopada na wschodzie; obecnie zachodnia jej część nosi nazwę ul. Nowowiejskiej. Droga omijała teren szybu górniczego *Herrmann,* położony po jej północnej stronie, biegnąc przez stanowiące najwyższy punkt jej biegu wzniesienie o nazwie Pocztowa Góra i dalej u północnego podnóża Niedźwiadków na wschód, skręcając nieznacznie ku północy w stronę wsi Stary Zdrój.
Jako położona w sąsiedztwie kilku wyrobisk górniczych, nabrała znaczenia w latach 80. XVIII w. w związku z zarządzoną przez Fryderyka Wielkiego budową tzw. Drogi Węglowej (*Kohlenstraße, Kohlen Straße Waldenburg – Maltsch*) z Wałbrzycha do Malczyc, mającej usprawnić transport węgla z miejscowych kopalń do portu na Odrze. W związku z otwarciem połączenia kolejowego (1843 r.), zmniejszeniem wydobycia z szybu *Herrmann* i rozwojem sieci miejscowych dróg jej znaczenie spadło pod koniec XIX w. do roli wyłącznie lokalnej. Z uwagi na spadek terenu w zimie używana była często jako tor saneczkowy. Położona w całości na obszarze Starego Zdroju, została wraz z nim włączona w granice miasta w 1919 roku.
Zabudowa ulicy skupiła się w kilku punktach, z których najważniejszym był szczyt wzniesienia o nazwie *Postberg* w jej zachodnim odcinku. Znajdowała się tam kolonia kilku domów o podmiejskim charakterze, skupionych wokół karczmy pod nazwą *Zur Stadt Berlin.* Niewielka grupa budynków wzniesiona została pod koniec XIX w. przy wschodnim krańcu ulicy, u jej wlotu do ul. 11 Listopada. Tworzyły ją kilkukondygnacyjne, wolnostojące budynki wielorodzinne, utrzymane w stylu historyzmu, typowe dla zabudowy Starego Zdroju.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dobry.
- Zachowany przebieg ulicy i jej historyczna zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania przebieg ulicy i jej historyczna zabudowa.

ul. Stara 2

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., 1898 r., 2 poł. XX w. (remont elewacji z wymianą tynków i uproszczeniem detalu oraz częściową utratą cech stylowych, remont dachu z wymianą pokrycia na dachówkę cementową), pocz. XXI w. (naprawa pokrycia dachu, wymiana części stolarki okien). Historyzm z elementami neorenesansu i neoklasycyzmu. Wolnostojący, w układzie kalenicowym, usytuowany w północno-zachodniej pierzei ulicy. Nieznacznie cofnięty względem linii zabudowy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Średni.

- Zachowana dwukondygnacyjna bryła budynku z mieszkalnym poddaszem, oparta na planie prostokąta, osadzona na niskim cokole i zwieńczona dachem dwuspadowym, krytym dachówką cementową i ceramiczną. W połaci nad elewacją główną duża, trójosiowa facjata, nakryta dwuspadowo w układzie prostopadłym i stanowiąca ostatnią kondygnację ryzalitu fasady. Od północnego wschodu dostawiony czworoboczny aneks przedsionka, zwieńczony dachem pulpitowym, krytym papą bitumiczną.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne wzmocnione w narożach stalowymi szynami, zawilgocone w przyziemiu. Konstrukcja dachu z widocznymi ugięciami połaci oraz kalenicy, pokrycie z uzupełnieniami, bez widocznych uszkodzeń. System rynien i rur spustowych sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja południowo-wschodnia siedmioosiowa, wtórnie pokryta gładkim tynkiem i malowana na kolor ugru. Trzy środkowe osie wyróżnione trójkondygnacyjnym pozornym ryzalitem, którego najwyższa kondygnacja w roli ww. facjaty dachu. Kondygnacje nierozdzielone za wyjątkiem ryzalitu, gdzie profilowane gzymsy. W zwieńczeniu gzyms koronujący, przerwany w partii ryzalitu. Otwór drzwi wejściowych w 3. osi przyziemia, prostokątny, bez oprawy. Otwory okienne prostokątne, o wydłużonych proporcjach, bez oprawy. W górnych kondygnacjach ryzalitu osadzone w prostokątnych blendach. Pojedyncze okno w 5. osi parteru przekształcone, o zmienionych proporcjach. Boczna elewacja północno-wschodnia o trzech osiach. W przyziemiu parterowy, asymetrycznie dostawiony czworoboczny aneks przedsionka z przekształconym otworem drzwiowym od południowego wschodu, poprzedzonym murowanymi schodami ze stopniowaną, również murowaną balustradą. W każdej z pozostałych ścian pojedyncze, niewielkie okna. Elewacja budynku rytmizowana płytkimi blendami, otwory okienne jedynie w skrajnych osiach szczytu, flankowane przez niewielkie, wąskie okienka. Między oknami wtórnie zamontowany metalowy komin instalacji grzewczej. Tylna elewacja (północno-zachodnia) sześcioosiowa, tynkowana gładko, bez artykulacji. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące. W każdej z elewacji widoczne zawilgocenie murów i ubytki tynków oraz zaprawy, niekiedy ze śladami prowizorycznych napraw.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe dwuskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego, z bogatą dekoracją snycerską, oszklone w górnej części i opatrzone metaloplastycznymi kratami, gdzie data budowy obiektu. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, częściowo wymieniona na zespoloną plastikową z różnymi rodzajami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów i blend, stolarka drzwi wejściowych i skrzynkowa stolarka okien.
- Wskazany gruntowny remont elewacji z ujednoliceniem kształtu i proporcji przekształconych otworów, poprzedzony osuszeniem budynku.
- Postulowana renowacja stolarki drzwi wejściowych z uzupełnieniem uszkodzonych i brakujących elementów, a także zachowanej oryginalnej stolarki okien. Wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okien na jednolitą barwy białej, nawiązującą do pierwotnej.

ul. Stara 3

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., k. XIX w., pocz. XXI w. (naprawa pokrycia dachu, wymiana części stolarki okien). Historyzm z elementami neorenesansu i neoklasycyzmu oraz budownictwa rejonów podgórskich. Wolnostojący, w układzie kalenicowym, usytuowany w północno-zachodniej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana trójkondygnacyjna bryła budynku z użytkowym poddaszem i jednokondygnacyjnym belwederem w narożniku wschodnim, oparta na planie prostokąta, osadzona na niskim cokole i zwieńczona dachem dwuspadowym o niskiej strzałce i wysuniętych okapach, krytym papą bitumiczną. Belweder zwieńczony niskim dachem namiotowym z wysuniętymi okapami i iglicą w szczycie.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone w przyziemiu. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie uzupełnione w ostatnich latach. System rynien i rur spustowych poddany naprawie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja południowo-wschodnia siedmioosiowa, tynkowana gładko. Kondygnacje rozdzielone wąskimi gzymsami. Dwie ostatnie osie wyróżnione belwederem w partii dachu. Otwór drzwi wejściowych w 4. osi przyziemia, prostokątny, bez oprawy, umieszczony w głębokiej niszy. Otwory okienne prostokątne, o wydłużonych proporcjach. Ujęte w profilowane opaski, w przyziemiu i belwederze opatrzone kluczem, w partii pięter naczółkami; odpowiednio – prostymi i trójkątnymi na konsolkach, w obu piętrach z dekoracyjnymi płycinami w nadprożu. Okna parteru i 1. piętra wyposażone w profilowane podokienniki, okna 2. piętra osadzone bezpośrednio na gzymsie. Otwory okienne poddasza niewielkie, zebrane w pary i ujęte we wspólne, skromne opaski. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące, zamknięte odcinkowo i poprzedzone studzienkami doświetlającymi. Boczna elewacja północno-wschodnia ślepa, bez dekoracji. Elewacja południowo-zachodnia pięcioosiowa, bez podziałów, z blendami w trzech ostatnich osiach. Elewacja tylna o siedmiu osiach, z wąskim ryzalitem klatki schodowej w osi 4., krytym przedłużoną połacią dachu budynku. W każdej z elewacji widoczne zawilgocenie murów i ubytki tynków oraz zaprawy – zwłaszcza w przyziemiu, niekiedy ze śladami prowizorycznych napraw.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe dwuskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego, z bogatą dekoracją snycerską, oszklone w górnej części skrzydeł. Stolarka okien typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa z nieruchomym ślemieniem, częściowo wymieniona na zespoloną plastikową z różnymi rodzajami podziałów i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, belweder, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu fasady w postaci gzymsów i blend, opasek oraz naczółków okien, a także stolarka drzwi wejściowych i skrzynkowa stolarka okien.
- Wskazany gruntowny remont elewacji z uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku.
- Postulowana renowacja stolarki drzwi wejściowych z uzupełnieniem uszkodzonych i brakujących elementów, a także zachowanej oryginalnej stolarki okien. Wymiana współczesnej, plastikowej stolarki okien na jednolitą barwy białej, nawiązującą do pierwotnej.

Ul. Stanisława Staszica

Dawne nazwy ulicy: *Scharnhorststrasse*

Ulica o krzywoliniowym przebiegu w środkowej części osiedla Nowe Miasto, biegnąca ukośnie ze wschodu na zachód i łącząca główne jego arterie: ul. Ignacego Paderewskiego na północnym zachodzie oraz ul. Józefa Piłsudskiego na południowym wschodzie. Dzieli na dwie nierównie części blok zabudowy, wyznaczany przez dwie ww. ulice magistralne oraz krótką ul. Stanisława Kubeckiego po stronie zachodniej i ul. Aleksandra Fredry na po stronie północno-wschodniej. W swoim biegu opada znacznie w kierunku wschodnim. W najniższym jej punkcie, u wlotu do ul. Piłsudskiego zlokalizowany jest niewielki placyk bez nazwy, do którego wpada również ul. Fredry. Pierwsze budynki powstały na narożnych działkach u zbiegu tych ulic. Były to reprezentacyjne kamienice o wielkomiejskim charakterze, należące do I klasy obiektów budowlanych. Zabudowa ulicy z uwagi na jej centralne położenie następowała stosunkowo szybko i miała zróżnicowany charakter. Krótko po 1910 r. niezapełniona pozostała środkowa część północnej pierzei, gdzie z inicjatywy magistratu w poł. lat 20. wzniesiono szereg poprzedzonych płytkimi ogródkami budynków o uproszczonym wystroju. Ulicę wybrukowano granitową kostką jeszcze w 1907 roku.
W 2. poł. XX w. stan techniczny budynków znacznie się pogorszył. Najpóźniej pod koniec lat 80. wyburzono kilka z nich: nr 10 i 12 w południowej oraz 13-17 w północnej pierzei. Pozostałe budynki pierzei południowej poddano pracom remontowym z uproszczeniem wystroju elewacji. W znajdującym się w pierzei północnej budynku nr 5 w funkcjonowało w okresie powojennym kino „Oaza", a w początkach obecnego stulecia niewielka hala targowa. W ostatnich latach został wyremontowany z uproszczeniem detalu. Najciekawszy przykładem udanego remontu z zachowaniem wartości zabytkowych budynku stanowi narożny gmach nr 2 przy ul. Stanisława Kubeckiego.
Godne pokreślenia jest umiejętne zastąpienie rozebranych domów nr 10 i 12 nowymi budynkami, które zachowały linię zabudowy i dobrze się wpasowały w zabudowę, zarówno pod względem formy jak i kolorystyki.
Bruk zachowany jest w dobrym stanie i wymaga nielicznych uzupełnień.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dobry.
- Zachowany historyczny przebieg ulicy i jej historyczna zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania przebieg ulicy i jej zabudowa, która wymaga uzupełnienia.
- Do zachowania bruk.

ul. Stanisława Staszica 1

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, mur., ok. 1905 r., XX/XXI w. (wymiana drzwi wejściowych), pocz. XXI w. (wymiana części stolarki okien, remont dachu z częściową zmianą pokrycia na gont bitumiczny). Historyzm z elementami neobaroku i secesji. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, na eksponowanej narożnej parceli w północnej pierzei ulicy, u jej zbiegu z ul. Aleksandra Fredry i ul. Józefa Piłsudskiego.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana monumentalna bryła czterokondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, oparta planie zbliżonym do litery „C" i złożona z trzonu oraz zestawionych z nim pod nieznacznie rozwartym kątem bocznych skrzydeł północno-wschodniego oraz południowego, usytuowanych odpowiednio wzdłuż ul. Aleksandra Fredry i ul. Stanisława Staszica i skupionych wokół otwartego od północnego zachodu, nieregularnego dziedzińca. Obiekt zwieńczony zespołem dachów dwuspadowych z ukośną połacią nad elewacjami od strony ulicy, krytych gontem bitumicznym oraz papą. Pośrodku każdej z trzech ukośnych połaci jednoosiowa facjata, przesłonięta falistym szczytem, przy czym facjata południowo-wschodnia zlicowana z fasadą.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonane nowe obróbki blacharskie i system rynien.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje zakomponowane w zbliżony sposób i potraktowane równorzędnie. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową, przyziemie pokryte pasami boni i oddzielone profilowanym gzymsem kordonowym. Piętra nierozdzielone, rytmizowane szerokimi boniowanymi lizenami, opinającymi naroża i wydzielającymi środkową oś okienną (w fasadzie), względnie parę osi (w elewacjach bocznych). Stylizowana, geometryczna dekoracja zrealizowana w gładkim i strukturalnym tynku. W zwieńczeniu gzyms koronujący. Elewacja południowo-wschodnia (główna) trójosiowa, zakomponowana symetrycznie. Gzyms koronujący przerwany w osi środkowej, wyróżnionej facjatą dachu. Otwór wejścia głównego w tejże osi, prostokątny, wydłużony, ujęty w górnej części w fantazyjną tynkową półopaskę. ponad nim leżący owalny okulus, bez oprawy. Otwory okienne prostokątne, triforyjne – o środkowym otworze nieznacznie szerszym od pozostałych, o sfazowanych węgarach i nadprożach, opatrzone profilowanymi podokiennikami i rozdzielone fazowanymi słupkami. W przyziemiu w prostych opaskach, w partii pięter we wspólnych oprawach w ramach każdej z osi, rozdzielone geometrycznymi płycinami. W szczycie pojedynczy, wąski otwór okienny. Okna cokołu zamknięte odcinkowo, opatrzone murowanymi podokiennikami. Boczna elewacja północno-wschodnia o dziewięciu osiach zróżnicowanej szerokości. Część przyziemia wtórnie wymalowana w kolorach żółci i brązu. W 6. osi otwór wejściowy do lokalu handlowego, osadzony w prostej opasce. Otwory okienne elewacji prostokątne, mniejszych niż w fasadzie rozmiarów lecz podobnie opracowane, wyposażone w profilowane podokienniki. W 7. i 8. osi przyziemia opatrzone kratami z metalowych prętów. W osi ostatniej prostokątna blenda. Część opraw okien wymalowana współcześnie. Cokół zanikający w części północno-zachodniej z uwagi na różnicę wysokości terenu. Boczna elewacja południowa siedmioosiowa, o ostatniej osi wyraźnie szerszej od pozostałych. Otwory okienne ukształtowane jak w elewacji północno-wschodniej, a w ostatniej osi jak w fasadzie. Elewacje tylne tynkowane gładko, bez dekoracji. We wszystkich elewacjach budynku widoczne zawilgocenia i ubytki tynku, niekiedy ze śladami niefachowych napraw.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi wejściowe współczesne, metalowej konstrukcji, jednoskrzydłowe, oszklone w górnej części skrzydła i z obszernym naświetlem o drobnych podziałach kwaterowych. Drzwi wejściowe do lokalu współczesne, aluminiowe, oszklone, o nietypowych podziałach. Stolarka okien drewniana, dwu- i czteroskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem, w części wymieniona na zespoloną plastikową o różnych typach podziałów, niekiedy nawiązującą do oryginalnej oraz bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci boni, gzymsów, lizen, szczytów, fartuchów i opasek otworów.
- Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i detalu oraz usunięciem wtórnych wymalowań, poprzedzony osuszeniem budynku.
- Postulowana wymiana drzwi wejściowych oraz drzwi do lokalu na dostosowane do stylu budynku, a także wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okiennej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej.

ul. Stanisława Staszica 3

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1905 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki okien). Historyzm z elementami neobaroku. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północnej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym z ukośną połacią od strony ulicy, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową dwie niewielkie, kryte pulpitowo lukarny, między którymi falisty szczyt pozornego ryzalitu elewacji.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna, południowa, siedmioosiowa, o 3. i 5. osi szerszych od pozostałych, pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem"). Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. Przyziemie oddzielone profilowanym gzymsem, przerwanym w partii pozornego ryzalitu osi środkowej. Piętra nierozdzielone, opięte lizenami, wydzielającymi środkowy ryzalit klatki schodowej i pary skrajnych osi. W zwieńczeniu masywny gzyms koronujący, przerwany w osi środkowej. Otwór drzwi wejściowych budynku w przyziemiu ryzalitu, prostokątny i oprawny w gładką, wgłębną półopaskę. Otwory okienne prostokątne, w osiach 3. oraz 5. obszerniejsze od pozostałych, opatrzone podokiennikami i ujęte we wgłębne opaski. Okna środkowej osi w przestrzeniach międzypiętrowych; najwyższe z nich zamknięte odcinkowo. Okna cokołu zamknięte odcinkowo, opatrzone murowanymi podokiennikami. Elewacja tylna tynkowana gładko, bez dekoracji. Widoczne zawilgocenia i ubytki tynku.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne drewniane, dwuskrzydłowe, konstrukcji ramowo-płycinowej. Stolarka okien drewniana, cztero- i sześcioskrzydłowa, typu skrzynkowego ze stałym ślemieniem. W części wymieniona na zespoloną plastikową, niekiedy nawiązującą do oryginalnej, z różnymi typami podziałów i jednoskrzydłową bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu

w postaci okładziny cokołu, gzymsów, lizen, szczytu, opasek otworów oraz stolarka drzwi wejściowych i relikty oryginalnej stolarki okien.
- Konieczny remont elewacji z uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku.
- Postulowana renowacja drzwi wejściowych i oryginalnej stolarki okiennej oraz wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na nawiązującą do oryginalnej.

ul. Stanisława Staszica 5

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalno-usługowy, dawny budynek teatru/kina, mur., ok. 1910 r., pocz. XXI w. (wymiana części stolarki okien), po 2013 r. (remont dachu z wymianą pokrycia, remont elewacji z częściowym uproszczeniem wystroju, poprzedzony osuszeniem budynku i wykonaniem izolacji pionowej cokołu. Wymiana drzwi wejściowych). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północnej pierzei ulicy. Od północy do budynku dostawiony pod kątem prostym parterowy, kilkakrotnie przebudowywany pawilon sali widowiskowej, w ostatnich latach handlowo-usługowy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Średni.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na zbliżonym do prostokąta planie, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego wysokim dachem łamanym z naczółkami, krytym dachówką ceramiczną. W dolnej części załamanej połaci nad ulicą trzy niewielkie lukarny domkowe, pomiędzy którymi para dużych dwuosiowych facjat, zwieńczonych odcinkowymi tympanonami.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatniej dekadzie. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowa) sześcioosiowa, pokryta strukturalnym tynkiem maszynowym i wymalowana w odcieniach jasnej zieleni. Cokół z odsadzką, licowany płytkami ceramicznymi, imitującymi czerwoną cegłę klinkierową. Przyziemie pierwotnie licowane czerwonym klinkierem do 2/3 wysokości; obecnie tynkowane maszynowo, oddzielone gzymsem. W zwieńczeniu mocniej wyładowany gzyms koronujący z fryzem kostkowym i uproszczonym belkowaniem. Piętra nierozdzielone, rytmizowane szerokimi lizenami. Facjaty opilastrowane w narożach. W 2. osi parteru obszerny, zamknięty półkoliście i osadzony w głębokiej niszy otwór drzwi wejściowych, ujęty w malowaną opaskę i poprzedzony kilkustopniowymi kamiennymi schodami. W ostatniej osi węższy otwór drzwi wejściowych do klatki schodowej, prostokątny, osadzony w niszy, poprzedzony kamiennymi schodami. Powyżej nadproża obszerne, półkoliście zamknięte naświetle. Otwory okienne parteru wydłużone, zamknięte półkoliście, oprawne tak jak wejściowe. Okna górnych kondygnacji mniejszych rozmiarów; w partii 1. piętra zamknięte łukiem półkolistym, wyżej prostokątne. Pozbawione oprawy, rozdzielone w każdej z osi niewielkimi geometrycznymi plakietami. Okna facjat wąskie, wydłużone, również bez oprawy. Okna cokołu leżące, niewielkich rozmiarów. Pośrodku tylnej elewacji mocno wysunięty ryzalit.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Stolarka drzwi wejściowych 2. osi przyziemia dwuskrzydłowa, drewniana, ramowo-płycinowa z obszernym naświetlem. Zdegradowana: wraz z naświetlem wtórnie obita płytami drewnopodobnymi. Drzwi klatki schodowej wymienione na dwuskrzydłowe, aluminiowe barwy zielonej. Stolarka naświetla krosnowa, o drobnych podziałach kwaterowych. Stolarka okien przyziemia trójskrzydłowa, o drobnych podziałach i promienistym układzie szprosów skrzydeł górnych. W partii pięter stolarka wymieniona na zespoloną plastikową barwy grafitowej, o ahistorycznych podziałach. Stolarka lukarn jedno- i dwuskrzydłowa, krosnowa oraz skrzynkowa ze stałym ślemieniem, w części wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową z podziałem ahistorycznym i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci, gzymsów i lizen oraz relikty oryginalnej stolarki okien.
— Postulowane odtworzenie okładziny przyziemia w jej pierwotnym zasięgu oraz zastąpienie współczesnych pochwytów ze stali nierdzewnej, umiejscowionych przy schodach, dostosowanymi do stylu budynku.
— Postulowana renowacja zachowanej stolarki okiennej oraz wymiana części współczesnej, plastikowej, o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do oryginalnej. Wymiana drzwi wejściowych na wykonane według wzorów oryginalnych w oparciu o zachowane materiały ikonograficzne.

ul. Stanisława Staszica 6

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1910 r., k. XX w. (remont elewacji z wymianą tynków, wtórnym oblicowaniem cokołu i uproszczeniem oraz zniekształceniem wystroju), pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi wejściowych; wymiana części stolarki okien), po 2013 r. (remont dachu z wymianą pokrycia i likwidacją lukarn, wymiana pozostałej stolarki okien, montaż kraty w przejeździe bramnym). Historyzm z elementami neorenesansu. W układzie kalenicowym, usytuowany w ciągu zwartej zabudowy, w południowej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Średni.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym z ukośną połacią nad elewacją frontową, krytym dachówką ceramiczną i papą bitumiczną.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północna) siedmioosiowa, o środkowej osi szerszej od pozostałych. Pokryta współczesnym tynkiem strukturalnym („barankiem"). Cokół z odsadzką, wtórnie licowany cementowymi płytkami lastrykowymi. Przyziemie artykułowane pasami płytkich boni, oddzielone profilowanym gzymsem. Piętra nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący. W ostatniej osi przyziemia obszerny, prostokątny otwór przejazdu bramnego, bez oprawy, opatrzony współczesna kratą z metalowych prętów. Otwór drzwi wejściowych

budynku w przejeździe bramnym, zamknięty odcinkowo, bez oprawy. Otwory okienne prostokątne, w szerokich opaskach. W przyziemiu z pustymi, geometrycznymi płycinami w nadprożu, w partii 1 piętra opatrzone dodatkowo gierowanymi naczółkami segmentowymi i trójkątnymi w układzie naprzemiennym oraz prostymi geometrycznymi fartuchami. Okna 2. piętra w opaskach o segmentowym zamknięciu. Okna cokołu niewielkie, leżące, o zmienionej formie. Elewacja tylna siedmioosiowa, z ryzalitem klatki schodowej w środkowej osi. Tynkowana strukturalnie, bez dekoracji. Wysoki cokół opracowany jak w fasadzie.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na dwuskrzydłowe aluminiowe z naświetlem, oszklone w górnej części skrzydeł. Stolarka okien w całości wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową oraz różnobarwną, jednoskrzydłową, bez podziałów w elewacji tylnej.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów i oryginalnych naczółków.
— Wskazane usunięcie współczesnej okładziny cokołu budynku.

ul. Stanisława Staszica 7

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1910 r., 2. poł. XX w. (remont fasady z częściową wymianą tynków, poprzedzony wykonaniem izolacji pionowej cokołu), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki okien, remont elewacji tylnej z termomodernizacją). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w zwartej zabudowie, w północnej pierzei ulicy. Częściowo cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Średni.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie zbliżonym do prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W południowo-zachodnim narożniku, na styku z sąsiednim budynkiem nr 5, mocno występujący, wąski ryzalit, nakryty własnym dachem trójpołaciowym w układzie prostopadłym. W połaci nad elewacją frontową trzy niewielkie lukarny domkowe, w połaci tylnej – dwie pary podobnych, między którymi jednoosiowa facjata, nakryta dwuspadowo i zwieńczona trójkątnym tympanonem.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone w partii korony. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowa) sześcioosiowa, o ostatniej osi wysuniętej ryzalitem. Pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem"). Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. Przyziemie oddzielone profilowanym gzymsem, rytmizowane płytkimi arkadowymi blendami. Piętra rozdzielone profilowanymi gzymsami. W zwieńczeniu wysunięty gzyms koronujący. Ryzalit ukształtowany odmiennie, akcentowany boniowanymi lizenami w narożach, wyróżniony niską ścianką kolankową powyżej gzymsu wieńczącego. Otwór drzwi wejściowych

budynku w 4. osi przyziemia, osadzony w arkadowej blendzie, prostokątny i opatrzony leżącym naświetlem. Obydwa oprawne w bardzo wąską, wgłębną opaskę. Otwory okienne parteru prostokątne, ujęte w podobne wgłębne opaski. Okna górnych kondygnacji mniejszych rozmiarów, kształtem zbliżone do kwadratu. Opracowane jak pozostałe i osadzone na gzymsach międzypiętrowych. Okna cokołu niewielkie, leżące, w części poprzedzone studzienkami doświetlającymi w ceglanym obmurowaniu. Widoczne zawilgocenia i ubytki tynku; część tynków wymieniona na poziomie 1. piętra. Elewacja tylna siedmioosiowa, o oknach klatki schodowej w środkowej osi, umieszczonych w przestrzeniach międzypiętrowych.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na jednoskrzydłowe, metalowej konstrukcji. Stolarka naświetla krosnowa, o podziałach krzyżowych. Stolarka okien niemal w całości wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową oraz jednoskrzydłową bezpodziałową. Okna lukarn dwuskrzydłowe, krosnowe, o drobnych podziałach.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, ryzalit, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny cokołu, blend, gzymsów, lizen, opasek otworów oraz stolarka naświetla drzwi wejściowych.
— Konieczny remont fasady z uzupełnieniem tynków, poprzedzony osuszeniem górnej części murów. Postulowana zmiana faktury tynku oraz kolorystyki tylnej elewacji na bardziej stonowaną, nawiązującą do oryginalnej.
— Postulowana renowacja reliktów oryginalnej stolarki okiennej oraz wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą dwuskrzydłową. Wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku.

ul. Stanisława Staszica 8

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1910 r., k. XX w. (remont elewacji z wymianą tynków, wtórnym oblicowaniem cokołu i uproszczeniem oraz zniekształceniem wystroju), pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi wejściowych na aluminiową, wymiana części stolarki okien), po 2013 r. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana pozostałej stolarki okien). W układzie kalenicowym, usytuowany w ciągu zwartej zabudowy, w południowej pierzei ulicy.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Zły.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym z ukośną połacią od strony ulicy, krytym dachówką ceramiczną i papą bitumiczną. Elewacja tylna z wąskim ryzalitem klatki schodowej pośrodku.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (północna) siedmioosiowa, o środkowej osi szerszej od pozostałych. Cokół z odsadzką, tynkowany gładko. Przyziemie pokryte współczesnym tynkiem strukturalnym („barankiem”), od-

dzielone profilowanym gzymsem. Piętra rozdzielone szerokim, nieregularnym pasem fryzu, również wykonanego w tynku strukturalnym. Pozostała część elewacji pokryta pasami płytkich boni; w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący z pasem fryzu poniżej. Otwór drzwi wejściowych budynku w środkowej osi parteru, zamknięty odcinkowo, bez oprawy, poprzedzony kilkustopniowymi schodami. Otwory okienne prostokątne, w fantazyjnych szerokich opaskach o całkowicie ahistorycznej formie, luźno nawiązujących do pierwotnych. Okna cokołu niewielkie, leżące. Elewacja tylna siedmioosiowa, z wąskim ryzalitem klatki schodowej w środkowej osi. Tynkowana strukturalnie, bez dekoracji. Wysoki cokół opracowany jak w fasadzie.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na aluminiowe, półtoraskrzydłowe z naświetlem. Stolarka okien drewniana, typu skrzynkowego, czteroskrzydłowa ze stałym ślemieniem. Niemal w całości wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową oraz jednoskrzydłową bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zabudowy.

ul. Stanisława Staszica 9

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1910 r., XX/XXI w. (przekształcenie loggii tylnej elewacji), pocz. XXI w. (wymiana części tynków przyziemia obu elewacji z uproszczeniem detalu; wymiana stolarki drzwi frontowych i części stolarki okien), po 2013 r. osuszenie budynku i wykonanie izolacji pionowej cokołu; wymiana większości stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w ciągu zwartej zabudowy, w północnej pierzei ulicy. Nieznacznie cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem wielopołaciowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową duża, leżąca, trójosiowa facjata, kryta dwuspadowo i zwieńczona trójkątnym tympanonem. W tylnej płaci północnej pięć niewielkich lukarn domkowych.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone w górnej części. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowa) pięcioosiowa, pokryta tynkiem strukturalnym („barankiem”), wymienionym w przyziemiu. Detal zrealizowany w gładkim tynku, uproszczony w wyniku niefachowych napraw. Cokół z odsadzką, licowany czerwoną cegłą klinkierową. Naroża i trzy środkowe osie (węższe od pozostałych) wyróżnione szerokimi, boniowanymi lizenami. Przyziemie oddzielone profilowanym gzymsem, przerwanym w partii lizen. Górne kondygnacje nierozdzielone. W zwieńczeniu profilowany, wysunięty gzyms koronujący z uproszczonym belkowaniem, przerwany na odcinku trzech środkowych osi. Otwór drzwi wejściowych w 3. osi przyziemia, prostokątny, opatrzony naświetlem i oprawny w bardzo wąską, wgłębną półopaskę. Otwory okienne prostokątne, również w wąskich

opaskach. W partii pięter w skrajnych osiach osadzone we wspólnych, mocno wydłużonych blendach o kotarowym zamknięciu. W trzech osiach środkowych między oknami pięter niewielkie, okrągłe medaliony. Okna facjaty osadzone bezpośrednio na belkowaniu przerwanego gzymsu koronującego i oprawne w szerokie, wtórnie zaakcentowane białą farbą opaski. W tympanonie okno termalne. Okna cokołu niewielkie, leżące, poprzedzone studzienkami doświetlającymi w ceglanym obmurowaniu. Elewacja tylna pięcioosiowa, o oknach klatki schodowej w środkowej osi, umieszczonych w przestrzeniach międzypiętrowych i otworze tylnego wejścia w strefie cokołowej. W osiach 2. i 4. wąskie loggie – oszklone i opatrzone drewnianymi balustradami z dekoracją laubzegową o zróżnicowanym stanie zachowania. Pojedyncza loggia zabudowana. W obu elewacjach, a zwłaszcza w fasadzie widoczne zawilgocenia i ubytki tynków.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na jednoskrzydłowe aluminiowe. Stolarka naświetla współczesna stalowa, typu przemysłowego, z kratą o przypadkowej formie. Drzwi tylnego wejścia jednoskrzydłowe, drewniane, typu ramowo-płycinowego, oszklone w górnej części skrzydła. Stolarka okien typu ościeżnicowego, dwuskrzydłowa, ośmiopolowa, w większości wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową oraz jednoskrzydłową bezpodziałową. Okno tympanonu o fantazyjnych podziałach.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci lizen, blend, medalionów i gzymsów, tympanonu oraz stolarka tylnych drzwi wejściowych i pozostała oryginalna stolarka okien, w tym okna termalnego tympanonu.
— Wymagany remont elewacji z uzupełnieniem tynków i odtworzeniem zniszczonego detalu, poprzedzony osuszeniem murów.
— Postulowana renowacja reliktów oryginalnej stolarki okiennej oraz wymiana frontowych drzwi wejściowych na drewniane, wzorowane na drzwiach tylnego wejścia. Wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Stanisława Staszica 11

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1910 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien), po 2013 r. (remont fasady z niewielkim uproszczeniem wystroju oraz termomodernizacja pozostałych elewacji, poprzedzone osuszeniem budynku i wykonaniem izolacji pionowej cokołu; wymiana większości stolarki okien). Historyzm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany peryferyjnie w ciągu zwartej zabudowy, w północnej pierzei ulicy. Od wschodu zestawiony z sąsiednim budynkiem nr 9. Nieznacznie cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony płytkim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Średni.
— Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową trzy niewielkie lukarny domkowe, w połaci tylnej – para podobnych, między którymi jednoosiowa facjata, nakryta dwuspadowo i zwieńczona trójkątnym tympanonem.

- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna (południowa) w przyziemiu pięcio-, wyżej sześcioosiowa. Pokryta strukturalnym tynkiem maszynowym. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową, wtórnie wyłożony imitującymi ten materiał płytkami ceramicznymi. Przyziemie oddzielone profilowanym gzymsem, rytmizowane płytkimi arkadowymi blendami. Piętra rozdzielone profilowanymi gzymsami. W zwieńczeniu wysunięty gzyms koronujący. Otwór drzwi wejściowych budynku w środkowej osi przyziemia, osadzony w arkadowej blendzie, prostokątny i opatrzony leżącym naświetlem. Obydwa oprawne wąskie, wymalowane farbą opaski. Otwory okienne parteru prostokątne, bez oprawy. Okna górnych kondygnacji mniejszych rozmiarów, kształtem zbliżone do kwadratu. Oprawne w malowane opaski i osadzone na gzymsach między piętrami. Okna cokołu niewielkie, leżące, w części poprzedzone studzienkami doświetlającymi w ceglanym obmurowaniu. Boczna elewacja zachodnia ślepa. Elewacja tylna pięcioosiowa, o oknach klatki schodowej w środkowej osi, umieszczonych w przestrzeniach między piętrami.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na jednoskrzydłowe drewniane, ramowo-płycinowe, oszklone w środkowej części. Stolarka naświetla krosnowa, o podziałach krzyżowych. Stolarka okien typu ościeżnicowego, dwuskrzydłowa, ośmiopolowa, niemal w całości wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową, dwuskrzydłową oraz jednoskrzydłową bezpodziałową. Okna lukarn dwuskrzydłowe, krosnowe, o drobnych podziałach.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci blend i gzymsów oraz stolarka naświetla drzwi wejściowych.
- Postulowana zmiana faktury tynku oraz kolorystyki elewacji na bardziej stonowaną, nawiązującą do oryginalnej. W fasadzie odsłonięcie oryginalnej licówki cokołu.
- Postulowana renowacja reliktów oryginalnej stolarki okiennej oraz wymiana części współczesnej, plastikowej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, dwuskrzydłową. Zalecana wymiana drzwi wejściowych na dostosowane do stylu budynku.

Ul. Tadeusza Sygietyńskiego

Dawne nazwy ulicy: *Beethovenstrasse,* Jarosława Dąbrowskiego.

Ulica w północno-wschodniej części osiedla Nowe Miasto, wybiegająca z ul. Józefa Piłsudskiego w kierunku północno-zachodnim, prowadząc do znajdującej się w Starym Zdroju cegielni, gdzie łączy się z tamtejszą siecią dróg. W początkowym odcinku prostoliniowa, poza granicami osiedla ma nieregularny, falisty przebieg. Krzyżuje się z ul. ul. Michała Ogińskiego oraz Stanisława Kazury i Jana Karłowicza. Początkowo lokalna droga polna, została uregulowana dopiero w 1936 r. przez radcę budowlanego Pagela w ramach planu rozbudowy osiedla Nowe Miasto o nową część, nazwaną *Siedlung an der alten Ziegelei.* Urbanista nawiązał najprawdopodobniej do koncepcji Josefa Stübbena z 1905 r., przedstawionej na planie rozbudowy Nowego Miasta. Wyrysowany przezeń i nazwany *Schloss- und Erholungs Strasse* ciąg komunikacyjny niemal dokładnie odpowiadał późniejszej ulicy. Na narożnej parceli u jej wylotu znalazł się niewielki zespół budowlany gospody *Zur Erholung* (ul. Józefa Piłsudskiego 81), powstały jeszcze w k. XIX w. Późniejsza zabudowa realizowana była jedynie w południowo-zachodniej pierzei, przeciwległą zajęły ogrody. Tworzyły ją bliźniacze, wielorodzinne domy sytuowane kalenicowo i poprzedzone ogródkami. Najstarszy z nich wybudowała ok. 1931 r. *Deutsche Land- und Baugesellschaft* (nr 8-10). Kolejne powstały w latach 1937-1938 na północ od ul. Ogińskiego (nr 12-26). Były to przeważnie jednopiętrowe budynki z wysuniętymi ryzalitami klatek schodowych, w większości postawione przez *Wohnung und Heimbau G.m.b.H.* Poprzedziły je niezwykle głębokie (kilkunastometrowe) przedogródki. Ulica otrzymała nawierzchnię z granitowej kostki
Po roku 1945 bruk ulicy poza początkowym odcinkiem (do ul. Ogińskiego) pokryto asfaltem. W pierzei północno-wschodniej wzniesiono wolnostojący budynek wielofunkcyjny (nr 19). Pod koniec XX stulecia i na pocz. obecnego dokonywano licznych napraw tynków elewacji budynków starszych, z reguły bez ujednolicenia z pierwotnymi, o grubym ziarnie. Wymieniono część stolarki okiennej i drzwiowej, zwykle bez dostosowania do oryginalnej. W ostatnich latach jeden z domów poddano termomodernizacji, połączonej ze zmianą faktury i kolorystyki tynków (nr 20). Granitowa nawierzchnia ulicy zachowała się w dobrym stanie, niemożliwa jest jednak ocena pozostałej części, przykrytej asfaltem.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dobry.
- Zachowany przebieg ulicy i jej historyczna zabudowa po południowej stronie.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania przebieg ulicy i jej zabudowa.
- Przy remoncie nawierzchni odsłonić i odtworzyć bruk.

ul. Tadeusza Sygietyńskiego 8

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wykonanie izolacji poziomej (iniekcyjnej) cokołu, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowo-zachodniej pierzei ulicy. Od północnego zachodu zwarty z bliźniaczym bu-

dynkiem sąsiednim nr 10. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony głębokim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W przedniej połaci dachu zlicowany z elewacją frontową dwustopniowy, schodkowy szczyt, zwieńczony profilowanym gzymsem.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie. Cokół z iniekcyjną izolacją poziomą.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym, cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany wspomnianym szczytem. Elewacja główna (północno-wschodnia) siedmioosiowa, zakomponowana symetrycznie. Otwór wejściowy w środkowej osi, ujęty w profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach, pokrytych poziomym szrafowaniem oraz z rustykowaną supraportą. Powyżej wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu akcentowanej szczytem. Pozostałe otwory okienne w większości kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Boczna elewacja południowo-wschodnia ślepa, o częściowo wymienionym tynku. Elewacja tylna o 5 osiach, przy czym w osi środkowej pary niewielkich, kwadratowych okienek. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące, opatrzone murowanymi podokiennikami. Na elewacji zamontowany pojedynczy, metalowy komin instalacji grzewczej. We wszystkich elewacjach widoczne drobne ślady napraw, zwykle bez ujednolicenia z oryginalnym wystrojem.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, metalowe. Stolarka okien drewniana, typu ościeżnicowego, jedno- i dwuskrzydłowa o drobnych podziałach kwaterowych. W większości wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową, dwuskrzydłową oraz jednoskrzydłową bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, szczyt, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, portalu, opasek okien, a także relikty oryginalnej stolarki okien.
- Wskazana kosmetyka elewacji z ujednoliceniem wymienionych tynków.
- Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także wymiana współczesnych drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku oraz wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Tadeusza Sygietyńskiego 10

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wykonanie izolacji pionowej i poziomej (iniekcyjnej) cokołu, termomodernizacja elewacji

bocznej, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowo-zachodniej pierzei ulicy. Od południowego wschodu zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim nr 8. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony głębokim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła trójkondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W przedniej połaci dachu zlicowany z elewacją frontową dwustopniowy, schodkowy szczyt, zwieńczony profilowanym gzymsem.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie. Cokół z izolacją pionową.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym, cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący, przerwany wspomnianym szczytem. Elewacja główna (północno-wschodnia) siedmioosiowa, zakomponowana symetrycznie. Otwór wejściowy w środkowej osi, ujęty w profilowany portal ze sztucznego kamienia o rozglifionych węgarach, pokrytych poziomym szrafowaniem oraz z rustykowaną supraportą. Powyżej wąski, wydłużony otwór okienny klatki schodowej, w partii dachu akcentowanej szczytem. Pozostałe otwory okienne w większości kształtem zbliżone do kwadratu, ujęte w wąskie, wgłębne, gładkie opaski, podkreślone białą farbą. Część wyposażona w zewnętrzne rolety antywłamaniowe. Boczna elewacja północno-zachodnia ślepa, po termomodernizacji. Elewacja tylna o pięciu osiach, przy czym w osi środkowej pary niewielkich, kwadratowych okienek. Niektóre z okien z roletami zewnętrznymi. Otwory okienne cokołu niewielkie, leżące, opatrzone murowanymi podokiennikami. We wszystkich elewacjach widoczne drobne ślady napraw, zwykle bez ujednolicenia z oryginalnym wystrojem.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, metalowe z przetłoczeniami imitującymi płyciny, oszklone w górnej części skrzydła. Stolarka okien drewniana, typu ościeżnicowego, jedno- i dwuskrzydłowa o drobnych podziałach kwaterowych. W większości wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową oraz jednoskrzydłową bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, szczyt, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsów, portalu, opasek okien, a także relikty oryginalnej stolarki okien.
- Wskazana kosmetyka elewacji z ujednoliceniem wymienionych tynków. Rezygnacja z zewnętrznych rolet metalowych, względnie zastąpienie ich roletami podtynkowymi.
- Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także wymiana współczesnych drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku oraz wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, nawiązującą do oryginalnej.

ul. Tadeusza Sygietyńskiego 12

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi wejściowych i części stolarki okien). Funkcjonalizm. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowo-zachodniej pierzei ulicy. Od północnego zachodu zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim nr 14. Od południowego wschodu dostawiony parterowy, murowany pawilon dwustanowiskowego garażu, kryty dwuspadowo, pozbawiony wartości zabytkowej. Budynek cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony głębokim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową dwuosiowa, leżąca facjata, usytuowana częściowo w dachu sąsiedniego budynku, nakryta pulpitowo z wysuniętym okapem. W połaci tylnej para rozmieszczonych asymetrycznie lukarn domkowych.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie ze śladami uzupełnień. System rynien i rur spustowych sprawny.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie, cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu gzyms koronujący. Facjata południowo-zachodniej połaci dachu odeskowana w układzie poziomym. Elewacja główna (południowo-zachodnia) trójosiowa, o osiach rozsuniętych względem siebie. Otwór wejściowy środkowej osi, osadzony w prostym portalu z czerwonej, klinkierowej cegły. Powyżej dwa okna klatki schodowej, z których górne niższe, leżące. Oprawne w wąskie, wgłębne opaski, pierwotnie podkreślone farbą rdzawej barwy. Flankowane dwoma parami okien mniejszych rozmiarów. Pozostałe otwory okienne zbliżone kształtem do kwadratu, również osadzone w opaskach. Część wyposażona w zewnętrzne rolety antywłamaniowe. Okna cokołu niewielkie, leżące, bez oprawy, opatrzone murowanymi podokiennikami. Tynk z drobnymi śladami niefachowych napraw. Boczna elewacja północno-zachodnia ślepa, z parą wąskich okien w szczycie. Elewacja tylna (północno-wschodnia) czteroosiowa, zakomponowana symetrycznie. Otwory okienne rozmieszczone regularnie, opracowane jak pozostałe, z metalowymi roletami zewnętrznymi w przyziemiu. Okna cokołu leżące, z murowanymi podokiennikami. Tynk z nielicznymi śladami niefachowych napraw w przyziemiu. Aneks garażu przekształcony, rozbudowany w kierunku południowo-zachodnim. Tynki elewacji w większości wymienione, zlikwidowany pojedynczy otwór wejściowy w elewacji bocznej oraz jeden z otworów okiennych.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, metalowe, oszklone w środkowej części skrzydła. Stolarka okien typu ościeżnicowego, jedno- i dwuskrzydłowa, osadzona w licu elewacji. W większości wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową, jedno- oraz dwuskrzydłową. Stolarka wrót garażu współczesna. Stolarka okien wymieniona na zespoloną plastikową.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, portalu i opasek okien.
- Wskazana kosmetyka elewacji z ujednoliceniem tynków i przywróceniem pierwotnej postaci zmienionych opraw okien. Rezygnacja z zewnętrznych rolet metalowych, względnie zastąpienie ich roletami podtynkowymi.
- Postulowana wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku oraz wymiana części stolarki współczesnej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do wzoru oryginalnej.

ul. Tadeusza Sygietyńskiego 14

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., 2. poł. XX w. (wymiana tynków bocznej elewacji, zastąpienie pary okien szczytu oknem pojedynczym), pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi wejściowych i stolarki okien, wykonanie izolacji pionowej i poziomej (iniekcyjnej) cokołu). Funkcjonalizm. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowo-zachodniej pierzei ulicy. Od południowego wschodu zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim nr 12. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony głębokim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową dwuosiowa, leżąca facjata, usytuowana częściowo w dachu sąsiedniego budynku, nakryta pulpitowo z wysuniętym okapem. W połaci tylnej para rozmieszczonych asymetrycznie lukarn domkowych.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien i rur spustowych sprawny. Cokół z izolacją pionową i poziomą (iniekcyjną).
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie, cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu gzyms koronujący. Facjata południowo-zachodniej połaci dachu odeskowana w układzie poziomym. Elewacja główna (południowo-zachodnia) trójosiowa, o osiach rozsuniętych względem siebie. Otwór wejściowy środkowej osi, osadzony w prostym portalu z czerwonej, klinkierowej cegły. Powyżej dwa okna klatki schodowej, z których górne niższe, leżące. Oprawne w wąskie, wgłębne opaski, pierwotnie podkreślone farbą rdzawej barwy. Flankowane dwoma parami okien mniejszych rozmiarów. Pozostałe otwory okienne zbliżone kształtem do kwadratu, również osadzone w opaskach. Okna cokołu niewielkie, leżące, bez oprawy. Tynk ze śladami niefachowych napraw. Boczna elewacja północno-zachodnia ślepa, z pojedynczym oknem w szczycie w miejscu dwóch wcześniejszych. Tynk w całości wymieniony. Elewacja tylna (północno-wschodnia) czteroosiowa, zakomponowana symetrycznie. Otwory okienne rozmieszczone regularnie, opracowane jak pozostałe. Okna cokołu leżące, poprzedzone studzienkami doświetlającymi w ceglanym obmurowaniu. Tynk ze śladami niefachowych napraw w przyziemiu.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, metalowe, oszklone w środkowej części skrzydła. Stolarka okien w całości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, portalu i opasek okien.
— Wskazana kosmetyka elewacji z ujednoliceniem tynków i przywróceniem pierwotnej postaci zmienionych opraw okien.
— Postulowana wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku oraz wymiana części stolarki współczesnej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do wzoru oryginalnej.

ul. Tadeusza Sygietyńskiego 16

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., 2. poł. XX w. (wymiana części tynków), pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi wejściowych i części stolarki okien), po 2013 r. (remont dachu z wymianą pokrycia, wykonanie izolacji pionowej i poziomej (iniekcyjnej) cokołu, wymiana pozostałej stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowo-zachodniej pierzei ulicy. Od północnego zachodu zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim nr 18. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony głębokim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową para niewielkich lukarn domkowych, między którymi niski, trójpołaciowy dach ryzalitu fasady, kryty papą bitumiczną. W tylnej połaci dachu budynku cztery lukarny domkowe.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie. Cokół z izolacją pionową i poziomą (iniekcyjną).
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie, cokół – strukturalnym tynkiem drobnoziarnistym. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu gzyms koronujący. Elewacja główna (północno-wschodnia) czteroosiowa, z przecinającym gzyms i pokrytym pasami płytkich boni ryzalitem klatki schodowej w osi 2. Otwór wejściowy w przyziemiu ryzalitu, osadzony głęboko i ujęty w prosty portal ze sztucznego kamienia o nieznacznie rozglifionych, pokrytych poziomym szrafowaniem węgarach i nadprożu, wtórnie wymalowanych brązową farbą. Poprzedzony kilkustopniowymi schodami, ujętymi z obu stron w niskie, betonowe murki i współczesne, rurowe balustrady. Powyżej otworu wejściowego dwa wąskie, wydłużone okna klatki schodowej – umieszczone jedno nad drugim i ujęte we wspólną, wgłębną opaskę. Pozostałe otwory okienne zbliżone kształtem do kwadratu, również osadzone w opaskach. Ryzalit flankowany w każdej z kondygnacji parą okien mniejszych rozmiarów. Okna cokołu niewielkie, leżące, bez oprawy. Okna lukarn małe,

zamknięte odcinkowo. Część tynków parteru wymieniona. Na elewacji zamontowane metalowe kominy instalacji grzewczej. Boczna elewacja północno-zachodnia o jednej, asymetrycznie umieszczonej osi i z parą okien w szczycie. Część tynków przyziemia wymieniona, ubytki w partii piętra ze śladami niefachowych napraw. Elewacja tylna (południowo-zachodnia) pięcioosiowa. Otwory okienne rozmieszczone regularnie, opracowane jak pozostałe. W osi 3. w partii cokołu jednobiegowe schody do piwnic, umieszczone wzdłuż elewacji i zabezpieczone prostą barierą ze spawanych stalowych rur oraz wyposażone w poręcz z tego samego materiału. Tynk przyziemia wymieniony, na elewacji umieszczony pojedynczy, metalowy komin instalacji grzewczej.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, aluminiowe, oszklone w środkowej części skrzydła. Stolarka okien w całości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, ryzalit, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, portalu, boni, opasek, schodów przed wejściem.
— \Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków oraz usunięcie wtórnych wymalowań portalu.
— Postulowana wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku oraz wymiana części stolarki współczesnej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do wzoru oryginalnej.

ul. Tadeusza Sygietyńskiego 18

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., 2. poł. XX w. (wymiana części tynków), pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi wejściowych i części stolarki okien), po 2013 r. (remont dachu z wymianą pokrycia, wykonanie izolacji pionowej oraz poziomej (iniekcyjnej) cokołu, wymiana pozostałej stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowo-zachodniej pierzei ulicy. Od południowego wschodu zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim nr 16. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony głębokim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową para niewielkich lukarn domkowych, między którymi niski, trójpołaciowy dach ryzalitu fasady, kryty papą bitumiczną. W tylnej połaci dachu budynku 4 lukarny domkowe.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie. Cokół z izolacją pionową i poziomą (iniekcyjną).
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie, cokół – strukturalnym tynkiem drobnoziarnistym. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu gzyms koronujący. Elewacja główna (północno-wschodnia) czteroosiowa, z przecinającym gzyms i pokrytym pasami płytkich boni ry-

zalitem klatki schodowej w osi 3. Otwór wejściowy w przyziemiu ryzalitu, osadzony głęboko i ujęty w prosty portal ze sztucznego kamienia o nieznacznie rozglifionych, pokrytych poziomym szrafowaniem węgarach i nadprożu, wtórnie wymalowanych szarą farbą. Poprzedzony kilkustopniowymi schodami, ujętymi z obu stron w niskie, betonowe murki. Powyżej otworu wejściowego dwa wąskie, wydłużone okna klatki schodowej – umieszczone jedno nad drugim i ujęte we wspólną, wgłębną opaskę. Pozostałe otwory okienne zbliżone kształtem do kwadratu, również osadzone w opaskach. Ryzalit flankowany w każdej z kondygnacji parą okien mniejszych rozmiarów. Okna cokołu niewielkie, leżące, bez oprawy. Okna lukarn małe, zamknięte odcinkowo. Część tynków parteru wymieniona. Boczna elewacja północno-zachodnia o jednej, asymetrycznie umieszczonej osi i z parą okien w szczycie. Część tynków przyziemia wymieniona, widoczne ubytki w partii piętra oraz szczytu. Elewacja tylna (południowo-zachodnia) pięcioosiowa. Otwory okienne rozmieszczone regularnie, opracowane jak pozostałe. W osi 3. w partii cokołu jednobiegowe schody do piwnic, umieszczone wzdłuż elewacji i zabezpieczone prostą barierą ze spawanych stalowych rur oraz wyposażone w poręcz z tego samego materiału. Tynk przyziemia wymieniony, na elewacji umieszczone metalowe kominy instalacji grzewczej.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, plastikowe w okleinie drewnopodobnej, oszklone w środkowej części skrzydła. Stolarka okien w całości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, ryzalit, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, portalu, boni, opasek, schodów przed wejściem, a także relikty oryginalnej stolarki okien.
— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków oraz usunięcie wtórnych wymalowań portalu.
— Postulowana wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku oraz wymiana części stolarki współczesnej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do wzoru oryginalnej.

ul. Tadeusza Sygietyńskiego 20

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien na zespoloną plastikową), 2018 r. (remont dachu z wymianą pokrycia, remont elewacji z termomodernizacją, uproszczeniem detalu i pozbawieniem obiektu cech stylowych). W układzie kalenicowym, usytuowany w południowo-zachodniej pierzei ulicy. Od północnego zachodu zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim nr 22. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony głębokim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Zły.
— Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym z małymi lukarnami domkowymi, krytym dachówką ceramiczną.

Od północnego wschodu ryzalit klatki schodowej, kryty własnym dachem trójpołaciowym w układzie prostopadłym. W tylnej połaci dachu cztery lukarny domkowe.

— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne po termomodernizacji. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte drobnoziarnistym tynkiem maszynowym i wymalowane na kolor kremowy, cokół – gładkim tynkiem malowanym na szaro. Kondygnacje nierozdzielone. Lukarny dachu pokryte imitującą drewno okładziną typu siding. Elewacja główna (północno-wschodnia) czteroosiowa, z przecinającym gzyms i malowanym z imitacją boni ryzalitem klatki schodowej w osi drugiej. Otwór wejściowy w przyziemiu ryzalitu, osadzony głęboko i ujęty w prosty portal ze sztucznego kamienia o nieznacznie rozglifionych węgarach i nadprożu, w części przesłonięty wskutek termomodernizacji. Powyżej otworu wejściowego dwa wąskie, wydłużone okna klatki schodowej – umieszczone jedno nad drugim. Pozostałe otwory okienne zbliżone kształtem do kwadratu, bez oprawy. Cześć opatrzona metalowymi roletami podtynkowymi. Ryzalit flankowany w każdej z kondygnacji parą okien mniejszych rozmiarów. Okna cokołu niewielkie, leżące. Okna lukarn małe, zamknięte odcinkowo. Boczna elewacja północno-zachodnia o jednej, asymetrycznie umieszczonej osi i z parą okien w szczycie. Elewacja tylna (południowo-zachodnia) pięcioosiowa, o regularnie rozmieszczonych otworach. W osi 3. w partii cokołu jednobiegowe schody do piwnic, umieszczone wzdłuż elewacji i zabezpieczone prostą barierą ze spawanych stalowych rur.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, aluminiowe. Stolarka okien w całości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zabudowy.
— Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na bardziej stonowaną, dostosowaną do wystroju budynków sąsiednich oraz odsłonięcie i wyeksponowanie portalu drzwi wejściowych.
— Postulowana wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku oraz wymiana bezpodziałowej stolarki okien na nawiązująca do oryginalnej.

ul. Tadeusza Sygietyńskiego 22

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., 2. poł. XX w. (wymiana części tynków fasady), pocz. XXI w. (wykonanie poziomej izolacji iniekcyjnej cokołu, przekształcenie części otworów okiennych, wymiana stolarki drzwi wejściowych i części stolarki okien), po 2013 r. (remont dachu z wymianą pokrycia i likwidacją części lukarn, wymiana dalszej części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowo-zachodniej pierzei ulicy. Od południowego wschodu zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim nr 20. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony głębokim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Średni.

- Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową para niewielkich lukarn domkowych, między którymi niski, trójpołaciowy dach ryzalitu fasady, kryty papą bitumiczną. W tylnej połaci dachu budynku dwie lukarny domkowe.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne zawilgocone w dolnej części, bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie. Cokół z poziomą izolacją iniekcyjną.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie, cokół – strukturalnym tynkiem drobnoziarnistym. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu gzyms koronujący. Elewacja główna (północno-wschodnia) czteroosiowa, z przecinającym gzyms i pokrytym pasami płytkich boni ryzalitem klatki schodowej w osi 3. Otwór wejściowy w przyziemiu ryzalitu, osadzony głęboko i ujęty w prosty portal ze sztucznego kamienia o nieznacznie rozglifionych, pokrytych poziomym szrafowaniem węgarach i nadprożu. Powyżej otworu wejściowego dwa wąskie, wydłużone okna klatki schodowej – umieszczone jedno nad drugim i ujęte we wspólną, wgłębną opaskę. Pozostałe otwory okienne zbliżone kształtem do kwadratu, również osadzone w opaskach. Ryzalit flankowany w każdej z kondygnacji parą okien mniejszych rozmiarów. Okna cokołu niewielkie, leżące, bez oprawy. Okna lukarn małe, zamknięte odcinkowo. Część tynków wymieniona, szczególnie w partii ryzalitu, bez ujednolicenia z oryginalnymi. Boczna elewacja północno-zachodnia o jednej, asymetrycznie umieszczonej osi i z parą okien w szczycie. Elewacja tylna (południowo-zachodnia) pięcioosiowa. Otwory okienne rozmieszczone regularnie, opracowane jak pozostałe. W osi 3. w partii cokołu jednobiegowe schody do piwnic, umieszczone wzdłuż elewacji i zabezpieczone współczesną, prostą barierą ze spawanych profili stalowych oraz wyposażone w poręcz z tego samego materiału. Tynk przyziemia wymieniony na strukturalny o ziarnie drobniejszym od pierwotnego („baranek”). Jedno z okien o zmienionych proporcjach.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, drewniane konstrukcji ramowo-płycinowej, oszklone w środkowej części skrzydła. Stolarka okien w większości wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową. Zachowana stolarka typu ościeżnicowego, osadzona w licu elewacji.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, ryzalit, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, portalu, boni, opasek, a także relikty oryginalnej stolarki okien.
- Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków według wzoru oryginalnych, poprzedzony osuszeniem budynku oraz przywrócenie pierwotnego kształtu zmienionego otworu okiennego.
- Postulowana renowacja zachowanej stolarki okien oraz wymiana części stolarki współczesnej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do wzoru oryginalnej.

ul. Tadeusza Sygietyńskiego 24

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., 2. poł. XX w. (wymiana części tynków), pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi wejściowych i części stolarki okien), po 2013 r. (remont dachu z wymianą pokrycia, wymiana dalszej części stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowo-zachodniej pierzei ulicy, na narożnej parceli u zbiegu z ul. Stanisława Kazury. Od północnego zachodu zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim nr 26. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony głębokim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową para niewielkich lukarn domkowych, między którymi niski, trójpołaciowy dach ryzalitu fasady, kryty papą bitumiczną. W tylnej połaci dachu budynku cztery lukarny domkowe.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń, nieznacznie zawilgocone w przyziemiu. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie, cokół – strukturalnym tynkiem drobnoziarnistym. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu gzyms koronujący. Elewacja główna (północno-wschodnia) czteroosiowa, z przecinającym gzyms i pokrytym pasami płytkich boni ryzalitem klatki schodowej w drugiej osi. Otwór wejściowy w przyziemiu ryzalitu, osadzony głęboko i ujęty w prosty portal ze sztucznego kamienia o nieznacznie rozglifionych, pokrytych poziomym szrafowaniem węgarach i nadprożu. Powyżej otworu wejściowego dwa wąskie, wydłużone okna klatki schodowej – umieszczone jedno nad drugim i ujęte we wspólną, wgłębną opaskę. Pozostałe otwory okienne zbliżone kształtem do kwadratu, również osadzone w opaskach. Ryzalit flankowany w każdej z kondygnacji parą okien mniejszych rozmiarów. Okna cokołu niewielkie, leżące, bez oprawy. Okna lukarn małe, zamknięte odcinkowo. Część tynków wymieniona, szczególnie w przyziemiu i w partii ryzalitu – niekiedy bez ujednolicenia z oryginalnym. Na elewacji wtórnie zamontowane metalowej konstrukcji kominy instalacji grzewczej. Boczna elewacja południowo-wschodnia o jednej, asymetrycznie umieszczonej osi i z parą okien w szczycie. Tynk w części wymieniony. Elewacja tylna (południowo-zachodnia) pięcioosiowa. Otwory okienne rozmieszczone regularnie, opracowane jak pozostałe. W osi 3. w partii cokołu jednobiegowe schody do piwnic, umieszczone wzdłuż elewacji i zabezpieczone prostą barierą z rur spawanych oraz wyposażone w poręcz z tego samego materiału. Tynk wymieniony na strukturalny o ziarnie drobniejszym od pierwotnego („baranek"). Widoczne drobne spękania ze śladami napraw.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, aluminiowe, oszklone w środkowej części skrzydła. Stolarka okien niemal w całości wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową. Zachowana stolarka okien klatki schodowej: krosnowa, jednoskrzydłowa, umieszczona w licu elewacji.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, ryzalit, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, portalu, boni, opasek, a także relikty oryginalnej stolarki okien.
- Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków według wzoru oryginalnych.
- Postulowana renowacja zachowanej stolarki okien oraz wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku, a także wymiana części stolarki współczesnej o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do wzoru oryginalnej.

ul. Tadeusza Sygietyńskiego 26

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., 2. poł. XX w. (wymiana części tynków fasady), pocz. XXI w. (wykonanie izolacji pionowej cokołu, wymiana stolarki drzwi wejściowych i części stolarki okien), po 2013 r. (remont dachu z wymianą pokrycia). Funkcjonalizm z elementami neoklasycyzmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowo-zachodniej pierzei ulicy. Od południowego wschodu zwarty z bliźniaczym budynkiem sąsiednim nr 24. Cofnięty względem przedniej granicy działki i poprzedzony głębokim przedogródkiem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Dobry.
- Zachowana bryła dwukondygnacyjnego budynku z częściowo mieszkalnym poddaszem, wzniesionego planie prostokąta, osadzonego na cokole i zwieńczonego dachem dwuspadowym, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową para niewielkich lukarn domkowych, między którymi niski, trójpołaciowy dach ryzalitu fasady, kryty papą bitumiczną. W tylnej połaci dachu budynku cztery lukarny domkowe.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie. Cokół z izolacją pionową.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie, cokół – strukturalnym tynkiem drobnoziarnistym. Kondygnacje nierozdzielone, w zwieńczeniu gzyms koronujący. Elewacja główna (północno-wschodnia) czteroosiowa, z przecinającym gzyms i pokrytym pasami płytkich boni ryzalitem klatki schodowej w osi 3. Otwór wejściowy w przyziemiu ryzalitu, osadzony głęboko i ujęty w prosty portal ze sztucznego kamienia o nieznacznie rozglifionych, pokrytych poziomym szrafowaniem węgarach i nadprożu. Powyżej otworu wejściowego dwa wąskie, wydłużone okna klatki schodowej – umieszczone jedno nad drugim i ujęte we wspólną, wgłębną opaskę. Pozostałe otwory okienne zbliżone kształtem do kwadratu, również osadzone w opaskach. Ryzalit flankowany w każdej z kondygnacji parą okien mniejszych rozmiarów. Okna cokołu niewielkie, leżące, bez oprawy. Okna lukarn małe, zamknięte odcinkowo. Część tynków wymieniona, szczególnie w partii ryzalitu. Widoczne ubytki tynku ze śladami wcześniejszych napraw. Na elewacji wtórnie zamontowane metalowej konstrukcji kominy instalacji grzewczej. Boczna elewacja północno-zachodnia o jednej, asymetrycznie umieszczonej osi i z parą okien w szczycie. Elewacja tylna (południowo-zachodnia) pięcioosiowa. Otwory okienne rozmieszczone regularnie, opracowane jak pozostałe.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne współczesne, jednoskrzydłowe, metalowe z przetłoczeniami, oszklone w środkowej części

skrzydła. Stolarka okien w całości wymieniona na różnobarwną zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową. Zachowana stolarka niewielkich okien lukarn krosnowa, dwuskrzydłowa o drobnych podziałach kwaterowych.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, ryzalit, elementy wykończenia i detalu w postaci gzymsu, portalu, boni, opasek, a także relikty oryginalnej stolarki okien.
- Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem tynków.
- Postulowana wymiana części współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą barwy białej, nawiązującą do wzoru oryginalnej.

Pl. Wojska Polskiego

Dawne nazwy ulicy: *Lützow Platz*

Jeden z kilku placów osiedla Nowe Miasto, położony peryferyjnie w jego północno-wschodniej części. Zamknięty pomiędzy ulicą Fryderyka Chopina od północnego zachodu i ul. Ignacego Paderewskiego, wyznaczającą jego pierzeję południowo-wschodnią. Początkowo nieregularny, o kształcie determinowanym skrzyżowaniem kilku istniejących oraz projektowanych ciągów komunikacyjnych osiedla w jego obrębie (wpadająca od południowego wschodu ul. Aleksandra Fredry i jej planowane przedłużenie ku północy, kontynuacja ww. ulic głównych w kierunku północno-wschodnim), wyróżniał się krótką pierzeją południowo-zachodnią o łukowatym przebiegu. Jego zagospodarowanie i nadanie mu ostatecznego kształtu miało zapewne nastąpić na etapie powiększania osiedla na wschód i północ, stąd otwarta kompozycja i brak jasnej koncepcji zagospodarowania. Pierwszy budynek w jego obrębie pojawił się dopiero ok. 1910 r. na narożnej parceli nr 28 przy ul. Ignacego Paderewskiego. Jeszcze w poł. lat 20. plac w znacznej mierze pozbawiony był zabudowy, choć jego powierzchnię przynajmniej częściowo wybrukowano w związku ze wzniesieniem zwartych zespołów budynków przy sąsiednich ulicach Ignacego Paderewskiego i Aleksandra Fredry. W drugiej poł. dekady uzyskał zwartą zabudowę północno-zachodniej i południowo-wschodniej pierzei w postaci wielorodzinnych domów mieszkalnych o cechach funkcjonalizmu i ekspresjonizmu. Część z nich przeznaczona była dla pracowników policji celnej. Dzięki starannie opracowanym układom elewacji z dominantami pośrodku pierzei powstała poprzeczna oś, organizująca wnętrze urbanistyczne o nietypowym, wydłużonym kształcie. Pośrodku urządzono zieleniec, otoczony ciągami komunikacyjnymi. Opadający ku północnemu wschodowi teren placu ograniczał bieg ul. Olimpijskiej. Po jej północno-wschodniej stronie powstał po 1930 r. bliźniaczy, wolnostojący, dwukondygnacyjny budynek mieszkalny odbiegający skalą i wystrojem od dotychczas powstałych przy placu. Z uwagi na jego asymetryczną względem wnętrza placu lokalizację oraz odsunięcie dotychczasowej zabudowy od narożników północno-wschodniego i wschodniego, zajętych przez skwery, plac w dalszym ciągu zachował utrzymał charakter założenia otwartego.
W 2. poł. XX w. ciągi komunikacyjne placu za wyjątkiem odcinka południowo-wschodniego pokryto nawierzchnią asfaltową. W ostatnich latach poddano remontom elewacje modernistycznych budynków w pierzei północno-zachodniej i południowo-wschodniej. Połączone z termomodernizacją prace doprowadziły do znacznego obniżenia wartości zabytkowej wymienionych obiektów. Odmienny, pozytywny przykład stanowi wyremontowany z zachowaniem reguł konserwatorskich budynek narożny przy ul. Ignacego Paderewskiego 28. Pod asfaltem zachował się oryginalny bruk, ale jego stan nie jest możliwy do oceny.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dobry.
- Zachowany układ placu i jego historyczna zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania układ placu i jego zabudowa.

pl. Wojska Polskiego 1-2

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1925 r., pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, remont części elewacji ze zniekształceniem detalu i pozbawieniem cech stylowych, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien), po 2013 r. (remont pozostałej części elewacji z termomodernizacją i pozbawieniem cech stylowych, wymiana części stolarki okien). W układzie kalenicowym, usytuowany w północno-zachodniej pierzei placu, peryferyjnie w szeregu zwartej zabudowy, stanowiącej kontynuację zespołu budowlanego północno-zachodniej pierzei ul. Fryderyka Chopina. Od północy sąsiadujący z niewielkim skwerem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła trzy- i czterokondygnacyjnego budynku z użytkowym poddaszem, oparta na planie mocno wydłużonego prostokąta, osadzona na wysokim cokole, osiągającym w centralnej części budynku wysokość pełnej kondygnacji i zwieńczona dachem trójpołaciowym z wysuniętymi okapami, krytym dachówką ceramiczną. W połaci nad elewacją frontową wąskie, leżące lukarny, nakryte pulpitowo. Od południowego wschodu dwa wąskie ryzality klatek schodowych, przecinające okap dachu i nakryte pulpitowo; opatrzone wysuniętym, płytowym gzymsem wieńczącym. Pomiędzy nimi zlicowana z elewacją szeroka, trójosiowa leżąca lukarna, nakryta pulpitowo. W elewacji tylnej pojedynczy, asymetrycznie umieszczony ryzalit, również przecinający okap dachu.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne spięte stalowymi ściągami (śrubami rzymskimi), po termomodernizacji. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna korpusu (północno-zachodnia) jedenastoosiowa, pokryta drobnoziarnistym tynkiem maszynowym i wymalowana w odcieniach różu. Cokół wyłożony płytkami ceramicznymi, imitującymi czerwoną cegłę klinkierową. Niższe kondygnacje nierozdzielone, 2. piętro odseparowane wąskim gzymsem. Pod okapem dachu szeroki, pusty fryz. W 3. oraz 8. osi elewacji dwa wąskie, przecinające okap dachu, jednoosiowe ryzality klatek schodowych. Znajdujące między nimi trzy centralne osie fasady zaakcentowane wymienioną wyżej facjatą dachu i pozbawione podziałów gzymsowych. W środkowej osi obszerny otwór przejazdu bramnego o nietypowym, pięciobocznym wykroju i węgarach ujętych w murowane skarpy. Powyżej niego, w partii pięter, wsparte na prostych konsolach balkony o metalowych balustradach. Otwory drzwi wejściowych do budynku w przyziemiu obu flankujących bramę ryzalitów, umieszczone pod mocno wysuniętymi okapami. W górnej partii każdego z ryzalitów wąskie, mocno wydłużone okno klatki schodowej o prostokątnym wykroju, bez oprawy. W osiach 4. oraz 6., pomiędzy ryzalitami a bramą, witryny lokali handlowo-usługowych. Pozostałe otwory okienne elewacji prostokątne, leżące, w ostatniej kondygnacji osadzone na gzymsie; część z wtórnie wymalowanymi opaskami. Boczna elewacja północno-wschodnia dwuosiowa. Elewacja tylna z wąskim ryzalitem klatki schodowej w 2. osi, opracowanym jak w fasadzie. W górnej części elewacji zamontowany pojedynczy, metalowej konstrukcji komin instalacji grzewczej.
- Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na aluminiowe, jednoskrzydłowe, o zróżnicowanej formie. Stolarka okien drewniana, osadzona w licu elewacji, typu ościeżnicowego o zróżnicowanej liczbie skrzydeł i drobnych podziałach kwaterowych. Niemal w całości wymieniona na zespoloną pla-

stikową, z różnymi typami podziałów. Stolarka witryn w stanie nieznanym, odeskowana/przesłonięta blachą falistą. Stolarka lukarn krosnowa, o drobnych podziałach kwaterowych.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei placu i ul. Fryderyka Chopina, której zabudowę kontynuuje.
- Zalecana zmiana kolorystyki budynku na zbliżoną do pierwotnej oraz staranne odtworzenie i ujednolicenie detalu (okładzina cokołu, opaski okien), wykonanego w dwóch etapach remontu.
- Postulowane zastąpienie wymienionych drzwi wejściowych drewnianymi, wzorowanymi na oryginalnych. Wymiana części współczesnej stolarki stolarki okien o ahistorycznych podziałach na jednolitą barwy białej, wzorowaną na oryginalnej i osadzoną w licu elewacji.

pl. Wojska Polskiego 5-6

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1925 r., k. XX w. (wymiana stolarki drzwi wejściowych), pocz. XXI w. (remont fragmentu dachu z wymianą pokrycia, wymiana części stolarki okien oraz witryn lokalu w przyziemiu), po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją, zniekształceniem detalu i częściowym pozbawieniem obiektu cech stylowych, remont pozostałej części dachu dachu z wymianą pokrycia, wymiana stolarki okien). Funkcjonalizm z elementami ekspresjonizmu. W układzie kalenicowym, usytuowany w południowo-wschodniej pierzei placu, między łączącymi się z nim ulicami Michała Kleofasa Ogińskiego i Aleksandra Fredry. Od południowego wschodu zwarty z budynkiem nr 20 przy ul. Aleksandra Fredry. Od południa poprzedzony niewielkim przedogródkiem, od północnego wschodu sąsiadujący z niewielkim skwerem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Zły.
- Zachowana bryła trzy- i czterokondygnacyjnego budynku z mieszkalnym poddaszem, wzniesionego na planie zbliżonym do litery „L" i złożonego z korpusu i zestawionego z nim prostopadle krótkiego skrzydła tylnego (południowo-wschodniego) – osadzonych na cokole, ze względu na różnicę wysokości terenu osiągającym w części północnej wysokość kondygnacji. Korpus zwieńczony wysokim, nakrytym dachówką ceramiczną dachem czterospadowym z pojedynczymi lukarnami domkowymi w połaciach bocznych i sześcioma nakrytymi pulpitowo lukarnami w połaci nad elewacją frontową, pomiędzy którymi trójosiowa, leżąca, zlicowana z elewacją facjata. Skrzydło nakryte dachem dwuspadowym z dwoma lukarnami domkowymi w połaci przedniej.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych: ściany nośne bez widocznych uszkodzeń, po termomodernizacji. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione w ostatnich latach. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
- Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacja główna korpusu (północno-zachodnia) dziewięcioosiowa, po termomodernizacji, pokryta drobnoziarnistym tynkiem maszynowym i wymalowana na kolor jasnoróżowy. Cokół wyłożony płytkami ceramicznymi, imitującymi czerwoną cegłę klinkierową. Niższe kondygnacje nierozdzielone, ostatnie piętro odseparowane prostym gzymsem, przerwanym na odcinku trzech środkowych osi. W zwieńczeniu mocniej wyładowany gzyms koronujący z pustym fry-

zem poniżej, również przerwany w środkowej części. Trzy centralne osie cofnięte nieznacznie względem lica fasady i zaakcentowane wymienioną wyżej facjatą dachu. Otwór drzwi wejściowych w partii cokołowej, pomiędzy oknami dwóch pierwszych osi, ujęty w uskokowy portal z prostym, gzymsowym nadprożem. Otwory okienne prostokątne, rozmieszczone regularnie, w większości bez oprawy. Okna 3. piętra osadzone między gzymsem i fryzem wieńczącym, a w partii trzech środkowych osi opatrzone prostymi podokiennikami i trójkątnymi naczółkami o wąskiej podstawie. Okna facjaty o kształcie spłaszczonego rombu, w opaskach. Boczne elewacje budynku dwuosiowe. Od południowego zachodu w przyziemiu trzy ostrołuczne blendy arkadowe, z których środkowa węższa od pozostałych. W blendach osadzone witryny oraz otwór drzwi wejściowych do lokalu handlowego, opatrzone zewnętrznymi roletami metalowymi. Elewacja tylna przekształcona, z pseudowykuszem klatki schodowej, zwieńczonym trójkątnym szczytem. Elewacja frontowa cokołu (południowo-zachodnia) o trzech osiach, cofnięta względem granicy działki. Otwór drzwi wejściowych w osi 1., bez oprawy, ze współczesnym okapem lekkiej konstrukcji, nakrytym płytą poliwęglanową. Otaczające przedogródek ogrodzenie o konstrukcji mieszanej. Złożone z murowanych z cegły klinkierowej, osadzonych na wysokim cokole i nakrytych płytami czworobocznych słupów. Przęsła wypełnione parkanem ze szczeblin drewnianych, z parapetem. Widoczne zawilgocenie, spękania i ubytki zaprawy, niekiedy ze śladami uzupełnień.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne wymienione na metalowe, jednoskrzydłowe, oszklone w górnej części skrzydła. Stolarka okien niemal w całości wymieniona na zespoloną plastikową, dwuskrzydłową, z różnymi typami podziałów i niekiedy nawiązującą do oryginalnej, oraz jednoskrzydłową bezpodziałową. Stolarka witryn i drzwi do lokalu handlowego plastikowa barwy białej, w przypadku witryn niedostosowana do wykroju otworów, bezpodziałowa.

Zalecenia konserwatorskie:

— Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei placu i ul. Aleksandra Fredry, znajdujący się w ciągu ich zwartej zabudowy i stanowiący kompozycyjny zwornik zespołów budowlanych o odmiennym charakterze.
— Zalecana zmiana kolorystyki budynku na zbliżoną do pierwotnej oraz zastąpienie zewnętrznych rolet metalowych roletami podtynkowymi. Wskazana naprawa ogrodzenia przedogródka.
— Postulowana wymiana części współczesnej stolarki drzwi na jednolitą, dostosowaną do stylu budynku oraz wymiana stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą dwuskrzydłową barwy białej. Wymiana stolarki witryn na nawiązującą do oryginalnej, dostosowaną do wykroju otworów.

Ul. Żwirki i Wigury

Dawne nazwy ulicy: *Jahnstrasse*

Ulica na zachodnich peryferiach Nowego Miasta, wyznaczająca jego granicę z tej strony. W obecnej postaci powstała w połowie lat 20. XX w., a jej wytyczenie związane było z poszerzeniem zasięgu osiedla na północny zachód o tereny położone u stóp Wzgórza Parkowego i urządzeniem w tym miejscu kompleksu sportowo-rekreacyjnego. Bierze początek u zbiegu ulic Józefa Piłsudskiego oraz Ignacego Paderewskiego i kieruje się ku północy, mijając wlot ul. Fryderyka Chopina. Wpada do południowo-zachodniego narożnika pl. Stanisława Skarżyńskiego i wraz z kończącą swój bieg po wschodniej stronie tego placu ul. Olimpijską tworzy system dookolnych dróg, zamykających rzeczony kompleks. Początkowy odcinek ulicy powstał już w czasie rozplanowania osiedla w 1904 roku. Nie stanowił jednak osobnego bytu, będąc jedynie początkowym fragmentem prostopadłej ul. Fryderyka Chopina. Po przedłużeniu na północ dokonano korekty tego odcinka, który otrzymał postać krótkiej alei z wąskim skwerem, rozdzielającym pasy ruchu. Po jej południowo-wschodniej stronie znajdował się niski budynek mieszkalny dla robotników, związany z nieodległym szybem wydobywczym *Herrmann*.
Kształtowanie zabudowy ulicy było przedmiotem kilku opracowywanych przez miejskich urzędników koncepcji. Jak wynika z planu, opracowanego przez miejskiego radcę budowlanego Ottona Rogge (1926 r.) na narożnej parceli u zbiegu z ul. Fryderyka Chopina przewidywane było wzniesienie hali gimnastycznej na planie litery „L". W połowie długości ulicy, we wschodniej pierzei projektowany był budynek, poprzedzający trapezowaty dziedziniec i główną bramę stadionu sportowego. Po jego obu stronach znalazły się boiska treningowe. Szerzej zakrojona była wizja tego samego autora, pochodząca z 1930 r. Zakładała ona znaczne podniesienie rangi ulicy poprzez urządzenie u jej początku regularnego czworobocznego placu, poprzedzonego od południa ww. krótką aleją, obsadzoną szpalerami drzew i rozdzieloną wąskim skwerem na dwa ciągi komunikacyjne. Kształtowana kulisowo zabudowa alei o charakterze pierzejowym stworzyć miała oprawę dla ulokowanego na jej osi, w północnej pierzei placu, monumentalnego gmachu miejskiej hali widowiskowej (*Stadthalle*). Stanowiąca element wcześniejszej koncepcji sala gimnastyczna wypełnić miała północno-wschodni narożnik tak ukształtowanego wnętrza urbanistycznego. Do realizacji opisanej wizji nie doszło, a jedyną jej pozostałością jest obecny bud. nr 8-12, mający w założeniu stanowić zamknięcie południowo-wschodniego narożnika niezrealizowanego placu. Powstał on ok. 1935 roku. Otto Rogge poświęcił również uwagę głównej bramie stadionu we wschodniej pierzei ulicy. Stanąć miał tam monumentalny obiekt (*Sporthaus*) o łukowato, zgodnie z biegiem ulicy wygiętej fasadzie i z narożnymi ryzalitami wieżowymi. Miał on zastąpić dotychczasowy, znacznie mniejszy skalą pawilon kas o drewnianej konstrukcji. Mniejsze znaczenie nadane zostało północnemu wylotowi ulicy do pl. Stanisława Skarżyńskiego; nie otrzymał on szczególnej oprawy, a uwaga urbanisty skupiła się na opracowaniu północnej części placu.
Poza wymienionym domem mieszkalnym nr 8-12 nie zrealizowano żadnego z wymienionych obiektów, nie powstał również plac w południowej części ulicy. Dokonano jednak szpalerowych nasadzeń drzew wzdłuż jej biegu i wokół dziedzińca przed bramą stadionu. Halę gimnastyczną u zbiegu z ul. Fryderyka Chopina wzniesiono dopiero po 1945 r. w odmiennej formie i rozbudowano w latach 70. o niski, mocno wydłużony pawilon krytej bieżni, usytuowany we wschodniej pierzei ulicy. Kilkakrotnie przekształcany, a w ostatnich latach poddany termomodernizacji obiekt zatracił pierwotny charakter. Budynek mieszkalny, stanowiący relikt

zabudowy związanej z szybem *Herrmann*, zastąpił pawilon gastronomiczny (ul. Józefa Piłsudskiego 21). Nawierzchnię ulicy w 2. poł. XX w. pokryto asfaltem.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Średni.
- Zachowany historyczny przebieg ulicy.
- Historyczna zabudowa przekształcona.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania przebieg ulicy.

Ul. Żytnia

Dawne nazwy ulicy: *Körnerstrasse*

Krótka ulica o prostoliniowym przebiegu, położona na północno-wschodnich peryferiach osiedla Nowe Miasto. Łączy ulice Olimpijska i Karola Namysłowskiego. W swoim biegu stromo opada ku północnemu wschodowi, zgodnie z nachyleniem zbocza. Została wytyczona ok. 1930 r. Po obu jej stronach zrealizowany został w pocz. lat 30. niewielki zespół domów dla pracowników policji, wzniesiony przez spółkę *Wohnbau – Gemennützige Schlesische Siedlung- u. Wohnungsbaugesellschaft.* Liczył on 6 jednolitych, wolnostojących budynków, usytuowanych szczytowo w obu pierzejach i otoczonych ogrodami. Od strony ulicy Żytniej oraz Olimpijskiej parcele otrzymały wieloprzęsłowe ogrodzenia mieszanej konstrukcji, osadzone na kamiennym cokole i o przęsłach wypełnionych parkanem. Ulica otrzymała nawierzchnię z granitowej kostki. Początkowo jej zabudowa tworzyła odosobnioną grupę i połączona została z tkanką urbanistyczną osiedla Nowe Miasto dopiero w drugiej poł. dekady, po wypełnieniu zabudową środkowego odcinka ul. Namysłowskiego.
W dolnym biegu ulicy, na narożnych parcelach u zbiegu z ul. Namysłowskiego, wzniesiono w 2. poł. XX w. zespół garaży. W ostatnim ćwierćwieczu część budynków poddawano pracom remontowym, nie miały one jednak kompleksowego charakteru. Wymieniono część stolarki, z reguły bez dostosowania do wzoru istniejącej. Jeden z domów (nr 5) poddano termomodernizacji, połączonej ze zmianą kolorystyki, co wpłynęło dezintegrująco na niezwykle dotąd spójny zespół zabudowy. Nawierzchnia ulicy zachowała się w stanie bardzo dobrym.

Stan zachowania historycznej substancji:

- Dobry.
- Zachowany historyczny przebieg ulicy i jej historyczna zabudowa.

Zalecenia konserwatorskie:

- Do zachowania przebieg ulicy i jej historyczna zabudowa.
- Do zachowanie bruk z granitowej kostki.

ul. Żytnia 1

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., 2. poł. XX w. (wymalowanie cokołu farbą elewacyjną), pocz. XXI w. (wymiana części tynków przyziemia, remont elewacji aneksu, przekształcenie niektórych otworów okiennych, wymiana części stolarki okien). Funkcjonalizm. W układzie szczytowym, wolnostojący, usytuowany w północno-zachodniej pierzei ulicy, u jej zbiegu z ul. Olimpijską, na narożnej parceli. Cofnięty względem granic działki i otoczony ogrodem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana bryła dwu- i trójkondygnacyjnego (z uwagi na różnicę terenu, opadającego ku północy) budynku, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole (osiągającym od strony północnej i północno-wschodniej wysokość pełnej kondygnacji) i zwieńczonego dachem czterospadowym o wysuniętych okapach, krytym da-

chówką ceramiczną. W bocznych połaciach jednoosiowe, leżące lukarny, a w połaci północno-wschodniej duża, czteroosiowa facjata – wszystkie kryte pulpitowo. Od południowego zachodu wąski ryzalit klatki schodowej, ze wspartym na dwóch czworobocznych słupach przedsionkiem w przyziemiu, przecinający okap dachu i również zwieńczony pulpitowo. Przy południowym narożniku budynku parterowy aneks z niewielkim tarasem o pełnej balustradzie w górnej części.

— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne nieznacznie zawilgocone w dolnej partii, bez widocznych uszkodzeń. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie z drobnymi ubytkami. Uzupełnione obróbki blacharskie, system rynien i rur spustowych sprawny.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową z dekoracyjnie wysuniętymi przed lico główkami bądź wozówkami pojedynczych cegieł, wtórnie wymalowany brązową farbą. Kondygnacje nierozdzielone. Elewacja główna (południowo-zachodnia) pięcioosiowa, zakomponowana symetrycznie. W osi środkowej wąski, mocno wysunięty ryzalit klatki schodowej z otworem wejściowym w otwartym przedsionku przyziemia: prostokątnym, bez oprawy. Powyżej pojedyncze, mocno wydłużone okno klatki schodowej, osadzone w wąskiej, wgłębnej opasce. Pozostałe otwory okienne zbliżone kształtem do kwadratu, rozmieszczone regularnie, również oprawne w opaski. Okna cokołu z murowanymi podokiennikami. Tynk wymieniony w dolnej części przyziemia oraz w części ryzalitu klatki schodowej; cokół zawilgocony. Boczna elewacja północno-zachodnia dwuosiowa, o oknach szerszych niż w fasadzie i z kubicznym aneksem w 1. osi. Tynk aneksu wymieniony na współczesny strukturalny, o ziarnie znacznie drobniejszym od pierwotnego („baranek”). Widoczne spękania i ubytki – zwłaszcza w partii balustrady tarasu. Elewacja południowo-wschodnia o jednej, asymetrycznie umieszczonej osi. Elewacja tylna czteroosiowa, z otworami każdej z dwóch górnych kondygnacji skupionymi w środkowej części i zamkniętymi pomiędzy wspólnymi, gzymsowymi podokiennikami i nadprożami o analogicznej formie. Część okien przekształcona. Pozbawiony oprawy otwór wejściowy w drugiej osi. Okna przyziemia wyposażone w murowane podokienniki. Na elewacji umieszczony pojedynczy, metalowej konstrukcji komin instalacji grzewczej. Lukarny dachu odeskowane w układzie pionowym, duża facjata tynkowana strukturalnie. Budynek od południowego wschodu i południowego zachodu otacza ogrodzenie mieszanej konstrukcji, o łukowatym narysie u zbiegu ulic. W części południowo-zachodniej w postaci niskiego muru z kamiennych ciosów, zwieńczonego prostą, rurową balustradą. Wyższy odcinek południowo-wschodni z furtą, w formie szeregu osadzonych na kamiennym cokole czworobocznych słupów i o przęsłach wypełnionych parkanem z drewnianych szczeblin, z parapetem. Widoczne są spękania i miejscowe ubytki substancji muru oraz uszkodzenia rurowej balustrady.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne jednoskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego, o dużej powierzchni oszklenia. Stolarka okien niemal w całości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową, z podziałami ahistorycznymi i bezpodziałową. Część okien budynku wtórnie opatrzona metalowymi roletami antywłamaniowymi.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, aneks, ryzalit, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny cokołu, opasek okien, a także stolarka drzwi i relikty oryginalnej stolarki okien oraz ogrodzenie.

— Wskazane osuszenie ścian budynku oraz kosmetyka elewacji z oczyszczeniem i uzupełnieniem tynków, ujednoliceniem wystroju i usunięciem wtórnych wymalowań cokołu. Ujednolicenie formy przekształconych otworów okiennych. Zastąpienie zewnętrznych rolet metalowych roletami podtynkowymi. Poddanie konserwacji odeskowania lukarn. Naprawa ogrodzenia i uzupełnienie fragmentów/wymiana balustrady wg wzoru oryginalnej.
— Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki drzwi i okien, a także wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, wzorowaną na oryginalnej.

ul. Żytnia 2

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., 2. poł. XX w. (wymalowanie cokołu farbą elewacyjną), pocz. XXI w. (wymiana części tynków przyziemia, remont elewacji aneksu, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien, remont dachu z wymianą pokrycia i termomodernizacją lukarn), po 2013 r. (wymiana części stolarki okien). Funkcjonalizm. W układzie szczytowym, wolnostojący, usytuowany w południowo-wschodniej pierzei ulicy, u jej zbiegu z ul. Olimpijską, na narożnej parceli. Cofnięty względem granic działki i otoczony ogrodem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Bardzo dobry.
— Zachowana bryła dwu- i trójkondygnacyjnego (z uwagi na różnicę terenu, opadającego ku północnemu wschodowi) budynku, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole (osiągającym od strony północno-wschodniej wysokość pełnej kondygnacji) i zwieńczonego dachem czterospadowym o wysuniętych okapach, krytym dachówką ceramiczną. W bocznych połaciach jednoosiowe, leżące lukarny, a w połaci północno-wschodniej duża, czteroosiowa facjata – wszystkie kryte pulpitowo. Od południowego zachodu wąski ryzalit klatki schodowej, ze wspartym na dwóch czworobocznych słupach przedsionkiem w przyziemiu, przecinający okap dachu i również zwieńczony pulpitowo. W zachodnim narożniku budynku parterowy aneks z niewielkim tarasem o pełnej balustradzie w górnej części.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne nieznacznie zawilgocone w dolnej partii, bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonany nowy system rynien i obróbki blacharskie.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową z dekoracyjnie wysuniętymi przed lico główkami bądź wozówkami pojedynczych cegieł, wtórnie wymalowany brązową farbą. Kondygnacje nierozdzielone. Elewacja główna (południowo-zachodnia) pięcioosiowa, zakomponowana symetrycznie. W osi środkowej wąski, mocno wysunięty ryzalit klatki schodowej z otworem wejściowym w otwartym przedsionku przyziemia: prostokątnym, bez oprawy. Powyżej pojedyncze, mocno wydłużone okno klatki schodowej, osadzone w wąskiej, wgłębnej opasce. Pozostałe otwory okienne zbliżone kształtem do kwadratu, rozmieszczone regularnie, również oprawne w opaski. Widoczne nieznaczne spękania tynku – w dolnej części przyziemia wymienionego, a także zawilgocenie cokołu. Boczna elewacja północno-zachodnia dwuosiowa, o oknach szerszych niż w fasadzie i z kubicznym aneksem w osi 2. Tynk aneksu wymieniony na współczesny strukturalny, o ziarnie znacznie drobniejszym od pierwotnego („baranek"). Elewacja południowo-wschodnia o jednej, asymetrycznie umieszczonej

osi. Elewacja tylna w przyziemiu sześcio-, wyżej czteroosiowa, z otworami każdej z dwóch górnych kondygnacji skupionymi w środkowej części i zamkniętymi pomiędzy wspólnymi, gzymsowymi podokiennikami i nadprożami o analogicznej formie. Pozbawiony oprawy otwór wejściowy w osi 4. Okna przyziemia o zróżnicowanych proporcjach i rozmiarach, wyposażone w murowane podokienniki. Budynek od północnego i południowego zachodu otacza ogrodzenie mieszanej konstrukcji, o łukowatym narysie u zbiegu ulic. W części południowo-zachodniej w postaci niskiego muru z kamiennych ciosów, zwieńczonego prostą, rurową balustradą. Wyższy odcinek północno-zachodni z furtą, w formie szeregu osadzonych na kamiennym cokole czworobocznych słupów i o przęsłach wypełnionych parkanem z drewnianych szczeblin, z parapetem. Widoczne są spękania i miejscowe ubytki substancji muru oraz uszkodzenia rurowej balustrady.

— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Frontowe i tylne drzwi zewnętrzne wymienione na jednoskrzydłowe, plastikowe, w okleinie drewnopodobnej. Stolarka okien drewniana, głównie dwu- i trójskrzydłowa typu ościeżnicowego, o drobnych podziałach kwaterowych, osadzona w licu elewacji. W części wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową, z podziałami ahistorycznymi i bezpodziałową. Część okien budynku wtórnie opatrzona metalowymi roletami antywłamaniowymi.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, aneks, ryzalit, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny cokołu, opasek okien, a także oryginalna stolarka okien oraz ogrodzenie.
— Wskazane osuszenie ścian budynku oraz kosmetyka elewacji z oczyszczeniem i uzupełnieniem tynków, ujednoliceniem wystroju aneksu oraz usunięciem wtórnych wymalowań cokołu. Zastąpienie zewnętrznych rolet metalowych roletami podtynkowymi. Przywrócenie pionowego odeskowania lukarn wg zachowanego w sąsiednim budynku nr 4. Naprawa ogrodzenia i uzupełnienie fragmentów/wymiana balustrady wg wzoru oryginalnej.
— Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku oraz wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, wzorowaną na oryginalnej.

ul. Żytnia 3

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., 2. poł. XX w. (wymalowanie cokołu farbą elewacyjną), pocz. XXI w. (remont dachu z wymianą pokrycia, wykonanie izolacji pionowej cokołu, wymiana części tynków przyziemia, remont elewacji aneksu, przekształcenie niektórych otworów okiennych, wymiana części stolarki okien). Funkcjonalizm. W układzie szczytowym, wolnostojący, usytuowany w północno-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i otoczony ogrodem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Dobry.
— Zachowana bryła dwu- i trójkondygnacyjnego (z uwagi na różnicę terenu, opadającego ku północy) budynku, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim co-

kole (osiągającym od strony północnej i północno-wschodniej wysokość pełnej kondygnacji) i zwieńczonego dachem czterospadowym o wysuniętych okapach, krytym dachówką ceramiczną. W bocznych połaciach jednoosiowe, leżące lukarny, a w połaci północno-wschodniej duża, czteroosiowa facjata – wszystkie kryte pulpitowo. Od południowego zachodu wąski ryzalit klatki schodowej, ze wspartym na dwóch czworobocznych słupach przedsionkiem w przyziemiu, przecinający okap dachu i również zwieńczony pulpitowo. Przy południowym narożniku budynku parterowy aneks z niewielkim tarasem o pełnej balustradzie w górnej części.

— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne bez widocznych uszkodzeń. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonane nowe obróbki blacharskie i system rynien.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową z dekoracyjnie wysuniętymi przed lico główkami bądź wozówkami pojedynczych cegieł, wtórnie wymalowany brązową farbą. Kondygnacje nierozdzielone. Elewacja główna (południowo-zachodnia) pięcioosiowa, zakomponowana symetrycznie. W osi środkowej wąski, mocno wysunięty ryzalit klatki schodowej z otworem wejściowym w otwartym przedsionku przyziemia: prostokątnym, bez oprawy. Powyżej pojedyncze, mocno wydłużone okno klatki schodowej, osadzone w wąskiej, wgłębnej opasce. Pozostałe otwory okienne zbliżone kształtem do kwadratu, rozmieszczone regularnie, również oprawne w opaski. Okna cokołu z murowanymi podokiennikami. Tynk wymieniony w dolnej części przyziemia oraz w części ryzalitu klatki schodowej; cokół nieznacznie zawilgocony. Boczna elewacja północno-zachodnia dwuosiowa, o oknach szerszych niż w fasadzie i z kubicznym aneksem w 1. osi. Tynk aneksu wymieniony na współczesny strukturalny, o ziarnie znacznie drobniejszym od pierwotnego („baranek"). Widoczne spękania i ubytki – zwłaszcza w partii balustrady tarasu. Elewacja południowo-wschodnia o jednej, asymetrycznie umieszczonej osi. Elewacja tylna czteroosiowa, z otworami każdej z dwóch górnych kondygnacji skupionymi w środkowej części i zamkniętymi pomiędzy wspólnymi, gzymsowymi podokiennikami i nadprożami o analogicznej formie. Część okien przekształcona. Pozbawiony oprawy otwór wejściowy w drugiej osi. Okna przyziemia wyposażone w murowane podokienniki. Lukarny dachu odeskowane w układzie pionowym, duża facjata tynkowana strukturalnie. Budynek od południowego wschodu otacza ogrodzenie mieszanej konstrukcji z furtą, w formie szeregu osadzonych na kamiennym cokole czworobocznych słupów i o przęsłach wypełnionych parkanem z drewnianych szczeblin, z parapetem. Pylony furty odtworzone jako ceglane, wypełnienie przęseł i skrzydło furty współczesne, wykonane na wzór oryginalnych.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Drzwi zewnętrzne jednoskrzydłowe, typu ramowo-płycinowego, o dużej powierzchni oszklenia. Stolarka okien drewniana, głównie dwu- i trójskrzydłowa typu ościeżnicowego, o drobnych podziałach kwaterowych, osadzona w licu elewacji. W większości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- dwuskrzydłową, z podziałami ahistorycznymi i bezpodziałową.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, aneks, ryzalit, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny cokołu, opasek okien, a także stolarka drzwi i relikty oryginalnej stolarki okien oraz ogrodzenie.
— Wskazana kosmetyka elewacji z oczyszczeniem i uzupełnieniem tynków, ujednoliceniem wystroju z przywróceniem pierwotnej kolorystyki oraz usunięciem wtórnych wy-

malowań cokołu. Ujednolicenie formy przekształconych otworów okiennych. Poddanie konserwacji odeskowania lukarn.

— Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki drzwi i okien, a także wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, wzorowaną na oryginalnej.

ul. Żytnia 4

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., 2. poł. XX w. (wymalowanie cokołu farbą elewacyjną, rozbudowa aneksu), pocz. XXI w. (wymiana części tynków przyziemia, remont elewacji aneksu, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Funkcjonalizm. W układzie szczytowym, wolnostojący, usytuowany w południowo-wschodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i otoczony ogrodem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Bardzo dobry.
— Zachowana bryła dwu- i trójkondygnacyjnego (z uwagi na różnicę terenu, opadającego ku północnemu wschodowi) budynku, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole (osiągającym od strony północno-wschodniej wysokość pełnej kondygnacji) i zwieńczonego dachem czterospadowym o wysuniętych okapach, krytym dachówką ceramiczną. W bocznych połaciach jednoosiowe, leżące lukarny, a w połaci północno-wschodniej duża, czteroosiowa facjata – wszystkie kryte pulpitowo. Od południowego zachodu wąski ryzalit klatki schodowej, ze wspartym na dwóch czworobocznych słupach przedsionkiem w przyziemiu, przecinający okap dachu i również zwieńczony pulpitowo. W zachodnim narożniku budynku piętrowy aneks, nakryty przedłużoną boczną połacią dachu.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne nieznacznie zawilgocone w dolnej partii, bez widocznych uszkodzeń. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien i rur spustowych sprawny.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową z dekoracyjnie wysuniętymi przed lico główkami bądź wozówkami pojedynczych cegieł, wtórnie wymalowany brązową farbą. Kondygnacje nierozdzielone. Elewacja główna (południowo-zachodnia) pięcioosiowa, zakomponowana symetrycznie. W osi środkowej wąski, mocno wysunięty ryzalit klatki schodowej z otworem wejściowym w otwartym przedsionku przyziemia: prostokątnym, bez oprawy. Powyżej pojedyncze, mocno wydłużone okno klatki schodowej, osadzone w wąskiej, wgłębnej opasce. Pozostałe otwory okienne zbliżone kształtem do kwadratu, rozmieszczone regularnie, również oprawne w opaski. Widoczne nieznaczne spękania tynku – w dolnej części przyziemia wymienionego, a także zawilgocenie cokołu. Boczna elewacja północno-zachodnia dwuosiowa, o oknach szerszych niż w fasadzie i z ryzalitem aneksu w osi 2. Tynk aneksu wymieniony na współczesny strukturalny, o ziarnie znacznie drobniejszym od pierwotnego („baranek”). Elewacja południowo-wschodnia o jednej, asymetrycznie umieszczonej osi. Elewacja tylna czteroosiowa, z otworami skupionymi w środkowej części i w każdej z dwóch górnych kondygnacji zamkniętymi pomiędzy wspólnymi, gzymsowymi podokiennikami oraz nadprożami o analogicznej formie. Pozbawiony oprawy otwór wejściowy w trzeciej osi. Okna przyziemia wyposażone w murowane podokienniki. Lukarny dachu odeskowane w układzie pionowym, duża facjata tynkowana struktural-

nie. Budynek od północnego zachodu otacza ogrodzenie mieszanej konstrukcji z furtą, w formie szeregu osadzonych na kamiennym cokole czworobocznych słupów i o przęsłach wypełnionych parkanem z drewnianych szczeblin, z parapetem.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Frontowe oraz tylne drzwi zewnętrzne wymienione na drewniane, ramowo-płycinowe, oszklone w górnej części skrzydła, nawiązujące do oryginalnych. Stolarka okien drewniana, głównie dwu- i trójskrzydłowa typu ościeżnicowego, o drobnych podziałach kwaterowych, osadzona w licu elewacji. W większości wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- dwuskrzydłową, z podziałami ahistorycznymi i bezpodziałową. Okno klatki schodowej krosnowe, o podziałach rombowych.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, aneks, ryzalit, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny cokołu, opasek okien, a także oryginalna stolarka okien oraz ogrodzenie.
— Wskazane osuszenie ścian budynku oraz kosmetyka elewacji z oczyszczeniem i uzupełnieniem tynków, ujednoliceniem wystroju aneksu oraz usunięciem wtórnych wymalowań cokołu. Poddanie konserwacji odeskowania lukarn.
— Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien oraz wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, wzorowaną na oryginalnej.

ul. Żytnia 5

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., pocz. XXI w. (wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien na zespoloną plastikową), po 2013 r. (remont elewacji z termomodernizacją i pozbawieniem części cech stylowych, remont dachu z wymianą pokrycia). W układzie szczytowym, wolnostojący, usytuowany w północno-zachodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i otoczony ogrodem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

— Zły.
— Zachowana bryła dwu- i trójkondygnacyjnego (z uwagi na różnicę terenu, opadającego ku północy) budynku, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole (osiągającym od strony północnej i północno-wschodniej wysokość pełnej kondygnacji) i zwieńczonego dachem czterospadowym o wysuniętych okapach, krytym dachówką ceramiczną. W bocznych połaciach jednoosiowe, leżące lukarny, a w połaci północno-wschodniej duża, czteroosiowa facjata – wszystkie kryte pulpitowo. Od południowego zachodu wąski ryzalit klatki schodowej, ze wspartym na dwóch czworobocznych słupach przedsionkiem w przyziemiu. Przy południowym narożniku budynku parterowy aneks z niewielkim tarasem o pełnej balustradzie w górnej części.
— Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne po termomodernizacji. Konstrukcja dachu poddana naprawie, pokrycie wymienione. Wykonane nowe obróbki blacharskie i system rynien.
— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte drobnoziarnistym tynkiem maszynowym i wymalowane na kolor jasnego ugru. Cokół licowany płytkami ceramicznymi barwy czerwonej, imitującymi cegłę klinkierową. Kondygnacje nieroz-

dzielone. Elewacja główna (południowo-zachodnia) pięcioosiowa, zakomponowana symetrycznie. W osi środkowej wąski, mocno wysunięty ryzalit klatki schodowej z otworem wejściowym w otwartym przedsionku przyziemia: prostokątnym, bez oprawy. Powyżej pojedyncze, mocno wydłużone okno klatki schodowej. Pozostałe otwory okienne zbliżone kształtem do kwadratu, rozmieszczone regularnie, bez oprawy. Boczna elewacja północno-zachodnia dwuosiowa, o oknach szerszych niż w fasadzie i z kubicznym aneksem w 1. osi. Elewacja południowo-wschodnia o jednej, asymetrycznie umieszczonej osi. Elewacja tylna czteroosiowa, z otworami każdej z dwóch górnych kondygnacji skupionymi w środkowej części i zamkniętymi pomiędzy wspólnymi, gzymsowymi podokiennikami i nadprożami o analogicznej formie. Pod okapem dachu wyprowadzony metalowej konstrukcji komin instalacji grzewczej. Lukarny dachu odeskowane w układzie pionowym, duża facjata tynkowana strukturalnie. Budynek od południowego wschodu otacza ogrodzenie mieszanej konstrukcji z furtą, w formie szeregu osadzonych na kamiennym cokole czworobocznych słupów i o przęsłach wypełnionych parkanem z drewnianych szczeblin, z parapetem. Część słupów przemurowana z użyciem cegły jasnej barwy. Widoczne zawilgocenie i ślady napraw pozostałych słupów oraz cokołu.

Zalecenia konserwatorskie:

- Obiekt istotny jako element struktury urbanistycznej pierzei ulicy, znajdujący się w ciągu jej zabudowy.
- Wskazana zmiana kolorystyki elewacji na dostosowaną do wystroju budynków sąsiednich. Postulowany remont ogrodzenia parceli.

ul. Żytnia 6

Budynek w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Budynek mieszkalny, mur., ok. 1935 r., 2. poł. XX w. (wymalowanie cokołu farbą elewacyjną), pocz. XXI w. (wymiana części tynków przyziemia, remont elewacji aneksu, wymiana stolarki drzwi i części stolarki okien). Funkcjonalizm. W układzie szczytowym, wolnostojący, usytuowany w południowo-wschodniej pierzei ulicy. Cofnięty względem przedniej granicy działki i otoczony ogrodem.

Stan zachowania historycznej substancji i formy:

- Bardzo dobry.
- Zachowana bryła dwu- i trójkondygnacyjnego (z uwagi na różnicę terenu, opadającego ku północy) budynku, wzniesionego na planie prostokąta, osadzonego na wysokim cokole (osiągającym od strony północno-wschodniej i północnej wysokość pełnej kondygnacji) i zwieńczonego dachem czterospadowym o wysuniętych okapach, krytym dachówką ceramiczną. W bocznych połaciach jednoosiowe, leżące lukarny, a w połaci północno-wschodniej duża, czteroosiowa facjata – wszystkie kryte pulpitowo. Od południowego zachodu wąski ryzalit klatki schodowej, ze wspartym na dwóch czworobocznych słupach przedsionkiem w przyziemiu, przecinający okap dachu i również zwieńczony pulpitowo. W zachodnim narożniku budynku parterowy aneks z niewielkim tarasem o pełnej balustradzie w górnej części.
- Stan zachowania elementów konstrukcyjnych zewnętrznych. Ściany nośne nieznacznie zawilgocone, bez widocznych uszkodzeń. Stan konstrukcji dachu nieznany, pokrycie bez widocznych uszkodzeń. System rynien i rur spustowych sprawny.

— Stan zachowania elementów wykończenia i detalu. Elewacje pokryte tynkiem strukturalnym o grubym ziarnie. Cokół licowany czerwoną cegłą klinkierową z dekoracyjnie wysuniętymi przed lico główkami bądź wozówkami pojedynczych cegieł, wtórnie wymalowany czerwoną farbą. Kondygnacje nierozdzielone. Elewacja główna (południowo-zachodnia) pięcioosiowa, zakomponowana symetrycznie. W osi środkowej wąski, mocno wysunięty ryzalit klatki schodowej z otworem wejściowym w otwartym przedsionku przyziemia: prostokątnym, bez oprawy. Powyżej pojedyncze, mocno wydłużone okno klatki schodowej, osadzone w wąskiej, wgłębnej opasce. Pozostałe otwory okienne zbliżone kształtem do kwadratu, rozmieszczone regularnie, również oprawne w opaski. Okna przyziemia bez oprawy, opatrzone murowanymi podokiennikami. Widoczne spękania i ubytki tynku – w dolnej części przyziemia oraz w narożach wymienionego, a także zawilgocenie cokołu. Boczna elewacja północno-zachodnia dwuosiowa, o oknach szerszych niż w fasadzie i z kubicznym aneksem w osi 2. Tynk aneksu wymieniony na współczesny strukturalny, o ziarnie znacznie drobniejszym od pierwotnego („baranek"). Elewacja południowo-wschodnia o jednej, asymetrycznie umieszczonej osi. Elewacja tylna czteroosiowa, z otworami skupionymi w środkowej części i w każdej z dwóch górnych kondygnacji zamkniętymi pomiędzy wspólnymi, gzymsowymi podokiennikami oraz nadprożami o analogicznej formie. Pozbawiony oprawy otwór wejściowy w trzeciej osi. Okna przyziemia z murowanymi podokiennikami. Lukarny dachu odeskowane w układzie pionowym, duża facjata tynkowana strukturalnie. Budynek od północnego zachodu otacza ogrodzenie mieszanej konstrukcji z furtą, w formie szeregu osadzonych na kamiennym cokole czworobocznych słupów i o przęsłach wypełnionych parkanem z drewnianych szczeblin, z parapetem.
— Stan zachowania stolarki okiennej i drzwi zewnętrznych. Frontowe i tylne drzwi zewnętrzne wymienione na jednoskrzydłowe, metalowe, w okleinie drewnopodobnej, z witrażowym oszkleniem w środkowej części skrzydła. Stolarka okien drewniana, głównie dwu- i trójskrzydłowa typu ościeżnicowego, o drobnych podziałach kwaterowych, osadzona w licu elewacji. W części wymieniona na zespoloną plastikową, jedno- i dwuskrzydłową, z podziałami ahistorycznymi i bezpodziałową – niekiedy nawiązującą do oryginalnej.

Zalecenia konserwatorskie:

— Do zachowania struktura budynku: bryła, forma i pokrycie dachu, lukarny, aneks, ryzalit, kompozycja elewacji, układ osi okiennych i wykrój otworów, elementy wykończenia i detalu w postaci okładziny cokołu, opasek okien, a także oryginalna stolarka okien oraz ogrodzenie.
— Wskazany remont elewacji z uzupełnieniem i ujednoliceniem tynków, poprzedzony osuszeniem budynku, a także usunięcie wtórnych wymalowań cokołu. Poddanie konserwacji odeskowania lukarn.
— Postulowana renowacja zachowanej oryginalnej stolarki okien, a także wymiana drzwi wejściowych na drewniane, dostosowane do stylu budynku oraz wymiana współczesnej stolarki okien o ahistorycznych podziałach i bezpodziałowej na jednolitą, wzorowaną na oryginalnej.